

GÖRÖGKATOLIKUS
SZEMLE

FÜZETEK

LÉTRÁS SZENT JÁNOS:
MENNYEKBE VEZETŐ LÉTRA

BEVEZETÉS

A „Létra” a szerzetesi élet kézikönyve. A keleti szerzetesek kötelező olvasmánya a nagybőjtben, de nemcsak szerzeteseknek szól. Elsősorban nekik, de általában minden kereszténynek, aki hivatását követni igyekszik, hiszen a Szentlélek minden keresztényt egyaránt meghív a tökéletességre. A szerző maga is buzdít arra, hogy olyan könyveket olvassunk, amelyek az erények gyakorlásáról szólnak.

Hiszen a pusztán elméleti tudás még nem elég, az igazi tudás a tapasztalattal társul. Főként az első és utolsó fokozatokban próbálta megfogalmazni és a szerzetesek életén alkalmazni a keresztény élet legfontosabb alapelveit. Ha igaz is, hogy közben a korabeli monostori fegyelem bemutatásával egyeseket visszariasztott ettől, ennek ellenére művének nagy részét világi keresztények is nagy lelki haszonnal olvasták.

A szerzőt egyébként legtöbbször csak erről a művéről ismerik, és ennek alapján szokták „Létrás” Szent Jánosnak nevezni. Életéről az itt elmondottakon kívül alig van néhány megbízható adatunk. A „Létra” megírásának körülményeiről sokkal többet megtudhatunk a két János apát között történt levélváltásból – mely a kiadások többségében megelőzi magát a főművet –, illetve „a Pásztornak” címzett tanítás bevezető soraiból.

Valószínű, hogy a későbbi János apát egészen fiatal korában lett szerzetes. Egy Martüriosz nevű remete tanítványa lett, aztán a „noviciusképzés” végeztével két-három szentéletű idős atya is megjövendölte az ifjú szerzetesnek, hogy egyszer majd a Sínai-hegyen lévő monostor előljárója lesz. Ekkoriban azonban még évtizedeken át teljes magányban élt, illetve ő maga számol be arról, hogy egy tapasztalt atya, Arszealaoni György vezette lelki életében. A Létra 4. fejezetében utalást találunk arra is, hogy legalább két évig egy Alexandria közelében fekvő, rendkívül szigorú monostorban tartózkodott, ahol az előljáró bizalmas barátjaként a közös életet tanulmányozhatta. Sok kemény próbatételének sikeres elviselése után Isten rendkívüli kegyelmekkel tüntette ki. Apostoli buzgósága azonban előbb még súlyos félreértésekre nyújtott alkalmat. Csak a félreértések okának kiderülése tette világossá alázatát, amit aztán mindenki általánosan elismert. Akarata ellenére lett a Sínai-hegyen lévő monostor előljárója. Ott a szomszéd (Raithú) monostor előljárójának kérésére írta meg a lelki élet fokozatait elemző Létrát. Végül előljárói tisztét öccsének átadva ismét magányba vonult kb. 75 éves korában bekövetkezett haláláig. Évszázadokon át szinte mindenki azt feltételezte, hogy 600 körül halt meg, és egyesek azonosítani próbálták azzal a János apáttal, akihez – némi anyagi segély ügyében – 600-ban Nagy Szent Gergely pápa intézett levelet a Sínai-hegyen lévő monostorba. Mai kutatók már inkább a VII. század közepére teszik halála időpontját, bár a vita még korántsem tűnik lezártnak.

Noha Szent János ezt az óriási művét a 27. fejezetben szerényen csak tákolmánynak nevezi, mégis nyilvánvaló, hogy ez a lelki irodalom egyik remekművéről van szó, és hogy ő maga is fontosnak tarthatta annak módszeres szerkezeti fölépítését. A befejező fejezetben magától a Szeretettől kéri és várja annak magyarázatát. A szerkezet elemzése során rájöhethetünk, hogy az első három és az utolsó négy fejezet kiegyensúlyozott keretbe foglalja az erény gyakorlásának három részre oszló tárgyalását. Ez utóbbiaknak fő motívuma a hit, remény és szeretet: de már az első három fejezetben bemutatott önmegtágadási eszmény is ezt feltételezi. Tehát a szerkezet szimmetrikus. Másrészt az első három fejezet témái visszatérnek még az erényeket részletező következő fejezetekben, főleg a 13. és 18. fejezet között.

Ezekben egyébként az alapvető erények (engedelmesség, bűnbánat, halálra gondolás, bánkódás) elemzése és a gyakorlat gyümölcseinek vizsgálata fogja közre a szenvedélyek elleni küzdelem három csoportban történő taglalását. A lemondás alapelveit tisztázó első három fokozatot elért szerzetesek a 4-7. fejezetben már egy bizonyos életmódot ismerhetnek meg: az alárendeltekét, az engedelmességben élő szerzetesekét. Életszerűen illusztrálják ezt

azok a 4-5. fejezetben bemutatott rendkívüli monostorok, amelyeket János apát még remete korában látogatott meg. Az Alexandria közelében lévő, sok vezeklő szerzetest befogadó monostor esetleg a Pakhomiosz által alapított Kanópe közösségi életét tükrözheti, ahol nemcsak büntetésből, hanem önként vezeklő szerzetesek is vállalták a ma már inkább visszataszítónak tűnő kínokat. Érdekes, hogy míg a 4. fejezet közepén ennek a „borzasztó” életmódnak a bemutatásáról látszólag végképp lemond a Sínai-hegy monostorának apátja, a következő fejezetben mégis visszatér rá.

Az alárendeltségben eltöltött szerzetesi életet a szerző tudatosan kapcsolja össze szorosan ezzel a bűnbánó, vezeklő életesmennyel (5. f.), illetve a folytonosan a halál gondolatával foglalkozó (6. f.), bánkódó életmóddal (7. f.). Így válik a Létrában a vezeklő, illetve „bűnei miatt bánkódó” ember a szerzetes másik elnevezésévé, szinonimájává. A szerzetes meghatározását egyébként már az első fejezetben is megtalálhattuk, s a háromféle szerzetesi életmód közül már ott is a közösségi életforma tűnik a legmegfelelőbbnek, de ezt a szemléletet egyre pontosítják a következő fokozatok.

Amint már korábban is szóba került, a szenvedélyek elleni küzdelmet három csoportban mutatja be a Létra. Középpontban az anyaghoz kötött bűneink (a 14-16. f-ben szereplő torkosság, bujaság és kapzsiság) állnak, s ezeket egyrészt a haragtól a fásultságig terjedő (8-13. f.), másrészt a közönytől a kevélységig fokozódó hibák („gonosz gondolatok” - 17-23. f.) áttekintése veszi körül. Ez a párhuzamos ellentétekből álló rendszer kellő óvatossággal vázolja föl lelki előrehaladásunk különböző állomásait és fokozatait, sőt elég tág teret nyit az egyéni útkeresésnek is. Ugyanakkor azt is jól mutatja, hogy a téma egésze meghaladja a pusztán emberi tudomány, sőt az emberi szó korlátolt lehetőségeit is.

A Létra szerzője arra törekszik, hogy ne a korábban megírt lelki olvasmányokat ismétlgesse, hanem valóban eredeti tanítást adjon. Ezért is tér el annyira a kortárs lelki irodalom műveitől. Ahol átveszi mások véleményét (ami egy ekkora nagy műben mégsem ritka), ott is igyekszik kritikus maradni. Sőt egész tanításának középpontjában a megkülönböztetés képességének kifejlesztése áll. Vannak, akik az alázatot tartják a legfontosabbnak, vannak, akik a vezeklést, vannak, akik a szüntelen imádságra esküsznek – az igazi keresztény azonban mindezeket igyekszik a legnagyobb „diszkrécióval”, bölcs mérlegeléssel gyakorolni. Ezt érzékelteti főleg az utolsó előtti fejezet összefoglaló gondolatmenete. De addig is sokszor kitér az erényt gyakorolni kezdők tévedési lehetőségeire, „hogy a gonosz csalóknak (vagyis a démonoknak illetve a sátánnak) ebben a cselében se legyünk avatatlanok”. (3,35)

JÁNOS IGUMEN LEVELE JÁNOSHOZ, A SÍNAI-HEGY MONOSTORÁNAK APÁTJÁHOZ

JÁNOS, A SÍNAI-HEGY MONOSTORÁNAK APÁTJA JÁNOSNAK

Üdvözlét Jánostól Jánosnak!

Megkaptam tisztelendő és szenvedélytelen életedhez, tiszta és alázatos szívedhez annyira illő, kedves leveledet, amelyet a mi szegény, erényekben szűkölködő személyünkhöz intéztél. Igazán rád vall, és jellemző is szent lelkedre, hogy műveletlen létünkre tőlünk kérsz oktató és intő szót, noha a beszédben és cselekvésben járatlanok vagyunk. Mindig is szokásod volt az, hogy személyesen adj példát nekünk az alázatosságra.

Azt azonban be kell vallanunk, hogy ha a szent engedelmisség – minden erény szülőanyja – igájának lerázása nem fenyegetne félelemmel és nagy veszéllyel, nem merésznénk esztelenül efféle, képességeinket meghaladó vállalkozásba fogni. Mert ha ilyen jellegű dolgok érdekelnek, tisztelendő atyám, bizony azoktól kellett volna érdeklődnöd, akik jól értenek hozzájuk, hiszen mi magunk még a tanulók közé tartozunk. Mivel azonban isteni ihletésű atyáink, az igazi tudás beavatott tanítói, így határozzák meg az engedelmisséget: „képességeinket meghaladó dolgokban is habozás nélkül szót fogadni a parancsot adónak”, ezért ami bennünket illet, mindazt most jámborul figyelmen kívül hagyva, ezt az erőnket meghaladó feladatot bátorkodunk elvállalni, nyilván nem azt feltételezve, ó szent és Isten által fölszentelt fő, hogy tanácsunkkal neked lehetnénk hasznodra, vagy hogy azt fejthetnénk ki neked, amit nálunk sokkal jobban tudsz. Én ugyanis meg vagyok győződve róla – de alighanem minden értelmes ember is – hogy lelki szemed már megtisztult minden földi, sötét hályogtól, és akadálytalanul követi az isteni világosságot, amely beragyog téged. Hanem, amint mondtam, az engedetlenséggel járó haláltól félve és mintegy azáltal szófogadásra kényszerülve szent parancsodat illetően félelemmel és szeretettel jártam el. Mint jó szándékú alattvalód, mint egy kiváló festőművész ügyetlen tanítványa, közönséges, semmitmondó tudásommal és akadozó előadásommal egészen egyszerűen, csupán feketével vázoltam föl az életet adó szavakat, azt pedig már rád hagytam, legjelesebb, legfőbb tanítónk, hogy kiszínezd és pontosítsd azokat, és a hézagokat betöltsd úgy, mint ahogy a lelki törvényt betöltöd. De hát nem neked küldtük a fogalmazványunkat – Isten mentsen, hiszen az ostobaság lett volna, mert az Úr kegyelméből képes vagy nemcsak másokat, hanem bennünket is megszilárdítani a szent erkölcsben és tanításban –, hanem az Isten által nálad egybehívott közösségnek, amelyet, mint minket is, Te oktatsz, legjelesebb tanítónk. Az ő imájuk lelki reményt nyújtva megkönnyíti műveletlenségem terhét. Kifeszítem hát tollam vitorláját, és munkám kormánylapátját Krisztusnak, a jó kormányosnak a kezébe adom, és teljes buzgósággal esedezve azt általad nekik ajánlom.

Kérek mindenkit, aki csak munkámba bepillant, hogy ha esetleg valami hasznosat talál benne, annak termését hálásan jószágos Mesterünknek tudja be, nekünk pedig eszközölje ki, hogy csupán a vállalkozásunkat megillető jutalmat kapjuk meg Istentől; hogy ő ne a megfogalmazott szövegre tekintsen, hiszen az bizony hitvány és tudatlanságunkat tükrözi, hanem a felajánlónak az evangéliumi özvegyéhez hasonló szándékát fogadja el. Isten ugyanis nem ajándékaink és elvégzett munkáink nagysága szerint, hanem lelkes szándékunkért adja a jutalmát.

Isten Veled.

1. FEJEZET

LEMONDÁS A HIÚ VILÁGRÓL

Bevezetés

1. Ami jó, legeslegjobb, mindennél jobb Istenünknek és Uralkodónknak – illő ugyanis Istennel kezdeni az Isten szolgálóihoz intézett szózatot –, aki minden értelmes teremtményét a szabad akarat méltóságával tisztelte meg, [Neki] némelyek barátai, mások igaz vagy haszontalan vagy egészen elidegenült szolgálói, ismét mások pedig tehetetlen ellenségei.

2. Mármost mi, tudatlanok, ó tisztelendő Atyám, Istennel kapcsolatban tulajdonképp az őt környező szellemi, testnélküli lényeket tekintjük barátoknak, igaz szolgálóknak azokat, akik az ő legszentebb akaratát szakadatlan serénységgel teljesítették és teljesítik, haszontalan szolgálóknak azokat, akik szokást követve fölvettek ugyan a szent keresztséget, de a neki tett ígéreteiket valójában nem tartják meg. Elgondolásunk szerint az Istennel szemben idegenek vagy ellenségesek azok, akik keresztelezés nélkül élnek vagy tévhitűek, ellenfelek pedig, akik nemcsak hogy visszautasították az Úr rendelkezését és azt elvetik maguktól, hanem még azok ellen is hevesen harcolnak,

3. Mivel pedig a főt említettek mindegyike külön-külön is részletes tárgyalást igényelne, ám nekünk, tanulatlanoknak, most nem célunk, hogy velük foglalkozzunk, rajta hát, nyújtjuk ki méltatlan kezünket mérlegelés nélküli engedelmességtől vezérelve Isten szolgálói felé, akik lebilincselő áhítatukkal gyakorolnak hatalmat rajtunk, és bátran arra biztatnak, hogy engedjünk parancsaiknak, fogadjuk el tudásuktól az értelem tollát, mártsuk sötétben fénylő alázatosságba, és helyezzük sima fehér szívünkre mint papírlapokra vagy inkább lelki táblákra, s az isteni szavakat írásba foglalva mondjuk a következőket:

4. Isten minden szabad akaratú embernek az élete és üdvössége: a hívőké, a hitetlenké, az igazaké, a gonoszoké, a vallásosaké, a vallástalanoké, a szenvedélyeken uralkodóké és azok rabjaié, a szerzeteseké, a világiaké, a bölcseké és tudatlanoké, egészségeseké, betegeké, fiataloké, időseké; tehát mindenkié, ahogyan mindenkié a fény özöne, a nap világa, az évszakok váltakozása. S ez nem is lehet másként, hiszen Istennél nincs személyválogatás.

5. Az istentelen ember olyan értelemmel felruházott teremtmény, aki szántsándékkal fordul el az élettől, és Teremtőjét, az örökkévalót, valótlanak véli.

6. A törvénszegő az Istentől kapott törvényt saját téves belátása alapján hatálytalanítja, ugyanakkor az Isten ellen irányuló eretnek nézeteket Istenbe vetett hitnek tartja.

7. A keresztény az, aki – amennyire csak emberileg lehetséges – tettel, szóval, gondolattal Krisztust utánozza, és helyesen, tévedés nélkül hisz a Szentháromságban.

8. Istenszerető az, aki minden természetes, büntől mentes dolgot jól használ fel, és nem mulasztja el, hogy amennyire csak tőle telik, jót cselekedjen.

9. Önmegtartóztató az, aki kísértések, kelepcek és háborgatások között élve is igyekszik azok életmódját utánozni, akik már az efféle zavaroktól megszabadultak.

10. A szerzetesség a szellemi lények rendjének, azok állapotának elérése anyagi, azaz tisztátalan testben. Szerzetes az, aki minden időben, helyen és dologban egyedül Isten rendelkezéseihez és parancsaihoz ragaszkodik. A szerzetes folyton erőt vesz a saját természetén, és szüntelenül őrökdi az érzékein. A szerzetesség megszentelt testet, megtisztult ajkat és fölvilágosult elmét jelent. A szerzetes olyan kesergő lélek, aki akár ébren, akár álomban van, mindig a halál gondolatával foglalkozik.

11. A remeteélet elvonultság a világtól: önkéntes elfordulás a világban értékesnek számító dolgoktól, a természetes életforma megtagadása a természetfölötti cél elérése végett.

12. Akik saját jószántukból hagyják el a világ dolgait, azt bizonyára vagy az eljövendő országért, vagy bűneik sokasága miatt, vagy pedig Isten iránti szeretetből teszik. Ha pedig a fenti célok közül egyik sem vezette őket, akkor értelmetlen volt az elvonulásuk. Mindenesetre jószágos versenybíránk arra vár, milyen lesz a pályafutásunk vége.

13. Aki azért vonult ki a környezetéből, hogy bűnei terhétől megszabadulhasson, az utánozza azokat, akik a síroknál ülnek: ne szűnjenek hevesen hulló és forró könnyei, sem szívének szótlan jajgatása, míg meg nem látja ő is Jézust, aki eljött, hogy az ő szívéből is elhengerítse a kemény követ, aztán elménket, mint Lázárt, feloldotta a bűnök kötelékeitől, majd szolgálóknak, az angyaloknak megparancsolta: „Oldjátok föl a szenvedélyektől és engedjétek, hadd menjen az áldott szenvedélytelenségbe!”. Ha ugyanis nem így tesz, mindez mit sem használ neki.

14. Nekünk is, akik ki akarunk vonulni Egyiptomból, és menekülni szándékozunk a fáraótól, nekünk is okvetlenül szükségünk van Mózesre, mint közbenjáróra Istennél, aki egyúttal Isten után útmutatónk is lesz. Ő a gyakorlat és szemlélődés között állva tárja ki kezét értünk Isten felé, hogy vezetése alatt átkeljünk a bűnök tengerén, és megfutamítsuk a szenvedélyek Amalekjét. Tévednek tehát azok, akik önmagukban bíznak, és azt vélik, hogy nekik egyáltalán nincs szükségük vezetőre.

15. Akik Egyiptomból jöttek ki, Mózes, akik pedig Szodomából menekültek, azok egy angyalt kaptak vezetőül. Az előbbieket azokhoz hasonlítanak, akik lelki szenvedélyeiket orvosi kezeléssel gyógyítják: ezek azok, akik Egyiptomból vonultak ki. Az utóbbiak a nyomorult test tisztátalanságából óhajtanak kivetközni, amihez angyalra, vagy hogy úgy mondjam, angyali életű segítő társra szorulnak. Mert minél inkább elgennyesedtek a sebeink, annál hozzáértőbb orvosra van szükségünk.

16. Igencsak meg kell erőltetniük magukat és szüntelen fájdalommal kell kínlódnium azoknak, akik szeretnék testestül a mennybe jutni. Főleg az önmegtagadás elkezdésekor, amíg élvhajász természetüket és érzéketlen szívüket töredelmes bűnbánattal az istenszeretet és tisztaság állapotára nem juttatják el.

17. Mert erőfeszítésbe, valóban fáradságos munkába, sőt kimondhatatlan keserűségbe kerül – főleg a hanyagoknak –, míg elménket, ezt a mészárszék körül ólalkodó, koncleső kutyát gondos, egészen szelíd és egyre egyszerűbb lelkülettel a tisztaság és éberség kedvelőjévé nem tesszük. De hát bátorság! Még ha tehetetlenek is vagyunk, a szenvedélyek rabjai, rendületlen bizalommal valljuk meg és feddjük fel Krisztusnak erőtlenségünket és lelkünk gyöngeségét, hogy majd érdemünkön túl is biztosítsa nekünk az ő segítségét! Persze csak akkor, ha valóban folyton leszállunk az aláztatosság mélyére.

18. Aki ehhez a szép, kemény, s egyszerre nehéz és könnyű küzdelemhez” fog hozzá, tudja meg, hogy belépésével tűzhöz fog járulni, amennyiben elfogadja, hogy szellemi tűz lakjon benne. Vizsgálja meg hát magát mindenki, és úgy egye ennek az életnek a keserű salátával együttjáró kenyerét és igyon könnyekkel vegyített tartalmú poharából, nehogy ítéletet vonjon magára ezzel a küzdelemmel.

19. Ha nem mindenki üdvözülni azok közül, akik megkeresztelkedtek, arról, ami ebből következik, jobb nem is beszélni. Akik belépnek, mondjanak le mindenről, vegyenek semmibe a világon mindent, nevessenek ki és vessenek el maguktól mindent, hogy így jó alapot rakjanak!

20. Jó háromréteges, hárompilléres alap az ártatlanság, a böjt és a józan önmérséklet. Ezekhez fogjon hozzá mindenki, aki gyermekké vált Krisztusban. Vegyen példát az igazi gyermekekről: soha nincs bennük semmi fortély, semmi álnokság, nincs kielégíthetetlen beépzeltség, sem telhetetlen gyomor, sem fölgerjedt, vagy vadállatként dühöngő hatalmas test. Talán később, ahogy egyre többet táplálkoznak, akkor gyarapszik, sőt lángra is lobban bennük az érzéki vágy.

21. Valóban utálatos és veszélyes az, ha egy bajvívó mindjárt a küzdelem elején ellanyhul, hiszen ezzel mindenki előtt biztos jelét adja pusztulásának.

22. Nekünk azonban derekas kezdésünk a később beálló ellanyhulásunk idején is biztonnal hasznunkra lesz. Mert ha a már megerősödött lelket némi ernyedés fogja is el, érzékenyen érinti sőt ösztökeként szurkálja kezdeti buzgóságának emléke. Némelyek gyakran ennek segítségével kaptak újra szárnyra, mert olyanok lettek, mint a sas, melynek szárnya újra kinőtt.

23. Valahányszor a lélek önmagát elárulva elveszíti áldott, szép buzgóságát, vizsgálja meg gondosan, mely hibája miatt nélkülözi azt, s az ellen szítsa fel újra egész ellenállását és kezdeti igyekezetét, hisz nem térhet vissza más kapun, hanem csakis azon keresztül, amin kiment.

24. Aki csak félelemből menekült el a világtól, égő tömjénhez hasonlít, amely kezdetben illatozik, a végén azonban csak füstöl. Aki jutalom reményében mond le a világról, az malomkőhöz hasonlít, amely egyformán forog. Aki viszont Isten iránti szeretetből vonult el a világtól, az rögtön tüzet fog, ha pedig gyúlékony anyag kerül a közelébe, tüze még hevesebben terjed.

25. Egyesek közvetlenül a kőre építik a téglafalat, mások a földre állítják a pilléreket, és vannak olyanok, akik előbb egy kis ideig szinte topognak és lassan járnak, csak miután az inaik és ízületeik bemelegedtek, akkor gyorsulnak fel.

26. Isten, a Király hívott meg minket: fussunk készséggel, nehogy rövid életünk elteltével halálunk napján gyümölcs nélkül maradjunk éhen vesszünk! Keressük az Úr tetszését, mint a katonák uralkodójukét, hiszen majd a hadjárat után pontosan el kell számolnunk szolgálatunkról!

27. Bárcsak az Úrtól is félnénk legalább annyira, mint az állatoktól! Láttam egyeseket, akik rabolni mentek, és Istent ugyan nem félték, de amikor a helyszínen kutyaugatást

hallottak, tüstént visszafordultak. Lám, amit Isten félelme nem ért el, azt végbevitte az állatoktól való félelem!

28. Szeressük az Urat, mint a barátainkat! Hiszen gyakran észrevettem, hogy némelyek megbántották Istent, de ügyet sem vetettek rá. Majd pedig azt láttam, hogy ugyanazok valami apró dologgal némi keserűséget okoztak szeretteiknek, erre aztán minden tőlük telhetőt megtettek mesterkedéssel, furfanggal, gyötrődéssel, bűnvallomással, hol saját kezükből, hol barátaik által átadott ajándékokkal, csak hogy a kettejük közötti hajdani szeretet helyreálljon.

29. Lemondásunk elején bizony keserves kinnal gyakoroljuk az erényeket, de ha már valamelyest előbbre haladtunk, gond nélkül, vagy legalábbis kisebb vesződség árán meg tudjuk őket tartani. Miután pedig halandó gondolkodás módunkat elnyelte, azaz hatalmába ejtette a buzgóság, akkor már teljes örömmel, buzgósággal, igyekezettel, lelkesen és Istentől kapott hévvel gyakoroljuk őket.

30. Amennyire dicséretre méltók, akik mindjárt az elejétől fogva teljes örömmel és készségesen teljesítik a parancsokat, annyira szánalmasak azok, akik az aszketikus élet hosszas gyakorlása után is még mindig csak ügyyel-bajjal tartják meg őket, ha egyáltalán megtartják.

31. Ne irtózzunk a véletlen körülményekből adódó lemondásoktól sem, ne ítéljük el. Hiszen láttam én olyanokat, akik menekülés közben találkoztak össze véletlenül az arra járó uralkodóval, beálltak a testőrségébe, aztán bementek vele együtt a palotába, és vele étkeztek.

32. Láttam magot, mely véletlenül esett a földre, mégis dús termést hozott – mint ahogy láttam az ellenkezőjét is.

33. Megfigyeltem, hogy valakit, aki valami egész más ügyben jött a rendelőbe, az orvos kedvessége úgy lenyűgözött, hogy aztán vizsgálatra is sor került, és sikerült eloszlatni a szeme világát borító homályt, úgyhogy a véletlen itt is hatékonyabbnak és biztosabbnak bizonyult, mint amit egyesek maguk akartak.

34. Azon az alapon senki se mondja magát méltatlannak a szerzetességre, hogy neki túlságosan sok illetve súlyos bűne van. Ne higgye, hogy az az alázat, ha érzékiségtől indítatva lebecsüli magát, és bűnökre hivatkozva mentegetőzik. Hiszen ahol már elfertőzött a seb, éppen ott van nagyobb szükség alapos kezelésre, hogy a fertőzés megszűnjön. Aki ugyanis egészséges, az nem megy orvosi rendelőbe.

35. Ha egy földi uralkodó hívna meg, és azt akarná, hogy álljunk személyes szolgálatába, nemigen késlekednénk, nem mentegetőznénk, ha– nem mindent elhagyva szívesen csatlakoznánk hozzá. Vigyázzunk magunkra, nehogy amikor a királyok Királya, az uralkodók Ura, az istenek Istene hív bennünket ebbe a mennyei rendbe, lustaságból vagy hanyagságból visszautasítsuk, ama nagy ítélszék előtt pedig mentség nélkül maradjunk!

36. Lehet ugyan a világ ügyeivel és ólomsúlyú gondjaival megbéklyózva is haladni, de csak igen nehezen. Mert igaz ugyan, hogy a megbilincseltek is tudnak járni, de folyton botladoznak, s a lábuk is kisebesedik.

37. A nőtlen ember, akit csupán a munkája köt a világhoz, olyan, mint akinek a bilincs csak a kezén van. Ezért ha a szerzetesi élet felé igyekszik, mi sem akadályozza. A nős embernek viszont a keze is és a lába is meg van kötve.

38. Meghallgattam néhány hanyagul élő világinak hozzám intézett kérdését: „Hogy követhetnénk mi, közügyekkel terhelt, nős emberek a szerzetesi életmódot?” Így válaszoltam nekik: „Tegyetek meg minden jót, ami csak tőletek telik! Senkit se gyalázzatok, senkitől ne lopjatok, senkinek ne hazudjatok, senkit ne nézzetek le, senkit ne gyűlöljete. Az istentiszteletekről ne maradjatok el, könyörüljete meg a szűkölködőkön, senkit meg ne botránkoztatassatok! Elégedjete meg a saját feleségeetekkel, mint saját osztályrészetekkel, s a máséhoz ne közeledjete. Ha így teszete, nem álltok távol a mennyek országától.”

39. Lépjünk be örömmel és félelemmel a nemes küzdelembe! Ne ijedezzünk ellenségeinktől, mert ők láthatatlanul is figyelik lelkünk arckifejezését, és ha látják, hogy az a félelemtől elváltozott, akkor – mivel észrevették az alattomosak, hogy megijedtünk – csak még dühösebben fegyverkezete ellenünk. Tehát vértesszük föl magunkat, hiszen az elszánt harcossal senki sem mer kikezdeni!

40. Az Úr gondviselése folytán megkönnyíti az újoncok küzdelmeit, nehogy mindjárt kezdetben visszatérjenek a világba. Örüljete hát mindenkor az Úrban, mindnyájan, Isten szolgálái! Tudjátok meg, hogy ez az első jele bennünk az Úr irántunk való szeretetének, s annak is, hogy ő az, aki meghívott benneteket.

41. Az is gyakran előfordul, hogy Isten a következőképpen jár el: amikor derék lelkeket lát, mindjárt kezdettől hagyja, hogy küzdelmekben legyen részük, mert hamarosan meg akarja őket koszorúzni.

. Nem mutatja meg az Úr a világiaknak, milyen kemény – bár inkább azt mondanám, könnyű – küzdelem van ezen a pályán, mert ha meglátnák, a világon senki sem szánna el magát az önmegtagadó életre.

43. Add készséggel ifjúságod küszködését Krisztusnak, hogy öregkorodban élvezhesd a szenvedélyektől mentes élet kincsét! Amit ifjúságunkban gyűjtünk, az öregségünkben, az elerőtlenedés idején táplál és vigasztal. Fáradozzunk buzgón már fiatalon, igyekezzünk odaadóan, hiszen halálunk időpontja bizonytalan!

44. Igazán gonosz, ádáz, alattomos, furfangos, hatalmas, éber, láthatatlan, anyagtalan ellenségeink vannak, akik kezükben tüzet tartanak és az Isten templomát a bennük égő láng martalékává szeretnék tenni.

45. Egyetlen fiatal se fogadja meg azt, amit ellenségei, a démonok sugallnak: „Ne sanyargasd a tested, nehogy megbetegedj vagy elerőtlenedj!” Hiszen különösen ebben a mai nemzedékben már alig akad olyan, aki a mindhalálig tartó sanyargatást választja: még ha a bőséges és ízletes ételeket némelyek meg is vonják maguktól. Ennek a démonnak éppen az a célja, hogy már a küzdőterre lépésünket is lanyhává és egészen hanyaggá, a pályánk végét pedig ehhez a kezdethez méltóvá tegye.

46. Akik igazán akarnak szolgálni Krisztusnak, mindenekelőtt azon vannak és arra törekszenek, hogy lelki atyjuk segítségével és tudásuk alapján magukhoz illő helyet, életmódot, állapotot és foglalkozást válasszanak. Mert nem mindenkinek való a közös élet, a

falánkság miatt, a remeteség sem való mindenkinek, az indulatosság miatt. Ki-ki fontolja meg, hogy melyikre alkalmas!

47. A szerzetesi élet minden változatát magában foglalja ez a három legáltalánosabb életmód: hősiesen, azaz teljes magányba elvonulni, egy vagy két társsal remetéskedni, illetve közösségben kitartóan megmaradni. „Ne térj le se jobbra, se balra!” – mondja a Prédikátor hanem haladj a királyi úton, az említettek közül ugyanis a középső az, amely sokaknak megfelel. Mert „jaj a magányosnak, ha kedvetlen csüggedésbe vagy álomba merül, hanyagságba vagy kétségbe esik”, nincs ugyanis az emberek között olyan, aki felsegítené. Viszont „ahol ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük” – mondja az Úr.

48. Ki tehát a hűséges és okos szerzetes? Az, aki olthatatlanul megőrizte buzgóságát, és kimúlásáig nap mint nap nem szűnik meg ezt a tüzet tőzzel, buzgóságát buzgósággal, igyekezetét igyekezettel és szeretetét szeretettel gyarapítani.

Első fok. Aki rálépett, ne forduljon vissza!

2. FEJEZET

FÜGGETLENEDÉS MINDATTÓL, AMIHEZ SZENVEDÉLYESEN RAGASZKODTUNK

1. Aki igazán szereti az Urat, igazán igyekszik eljutni a jövő országba, igazán bánkódik vétkei miatt, igazán számol az örök ítélettel és büntetéssel, s akiben igazi halálfélelem működik, az már nem szereti a pénzt, sőt nem is gondol rá, nem törődik vele. Nem törődik sem vagyonnal, sem szülőkkel, sem e világ dicsőségével, sem barátaival, se testvéreivel, sem pedig bármi más földi dologgal, hanem minden ilyen kapcsolattól és minden velük járó gondtól függetlenedve, s ezeket – sőt mindezek előtt még a saját testét is – megvetve, üres kézzel, gondtalanul és halogatás nélkül követi Krisztust: folyton az égre tekintve és onnan várva segítséget, mint a szent, aki így szólt: „Lelkem hozzád ragaszkodik”; és a másik örök emlékü próféta, aki ezt mondta: „Ám én nem fáradtam bele követésedbe, Uram, és nem kívántam emberi napot vagyis nyugalmat.”

2. Igen nagy szégyent jelent számunkra, ha miután nem emberi hívást, hanem az Úr hívását követve egyszer már minden imént említett dolgot elhagytunk, mégis bármi mással is törödnénk, ami nem lehetne javunkra szükségünk idején, azaz halálunk óráján. Hiszen erről beszélt az Úr, amikor azt mondta, hogy „aki hátrafelé fordul”, és hogy „alkalmatlannak bizonyul a mennyek országára.”

3. Az Úr jól tudja, hogy mi, kezdők, mennyire ingatagok vagyunk, és hogy ha a világiak között tartózkodunk vagy velük beszélgetünk, igen könnyen visszatérhetünk a világba. Ezért válaszol így annak, aki ezt kérte tőle: „Engedd meg, hogy elmenjek és eltemessem apámat! – Hagyd a holtakra, hadd temessék halottaikat!”

4. Miután már lemondunk a világról, a démonok azt tanácsolják nekünk, hogy csak azokat az irgalmasokat és a jószívűeket tekintsük igazán jóknak, akik a világban élnek, ugyanakkor magunkat pedig tartjuk hitványnak amiatt, hogy az ilyen erények gyakorlásától elesünk. Ellenségeink célja az, hogy ezzel a hamis alázatossággal vagy visszahajtsanak a világba, vagy ha mégis szerzetesek maradunk, kétségbeesésbe taszítsanak.

5. Megtörténhet ugyan az is, hogy a világiakat beképzeltségünk folytán becsüljük le, de az is meglehet, hogy egyszerűen mivel távol vannak, ezért nem törődünk velük, hogy ezáltal elkerüljük a kétségbeesést, s hogy egyúttal szert tegyünk a reményre.

6. Hallgassunk az Úrra! Azt mondta az ifjúnak, aki csaknem minden parancsot megtartott: „Egy valami hiányzik még belőled. Add el, amid van, oszd szét a szegényeknek!”, és magadat tedd olyan szegényre, aki alamizsnából kénytelen megélni.

7. Ha lelkesen és gyorsan akarunk előrehaladni, jól fontoljuk meg, hogyan ítélte meg az Úr mindenkit, aki a világban tartózkodva élő halott. Hiszen így szólt: Hagyd a halott világiakat, hadd temessék azokat, akik már testileg halottak!

8. A gazdagság egyáltalán nem abban akadályozta meg azt az ifjút, hogy a keresztséget fölvegye. Balgaságot beszélnek tehát némelyek, akik szerint az Úr a keresztség miatt parancsolta meg neki, hogy adja el a vagyonát. Szolgáljon ez nekünk a fogadalmunk dicső voltának legerősebb bizonyosságául, s érzük be ezzel a nagy tanúsággal!

9. Akik a világban élve virrasztással, böjttel, mindenféle munkával és küszködéssel sanyargatták magukat, miután az emberek köréből visszavonulva a szerzetesi életbe mint a próbatétel helyére, azaz a porondra lépnek, többé már nem folytatják a korábbi aszketikus gyakorlatukat, mivel az nem volt igazi, hanem csak mesterkél.

10. Láttam igen sokféle erénypalántát, melyet még a világban élő emberek esetében föld alatti, sáros szennyvízként a hiúság öntözött, a magamutogatás kapált, a dicsvágy trágyázott, ám mihelyt a pusztaság talajába ültették át – ami a világiak számára hozzáférhetetlen és nem öntözhető tovább a hiúság szennyvizével –, hamarosan kiszáradt. A sok vizet igénylő növények ugyanis rendszerint nem hoznak termést a száraz, kemény gyakorlótéren.

11. Aki a világot már megvetette, elkerülte a búsulást is, aki viszont bármi láthatóhoz ragaszkodik, az a búsulástól soha meg nem szabadul. És ugyan hogyan búsulna, amikor meg van fosztva attól, amit szeret?!

12. Minden tekintetben nagy éberségre van szükségünk, de egy dologra minden másnál inkább kell vigyáznunk: észrevettem ugyanis, hogy a világban, a megélhetéssel kapcsolatos sok gondnak-bajnak, töprengésnek, éjszakázásnak köszönhetően sokan megmenekültek testük rakoncátlankodásától, miután azonban minden gondjuktól mentesülve a szerzetesi életre adták magukat, testük érzékisége folytán nyomorult módra beszennyeződtek.

13. Ügyeljünk magunkra, nehogy míg azt mondjuk, hogy a szűk és szoros úton járunk, a tág és széles út felé visszatérve tévelyegjünk! A szűk utat a hasad gyötrése jelzi majd számodra, illetve még az, hogy egész éjjel fennmaradsz imádkozni, továbbá a mértékkel fogyasztott víz és szűkösen jutó kenyér, aztán a megaláztatás tisztító itala, az, hogy csúfolódnak rajtad, kinevetnek és kigúnyolnak. Ilyen jel még az önakarat eltávolítása, a sértegetés eltűrése, a lenézettség zokszó nélkül való elviselése, szidalmakkal szemben tanúsított önfegyelem, aztán a sértegetések rendíthetetlen elviselése: ha megszólnak, föl nem háborodni, ha semmibe vesznek, nem haragudni, ha elítélnek, megalázkodni. Boldogok, akik a most említett úton haladnak, mert övék a mennyek országa.

14. Senki nem megy be győzelmi koszorúval az égi menyegzős terembe, amíg nem vállalja az első, a második és a harmadik lemondást: mégpedig hogy először is minden dologról, emberről s még szüleiről is lemond, másrészt hogy az önakaratát eltávolítja, harmadszor, hogy lemond a hiú dicsvágyról, hiszen ezt követeli az engedelmesség.

15. „Távozzatok körükből, és különüljete el tőlük, s a világ tisztátalanságát ne illessétek!” – mondja az Úr. Hiszen ugyan kivitt végbe körükben valaha is csodákat? Ki támasztott fel halottakat? Ki űzött ki démonokat? – Senki. Mert mindezeket szerzetesek érdemelték ki, s a világ képtelen ide eljutni – hiszen ha képes volna, mire való az aszkézis gyakorlása vagyis az elvonultság?

16. Hogyha a démonok lemondásunk után szüleink és testvéreink emlékével izzítják fel szívünket, akkor mi az imádsággal fegyverkezzünk ellenük, és az örök tűz gondolatával hevítsük magunkat, hogy annak emlékével a szívünknek ezt az idétlen tüzet kioltjuk. Aki úgy véli, hogy valami iránt már nincs benne ragaszkodás, de annak hiányában a szíve mégis szomorúsággal telik el, az csak ámitja magát.

17. Mindazok a fiatalok, akikben még tombol a testi dolgokkal kapcsolatos rajongás és majd megvesznek az élvezetvágytól, ám mégis a szerzetesi életmódot akarják követni,

igyekezzenek teljes figyelemmel és józanul végezni erénygyakorlataikat! Legyenek egészen azon, hogy minden bűnös gyönyörtől tartózkodjanak, nehogy sorsuk végül is rosszabbra forduljon, mint előbb volt. Mert a kikötő nemcsak megmenekülést biztosít, hanem veszélyt is jelent: jól tudják ezt azok, akik a szellemi tengeren hajóznak. Milyen szánalmas látvány, amikor a tengertől menekültek épp a kikötőben szenvednek hajótörést!

Második fok. Ha ide eljutottál, ne Lót feleségét, hanem magát Lótot utánozva igyekezz továbbmenni!

3. FEJEZET

AZ ÖNKÉNTES SZÁMŰZETÉS, VAGYIS IDEGENKÉNT ÉLNI E VILÁGBAN

1. Az idegenben tartózkodás minden olyan hazai dolog végérvényes elhagyása, amely a megszentelődésünket akadályozná. Az idegen élete: tartózkodó viselkedés, el nem ismert bölcsesség, kifelé nem mutatott okosság, rejtett életmód, észrevétlen céltudatosság, nyilvánosság elé nem hozott gondolat, igénytelenség vágya, nehézségek óhajítása, alap az Isten utáni vágyódásra, túlradó nagy szeretet, lemondás minden hiúságról, mélységes hallgatás.

2. Eredetileg ez a gondolat is folyton-folyvást mintegy isteni tűzzel emészteni szokta az Úr híveit a rokonságtól való eltávozásra célzok, ami az önsanyargatás és szűkölködés szándékával összhangban ösztönzi előre ennek az értéknek a kedvelőit.

De hát minél nagyszerűbb, minél dicséretreméltóbb ez az eszme, annál mélyebb megkülönböztető-készség kell hozzá, mert nem minden száműzetés okvetlenül jó: például amelyik túlzott elidegenedéshez vezet, az ilyen száműzetés már nem jó.

3. Az Úr mondja: „Egy prófétának sincs a hazájában becsülete. De vigyázzunk, nehogy idegen voltunk valamiképp a hiúságnak szolgáljon ürügyül. Mert az idegenben való tartózkodás megválás mindentől azért, hogy a gondolatvilágunkat Istentől elválaszthatatlanná tegyük. Aki ilyen igazi idegenként él, az a felejthetetlen bánkódás rajongója és ápolója is. Idegenként él a világban az, aki a rokonságához és másokhoz való ragaszkodástól egyaránt menekül.

4. Ha idegenbe vagy magányba igyekszel, ne vározz olyan lelkekre, akik e világot kedvelik, mert a tolvaj váratlanul érkezik. Sokan próbáltak már könnyelmű és lusta embereket megmenteni magukkal, de elvesztek velük együtt, mert a tűzük idővel kialudt. Mihelyt tüzet fogott a lelked, fuss, hisz nem tudod, mikor alszik ki és hagy újra sötétben a láng!

5. Hiszen nem mindenkitől várja el az Úr azt, hogy másokat is megmentsen. A szent apostol például így szól: „Testvérek, mindegyikünk magáról ad számot Istennek”, majd megint: „Ha mást tanítasz, magadat miért nem tanítod?” Azt viszont mindnyájunktól föltétlenül elvárja, hogy magunkat megmentjük.

6. Idegenként élve biztosítsd be magad a csavargó, kéjsóvár démonnal szemben, az idegenben tartózkodás ugyanis jó alkalmat nyújt neki.

7. Jó dolog az, ha már semmihez sem ragaszkodunk, ennek az erénynek pedig éppen az idegenben tartózkodás a szülőanyja.

8. Aki az Úrért él idegenben, már semmihez nem ragaszkodik. Különben az derülne ki róla, hogy szenvedélyeitől hajtva csavarog. Aki elidegenedett a világtól, az már ne érintkezzék azzal, mert ilyen esetben a szenvedélyek is könnyen visszatérnek.

9. Akarata ellenére lett száműzve Éva hajdan a Paradicsomból, a szerzetes viszont önszántából a saját hazájából vagy otthonából. Amaz ismét vágyódott volna az engedetlenség fája után, míg a szerzetest nyilván nap mint nap veszély fenyegetné test szerinti rokonai részéről.

10. Kerüld a bukásra alkalmat nyújtó helyeket, mint a pestist – hiszen ha nincs ott a gyümölcs, nem annyira kívánjuk.

11. A tolvajoknak a következő csselfogása se kerülje el a figyelmedet: Azért, hogy ne váljunk meg a világiaktól, azt sugallják, hogy nagy lesz a jutalmunk, ha még nőket látva is uralkodunk magunkon. Nem szabad hallgatni rájuk, sőt ellenkező módon kell eljárunk.

12. Ha már egy-két éve visszavonultunk a rokonainktól, és némi áhítatra vagy töredelemre is szert tettünk, akkor a hiúság gondolatai merülnek fel, és arra buzdítanak, hogy térjünk vissza hazánkba, sokak épülésére – úgymond, és hasznos példaképek azoknak, akik korábbi gonosz tetteinket látták. S ha ráadásul jó beszélőképességünk és egy kis világi műveltségünk is van, akkor már egyenesen mint a lelkek megmentőit és tanítóit készítenek minket a világba való visszatérésre, hogy amit csak a kikötőben szépen összegyűjtöttünk, azt a nyílt tengeren mind gonoszul elszórják.

13. Ne Lót feleségét, hanem őt magát igyekezzünk követni! Az a lélek ugyanis, amely visszatér oda, ahonnan kijött, ízét veszti, mint a só, és lemerevedve már mozdulatlanul ottmarad.

14. Menekülj el véglegesen Egyiptomból! Azok szíve ugyanis, akik oda visszatérnek, Jeruzsálemet, vagyis a szenvedélyektől szabad földet meg nem látja.

15. Meglehet, hogy akik kezdetben gyermeki éretlenségük miatt hagyták el övéiket, majd pedig teljesen megtisztultak, haszonnal térnek vissza hozzájuk – talán épp azért, hogy miután megmenekültek, némelyeket megmentsenek. Mindenesetre az Istent látó Mózes, noha Isten küldte a saját népe megmentésére, sok veszélynek és zaklatásnak volt kitéve Egyiptomban, ami e világot jelenti.

16. Jobb a szüleinket megszorítani, mint az Urat, hiszen ő teremtett és üdvözített, míg ezek olykor elveszítik, azaz veszükbe is juttathatják szeretteiket.

17. Idegen az, aki más anyanyelvű létére tudatosan idegennyelvűek körében tartózkodik.

18. Nem gyűlöletből vonulunk mi vissza rokonainktól vagy lakóhelyünkről, Isten ments! Hanem csak azért, hogy elkerüljük a kárt, amit ott nekünk okozhatnak.

19. Ebben is, mint minden másban, az Úr a tanítónk, mert ő gyakran úgy tűnt, mint aki elhagyta test szerinti szüleit. Mikor némelyektől ezt hallotta: „Anyád és testvéreid keresnek”, a mi jószágos tanítónk tüstént példát adott a szenvedélymentes tartózkodásra ezekkel a szavaival: „Az én anyám és testvéreim azok, akik teljesítik mennyei Atyám akaratát.”

20. Az legyen atyád, aki képes és hajlandó is bűneid terhét veled együtt cipelni, anyád meg a töredelem, mely megmoshat a szennytől; testvéred az, aki a menny felé vezető úton veled együtt fárad és küszködik; elválaszthatatlan élettársadként tedd magadévá a halál gondolatát, legkedvesebb gyermekeidként fakadjanak szíved mélyéből sóhajok, rabszolgád a tested legyen, barátaid pedig a mennyei erők, akik – ha barátaiddá válnak – hasznodra lehetnek kimúlásod idején! „Ez azok nemzedéke, akik az Urat keresik!”

21. Az Isten utáni vágy kioltja a szülők utáni vágyat, és aki azt mondja, hogy mindkettő megvan benne, az áltatja magát, hiszen hallja, hogy így szól az Írás: „Senki sem szolgálhat két Úrnak...”

22. „Nem azért jöttem, hogy békét hozzak a földre...” – mondja az Úr, azaz szülői szeretetet, tudniillik azon fiak és testvérek irányában, akik már szabadon úgy döntöttek, hogy nekem szolgálnak, „hanem” viszályt vagy is „kardot”, hogy elválasszam az istenszeretőt a világiastól, az anyagtól függőket a lelki emberektől, a becsvágyókat az alázatosaktól. Az Úr ugyanis örül az olyan összekülönbözésnek és elszakadásnak, amely az iránta táplált szeretetből történik.

23. Mindenesetre vigyázz! Óvakodj attól, hogy rokonaidhoz való szerető ragaszkodás miatt úgy érezd, mintha már minden könnyárban úszna, nehogy végül a világ szeretetének özönvizébe sodródj! Ne érzékenyülj el szüleid és barátaid könnyeitől, nehogy aztán majd örökre könnyezned kelljen!

24. Mikor rokonaid méhek – jobban mondva darazsak – módjára körülzsonganak, hogy siránkozzanak miattad, lelki tekintetedet tüstént szegezd merően a halálodra és mindarra, amit elkövettél, hogy a fájdalmat fájdalommal háríthasd el!

25. Olyan rokonaink, akik lelki szempontból nem is egészen azok, csalárdul azt ígérik, hogy mindent megtesznek, amit szeretünk – de ilyenkor az a céljuk, hogy a legjelesebb pályánkon feltartóztassanak, s aztán majd a maguk célja felé vonszoljanak.

26. Lakóhelyünkről a sivárabb, jelentéktelenebb, hitványabb tájakra vonuljunk vissza, különben szárnyat adunk szenvedélyeinknek.

27. Titkold el nemes származásodat, és hírnevedet ne fitogtasd, nehogy másfélének tűnj szavaid alapján, mint amilyenek tetteid során bizonyulsz!

28. Talán senki sem adta magát annyira az idegenben tartózkodók életmódjára, mint az a nagy patriarcha, aki ezt hallotta: „Vonulj ki földedről, rokonságod köréből és atyád házából!” Márpedig ő akkor idegen nyelvű, barbár földre kapott meghívást.

29. Nemegetszer megtörtént már, hogy azt, aki ennek a nagy szentnek a példáját követve idegenné lett, az Úr még dicsőbbé tette. De még ha Isten dicsőséget is adott, jobb azt az alázat pajzsával elhárítani.

30. Amikor a démonok – vagy az emberek is – önkéntes száműzetésünkért vagyis idegenbe költözésünkért mint valami hőstettért dicsérnek bennünket, akkor mi gondoljunk arra, aki értünk az égből idegenként a földre jött, és majd rájövünk, hogy mindörökre képtelenek vagyunk ezt neki meghálálni.

31. Veszélyes nemcsak a rokonainkhoz hanem még az idegenekhez való ragaszkodás is, mert lassanként a világba csalhat, és teljesen kiolthatja töredelmünk tüzet.

32. Ahogyan képtelenség egyik szemünkkel az égre, a másikkal meg a földre tekinteni, úgy lehetetlen a lelkét a veszélytől megmentenie annak, aki minden rokonát, sőt még a nem hozzá tartozókat is idegenként szellemileg és testileg teljesen el nem hagyja.

33. Sok fáradozás és erőfeszítés során alakul ki bennünk a jó, szilárd jellem. Ám még ami sok erőfeszítés árán alakul is ki, egy pillanat alatt tönkremehet. A „rossz beszéd”, a világias, tehát illetlen „társaság megrontja a jó erkölcsöt.”

34. Aki e világ elhagyása után még világiakkal érintkezik vagy közel áll hozzájuk, az okvetlenül vagy a világiak csapdájába esik, vagy beszennyezi szívét azok gondolatával, vagy ha nem szennyeződik be, akkor meg elítéli azokat, akik beszennyeződtek, s így végül mégis beszennyeződik maga is.

Tanácsok az álmokat látó noviciusoknak

35. Bizony nem titkolhatjuk, hogy [erre vonatkozó tudásunkat illetően] a szellemünk egészen tökéletlen, és tele van mindenféle tudatlansággal. Az íny különbözteti meg az ételeket, a szavakat pedig a fül. A szem gyöngeségét a nap, a lélek tájékozatlanságát pedig a belőle fakadó szavak teszik nyilvánvalóvá. Ám a szeretet törvénye olyan dologra is rávisz, ami egyébként meghaladja erőnket. Helyénvalónak tartom tehát (bár nem kötelezőnek), hogy az idegenben tartózkodásról szóló szakaszok után, helyesebben azok között, néhány gondolatot az álmokról is beiktassunk, hogy a gonosz csalóknak ebben a cselében se legyünk avatatlanok.

36. Az álom elménk tevékenysége testünk tétlensége idején.

37. A képzelet a szemek káprázata elménk szunnyadása közben, s képzelődés alakulhat ki elménk önkívületi állapotában testünkben is. A képzelődés olyan látomás, amely nem valóság.

38. Az pedig, hogy miért akartunk az előző szakasz után az álmokról szólni, nyilvánvaló: Mikor otthonunkat, rokonainkat az Úrért elhagyva, Krisztus iránti szeretetből rászántuk magunkat az önkéntes száműzetésre és idegenben való életre, akkor a démonok álmokkal próbálnak bennünket zaklatni: rokonainkat mutatják nekünk szomorúan, haldokolva vagy értünk aggódva és miattunk kifosztva. Hát aki álmoknak hisz, az olyan, mint aki a saját árnyéka után fut és igyekszik azt hatalmába ejteni.

39. A hiúság démonai álmunkban próféták: az eljövendő eseményekről agyafúrt módon következtetnek, majd azokat előre bejelentik nekünk. Mikor aztán a látomások beteljesednek, elámulunk, és arra gondolva, hogy szinte már a jövendölés kegyelmét is elértük, felfuvalkodunk.

40. Az ilyen démon azok szemében, akik hallgatnak rá, gyakran prófétává lett, azok előtt azonban, akik semmibe veszik, mindig hazugnak bizonyult. Mert mint szellemi lélek, látta azt, ami ezen a levegőégen belül van, megfigyelte, hogy valaki haldoklik, és álomban megjövendölte azt a hiszékenyeknek.

41. Semmilyen jövendő eseményt sem tudnak a démonok jövöbelátásból, hiszen a halálesetet még az orvosok is megmondhatták volna előre nekünk.

42. Sokszor a világosság angyalává, vértanúk hasonmásává alakulnak át, hozzánk jönnek, és álomban mutogatják magukat, amikor pedig felébredünk, önhitt örömbe fojtanak.

43. Ez legyen számodra a csalás jele: az angyalok büntetést, ítéletet, elválást mutatnak, és mikor felébredünk, rettegéssel és szomorúsággal töltenek el.

44. Ha álmunkban elkezdünk hallgatni a démonokra, akkor már ébren is kijátszanak. Aki álmoknak hisz, az teljesen megbízhatatlan, aki pedig azokból egyiknek sem hisz, az bölcs.

45. Csupán azoknak higgy, amelyek a kárhozatot és ítéletet hirdetik neked. Ha meg kétségbeesés kínoz, az is a démonoktól van.

Ez a Háromsággal egyenlő számú, harmadik lépcső. Aki rálépett, ne nézzen se jobbra, se balra!

4. FEJEZET

AZ ÁLDOTT AZ ÖRÖKKÉ EMLÉKEZETES ENGEDELMESSÉG

1. Beszédünk fonálát folytatva mindjárt el is értünk a küzdőkhöz, Krisztus atlétáihoz. Hát igen, minden gyümölcsöt virág előz meg, minden engedelmességet vagy a testnek, vagy az akaratnak önkéntes száműzetése. Ezzel a két erénnyel mint arany szárnyakkal serényen száll fel a megszentelődött lélek az ég felé. Talán erről énekelte egy Lélektől ihletett férfi: „ki ad nekem szárnyat, mint a galambnak, hogy elrepüljek.” – a gyakorlat szárnyán, „és megnyugodjam” – az alázatos szemlélődés révén?

2. De ne mulasszuk el, kérem, munkánkban azt se, hogy világosan bemutassuk ezeknek a vitéz harcosoknak sajátos felszerelését is. Hogyan tartják az Isten és kiképzőjük iránti hűség pajzsát, hogy azzal mintegy elhárítsák a hűtlenség vagy elpártolás minden gondolatát. A Lélek kivont kardjával állnak szüntelenül, hogy minden hozzájuk közelgő önző kívánsággal végezzenek.

Felöltik a türelem és szelídség mellvértjét is, hogy minden gyalázkodás, szurkálás, sértő szó leperegjen róluk. Rajtuk van az üdvösség sisakja, vagyis az előljáró imájának betudható oltalom is. Lábaikat pedig nem szorítják egymáshoz, hanem az egyiket szolgálatra készen” előreteszik, a másikat viszont mozdulatlanul egy helyben tartják – imádságra.

3. Az engedelmisség önnön lelkünk teljes megtagadása, amely egész világosan a test által nyilvánul meg, vagy talán fordítva: az engedelmisség testrészeink érzéstelenítése, miközben gondolatvilágunk életben marad.

Az engedelmisség: számíthatás nélkül történő cselekvés, önkéntes halál, körülményeskedés nélküli élet, a veszély gondtalan vállalása, gondolkodás nélkül felhozható mentség Isten előtt, halálfélelem hiánya, veszélytelen hajózás, utazás alvás közben.

4. Az engedelmisség: az akarat sírja, az alázat feltámadása. A halott nem mond ellent, és már nem is tesz különbséget a között, hogy mi a jó és mi tűnik rossznak. Mert aki lelkét istenfélő módon halálra adja, az minderről számot tud majd adni. Az engedelmisség a megkülönböztető képességnek mélységes belátás folytán történő felfüggesztése.

5. Mind testrészeink, mind a lélek kívánsága sanyargatásának kezdő lépése a küszködés. Középső foka: részben még mindig a fájdalmas küszködés, részint viszont már megkönnyebbülés. Végső állapota pedig mozdulatlanság, amit a fájdalom érzésének a teljes megszűnése jellemez. Csak akkor látni, hogy újra fájdalmasan küszködik az ilyen megboldogult élő halott, amikor észreveszi, hogy a maga akaratát cselekszi, fél ugyanis a saját döntése terhétől.

6. Valahányan a Szellemi hitvallás viadalának próbáltok nekivetkőzni, Krisztus igáját a saját nyakatokba akarjátok venni, a magatok terhét más vállára igyekeztek rakni, iparkodtok eladási szerződéseket önként megírni, és azzal Szabadságleveleket akarjátok kiváltani; valahányan mások kezétől fenntartva ússzátok át ezt a nagy tengert – tudjátok meg, hogy rövid, de nehéz út megtételére vállalkoztok, és hogy csak egyetlen kelepce van rajta: önrendelkezésnek hívják. Mert aki arról teljesen lemond mindenben, ami csak jónak, lelkinek, Isten előtt kedvesnek látszik, az – még mielőtt egy lépést is megtett volna – már meg is érkezett. Az engedelmisség ugyanis önmagunk iránti bizalmatlanság minden jót illetően egészen életünk végéig.

7. Amikor az alázat – és végső soron üdvösségünk – elérése véget akarjuk hajtani nyakunkat, vagyis másra akarjuk bízni magunkat az Úrban, még belépésünk előtt, ha van bennünk némi gyanakvás és magunkhoz való eszünk, jól megnézzük, megvizsgáljuk a kormányost, sőt úgyszólván még próbára is tesszük, nehogy aztán a matrózt kormányosnak, a beteget orvosnak, a szenvedélyek rabját azokon uralkodó embernek, a tengert pedig kikötőnek tekintve ilyen fölkészülten is hajótörést idézzünk elő saját magunk számára. Miután azonban az istenfélő engedelmesség pályájára fölléptünk, egyáltalán semmiben se bíráljuk jó versenybíránkat, még ha talán – mert hát ember– néhány kisebb gyarlóságot fedezünk is föl benne. Máskülönben, ha bírálgatni kezdjük, semmi hasznunk nem lesz az engedelmességből.

8. Ha mindig feltétlen bizalmat akarunk tanúsítani előljáróink iránt, mindenképpen örökre, eltörölhetetlenül szívünkbe kell vésnünk azok jótetteit, hogy amikor majd a démonok bizalmatlanságot szítanak ellenük, ezekre emlékezve elhallgattassuk őket. Mert minél inkább virul a szívben a bizalom, annál buzgóbb a test a kötelességteljesítésben, ám ha a bizalmatlanságba a mind botlik, már el is bukott. Hiszen „ami nem bizalomból fakad, az mind bűn.”

9. Mihelyt egy rossz gondolat azt sugallja, hogy bíráld meg vagy ítéld el az előjáródat, menekülj attól, mint a paráznaágtól! Egyáltalán ne adj teret, ne engedj bejárást, kezdeményezési lehetőséget ennek a kígyónak! Mondd inkább a sárkánynak: „Te csaló, nem rám tartozik, hogy megítéljem előjárómat, hanem őrá az, hogy megítéljen engem! Nem én vagyok az ő bírāja, hanem ő az enyém.”

10. Az atyák meghatározása szerint a zsoldozás fegyver, az ima védőfal, a kifogástalan könnyű olyan, mint a fürdő. Az áldott engedelmességet viszont egyenesen hitvallásnak tekintették, amelynek hiányában a szenvedélyek rabjai közül senki meg nem látja az Urat.

11. Az engedelmes alattvaló maga mondja ki saját ítéletét a maga ügyében, mert ha az Úr kedvéért tökéletesen engedelmeskedik, még ha úgy is tünne, hogy ezt nem tökéletesen teszi, nem terheli felelősség. Ha azonban bizonyos dolgokban a maga akaratát teljesíti, még ha engedelmeskedni látszik is, saját magára veszi a terhet. Ha eközben előljárója szüntelenül megfeddi őt, még rendbe jöhet, de ha már az is elhallgatott, akkor nincs mit mondani.

12. Akik egyszerű lelkülettel engedelmeskednek az Úrban, jó úton haladnak, mert nem vonják magukra szigorú ítélkezéseikkel a démonok mesterkedését.

13. Mindenekelőtt gyónjunk meg jóságos bíránknak – és csakis neki-, ám ha azt parancsolja, [valljuk be bűneinket] akár mindenkinek is. A nyilvánosság elé tárt sebek ugyanis begyógyulnak, és nem mérgesednek el.

14. Egyszer mikor egy jó bíró és jeles pástor monostorában voltam, félelmetes bírói eljárást láttam. Az történt, hogy amíg ott tartózkodtam, valaki a rablóbandából jelentkezett a szerzetesi közösségbe. Az a kitűnő pástor és orvos megparancsolta, hogy az illető hét napig teljes nyugalmat élvezzen, kizárólag azért, hogy a helyi életrendet jól megfigyelje.

A hét elteltével magához hívatta a Pástor, és négy szemközt megkérdezte, valóban volna-e kedve velük együtt élni. Miután pedig látta, hogy az egészen őszintén igent mond, most már azt is megkérdezte, mi rosszat vitt végbe a világban. Majd azt látva, hogy ez szóban mindent készségesen bevall, így tette próbára: „Azt akarom – mondta –, hogy nyilvánítsd ki ezt az

egész testvéri közösség.” Az pedig mivel valóban utálta minden bűnét, és mit sem törődött a szegénnyel, habozás nélkül megígérte: „Ha akarod – mondta –, akár Alexandria városközpontjában is.”

A pásztor tehát vasárnap egybegyűjtötte minden bárányát, szám szerint háromszázharmincat, és az Isteni Liturgia végzése közben – mert az Úr napja volt – az Evangélium befejezése után néhány testvérrel be is hozatta azt a feddhetetlen elítéltet: szőrzsákba öltözve, hamuval a fején, hátrakötött kézzel, sőt még némileg ütlegelve is – úgyhogy a pusztá látványtól is mindenki megrökönyödött és egyszerre siránkozásba tört ki, hiszen senki sem értette, hogy mi történik. Majd amikor a templom bejáratához ért, ez az emberszerető bíró rákiáltott hangosan: „Állj meg! Mert méltatlan vagy rá, hogy ide belépj.” Ő meg erre a pásztornak a szentélyből hozzá intézett szavától megrémülve (azt hitte ugyanis, amint nekünk a végül aztán esküvel állította, hogy nem ember, hanem mennydörgés hangját hallotta) azonnal arca borul, remegés fogja el, mert lelke mélyéig megrázza a félelem. S míg a földön fekszik és azt könnyeivel áztatja, a csodálatos orvos (aki mindezzel az ő üdvösségét munkálja, és mindenki számára mintát szolgáltat az üdvösségre vezető, tiszta alázatra) újra ráparancsol, hogy mindenki előtt számoljon be részletesen mindenről, amit csak elkövetett. Mire ő valamennyi hallgatóját megdöbbenve rémülten bevallott mindent egyenkint, nemcsak az értelmes lényekkel vagy állatokkal testileg elkövetett természetes vagy természetellenes vétkeket, hanem mérgezéseket, gyilkosságokat és egyebet is, amit nemigen szabad sem írásba foglalni, sem pedig végighallgatni. Majd miután meggyónt, a pásztor elrendelte, hogy rögtön nyírják fel és sorolják a testvérek közé.

15. Én meg, mivel csodáltam annak a szent embernek a bölcsességét, négyszemközt megkérdeztem, ugyan miért rendezett ilyen különös jelenetet. Mire az igaz orvos így szólt: „Két célból: először is azért, hogy azt, aki meggyónt, az itteni szegény árán megszabadítsam a jövődtől. Ez meg is történt, mert még mielőtt felállt volna a földről, János testvérem, ő már mindenért bocsánatot nyert. És ne hitetlenkedj, mert egyik testvér, aki ott volt, bizalmasan közölte velem: „Láttam egy félelmetes alakot, teleírt papírlapot és tollat tartott, s valahányszor a földön fekvő megtérő kimondott egy bűnt, ő ezt a tollal áthúzta.” De ez így is méltányos, hiszen írva van: „Így szóltam: Megvallom magam ellen hűtlenségemet az Úrnak, és te megbocsátottad szívem gonoszságát.” Másrészt pedig azért jártam el így, mert vannak nálunk némelyek, akik még nem vallották be vétkeiket – ezzel buzdítottam őket is a gyónásra, hiszen enélkül senki sem nyer bocsánatot.”

16. Még sok más csodálatra méltó dolgot is láttam ennél az örök emlékű pásztornál és ennél a nyájnál, aminek a legjavát igyekszem majd veletek közölni. Mert nem kis ideig tartózkodtam náluk, hogy életmódjukat megfigyeljem, és ugyancsak álméltkodtam azon, hogy földi létükre miképp utánozták az égieket. Mert a szeretet feloldhatatlan köteléke fűzte őket egymáshoz, s ami még ennél is csodálatosabb: minden bizalmaskodástól és bőbeszédűségtől mentes szeretet. Mindenekelőtt azt gyakorolták, hogy semmiben meg ne sértsék testvérük lelkiismeretét. Ha meg valaki gyűlölködőnek bizonyult, azt a pásztor száműzte mint elítéltet egy elkülönített monostorba. Egyszer pedig ez a szent azt parancsolta, hogy az egyik testvért, aki füle hallatára a társát ócsárolta, üzzék el. Azt mondta, sem látható, sem láthatatlan ördögöt nem tűr meg a monostorban.

Azoknál a szenteknél valóban sok hasznos, bámulatra méltó dolgot láttam: az Úr akarata szerint összegyűlt és összetartott testvéri közösséget, amely mind a gyakorlati tevékenysége, mind a szemlélődése szempontjából csodálatos. Annyira törték, annyira edzették magukat a jó cselekedetek végzésével, hogy szinte nem is szorultak az előljáró intelmére, hanem

kölcsönösen serkentették egymást szent éberségre. Bizonyos meghatározott, egyezményes szent jelekben megegyeztek ugyanis, és ezeket állandóan és rendszeresen gyakorolták is. Ha például megesett, hogy valamelyikük az előjáró távollétében szidásba, megszólásba vagy fecsegésbe fogott, egy másik testvér a többiek számára észrevétlen jellel figyelmeztetve leállította. Ám ha az esetleg ezt nem vette észre, akkor aki figyelmeztette, földre borult előtte, majd eltávozott. Beszélgetésük, ha éppen szólni kellett, folyton a halálra való emlékezés meg az örök ítélet gondolata körül forgott.

17. Nem hallgatom el előletek az ottani szakács egészen kivételes tulajdonságát. Észrevettem, hogy szolgálat közben folytonosan elmélkedik, és élvezzi a könnyek kegyelmét. Megkértem hát, mondja meg nekem, hogyan részesülhetett ilyen nagy kegyelemben. Unszólásomra aztán így válaszolt: „Mindig csak arra gondoltam, hogy Istennek szolgálok, és sohasem arra, hogy embereknek. A teljes magányra egyébként méltatlannak ítéltem magam, viszont itt épp előttem ég a tűz, s annak látása emlékeztet folyton az eljövendő lángra.”

18. Halljuk még egy másik rendkívüli teljesítményüket. Ezek a boldogok még az asztalnál sem hagytak fel a lelki gyakorlatokkal, hanem egy bizonyos észrevétlen magatartással vagy egy bólintással, feltűnés nélkül a benső imára emlékeztették egymást. És ezt nyilván nemcsak az asztalnál tették, hanem minden találkozásuk és összejövetelük során is. Ha meg valamelyikük véletlenül hibát követett el, azt több testvér is arra kérte, hogy hagyja rájuk az ügy elintézését a pásttorral, vagyis a magyarázatot és a fenyítés elviselését. Ezért tanítványai ilyen gyakorlatának tudatában a jeles férfi is enyhébb fenyítékeket szabott ki, tudta ugyanis, hogy nem az a hibás, aki a büntetést vállalja, de azt, hogy tulajdonképpen ki is hibázott, még csak nem is kutatta.

Hol merülhetett volna föl köztük valaha a szószátyárságnak vagy csipkelődésnek akár még csak a gondolata is? S ha valamelyikük esetleg mégis vitába bocsátkozott a társával, egy harmadik odament és földre borulva eloszlatta a haragot. Ha meg észrevette, hogy neheztelnek, rögtön jelentette az előjáró helyettesének, aki úgy intézkedett, hogy még napnyugta előtt kibéküljenek egymással, és ha netalán megmakacsolták magukat, akkor büntetésből vagy nem ehettek, amíg ki nem békültek, vagy elküldték őket a monostorból.

Nem is hiába tartották fenn náluk ezt a dicséretre méltó nagy szigorúságot, hiszen az tényleg bő termést hozott azaz tett láthatóvá. Az ottani szentek közül sokan bizonyultak mind a gyakorlatban mind a szemlélődésben igen jártasnak, és a megkülönböztetés képességével is rendelkező alázatos embereknek. Megdöbbenő, angyalokhoz illő látvány volt az, ahogy a tisztas, öszöreg, szentéletű férfiak gyermekek módjára törekedtek az engedelmességre is, és az, hogy a legnagyobb büszkeségük az alázat elérése volt.

19. Láttam én ott olyanokat, akik vagy ötven évig éltek engedelmisségben. Megtudakoltam tőlük, milyen vigaszt találtak ekkora küszködésre. Némelyikük azt mondta, hogy mivel már az alázatosság legmélyére jutott, örökre elhárít magától minden háborgást. Mások azt állították, hogy ha szidalmak és bántalmak érik őket, nem érzelenek és nem is éreznek fájdalmat. Láttam másokat azok közül a felejthetetlen, angyali formájú, ősz hajú férfiak közül, akik Isten akarata szerint eljutottak a legmélyebb ártatlansáig, a kifinomult, tudatos egyszerűségig, nem valami ostoba együgyűségig, mint egyes e világban élő öregek, akiket vén bolondnak szoktak csúfolni, hiszen ezek az öregek külsőleg teljesen jóságosak, kedvesek, derűsek, mind szavuk, mind viselkedésük kendőzetlen, keresetlen és mesterkéletlen (ritkaság az ilyesmi!), belsőleg pedig lelkük mélyén magán Istenen és előjárójukon csüggték,

mint ártatlan kisdedek, míg elméjük tekintetét kemény szigorral és merően a démonok és a szenvedélyek ellen fordították.

20. Kifogynék az időből, fölszentelt barátom és istenszerető közösség, még ha egy életen át is beszélnek azoknak az áldott lelkeknek az erényéről és mennyeiket utánzó életmódjáról; de mégiscsak jobb az ő kemény küzdelmük árán elért teljesítményükkel díszíteni hozzátok intézett dísztelen munkámat, és úgy indítani titeket Isten előtt kedves buzgóságra, mint csak a magunk hitvány buzdításával előhozakodni. Kétségtelen ugyanis, hogy a közönségest csak ékesebbé teszi a kiváló. De ezt az egyet kérem: Ne gondoljátok, hogy az írásunkban bármi is koholmány, mert a bizalmatlanság csak lerontja a lelki hasznot!

21. De térjünk vissza az előbbi témánkhoz! Évekkel korábban egy Izidor nevű férfi Alexandria egy magas rangú hivatalából elvonult az imént említett monostorba, úgyhogy még én is ott értem. Felvételekor az a Szent pástor látja ám, hogy nagyon komisz, egészen nyers, rosszindulatú és dölyfös. Ám emberi találékonysággal is túlesz a nagy bölcs a démonok álnokságán, mert így szól Izidorhoz: „Hát ha úgy döntöttél, hogy fölveszed Krisztus igáját, azt akarom, hogy mindenekelőtt az engedelmisséget gyakorold.” – „Úgy adom magam az engedelmisségre, szent atyám – válaszol az – mint vasat a kovács kezébe.” No, épp jól jön a férfinak ez a hasonlat: rögtön ki is szabja ennek a vasakarátú Izidornak a feladatát: „Hát akkor azt akarom, testvérem, hogy állj ki a monostor kapujába, és minden egyes léleknek, aki ott bejön vagy kimegy, hajts térdet és mondd: »Imádkozz értem, atyám, mert epilepsziás vagyok!« Az aztán engedelmeskedett, mint egy angyal az Úrnak.

Miután pedig Izidor hét évet töltött el ott, és az alázatosság és töredelmesség legmagasabb fokára jutott, a jeles férfi, a törvényes hét esztendő elmúltával és ennek a férfinak a hihetetlen türelme láttán őt mint a legmúltóbbat a testvérek közé akarta sorolni, s a pappá szentelésre is méltatni. Ő azonban mind mások, mind az én hitvány személyem révén is rimázkodott a pástornak: engedje meg neki, hogy ugyanott fejezze be pályáját, mégpedig pontosan úgy, ahogyan most ott él – sejtetve és egy kissé homályos kifejezéssel jelentve is már a közelgő végét: hogy nemsokára már magához hívja őt az Úr. És úgy is lett. Miután ugyanis a mester meghagyta ugyanabban az állapotban, tíz napra rá a dicstelenség útján dicsőségesen költözött el az Úrhoz, aki az ő halála után egy héttel a monostor portását is magához vette. Mert gyakran mondogatta neki a megboldogult: „Ha közvetlenül szavam lesz majd az Úrnál, csakhamar te is elválaszthatatlan leszel tőlem odaát is” és úgy is lett, megszegyeníthetetlen engedelmissége és Istent követő alázatossága fényes bizonyosságul.

22. Megkérdeztem ezt a nagy Izidort, amikor még élt: ugyan milyen gondolatot forgatott az eszében, amíg a kapuban tartózkodott. És nem titkolta el, mert azt akarta az örök emlékü, hogy épülesemre szolgáljon: „Kezdetben – mondta – egyre azt gondoltam, hogy rabszolgaként adtak el a bűneim miatt, azért keserűséggel tele, erőlködve ereszkedtem térdre. Egy év múltán azonban már szívfájdalom nélkül Istentől vártam türelmem jutalmát. Egy másik év elmúltával pedig már szívbeli meggyőződéssel tartottam magam méltatlannak mind a monostorban tartózkodásra, mind az atyák látására, a velük való találkozásra, a szentségek vételére és arra, hogy bárkinek is a szemébe nézzek, hanem földre sütött szemmel, de még mélyebbre megalázott elmémel könyörögtem imádságért azokhoz, akik bejöttek vagy kimentek.”

23. Egyszer, mikor együtt ültünk az asztalnál, az a kiváló előljáró a fülem felé tartotta a száját, és ezt kérdezte: „Akarod-e, hogy isteni lelkületet mutassak neked aggastyán korban?” Kérésemre aztán az igaz odahív valakit a második asztaltól, akit Lőrincnek hívtak: már vagy

negyvennyolc évet töltött el a monostorban, és rang szerint a papok között a második volt. Odajön hát, térdével is leborul az előljáró előtt, és áldást kap tőle. Ám ahogy ez feláll, az egyetlen szót nem szól hozzá, hanem hagyja, hogy az asztal előtt álljon, és ne egyen (hiszen még az étkezés kezdete volt), úgyhogy eltöltött egy jó órát vagy kettőt is ott állva, olyannyira, hogy én már szégyelltem ennek a munkásnak még az arcába nézni is. Mert egészen ősz volt, a nyolcvanadik életévében. Válasz nélkül várt az étkezés végéig, majd mikor mi felálltunk, a szent elküldte, hogy mondja el a harminckilencedik zsoltár elejét a korábban említett nagy Izidornak.

Én bezzeg rosszmájúságommal nem mulasztottam el azt, hogy kifaggassam az öreget. Amikor megkérdeztem tőle, mi járt az eszében, míg az asztal előtt állt, így szólt: „Mivel a pásztor Krisztus képviselőjének tekintem, még csak eszembe sem jutott olyasmi, hogy csak tőle kaptam volna a parancsot, hiszen tudtam, hogy Istentől kaptam azt. Ezért, János atya, nem úgy álltam ott, mint az emberek asztala előtt, hanem mint az Isten oltára előtt, és Istenhez imádkozva álltam ott anélkül, hogy a pásztorral szemben egyetlen rossz gondolat is eszembe jutott volna, hiszen akkora az iránta érzett bizalmam és szeretetem. Hiszen meg van írva: „A szeretet a rosszat nem rója fel.” Egyébként pedig tudd meg, atyám, hogy ha valaki átadja magát az egyszerűségnek és tudatosan ügyel ártatlanságára, nem ad már többé teret vagy alkalmat maga ellen a gonosznak.

24. Amilyen az az igaz, a lelki nyáj pásztorja és Isten kegyelméből megmentője volt, éppen olyan volt a monostor Istentől számára rendelt gondnoka is: tisztább, mint bárki más, szelíd, hogy párját ritkította. Erre rivallt rá a nagy öreg minden ok nélkül az Úr házában (a többiek lelki épülésére), és megfelelő ok nélkül elrendelte azt is, hogy kíméletlenül üzzék ki onnét. Mivel azonban én nem tudtam róla, hogy eleve ártatlan abban az ügyben, amivel a pásztor vádolta, négy szemközt védelmére keltem a gondnoknak a nagy férfival szemben.

„Magam is tudtam, atyám – mondta a bölcs –, de amint szálnalmas és igazságtalan dolog egy éhező kisdéd szájából a kenyeret kikapni, úgy a lelki vezető árt mind önmagának mind pedig munkatársának, ha nem juttatja mindig annyi győzelmi koszorúhoz, amennyiről csak tudja, hogy el tud viselni, akár sértésekkel, akár gyalázattal, akár megvetéssel vagy gúnnal. Három súlyos sérelmet okoz ugyanis. Először is ő maga elesik a megfenyítésért járó jutalomtól, másodsor, mert noha másoknak is épülésére szolgált volna az illető erényességének megmutatásával, mégsem tette ezt meg, harmadszor pedig, és ez a legsúlyosabb, mivel sokszor azok is, akik nagy terhet hordozva türelmeseknek látszanak, ha egy ideig figyelmen kívül hagyják őket, mert erényeseknek számítva, az előljárótól már nem kapnak feddést vagy szidást, elveszítik, ami türelmük, szelídségük van. Még hajó, termékeny és kövér is a föld, a megaláztatások vizének hiánya dudvássá teheti, úgyhogy az önteltség, a rosszindulat és vakmerőség tövise burjánzik el benne. Ennek tudatában írta a nagy Apostol levelében Timóteusnak: „Állj elő velem, akár alkalmas, akár alkalmatlan, intsd és fenýítsd őket!”

Erre én vitatkozni kezdtem azzal az igaz vezetővel, és mai nemzedékünk gyarlóságára hivatkoztam, vagyis hogy sokan talán a vaktában kimért büntetés miatt, de esetleg még a nem vaktában kimért miatt is elszakadnak a nyájától. De a bölcsességnek az a tárháza így szólt: „A Krisztus kedvéért pásztorához szeretettel és bizalommal kötődő lélek vére ontásáig sem pártol el; főleg ha ez valaha valamilyen sérülésére már jó hatással volt. Észben tartja ugyanis a mondást: „Sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem egyéb teremtmény el nem választhat bennünket Krisztus szeretetétől.” Amelyikük pedig nem így kötődik, ilyen szilárdan ragaszkodva, nem tudom, vajon nem hiába tölti-e itt az idejét, hiszen csak színlelt

engedelmességhez ragaszkodik. S valóban: nem is csalódott ez az igazán nagy ember, hanem szeplőtelen áldozatokat vezetett, tökéletesített és mutatott be Krisztusnak.

25. Tanuljunk Isten cserépedényekben lévő bölcsességéről és ámuljunk! Amikor ott voltam, ámulva figyeltem a fiatal szerzetesek bizalmát, türelmét és törhetetlen kitartását az előljáró megalázó büntetési során, hiszen néha még üldöztetésben is volt részük, de nemcsak az előljárók, hanem jóval alatta lévő beosztottak részéről is. Épülni akartam, kikérdeztem hát az egyik testvért, aki tizenöt éve volt a monostorban. Abakürosznak hívták. Láttam, hogy csaknem mindenki igen rosszul bánik vele: volt úgy, hogy a felszolgálók még az asztaltól is elkergették, mert hát ez a testvér természeténél fogva nem egészen tudott a nyelvére vigyázni.

Tehát így szóltam hozzá: „Abakürosz testvér, látom, hogy nap-nap után elúznak az asztaltól, úgyhogy gyakran étlen alszol el. Mi az oka?” „Hidd el nekem, atyám – válaszolta –, próbára tesznek az atyák, vajon tényleg szerzetes vagyok-e, mert azért nem igazából viselkednek így. Mivel tehát én is tudom, mi az előljáró szándéka meg az övék is, könnyen eltűrök mindent. Már tizenöt éve tartom ezt észben, minthogy maguk is megmondták nekem, amikor beléptem: »Harminc éven át próbálják ki azokat, akik lemondanak a világról.« És jogosan, János atya, hiszen (tűz) próba nélkül nem finomodik az arany.”

Hát ez a derék Abakürosz a monostorba érkezésem után még két évig élt itt, majd elköltözött az Úrhoz. Távozóban így szólt az atyákhoz. „Köszönöm, köszönöm az Úrnak és nektek, hogy hála az üdvösségem végett töletek jövő megpróbáltatásoknak, lám a démoni kísértésektől tizenhét éven át mentes maradtam.” Úgy rendelkezett róla a pásztor, ez az igaz bíró, hogy hitvallóhoz méltóan, az ott pihenő szentek között temessék el.

26. Bizony, ártának az erények buzgó híveinek, ha a hallgatás sírjába temetném Makedoniosz, a fődiakonus küzdelmét és hőstettét. Hát ő, az Úr kedveltje, egyszer vízkereszt felé – vagyis pontosabban előtte két nappal – megkérte a pásztert, hadd menjen el Alexandriába, valami személyes ügyben, és meg is ígérte, hogy hamar visszajön a városból az ünnepi szertartás és az előkészület miatt. Ám a minden jót gyűlölő sátán akadályt gördített a fődiakonus útjába, miután az igumen elbocsátotta, ez úgy intézte, hogy ő ne érhesen vissza a monostorba az ünnepre, az előljáró által kiszabott határidőre. Hát ahogy egy nappal később megérkezik, a pásztor megfosztotta a szolgálatától, és lefokozta a legutolsó újoncok sorába. A türelem derék diakónusa, a kitartásnak ez a fődiakonusa pedig fájdalom nélkül fogadta az atyai parancsot: úgy, mintha nem is épp őt, hanem más büntetnének ezzel. Mikor aztán letöltött negyven napot abban a beosztásban, a bölcs férfi ismét visszaadta neki a saját rangját. Igen ám, de egy nap múlva rimáncodik neki a fődiakonus, hogy rója rá ugyanazt a büntetést az előbbi szégyennel, mert „valami megbocsáthatatlan vétket követtem el a városban” – mondta.

Mivel pedig az a Szent tudta, hogy nem is igazat mond neki, hanem csak megaláztatás végett kérelmi, engedett e munkás szép kívánságának. És látni lehetett a tisztaság öreget, amint a kezdők sorában él és mindenkit őszintén kér, hogy imádkozzon érte: „mert az engedetlenség tisztátalanságába estem” – mondogatta. De az én szerénységemnek bizalmasan bevallotta az a nagy Makedoniosz, miért is vállalta önként ezt az alacsony beosztást: „Mert sohasem észleltem magamban – mondta – ekkora megkönnyebbülést minden zaklatástól, sem pedig az isteni világosság ilyen édességét, mint éppen az imént.”

27. Az angyalok sajátsága, hogy nem buknak el – talán, mint egyesek állítják, nem is képesek rá –, az embereké viszont, hogy elbuknak, de valahányszor ez megesik, újra fel is állnak, csupán a démonok sajátsága az, hogy egyszeri bukásuk után többé már nem kelnek föl.

A monostor gondnoka közölte velem bizalmasan: „Fiatalkoromban, amikor az volt a dolgom, hogy a jószágra ügyeljek, történetesen igen súlyos lelki bajba jutottam, s mivel én soha sem rejtegetek kígyót a szívem odújában, azt a farkánál fogva – s itt farkon a cselekvés célját értem-tüstént bejelentettem az orvosnak. Ő azonban mosolyogva arcul legyintett, és így szólt hozzám: »Menj, gyermekem, lásd el a szolgálatodat, mint eddig, és egyáltalán ne félj!« Én hát lángoló hittel szót fogadtam. Néhány napon belül bizonyosságot kaptam gyógyulásomról, és örömmel vegyes rettegéssel igyekezve folytattam pályámat.”

28. Azt mondják, hogy a teremtmények minden rendjén belül sok a különbség. És tényleg, még a testvérek közösségében is különbözők a teljesítmények és magatartások. Ha az orvos észrevette, hogy némelyek közülük hivalkodók, mikor világiak látogatják meg a monostort, még azok szeme láttára a legkeményebb sértésekkel illette őket, és alantas szolgálatokat szabott ki rájuk, úgyhogy ezentúl már futva távoztak, ha látták, hogy világiak jönnek látogatóba. Különös látvány volt, ami történt: A hiúság önmagát üzte ki, és így már hanyatt-homlok menekült az emberektől.

29. Az Úr nem akart megfosztani egy szent atya imájától; egy héttel távozásom előtt magához vette a pásztor helyettesét, egy Ménász nevű, csodálatos férfit, aki ötvenkilenc évig volt a monostorban, és szolgált ott minden beosztásban. Hát a harmadik nap, ahogy a szentéletű elhunytakor szokásos kánont végeztük, egyszer csak illattal telik meg az egész helyiség, ahol ez a szent feküdt. Mire a nagy férfi elrendelte, hogy nyissuk fel a koporsót, amelyben eltemették. Mikor az megtörtént, mindnyájan láttuk, hogy annak drága talpaiból ered két forrás módjára a kenet illata. Akkor a tanító ezeket a szavakat intézte mindnyájunkhoz: „Látjátok? Íme, a fáradozásaival két lábon együtt járó igyekezet és erőfeszítés áldozati illatként jutott el Istenhez. S valóban úgy is fogadta őket.”

Még sok más kiváló tettet elbeszéltek nekünk az ottani atyák erről a szent Ménászról. Többek között ezt is: „Egyszer az előljáró – mondták – próbára akarta tenni Ménász istenadta türelmét, és mikor az fölment az igumen cellájába, ahol leborult este előljárója előtt, és szokás szerint áldását kérte, az otthagya a földön fekvő egészen a zsolozsmáig. Akkor aztán megáldotta, összeszidta, hogy milyen hivalkodó, és hogy türelmetlen, és felállította. A szent ugyanis tudta, hogy derekasan tűr, azért rendezte ezt a jelenetet mindenki épülésére.”

Ennek a Szent Ménásznak a tanítványa értesített minket tanítómesterének ilyen dolgairól: „Hát mikor én kíváncsian kikérdeztem – mondta –, hogy vajon az előljáró előtt úgy térdre borulva elnyomta-e az álom, ő biztosított róla, hogy a földön fekvő kívülről az egész Zsoltárok könyvét végigmondta.”

30. Nem mulasztom el munkám koronáját még a következő smaragddal ékesíteni: Szóba hoztam a legderekasabb öregek némelyikének a csendes magányt, ők azonban mosolygó arccal, kedélyesen így szóltak hozzám: „Mi, János atya, anyagiak vagyunk, és érzéki életmódot követünk, mert jobbnak láttuk gyöngeségünkhöz szabni a harcot, amit elvállaltunk. Úgy gondoltuk, hogy jobb olyan emberekkel küzdeni, akik hol megharagudnak, hol pedig magukba szállnak, mint démonokkal, akik egyre csak dühöngnek és fegyverkeznek ellenünk.”

31. Eme örökemlékű férfiak közül azonban egy másik – aki Isten tetszése szerinti nagy szeretettel és bizalommal volt irántam – nyájasan így szólt hozzám: „Ha megvan benned, igen bölcs barátom, annak a tettereje, aki lelke mélyéből mondja: »Mindent megtehetek Krisztusban, aki nekem erőt ad«, ha a tisztaság Szentlelke harmatként leszállt rád, mint a Szent Szűzre, ha beárnyékozott a Magasságbeli türelmének az ereje, övezd föl derekadat, mint Krisztus, az Istenember, az engedelmesség kendőjével, kelj föl a csöndes magány vacsorájától, töredelmes lélekkel mosd meg a testvérek lábát, de inkább vedd magadat a már legyőzött göggel együtt a közösség lába elé! Állíts éber, szigorú kapuőröket szíved kapujába, tartsd féken a fékezetlen elmét zaklatott testben; élj szellemi magányban indulatos és ingatag tagok társaságában, és ami mindennél csodálatosabb: ne ijedezzen a lelked a zűrzavarban!

Türtöztess a nyelved, mely örülten ellentmondásokba rohan; küzdj ez ellen az úrnőnk ellen napjában hetvenszer! Rögzítsd lelked fakeresztjére üllöként az elmét, kalapácsütésre kalapácsütést mérve: kijátszva, szidalmazva, kigúnyolva, megbántva, de egyáltalán nem ernyedve, meg nem törve, hanem egész nyugodtan, felindulás nélkül! Vedd le az akaratot, mint a gúnyruhát, és anélkül lépj fel a porondra – mert ez bizony ritka, nehezen megtalálható teljesítmény! Öltsd fel a hit mellvértjét, melyet a versenybíró iránti bizalmatlanság meg nem ront, meg nem sért; tartsd féken a tisztaság zablójával a szemtelenül tolakodó tapintást; szabj határt szemednek a halál gondolatával, mert óráról órára a testek nagyságát és szépségét kívánja kíváncsian vizsgálgatni; hallgattasd el kíváncsiskodó elmédet, és a magad dolgára összpontosítsd figyelmed, mert különben hanyagsággal képes vádolni testvérét; és feltűnés nélkül mutass részvétet és tökéletes szeretetet embertársad iránt!

Arról tudja majd rólad igazán mindenki, kedves atyám, hogy Krisztus tanítványa vagy, hogyha a közösségi életben szeretettel vagyunk egymás iránt.

Gyere, gyere – ismételte ez a jó barátom –, gyere, állj be te is! Igyál gúnyt óráról órára, mint élő vizet! Hiszen Dávid, miután megvizsgált mindent, ami csak kellemes az ég alatt, végül csodálkozva így szólt: „Íme, ugyan mi jó, mi kedvesebb annál, mint hogy a testvérek együtt laknak!” Ha azonban az ilyen türelem és engedelmesség erényére még nem bizonyultunk méltóknak, hát akkor jobb a magunk gyöngeségét beismerve a küzdőtértől távol, egyedül állni, a versenyző atlétákat boldogoknak nevezni és számukra türelmes kitartásért könyörögni.” Engem meggyőztek az atya, a kiváló tanító szép szavai, ahogy a evangélium szellemében, prófétai buzgósággal, de ugyanakkor barátilag vitázott velem, úgyhogy már kétségeskedés nélkül az áldott engedelmességnek kívántam adni az elsőbbséget.

32. Miután tehát ezeknek a boldog férfiaknak még egy hasznos erényéről megemlékeztem, most szinte a paradicsomot elhagyva, újra a saját dísztelen növénygyűjteményemet mint haszontalan tövisszörűt teszem majd elétek. A pásztor észrevette, hogy a szertartások alatt némelyek gyakran beszélgettek: az illetőket egy hétre a templom elé állította, és megparancsolta, hogy leborulva kérjenek bocsánatot mindenkitől, aki csak bejön és kimegy; pedig hát egyháziak voltak, vagyis papok.

Látva, hogy az egyik testvér a többenél mélyebb szívbeli áhítattal végzi a zsolozsmát, és hogy főleg az énekek kezdetén magatartásával vagyis arckifejezésével mintegy beszél valakivel, megkérdeztem ezt a boldog férfit, mi is ennek a viselkedésének az értelme. Ő pedig, mivel tudta, hogy haszontalan volna ezt titkolnia, így szólt: „János atya, én mindjárt a kezdéskor össze szoktam szedni gondolataimat és elmémet, lelkemmel együtt, és mikor már összeszedtem, hangosan szólok nekik: „Jertek boruljunk le, és imádjuk magát Jézus Krisztus, a mi Királyunkat és Istenünket!”

Érdeklődéssel figyeltem meg az ebédlő felügyelőjének a szokását: Látva, hogy egy kis jegyzetfüzet lóg le az övéről, megtudtam, hogy naponta jegyzi le gondolatait, és hogy mindezt jelenti is a pásztornak. De észrevettem, hogy nemcsak ő, hanem még sok más ottani szerzetes is így tett. Úgy hallottam, hogy ez is a nagy férfi rendelkezésére történt.

33. Elbocsátotta egyszer az egyik testvért, mert az megrágalmazta felebarátját, hogy szószátyár és pletykás. Az viszont egy héten át kitartóan várt a monostor kapujánál, és rimánkodott, hogy bocsánatot és bebocsátást nyerjen. Mikor ezt a lélekszerető férfi megtudta – és mivel rákérdezett, azt is hallotta, hogy az a hat nap alatt egyáltalán nem evett –, kijelentette neki: „Ha tényleg meg akarsz maradni a monostorban, lefokozlak a bűnbánók rendjébe.” Mivel pedig az bánatában szívesen beleegyezett, a pásztor megparancsolta, hogy vigyék el a vétkeikért vezeklők elkülönítő monostorába. Így is történt.

És ha már szóba hoztuk a fõnt említett monostort, hadd beszéljünk róla egy kicsit. A nagy monostortól egy mérföldnyire volt egy vigasztalan hely, amit Börtönnek hívtak. Nem lehetett ott soha füstöt látni, sem bort, sem főzésre való olajat, sem mást, legföljebb csak kenyeret meg nyers zöldséget. Ebben zárta el – kijárási tilalommal – azokat, akik a közösségbe lépésük után megtántorodtak.

Nem is együtt, hanem magukban, azaz elkülönítve, vagy legföljebb kettesével, és mindaddig, amíg az Úr nem biztosította őt egyenként is felőlük. Még egy kiváló helyettes elöljárót is állított föléljük, Izsák nevűt, aki csaknem szakadatlan imádságot követelt meg a rábizottaktól. Volt jó sok pálmalevelük is a fásultság megakadályozására. Ilyen azoknak az életmódja, viselkedése, magatartása, akik valóban keresik Jákob Istenének arcát.

34. Jó csodálni a szentek küszködéseit, üdvös dolog azok követésére felbuzdulni, de azért nem akarjuk életmódjukat máról holnapra követni, hiszen az oktalanság és egyben képtelenség is volna.

35. Ha szidás közben éles fájdalmat érzünk, emlékezzünk bűneinkre, és akkor az Úr – látva, hogy mi, akik őt hevesen kérleljük, erőt veszünk magunkon – eltörli azokat, és a szívünket emésztő fájdalmat örömmre változtatja, mert írva van: „Ha szívemben felgyülemlik a gond, vigasztalásod idejében felvidítja a lelkem.”

36. Ne felejtsük el azt sem, aki így szól az Úrhoz: „Sok kemény megpróbáltatást raktál rám, de ezt meggondolva újra életet adsz” és: miután elbuktam, „kiemelsz a föld mélyéből.”

37. Boldog, aki erőt vesz magán, amikor az Úrért nap mint nap szidják és semmibe veszik. Vértanúkkal ünnepel az ilyen, és az angyalok bizalmasa. Boldog az a szerzetes, aki mindig minden szidásra és megvetésre méltónak tartja magát, boldog, aki önakaratát végleg kiöli, és a maga gondját az Úrban kapott tanítójára bizza, mert a keresztre feszítettnek jobbján fog állni.

38. Aki nem hajlandó elfogadni sem a jogos, sem a jogtalan korholást, saját üdvösségére mond nemet, aki viszont elfogadja, akár fáj neki, akár nem, hamar elnyeri vétkei bocsánatát.

39. Istennek mutasd meg lelkileg, hogy mekkora a lelki atyád iránti bizalmod és őszinte szereteted; akkor Ő majd észrevétlenül rábírja, hogy iránta való ragaszkodásodnak megfelelően közvetlenebb és barátságosabb legyen hozzád. Aki a keblében rejlő összes kígyót

lelki atyja elé tárja, az tiszta bizalmat tanúsít, aki azonban titkolózik előtte, az még úttalan utakon tévelyeg.

40. Ha pontosan tudni akarjuk, hogy van-e bennünk testvéri érzület és igazi szeretet, a következő kérdés alapján bizonyosodhatunk meg róla: Vajon azt látjuk-e, hogy szomorkodunk testvérünk hibáin, és tényleg örülünk előrehaladásának meg lelki ajándékainak?

41. Aki egy beszélgetés során makacsul kitart a maga állítása mellett, tudja meg, hogy még ha igazat mond is, a sátán által okozott betegségben szenved. Mármost ha a vele egyenlőkkel beszélgetve tesz így, talán még előljárói fenyítésére valaha meggyógyul; ha azonban feletteseivel, vagyis a nálánál bölcsőbbekkel szemben is így viselkedik, akkor őt ember már meg nem gyógyítja.

42. Ha valaki szóban nem engedelmes, nyilván tettel sem az; hiszen aki a kicsiben hűtlen, az a nagyban is az, sőt hajlíthatatlanul makacs, ezért hiába fáradozik, és a szent engedelmisségből semmit sem ér el, hacsaknem a saját maga elítélését.

43. Aki egészen tisztán őrzi meg lelkiismeretét az atyja iránti engedelmisség gyakorlásában, az már nap nap után úgy várja a halált, mint az álmot, vagy még inkább, mint az ítéletet, nem rémülődzik, mert biztosan tudja, hogy nem ő, hanem előljárója ad majd számot róla kimúlása idején.

44. Ha valaki atyjától az Úrban erőltetés nélkül fogadta el egy bizonyos feladat végrehajtását, de közben valamilyen hibát követ el, ezért ne azt okolja, aki a fegyvert adta, hanem azt, aki elfogadta, hiszen azért kapta a fegyvert, hogy az ellenség ellen harcoljon, ő meg a saját szíve ellen fordította azt. Ha azonban erőt vett magán az Úrért, és gyöngeségét előre megmondta annak, aki a feladatot adta, legyen bizalommal, mert még ha el is bukott, azért még nem hal meg.

45. Elfelejtettem elétek tenni, barátaim, az erénynek még egy másik különlegességét is. Azt láttam ott, hogy némelyek, akik az Úrban elvállalt szent engedelmisségben éltek, maguktól is vállaltak gyötrelmes megaláztatásokat, és Istennek tetsző módon gyalázzal illették magukat, hogy készen álljanak a kívülről őket érő gyalázatra, és ha egyszer már megszokták, később már ne ijedjenek meg tőle.

46. Ha lelkünk számol a gyónással, az zabla gyanánt visszatartja, hogy ne vétkezzen, amit viszont nem gyónunk meg, azt már mintegy a homályban, gátlástalanul követjük el.

47. Ha az előljáró távollétében annak a képét magunk elé idézve azt gondoljuk, hogy mellettünk áll, és elkerülünk minden találkozást, beszédet, szunyókálást, vagy bármi mást, amiről tudjuk, hogy rosszal bennünk, akkor igazán eljutottunk a hamisítatlan engedelmisségre. A tanító távollétét a törvénytelen gyerekek örömmel veszik, a törvényesek viszont veszteségnek tartják.

48. Megkérdeztem egyszer az egyik igen tapasztalt testvért: „Hogyan tehet szert az engedelmisség alázatra?” Ő így válaszolt: „Aki okosan engedelmeskedik, még ha halottakat támaszt is fel, még ha a könnyek adományával rendelkezik is vagy háborítatlanul nyugodt is, okvetlenül azt gondolja, hogy mindezt lelki atyja imája érte el, úgyhogy mentes marad az

oktalan beképzeltségtől. Hát már hogy is lenne nagyra azzal, amit tulajdon bevallása szerint is atyja segítségével, nem pedig a maga igyekezetéből vitt végbe?”

49. A remetének fogalma sincs az imént említett erény gyakorlásáról, hiszen az önteltség beigazolódik nála, amikor azt sugallja, hogy ő a saját igyekezetével vitte végbe kiváló tetteit. Így hát aki alárendeltségben él, két cselet már eleve elhárított, s azután már örökre Krisztus engedelmes szolgája marad.

50. A démon hol arra törekszik, hogy az engedelmeseket testi szennyfolttal megfertőzze és csökönnyössé tegye, hol meg arra, hogy még a szokottnál is tevékenyebbek, mintegy szárazok és meddők, az imára restebbek, aluszékonyak és eltompultak legyenek, csak azért, hogy – mintha semmi hasznuk nem volna az engedelmességből, sőt hátul kullognának – meghátráltassa őket a küzdelem elől. Nem hagyja belátni azt, hogy sokszor a bennünk lévő látszólagos jó tulajdonságok gondviselészerű eltűnése válhat a legmélyebb alázat szerzőjévé számunkra.

51. Némelyek gyakran türelmükkel verik vissza a fent említett csalót. Ám ez még beszél, s máris másik követ érkezik, amely hamarosan más módon próbál bennünket megtéveszteni.

52. Láttam alárendelteket, akik lelki atyjuk oltalma alatt töredelmesek, nyájasak, önmegtartóztatók, igyekvők, háborítatlanok, buzgók voltak. A démonok megközelítették és azzal áltatták őket, hogy már elég erősek a magányos (remete) életre, mintha már azáltal el is tudnák nyerni a tökéletes jutalmat, a szenvedélyek fölött való uralmat.

Hát lépre is mentek, és a kikötőből kifutottak a nyílt tengerre, majd pedig vihar csapott le rájuk, és mivel nem volt kormányosuk, ez a szennyes, keserves sós tenger szánalmas módon bajba sodorta őket.

53. A tengernek ugyancsak kavarognia, háborognia, dühöngenie kell, hogy azzal az iszapot, fűvet és minden szennyet, amit a szenvedélyek folyói behordtak, a partra vesse. Figyeljük meg, és majd azt látjuk, hogy a tengeren vihar után milyen mélységes nyugalom következik!

54. Aki egyszer szót fogad lelki atyjának, de máskor nem, olyan, mint aki hol szemkenőcsöt, hol meg oltatlan meszet alkalmaz a szemére. „Ha egyik épít – mondja az Írás – s a másik lebontja, a fáradságon kívül ugyan mi hasznuk. Van belőle?”

55. Rá ne szedjen a gőg, szelleme, szófogadó fia az Úrnak, hogy úgy jelentsd tanítódnak a magad hibáit, mintha azok másvalakiéi volnának! Hiszen szégyen nélkül nem lehet a szégyentől szabadulni. A démonok gyakran rávesznek minket, hogy ne gyónjunk meg, illetve arra, hogy a magunk bűnéért másokat okoljunk.

56. Fedd föl, fedd föl sebedet orvosod előtt, mondd, ne szégyenkezz: „Enyém a seb, atyám, enyém a sérülés, a magam hanyagságából ered, s nem a máséból!”

Nem is hibás ebben senki más: sem ember, sem (rossz) szellem, sem test, semmi más, csakis az én gondatlanságom” Magatartásod, tekinteted, gondolkodásod olyan legyen, mint a vallomást tevő vádlotté: horgaszd le fejedet a földre, és ha lehet, öntözd könnyekkel bírádnak, mint Krisztusnak lábait!

57. Ha minden a megszokástól függ és ahhoz igazodik, akkor az erények, Isten hathatós támogatásával, okvetlenül még sokkal inkább. Nem küszködsz majd, fiam, hosszú éveken át azzal, hogy fölleld magadban az áldott nyugalmat, ha már kezdetben szívvel-lélekkel átadod magad a megaláztatásoknak.

58. Ne röstelj a téged segítő atyának, mintha Isten maga volna, alázatos lélekkel meggyónni, mert láttam én elítélteket, akik szánalmas magatartásukkal, heves vallomásukkal és esdeklésükkel meglágyították a bíró szigorát, és haragját szánalomra változtatták. Ezért követelte meg Keresztelő Szent János is a keresztelés előtt bűneik megvallását azoktól, akik hozzájöttek, nem neki volt rá szüksége, hanem az ő üdvösségük érdekében cselekedett így.

59. Ne ütközzünk meg azon, hogy gyónás után vannak még kísértéseink: hiszen jobb a gondolatok mint az önhittség ellen küzdeni!

60. Ne hirtelenkedj, ne ragadjon el a lelkesedés a csöndes nyugalomban vagy remeteségben élő atyákról szóló elbeszélések hallatán, hiszen te az első vértanú csapatában menetelsz!

61. Még ha elbuknál is, akkor se hagyd el a gyakorlóteret, hiszen akkor van leginkább szükségünk orvosra! Ha még segítséggel is kőbe botlik a lábunk, akkor segítség nélkül biztos, hogy nemcsak megbotlanánk, hanem meg is halnánk.

62. Mihelyt elestünk, a démonok hirtelen ott teremnek, és ezt az ésszerű, de inkább ésszerűtlen alkalmat megragadva a magányos életet ajánlják nekünk. Ellenségeink célja ugyanis az, hogy bukásunkat további sebesüléssel tetézzék.

63. Ha az egyik orvos azzal mentegeti magát, hogy tehetetlen, akkor máshoz kell mennünk. Mindenesetre orvos nélkül ritkán gyógyul meg valaki.

64. Ugyan ki mondana ellent következő állításunknak? – Az a hajó, amely annak ellenére, hogy tapasztalt kormányosa van, mégis hajótörést szenved, kormányos nélkül egész biztosan elpusztul.

65. Engedelmségből lesz az alázat, alázatból a szenvedélytől való mentesség. Hiszen ha „megaláztatásunkban megemlékezett rólunk az Úr. és megszabadított minket ellenségeinktől”, akkor senki el nem vitathatja, hogy engedelmségből lesz a szenvedélymentesség, és azáltal éri el legmagasabb fokát az alázat. Ez utóbbi ugyanis az előbbivel kezdődik, akárcsak a törvény Mózesrel, a leány meg a tökéletességre vezeti anyját, mint Mária a választott népet.

66. Isten részéről minden büntetést megérdemel az olyan beteg, aki miután orvosa eredménnyel kezelte, azt még teljes gyógyulása előtt otthagyja egy másik orvos kedvéért.

67. Ne menekülj el annak a keze alól, aki az Úrnak felajánlott, hiszen életedben senki iránt sem kellene majd akkora tiszteletet tanúsítanod, mint éppen az ő irányában!

68. Nem veszélytelen egy újoncnak párviadal végett a derékhadból kiválnia. A szerzetesnek is veszélyes tapasztalatlanul és még a lelki szenvedélyek alapos megfegyverzésében szerzett gyakorlat nélkül magányba vonulnia: mert az előbbi többnyire testi, az utóbbi meg lelki veszélybe jut. „Jobban járnak, akik ketten vannak – mondja az Írás –

mint a magányos”; vagyis: jobb egy fiúnak atyjával együtt a Szentlélek erejével küzdeni korábbi bűneiből eredő hajlamai ellen.

69. Aki világtalant vezetőtől, nyáját pásztortól, vándort útikalauztól, gyermeket atyjától, beteget orvostól, hajót kormányostól foszt meg, veszélyt hoz valamennyiükre. Aki pedig segítség nélkül próbál meg a szellemekkel megbirkózni, annak azok a pusztulását okozzák.

70. Akik orvosi kezelésre kezdenek járni, jegyezzék meg panaszait, akik pedig az engedelmesség útján kezdők, azok az őket érő megaláztatásokat, mert azoknak panaszai könnyebbülése, ezeknek pedig önkritikájuk élesedése mutatkozik majd egészségük egészen csalhatatlan jeleként.

71. Lelkiismereted legyen engedelmességed tükre, az elég is.

72. Akik csendes magányban, magukat egy atyának alárendelve élnek, azoknak egyedül a démonok az ellenfelei, akik viszont közösségben élnek, azok démonokkal de egyszersmind emberekkel is tusakodnak. Az előbbieket tanítómesterük folytonos felügyelete miatt pontosabban megtartják a tőle kapott szabályokat, míg az utóbbiak annak távolléte miatt gyakorta megsértik azokat. Ám ha törekvők és kitartók, akkor botladozásuk türelmes elviselésével böven kárpótolják fogyatékoságukat, és kettős koronát szereznek.

73. Teljes figyelemmel ügyelve vigyázzunk magunkra, mert egy tele kikötőben könnyen összeverődnek az ott vesztegelő hajók, s így összeroncsolódnak – főleg azok, amelyeket mint valami féreg észrevétlenül rág a harag.

74. Szokjuk meg, hogy előljárónk jelenlétében mélyen hallgassunk, és úgy tegyünk, mintha semmit sem tudnánk! Hiszen a hallgatag ember született bölcs, egyre inkább gyarapítja tudását. Láttam olyan fogadalmas szerzetest, aki folyton elragadta a szót előljárója ajkáról, és nem is fűztem engedelmességéhez semmi reményt, mert megfigyeltem, hogy ennek folytán nem alázatra tett szert, hanem csak beképzelt lett.

75. A lehető legéberebben vigyázzunk, legélesebben figyeljünk és leggondosabban vigyázzunk arra, hogy mikor és milyen alkalommal kell a szolgálatot elébe tenni az imának, mert nem mindenképpen mindig. Vigyázz magadra, ha testvéreiddel vagy együtt: ne igyekezz náluk bármiben is igazabbnak tűnni, mert azzal kettős kárt okozol: őket megsérted hamisan színlelt igyekezeteddel, magadat pedig mindenképpen fennhéjázóvá teszed.

76. Lelkileg légy buzgó anélkül, hogy annak külsőleg bármi jelét is adnád akár megjelenéssel, akár szóval, akár burkolt célzással is! Ez úgy valósítható meg, ha már nem nézed le embertársadat, ha azonban erre még hajlamos vagy, légy csak olyan, mint amilyenek a testvéreid, nem pedig beképzeltségből másmilyen!

77. Láttam tapasztalatlan tanítványt, aki némelyek előtt tanítómestere nagy tetteivel hősködött, és míg azt vélte, hogy idegen búzából arat magának dicsőséget, inkább csak szégyent hozott magára, mert mindenki ezt kérdezte tőle: „Hogyhogy a jó fa terméketlen ágat hajtott?”

78. Nem akkor számítunk türelmeseknek, ha derekasan elviseljük atyánk sértő bánásmódját, hanem amikor már mindenféle ember megvet és sérteget, hiszen atyánkhoz türelemmel vagyunk, mert tiszteljük is és hálával is tartozunk neki.

79. Igyad csak készséggel az élet vizeként a gúnyolódást mindenki részéről, aki ezzel az érzékiségtől megtisztító itallal akar itatni, akkor majd mély alázat támad lelkedben, és az isteni fény nem fogyatkozik meg a szívedben.

80. Senki se kérkedjen még gondolatban sem, ha látja, hogy egy testvéri közösség nyugalmat élvez a vezetése alatt; hiszen ott ólálkodnak a tolvajok!

81. Vésd jól eszedbe a mondást, mely így szól: „Amikor megteszitek, amit parancsoltak nektek, mondjátok: Mihaszna szolgálak vagyunk, csak kötelességünket teljesítettük.” Azt pedig, hogy fáradozásunk milyen megítélést érdemel, majd csak kimúlásunk idején tudjuk meg.

82. A szerzetesi közösség földi mennyország. Hangoljuk hát rá a szívünket, olyan érzületre, amilyennel az Úrnak szolgálnak az angyalok! Akik ebben a mennyországban vannak, azoknak a szívük nemegyszer kőkemény; néha viszont bűnbánatukból merítenek vigasztalást, hogy elkerüljék az önhittséget, és hogy fáradozásukat könnyekkel enyhítsék.

83. Egy kis tűz sok viaszt meglágyít. Ugyanígy sokszor ha egy kis gyalázzal illetnek, az szívünk egész komizságát, érzéketlenségét, keménységét hirtelen meglágyítja, megédesíti, letörli.

84. Láttam egyszer, hogy ketten titokban letelepedtek a közelben, hogy a küzdő versenyzők sóhajait és erőfeszítéseit megfigyeljék és kihallgassák, az egyik azért, hogy buzgóságukat kövesse, a másik viszont csak azért, hogy alkalomadtán nyilvánosan csúfot üzzön belőlük, és Isten munkását így visszatartsa a jó gyakorlásától.

85. Ne légy olyan oktalanul hallgató, hogy azzal másokat zavarba hozz vagy megsérts; és ne járj, ne viselkedj lomhán, mikor igyekvésre bíztatnak, mert különben még az örülnél és az izgága embernél is rosszabb vagy.

86. Én gyakran láttam már ilyet – ahogy Jób mondja: hol a rest hozzáállástól, hol viszont épp a túlzott készségtől sajtó lelkeket. El is ámultam: Milyen körmönfont a gonoszság!

87. Aki közösségben él, annak nincs annyi haszna a zsolozsmázásból, mint az imából, mert a sokféle hang kavalkádja elvonja a figyelmet a zsolozsmáktól.

88. Küzdj szakadatlanul az elméddel: ha elszórakozik, térítsd magához! Isten ugyanis nem követeli meg a figyelem elterelődésétől teljesen mentes imát azoktól, akik engedelmességben élnek. Ne csüggedj, ha ilyen módon elraboltak, hanem lelkesen egyre csak szedd össze az elmédet, hiszen csak angyalok lehetnek teljesen mentesek az elszórakozottságtól!

89. Aki titkon eltökélte magát, hogy utolsó leheletéig, vagyis akár ezer testi vagy lelki halálíg sem adja föl a küzdelmet, az nem egykönnyen esik az említett hibákba; mert mindig a szív kétsége és a helyhez való hűtlensége okozza a botrányt meg a szerencsétlenséget.

90. Akik viszont könnyelműen változtatnak monostort, azok egészen megbízhatatlanok, mert semmi nem okoz annyira természetlenséget, mint éppen az állhatatlanság.

91. Ha ismeretlen orvosnál vagy rendelőintézetben jársz, tégy úgy, mintha csak átmenőben volnál, de észrevétlenül figyelj meg jól mindent, ami ott van, és ha úgy érzed, hogy az ott szolgálatot teljesítők és szakemberek hasznos gyógymódot tudnak betegségeidre – és különösen is a lélek felfuvalkodottságára –, akkor már láss hozzá, és köss velük szerződést: alázat legyen az aranypénz, engedelmesség a papír, a szolgálat teljesítése jelentse az írást, és angyalok legyenek a tanúk!

92. Tépd össze előttük önakarated iratát, mert ha továbbra is csak tekeregsz, felbontod a szerződést, amelynek árán Krisztus már megváltott.

93. Legyen ez a hajlék síroddá a sír előtt! A sírból pedig senki nem jön ki az egyetemes feltámadásig, de még ha ki is jöttek némelyek, vigyázz, hiszen ők már meghaltak! Könyörögjünk az Úrhoz, hogy velünk ugyanez meg ne történjék!

94. Mikor a restek a teendőiket túl nehezeknek érzik, inkább imádkozni támad kedvük; mikor meg könnyebbeknek, akkor már úgy futnak az ima elől, mint a tűztől.

95. Van, aki – miután a szolgálatát már elkezdte végezni – ha megkérlik, testvére megnyugtatóra adja át azt neki; van aztán, aki lustaságból adja át ugyanazt; viszont van olyan is, aki hiúságból, vagy éppen buzgóságból nem adja azt át.

96. Ha erőszak hatására kötelezted el magad, és azt látod, hogy lelki szemed nem tisztul, ne halogasd a válást! Aki derék, az mindenütt derekas, mint ahogy persze ennek ellenkezője is érvényes.

97. A szitkozódás sok válást okozott már a világban; a közösségekben pedig a falánkság idéz elő minden bukást és a szerzetesség iránti hűtlenséget.

98. Ha uralkodsz ezen az úrnőn, minden tartózkodási hely meghozza neked a szenvedélyektől való menekülést, de ha ő uralkodik rajtad, a síron innen mindenütt veszélyben forogsz.

99. Az Úr megnyitja a vakok szemét, vagyis felvilágosítja az engedelmeseket mesterük érdemeiről, fogyatékosait pedig elhomályosítja előttük. Az erénygyűlölő viszont éppen ellenkezőleg jár.

100. Legyen nekünk, barátaim, a higany a tökéletes engedelmesség mintaképe: mert az, noha mindennek alágördül, mindenféle szennytől mentes marad. A buzgók különösen vigyázzanak magukra, hogy a hanyagok fölötti ítélkezésük miatt azoknál is súlyosabb ítélet alá ne essenek! Szerintem Lót azért bizonyult igaznak, mert jóllehet ilyen hanyagok között élt, szemlátomást soha el nem ítélte őket.

101. Mindig őrizzük meg zavartalan csendes nyugalmunkat, de különösen is a zsolozsmázáskor! A démonoknak ugyanis éppen az a céljuk, hogy imánkat megzavarva elrontsák.

102. Aki igazán van szolgálatban, az testileg embereken segít, szellemileg azonban imádsággal az égben kopogtat.

103. A sértések, megaláztatások és ehhez hasonló dolgok az öröm keserűségéhez hasonlítanak az alárendelt ember lelkében, míg a dicséret, a tisztelet, a szép szó mézként mindenféle édes érzéssel tölti el az élvhajász embereket. Fontoljuk hát meg, melyiknek milyen a természete: az egyik rendszerint eltávolít minden szervezetünkre káros belső anyagot, míg a másik csak az epét gyarapítja!

104. Felhőtlen, gondtalan bizalommal kell lennünk azok iránt, akik elvállalták az Úrban, hogy gondunkat viselik, még ha látszólag visszás és esetleg az üdvösségünkkel ellenkező dolgokat parancsolnak is, hiszen épp akkor teszik próbára, mintegy az alázat olvasztótégelyében, az irántuk táplált bizalmunkat. Mert az igazi bizalom ismertetőjele éppen ez: látni, hogy várakozásunkkal ellenkező a dolog, mégis habozás nélkül engedelmeskedni a parancsot adóknak.

105. Engedelmességből lesz az alázat, ahogy már fentebb is mondtuk, az alázatból a helyes megkülönböztetés, ahogy azt a nagy Kasszianosz „A megkülönböztetésről” szóló szavaiban igen szépen, sőt remekül kifejtette; megkülönböztetésből fakad a tiszta belátás, és abból az előrelátás. Ugyan már ki ne futna versenyt az engedelmesség e szép pályáján, mikor látja, milyen nagy áldások várnak rá? Erről a nagyszerű erényről mondta helyesen a zsolttáros: „Jóságodban szerezted a szegény alárendelt szívébe való eljöveteledet, Istenem.”

106. Amíg csak élsz, ne feledd el azt a kiváló atlétát, aki teljes tizennyolc éven át nem hallotta fülével mesterétől: „Üdv neked!”, ám a lelki hallószervével nap nap után nem is csak azt hallotta az Úrtól: „Bárcsak üdvözülnél!” (az ugyanis még csak jó kívánság, de egyúttal bizonytalan), hanem hogy „Üdvöt nyertél!”, (ami kijelentő, vagyis már bizonyos)!

107. Némely alárendeltek előljárójuk engedékenységet és alkalmazkodását tapasztalva megfélemeznek magukról, és a saját akaratuk szerinti feladatokat kérnek. Nos, ha meg is kapják azokat, vegyék tudomásul, hogy mindenképp elestek a hitvallók koszorújától; az engedelmesség ugyanis a színleléstől meg a saját kívánságunktól való elidegenülés.

108. Van, aki parancsot kap, de vonakodik, mihelyt észreveszi, hogy a parancsot adóknak a szándéka végső soron úgyis ellenkezik azzal; van azonban, aki észreveszi ugyan, de habozás nélkül engedelmeskedik. Most találjuk ki, melyikük járt el a vallásosabb módon!

109. Képtelenség, hogy az ördög saját akaratát ellenezze. Győzzön meg erről azok látványa, akik hanyagul élnek, s mégis megmaradnak ugyanabban a remeteségben vagy monostorban!

110. Ha (a monostorban) azzal kell küszködnünk, hogy távoznunk kellene, legyen ez számunkra annak a bizonyítéka, hogy Istennek tetszik az ott-tartózkodásunk, hiszen ha (démonok) harcolnak ellenünk, ez annak a jele, hogy mi is küzdelemben vagyunk.

111. Nem leszek jogtalanul titkolódzó és könyörtelenül kapzsi, hogy elhallgassam előttem azt, amiről helytelen hallgatni. A Száva monostorban élt híres János figyelemre méltó dolgokat beszélt el nekem. Azt, hogy ő szenvedélytelen, minden hazugságtól, gonosz szótól és tettől mentes, te is tudod, szent atyám, személyes tapasztalatból. Ő maga mondta el nekem:

„Kisázsiaiában – mert onnan származott a szent ember – a monostoromban volt egy igen hanyag és féktelen öreg, persze nem azért említtem, hogy bíráljam, hanem hogy most kereken

elmeséljem az igazságot. Ez, nem is tudom, hogyan, szert tett egy fiatal, Akakiosz nevű tanítványra, aki egy kissé egyszerű lelkületű, de okos fiú volt. Hát ez annyi mindent eltűrt annak az öregnek, hogy sokak előtt talán hihetetlennek is tűnik, mert az nemcsak szidalommal és gyalázkodással, hanem nap mint nap veréssel is gyötörte. A tanítvány türelme azonban nem volt oktalanság.

Én meg mivel naponta láttam, hogy olyan nyomorúságos sorsa van, mint egy rabszolgának, gyakran megszólítottam egy-egy véletlen találkozáskor: »Mi van, Akakiosz testvér? Hogy vagyunk ma?« Mire ő rögtön megmutatta nekem hol a megkékült szeme táját, hol a nyakát, hol meg a véresre vert fejét. Én aztán, mivel tudtam, hogy derék, jó munkás, mondogattam neki: »Jól van, jól van, tűrj csak! Hasznodra lesz.«

Miután eltöltött kilenc évet annak a kíméletlen öregnek a keze alatt, elköltözött az Úrhoz. El is temették az atyák temetőjében. Majd öt nap múlva elment Akakiosz felügyelő mestere az ottani jeles öreghez, és így szólt hozzá: »Atyám, meghalt Akakiosz testvér!« Mihelyt ezt az öreg meghallotta, azt mondta neki: »Bizonyítsd be, öreg, mert nem hiszem!« Mire az így szólt: »Gyere, nézd meg!« Az öreg azonnal fölkelt, és a megboldogult bajnok felügyelőjével elment a temetőbe. Majd hangos szóval élőként szólította meg azt, aki elhunyt után tényleg él: »Akakiosz testvér, meghaltál?« Erre a lelkiismeretes alattvaló még halála után is engedelmesen válaszolt a nagy férfinak: »Ugyan, atyám, hogy halhatna meg egy olyan ember, aki az engedelmisségben munkálkodik?«

Akkor az öreg, akit azelőtt az ő felügyelő mesterének hívtak, megrettent, könnyek között arcra borult, majd a remetetelep előljárójától a sírhoz közel kért kunyhót, és ott élt azontúl egészen fegyelmezetten. Egyre mondogatta az atyáknak: »Gyilkosságot követtem el.«

János atya, szerintem, ez a nagy János volt az, aki beszélt a halottal, mert ez az áldott lélek más történetet is mondott el nekem úgy, mintha valaki másról szólna, holott ő maga volt az is, ahogy később pontosan megbizonyosodhattam róla.

112. „Elszegődött egyszer valaki más – mondta – ugyanabban a kisázsiai monostorban egy bizonyos, szelíd, nyájas, békés Szerzeteshez tanítványnak; de látva, hogy az öreg igen megbecsüli, és nyugton hagyja, helyesen kifogást talált – ami persze sokak számára veszélyes lenne –: megkérte az öreget, hogy bocsássa el. Annak amúgy is volt egy másik tanítványa is, tehát nem okozott neki különösebb gondot a dolog.

Elment hát tőle, és mestere ajánlólevelével elhelyezkedett egy pontuszi monostorban. Hát ahogy belépett a monostorban, még az első éjjel azt látta álmában, hogy elszámoltatják, és hogy annak a félelmetes elszámolásnak a végén száz font aranya hiányzik, annyival tartozik. Mihelyt felébredt, fontolóra vette a látottakat, majd így szólt: »Hitvány Antiokhosz« mert az volt a neve, »bizony távol állsz még attól, hogy adósságotat teljesen leródd!«

Aztán folytatta. Mikor már három évig éltem vakon engedelmeskedve ebben a monostorban, ahol mint idegent – mert nem volt ott más idegen szerzetes – mindenki lebecsült és bántott, látom, megint csak álmomban, hogy valaki nyugtát ad nekem tíz fontról az imént említett adósságomból. No, mikor felébredtem, megértettem a látomást: ezért így szóltam: »Még mindig csak tíz! Hát így mikorra fogom leróni az egészszet?«

Majd azt mondtam magamban: »Hitvány Antiokhosz, nagyobb erőfeszítésre és megaláztatásra van szükséged!« Attól fogva elkezdtem hát bolondnak tettetni magam, de

anélkül, hogy a kijelölt szolgálatomat bármiben is elmulasztottam volna. Mire a kegyetlen atyák látva, hogy olyan állapotba kerültem, de azért készséges maradtam, rám rótták a monostor minden nehéz munkáját.

Miután már tizenhárom éven át folytattam ezt az életmódot, láttam, hogy megint jönnek, akik előbb megjelentek nekem, és nyugtát adnak az egész adósságom kifizetéséről. Így tehát bármivel is kínoztak a monostorban élők, adósságomra gondolva derekasan eltűrtem.

János atya, ezeket mondta hát el nekem a böles János úgy, mintha valaki másról beszélne el, azért is változtatta a saját nevét Antiokhoszra. Pedig valójában ő maga volt az, aki az adóslevelét béketűréssel széttépette.

113. De hallgassuk meg azt is, mekkora tisztánlátásra jutott el ez a szent a feltétlen engedelmessége folytán: Mikor Szent Száva monostorában tartózkodott, odajött három fiatal szerzetes, hogy tanítványaként hozzászegődjön. Örömmel fogadta és szívesen megvendégelte őket, mert először is azon volt, hogy kipihenjék az út fáradalmait, majd három nap múlva így szólt hozzájuk az öreg: „Én, testvérek, parázna természetű ember vagyok, így hát egyiket sem fogadhatom el.” Ők azonban nem botránkoztak meg ezen, hiszen ismerték az öreg életmódját. Mikor aztán sok könyörgéssel sem bírták semmiképp se rábeszélni, a lába elé borultak és kérelték, hogy legalább arra adjon nekik irányelveket, hogy akkor hogyan kellene letelepedniük.

Engedett hát az öreg, és tudva, hogy alázatos engedelmességgel fogadják, így szólt az egyikhez: „Azt akarja az Úr, gyermekem, hogy magányos helyen, egy atyának engedelmeskedve élj.” A másodikhoz így szólt: „Menj, add el az akaratodat, áldozd fel Istennek; majd vedd föl a keresztedet és tarts ki egy monostorban, testvérek közösségében; akkor biztos, hogy kincsed lesz a mennyben.” Aztán a harmadikhoz fordult: „Valahányszor csak lélegzetet veszel, jusson eszedbe az Úrnak ez a mondása: »aki mindvégig kitart, az üdvözülni.« Menj, és ha lehet, úgy intézd, hogy az Úr akarata szerint neked jutó oktatódnál ne legyen keményebb, szigorúbb ember a földkerekségen. Tarts ki mellette úgy, hogy nap mint nap folyamatosan gúnyt és csúfolódást iszol, mintha mézes tej volna!” Az a testvér így szólt a nagy Jánoshoz: „Hát ha az illető maga meg hanyagul él, atyám, akkor mit tegyek?” Mire az öreg: „Még akkor se hagyd ott, ha azt látod, hogy paráználkodik, hanem kérdezd megadtól: »Barátom, miért jöttél?« Akkor majd meglátod, hogy eltűnik belőled a felfuvalkodottság, és kiég a szenvedélyed tüze.”

114. Küzdjünk tehát teljes erővel mindnyájan, akik félni akarjuk az Urat, nehogy az erény gyakorlóterén inkább álnokságot, gonoszságot, agyafúrtságot, elvetemültséget, komiszságot és haragot sajátítsunk el; mert ilyen is előfordul, és nem is csoda. Amíg ugyanis valaki magánember, tengerész vagy földműves, nem igen fegyverkeznek ellene a császár ellenségei, de ha látják, hogy magára veszi a pecsétet, a pajzsot, tört, pallos, íjat, és hogy felölti a katonaruhát, akkor ők maguk is fenik rá a fogukat, és mindenképpen igyekeznek elpusztítani. Ezért hát ne aludjunk!

115. Láttam ártatlan, kiváló gyermekeket, akik tudomány, nevelés, épülés végett jártak iskolába, de ott a többiekkel való érintkezésükből csak siralmas dolgokat és rosszaságot tanultak. Akinek van magához való esze, az megéri. Lehetetlen, hogy akik egy szakmát szívvel-lélekkel tanulnak, ne haladjanak előre nap mint nap: csakhogy némelyek tudatában is vannak haladásunknak, míg mások, hála a gondviselésnek, nincsenek!

116. Az igazán jó bankár esténként okvetlenül kiszámítja napi nyereségét vagy veszteségét, ám nem láthat tisztán, hacsak óráról órára nem könyvel, mert az óránként készített mérleg teszi szemmel láthatóvá az egész napit.

117. Az oktan, ha szidják vagy elmarasztalják, megsértődik, ellenkezni próbál, vagy hirtelen földre borul az előtt, aki dorgálja, de nem ám alázatból, hanem csak mert véget akar vetni a szidásnak. Amikor élcelődnek veled, hallgass, fogadd el a lélek égető-, helyesebben a tisztaság fényesítőszert! Akkor kérj földre borulva bocsánatot az orvostól, amikor már lehiggadt, mert haragjában talán el sem fogadná bocsánatkérésedet!

118. Ha közösségben élünk, küzdjünk óráról órára minden szenvedély, de különösen is a falánkság és a hirtelen harag ellen, mert ahol többen élnek, ott ezek jobban elharapóznak.

119. Tárd fel az engedelmisségi fogadalmuk ellenére felelőtlenül élők elméjét, és eltévelyedett célkitűzésekre lelsz majd bennük: magány, szertelen böjtölés, csapongástól teljesen mentes ima, végletes szerénység, a kimúlás állandó gondolata, folytonos töredelem, tökéletes szelídség, mélységes hallgatás és mindenkit felülmúló tisztaság utáni vágy, és mivel eleinte éppen ezek gondviselészerűen nincsenek meg bennük, ezért lépre csalva vaktában egyik helyről a másikra kóborolnak.

Az ellenség veszi rá ugyanis őket arra, hogy idő előtt keressék, nehogy éppen kitartással a maga idejében el is éri mindezeket.

120. A magányban élő remetek előtt az ámító felmagasztalja az engedelmisség alatt állók vendégszeretetét, szolgálatkészségét, testvéri szeretetét, közös életét, betegápolását, hogy őket is türelmetlenekké tegye ez a csaló, mint az előbbieket.

121. Mert valójában csak kevesen képesek követni a magányos életmód alapelvét és azok is csak akkor, ha a fáradságok enyhítésére és a zaklatások ellen segítségül az Istentől kapott vigasznak örvendhetnek.

122. Szendélyeink jellegéhez mérten találjuk meg az engedelmisség változatait is, hogy kellőképpen válasszunk. Ha bujaságra vagy hajlamos, legyen az edződ szigorú, étel dolgában kérlelhetetlen, nem pedig olyan csodatevő, aki kész mindenkit terített asztallal fogadni. Ha fennhéjázó vagy válassz szigorút és hajthatatlant, nem pedig szelídet és jószívűt!

123. Ne keressünk látnokokat, jószokat, hanem mindenekelőtt egészen alázatos atyákat, akik ugyanakkor a viselkedésük meg életmódjuk szempontjából a bennünk lévő bajok gyógyítására alkalmasak.

124. Abakürosznak, a korábban említett szentnek a példája szerint sajátítsd el te magad is az engedelmisség gyakorlásának ezt a nagyszerű módszerét: mindig azt gondolni, hogy az előljáró próbára tesz: s akkor sohasem tévesztesz célt.

125. Ha folytonos fenyítés ellenére is egyre gyarapszik atyád iránti szereteted és bizalmad, a Szentlélek lakik láthatatlanul lelkedben, és a Magasságbeli ereje árnyékoz be. Ám ne kérkedj, és ne is örülj, mikor derekasan viseled a szidást és gyalázatot, hanem inkább csak keseregj, hogy egyáltalán bármi szidást érdemlő tettet vittél végbe, és bárkit is felháborítottál magad ellen!

126. Ne képedj el azon, amit most mondok, mert Mózes is ezen a véleményen van: Jobb az Isten ellen mint az atyánk ellen véteni, mert ha Istent megharagítjuk, mesterünk kiengesztelheti irántunk; de ha őt felháborítjuk, már nincs aki engesztelődést szerezzen számunkra. Nekem azonban úgy tűnik, hogy mind a kettő egy irányba mutat.

127. Fontoljuk meg, döntsük el és ügyeljünk arra, mikor kell nyugodtan, hálással elviselni, ha a pásztonál bevádolnak, és mikor kell magunkat előtte igazolni! Szerintem minden esetben, amely szégyent hoz ránk, hallgatni kell, hiszen ez alkalom a [lelki] gyarapodásra; de ha valami egy másik személyt is érint, abban tisztázni kell magunkat, hogy a szeretet és a béke köteléke fel ne bomoljon.

128. Hogy mi is az engedelmisség haszna, azt majd megmondják neked azok, akik megszöktek előle, mert akkor értették meg igazán, milyen mennyei dolguk volt előtte.

129. Aki a szenvedélymentesség felé, vagyis Istenhez igyekszik, súlyos veszteségnek tart minden napot, amelyen nem szidják.

130. Amint a szélvész által kipróbált fák mély gyökeret eresztenek, úgy azoknak is, akik engedelmisség alatt állnak, erős a lelkük és rendületlen.

131. Aki magányban élve rájön a maga gyöngeségére, s ennek folytán elmegy és engedelmisségre adja magát, az tulajdonképpen vak volt, és megerőltetés nélkül föltekintett Krisztusra.

132. Rajta, csak rajta! Ismétlem, rajta! Fussatok, versenyző testvéreim, hiszen halljátok, mit hirdet rólatok hangosan a böles: Az Úr megpróbálta őket, mint aranyat a kohóban (vagyis a közösségben), és áldozatul a kebelébe fogadta őket.

Ez az evangélisták számának megfelelő létrafok. Az atléta kitartóan, félelem nélkül futja pályáját.

5. FEJEZET

AZ ALAPOS, AZ IGAZÁN TISZTA ÉS HATÉKONY BŰNBÁNAT továbbá ennek kapcsán a szent elítéltek élete és a „börtön”

1. János egykor előbb futott a sírhoz, mint Péter; itt pedig az engedelmesség előzte meg a bűnbánatot: az előbbi apostol ugyanis az engedelmesség, a másik pedig a bűnbánat példaképe lett.

2. A bűnbánat a keresztség visszaidézése, a bűnbánat egy másik életre szóló egyezés Istennel. Bűnbánó az, aki alázatot vásárol magának. A bűnbánat a testi jellegű vigasz reményének folytonos feladása. A bűnbánat önmagát elítélő gondolkodásmód: gondtalan gondoskodás magunkról. A bűnbánat a remény leánya, a reménytelenség elutasítása. A bűnbánó olyan elítélt, akinek nincs mit szégyenkeznie. A bűnbánat az Úr kiengesztelése oly módon, hogy bűneinkkel ellenkező jótetteket viszünk végbe. A bűnbánat a lelkiismeret megtisztítása. A bűnbánat minden szorongatás tudatos eltűrése. A bűnbánó a saját magára vonatkozó fenyítékek beszerzője. A bűnbánat jele a gyomor szigorú sanyargatása, a lélek mélységes megrendülése.

3. Sietve gyűljetek össze, jöjjetek ide, gyertek, figyeljetek, elbeszélem nektek, gyülekezzetek mindnyájan, akik megharagítottátok Istent: lássátok csak, mi mindent mutatott lelkem épülésére! S hadd bocsássuk előre a legbecsesebbeket: a megbecsült és nélkülöző munkások történetét!

4. Figyeljünk, ügyeljünk magunkra, és cselekedjünk hasonlóképpen mi is, valahányan valahogy hirtelen elbuktunk! Keljetek föl és foglaljatok itt helyet ti is, akiket a bukások leterítettek! Figyeljetek szavamra, fordítsátok ide fületeket ti, akik őszinte megtérésetekkel Istent ismét ki akarjátok engesztelni!

5. Hallottam én, gyarló ember, hogy kiváló ugyan, de különös is azok alázatos életmódja, akik az elkülönítő monostorban, az úgynevezett börtönben élnek, amely a korábban említett kitűnő férfinak volt amíg egy kis vizet megittak, éppen csak hogy szomjan ne haljanak, míg mások miután kenyérükből ettek egy kicsit, messzire dobták kezükből, vélvén, hogy méltatlanok az értelmes lényekhez illő ételre, mert sok esztelenséget követtek el. Ugyan hol lett volna köztük nevetés? Hol volt ott haszontalan szócséplés, indulat, düh? Hiszen már azt sem tudták, létezik-e indulat az emberek között, mert vezeklésük végképp kioltotta belőlük a haragot. Hol volt ott vitatkozás? Hol lett volna vigadozás vagy bántó szó? Hol lett volna a test kényeztetésének vagy hivalkodásnak akár csak híre-hamva is? Hol volt már a kellemes életmód reménye? Hol a bornak akár csak a gondolata is? Hol a gyümölcs íze? Hol a fazekak vigasza vagy bármely ínycsokoló falat? Bennük mindezeknek a reménye is kialudt! Hol lett volna ott bármi földi gond? Ugyan hol ítélték meg körükben bárkit is? – Nyoma se volt ezeknek!

Folyton ilyeneket ismételtettek, ilyen módon kiáltoztak az Úrhoz. Némelyek heves mellverés közepett, mintha a mennynek a kapuja előtt állnának, így szólították Istent: „Nyisd ki nekünk, bíránk, nyisd ki nekünk! Mert bűneinkkel kizártuk magunkat!” Mások ezt mondogatták: „Csak ragyogtasd ránk arcodat, és megmenekülünk.” Valaki más megint: „Adj világosságot a sötétségben és a halál árnyékában ülő nyomorultaknak!” Ismét egy másik: „Hamar siess elénk irgalmaddal, Urunk, mert már elveszünk, nincs reményünk, igen nagy az ínségünk!” Némelyek kérdéseket tettek föl: „Vajon földeríti-e még ránk az Úr az ő világosságát”, vagy pedig „Leróhatta-e már lelkünk a mérhetetlen adósságát?” Volt, aki így:

„Vajon megkönyörül-e még rajtunk az Úr? Vajon hallhatjuk-e majd, hogy így szól hozzánk, akik föloldozhatatlan kötelékekben vagyunk lebilincselve: »Jöjjetek ki!«, akik a vezeklés poklában élünk: »Bocsánatot nyertek!« Vajon eljutott-e egyáltalán kiáltásunk az Úr fülébe?»

Mindnyájan a halált folyton szem előtt tartva latolgatták: „Vajon mi lesz számunkra a végeredmény? Milyen lesz a végső elszámolás? Milyen véget érünk? Lesz-e még fellebbezés? Lesz-e bocsánat a sötétség fiainak, a nyomorultaknak, az elítélteknek? Vajon eljuthatott-e könyörgésünk az Úr színe elé? Vagy méltán megalázva, megszegyenítve visszautasították azt? És ha bejutott, mennyiben szolgált engesztelésül? Ugyan mit érhetett el? Mennyi haszna volt? Mennyiben volt hatásos? Mert tisztátalan ajkáról és testből szállt fel, és nem sok ereje lehetett. Vajon tényleg egészen kiengesztelte a bírót? Vagy csak részben? Talán csak a sérelmek feléért? Hiszen azok valóban súlyosak és kiküszöbölésük fáradságot és erőfeszítést igényelne. Vajon közel jöttek-e hozzánk az őrangyalok, vagy még távol állnak tőlünk? Mert ha ők nem közelednek hozzánk, minden fáradságunk hasztalan, hiábavaló: imánknak ugyanis nincs szólásjogból fakadó ereje, sem tisztaság adta szárnya, hogy bejusson az Úrhoz, hacsak őrangyalaink nem közelednek hozzánk, hacsak azt föl nem karolják és nem ajánlják azt az Úrnak.

Kételyükben gyakran ilyen kérdéseket intéztek egymáshoz: „Vajon sikerül-e, testvérek? Vajon ajtót nyit-e?” Mire a többiek így válaszoltak: „Ki tudja, ahogy testvéreink, a niniveiek mondták: talán majd csak meggondolja magát az Úr, és fölment bennünket legalább a rettentő súlyos fenyítés alól. Mindenesetre mi tegyük meg azt, ami rajtunk múlik, és ha ajtót nyit, jó, ha meg nem, áldott legyen az Úr, aki méltán zárt ki minket. Am zörgessünk életünk végéig! Talán nagy vakmerőségünk és igyekezetünk láttán lassan majd csak ajtót nyit nekünk a Jóságos.”

S ezért egymást ösztönözve mondogatták: „Igyekezzünk, testvérek, igyekezzünk! Mert futásra, nagyon nagy igyekezetre van szükség, hiszen elmaradtunk kitűnő közösségünkötől. Igyekezzünk! Ne kíméljük a szennyest, nyomorult testet, hanem adjuk halálra, hiszen az ölt meg minket!” Hát úgy is tettek a boldog bűnösök:

Megszokott látvány volt náluk a rengeteg földre borulástól kérges térd, a kiégett, mélyen ülő, pillátlanra kisírt szem, a sok forró könnytől sebes és begyulladt szemhéj, a beesett, sápadt, egészen hullaszínű arc, a veréstől fájó mell, és a mellverés miatt véres köpet.

Hol lett volna ott vetett ágy? Hol lett volna tiszta, jó állapotban lévő ruha? Épp ellenkezőleg, mind rongyosak, piszkosak, tetvesek voltak. Mi ezekhez képest az ördögtől megszállottak vagy a halottakat gyászoló gyötrelme? Mi a száműzetésben élőké? Mi a gyilkosságért elítéltek büntetése? Az olyan bűnözőkre kirótt kényszerű megpróbáltatás vagy büntetés valóban semmi ahhoz képest, amit ezek önként vállaltak. Csak azt kérem, testvérek, nehogy mesének gondoljátok, amit mondok! Nem egyszer rimázkodtak annak a nagy bírónak (most a pástort, azt az angyali embert értem ez alatt), hogy tegyen bilincset a nyakukra meg a kezükre, zárassa kalodába lábukat, és addig szabadon ne bocsássa őket, amíg a sírba nem kerülnek. Sőt még ott se vegyék le róluk!

Nem, bizony, nem titkolom el azoknak a boldogoknak ezt az igazán szárnalmas megalázkodását és Isten iránt tanúsított töredelmes szeretetét és bűnbánatát sem. Mikor már arra készültek, hogy az Úrhoz vezető útra lépjenek rá és a megvesztegethetetlen ítélőszék elé kerüljenek, a bűnbánat országának ezek a jó polgárai előljárójuk révén esküvel kérték a nagy férfit, hogy ne méltassa őket emberhez méltó temetésre, hanem az állatokhoz hasonlóan vagy

a folyó medrében vagy a mezőn hagyja ott őket a vadaknak. És ő, a tisztánlátás fáklyája, nemegyszer meghallgatta őket és utasítást is adott, hogy minden zsoldozás és a végtisztesség megadása nélkül kísérik ki őket.

Hát még a végórájuk milyen félelmetes, milyen szálnalmas látvány volt! Mikor ugyanis a rabtársak észrevették, hogy aki tőlük előbb távozik el, már a végét járja, még amikor öntudatánál volt, körülfojták, és mohón, bánatosan, áhítattal, szálnalmas módon, komor szóval, a fejüket ingatva faggatták a haldoklót, és forró együttérzéssel szóltak hozzá: „Mi az, testvér, rabtársunk, hogy vagy? Mit mondasz? Mit remélsz, mit gondolsz? Elérted-e fáradsággal azt, amire törekedtél, vagy képtelen voltál rá? Ajtót nyitottál-e már, vagy még mindig csak vádolt vagy? Célba jutottál-e, vagy ez nem sikerült? Szerezted-e bármi bizonyosságot, vagy még mindig bizonytalan a reményed? Szabadlábra helyeztek-e, vagy még ingadozik, kétségeskedik az elméd? Látsz-e némi fényt derengeni a szívedben, vagy még sötétség borítja és gyalázat? Megszólalt-e benned egy hang, mely belül ezt mondja: »Nézd, meggyógyultál!« vagy »Bocsánatot nyertek bűneid« vagy »Hited megmentett téged«, vagy talán még úgy tűnik, hogy azt az ígét hallod, ami így hangzik: »Térjenek az alvilágba a vétkesek«, illetve hogy »Kötözzétek meg kezét-lábát, és dobjátok ki a sötétségre!«” és »Hadd tűnjön el a gonosz, hogy ne láthassa meg az Úr dicsőségét!« Mit mondasz hát, testvér? Szólj hozzánk, könyörgünk, hadd tudjuk meg, milyen helyzetben leszünk majd mi is! Mert a te időd már lejárt, és több napot nem látsz soha.”

Mire az elszenderülők közül némelyik így válaszolt: „»Áldott legyen az Úr, mert nem vetette el kérésünket, nem vonta meg tőlünk irgalmát«, mások pedig »Áldott legyen az Úr, mert nem vetett oda zsákmányul fogaiknak«, mások viszont fájdalommal ezt mondogatták: »Vajon átkelt-e már lelkünk a levegő szellemei által uralt szeszélyes vizeken?«

Ezek még mindig nem voltak magabiztosak, hanem azt fürkészték, mi is lesz majd azon a számadáson. Végül mások további, még ennél is kínosabb választ adva így szóltak: »Jaj a léleknek, amely nem tartja be fogadalmát szenny nélkül! Ebben az órában, csakis ebben tudja meg igazán, hogy mi vár rá!« Én meg ahogy ezeket láttam és hallottam náluk, kis híján kétségbeestem magam miatt, a saját közönyösségemet látva és azt összehasonlítva az ő önsanyargatásukkal.

De milyen volt maga a környezet meg a lakóhelyük! Egészen sötét, csupa búz, csupa piszok, csupa szenny. Nem hiába nevezték Börtönnek, fegyháznak: mert annak már pusztaság látványa is bűnbánat és töredelmes vezeklés tanítója volt. Ám ami mások számára kemény, sőt elviselhetetlen, az jó és könnyen elviselhető azoknak, akik elestek az erénytől és lelki gazdagságtól. Mert a lélek, amely elvesztette előbbi, baráti közvetlenségét, elesett a szenvedélytelenség reményétől, feltörte a tisztaság pecsétjét, meg van fosztva a kegyelmi adományok kincsétől, elidegenült az isteni vigasztól, megszegte az Úrral kötött egyezségét, elfojtotta a könnyek nemes tüzeit, majd pedig ezek emlékeitől megrendülve éles fájdalmat érez, nemcsak az imént említett fáradságokat fogadja szíves örömet, hanem önsanyargatással saját életét is igyekszik áhítattal átadni, amennyiben maradt még benne egy szikrányi szeretet vagy félelem az Úr iránt. Valóban ilyenek voltak ezek a boldogok.

Mert mindezt eszükben tartották, jól megfontolták, hogy az erény milyen magaslatáról buktak le, és így szóltak: „»Eszünkbe jutnak a régmúlt napok«, akkori tüzes buzgóságunk.” Mások így kiáltottak Istenhez. „Hol van hajdani irgalmad, Uram, amit lelkünknek mutattál igazságod szerint? Emlékezz a Szolgádat érő gyalázatra és szenvedésekre!” Egy másik: „Ó,

ki hozza vissza a régmúlt hónapokat, a napokat, amikor Isten oltalmazott, amikor mécsese fénylett lelkileg a fejem fölött?”

Hogy emlegették korábbi jótetteiket! És gyermek módjára siránkozva ilyeneket hangoztattak: „Hol van az imádságunk tisztasága és az azon alapuló bátor bizalom? Hol vannak a keserű könnyek helyett az örömkönnyek? Hol a teljes tisztaság, a megtisztulás reménye? Hol az áldott szenvedélytelenségre való kilátás? Hol az előjáró iránti bizalom? Hol van imájának ránk gyakorlott hatása? Mindez elveszett; úgy eltűnt, hogy még nyoma sem látszik; mintha nem is lett volna, elenyészett, és oda van.”

Míg ilyeneket mondtak és siránkoztak, némelyek azért imádkoztak, hogy ördögösök, mások meg, hogy leprások legyenek; ismét mások, hogy elveszítsék látásukat és szárnalmas látványként közszemlére legyenek kitéve; mások meg, hogy bénák és ágyban fekvő betegek legyenek, csak majd az odaát érezhető gyötrelmeket ne kelljen megtapasztalniuk.

Én meg, barátaim, az ő vezeklésüknél időzve megfeledkeztem magamról, és annyira magával ragadott ez a látvány, hogy már-már uralkodni sem tudtam magamon. De hát térjünk vissza a tárgyra!

Miután tehát harminc napot töltöttem el ebben a börtönben, türelmetlenül tértem vissza a fő monostorba, a nagy férfihoz. Ő pedig látva, hogy szinte egészen elváltoztam és fel vagyok zaklatva, bölcsen rögtön megértette a változásom okát, és így szólt hozzám: „Mi az, János atya? Láttad a kimerültek küzdelmeit?” „Láttam, atyám – mondtam neki, és meg is csodáltam, és bizony boldogabbnak mondom azokat, akik elbuktak, de bánkódnak, mint azokat, akik nem buktak el és nem is gyászolják magukat, mert az előbbieket bukott állapotuk folytán feltámadásra jutottak.” „Úgy van” – válaszolta, majd hazugságtól mentes ajka ezt a történetet mondta el:

„Tíz évvel ezelőtt volt itt nálam egy igen buzgó, dolgos testvér, olyan, hogy amikor láttam, mennyire lelkesedik, remegtem érte, annyira féltettem az ördög rosszindulatától, nehogy a nagy igyekvésben kőbe botoljon a lába; ami többnyire meg is történik azokkal, akik túl gyorsan szaladnak. Bizony, ez be is következett. Eljött aztán hozzám, késő este, nyíltan mutatja a sebet, [lelki] tapaszt kért, égetőszert akart, és igen feldúlt volt. Majd látva, hogy orvosa nem szándékozik keményen bánni vele (mert részvétet érdemelt), a földre vetette magát, megragadta lábamat, könnyeivel árasztotta el. Rimánkodva kérte, hogy büntetésből abban a börtönben tartózkodhasson, amelyet láttál. »Az képtelenség – kiáltott –, hogy ne oda kellene mennem!« Így orvosának részvétét erőnek erejével szigorra változtatta, ami betegek körében igencsak ritkaság, különleges dolog. Hamar elért a bűnbánókhoz, csatlakozott hozzájuk, lelkesen osztozott, részt vett a vezeklésükben. Nyolcadnapra aztán az Isten iránti szeretetből fakadó bánattól mint valami kardtól szíven szúrva elköltözött az Úrhoz azzal a kéréssel, hogy ne is részesüljön temetésben. Én mégis idehoztam és az atyák között temettem el, mert megérdemelte. Így a rabszolgaságban töltött hetedik nap után a nyolcadikon felszabadult. Van is valaki, aki világosan látta, hogy még mielőtt fölkelt az én hitvány, tisztátalan lábamtól, már ki is engesztelte Istent. S ez nem is csoda: hiszen ugyanolyan hit fogamzott meg a szívében, mint ama bűnös nőnek, ő is ugyanazzal a tökéletes bizalommal öntözte nyomorult lábamat: »Minden lehetséges annak, aki hisz« – mondta maga az Úr.”

6. Láttam tisztátalan lelkeket, akikben tombolt az érzéki szerelem. Ám ezek nemcsak hogy bűnbánatra leltek okot amiatt, mert tapasztalatot szereztek erről a szerelemről, hanem

ugyanolyan szerelemmel fordultak az Úrhoz, tüstént minden félelmen fölülemelkedtek, és telhetetlen vágy űzte őket az Isten szeretetére.

Az Úr sem azt mondta annak a hajdan megtisztult kéjnének, hogy félt, hanem hogy „nagyon szeretett”, s így ezzel a szerelemmel már könnyen visszautasította a korábbi szerelmet.

7. Jól tudom, kedves barátaim, hogy egyesek számára egészen hihetetlen, másoknak alig-alig hihető, ismét másoknak meg egyenesen kétségbeejtőnek tűnik az, amit azoknak az áldott férfiaknak a tetteiről elmondtam. A derék ember azonban inkább ösztönzést merít belőle, és szívében tüzes nyilat, azaz buzgóságot hordozva távozik.

Akiben pedig kisebb a lelkesedés, az legalább belátja saját gyöngeségét, önmaga hibáztatásával könnyen szert tesz az alázatra, és az első után fut, s nem is tudom, nem éri-e utol. A hanyag ember viszont még csak ne is gondoljon a mondottakra, nehogy teljesen kétségbeesve még azt a kicsit is elveszítse, amit eddig megtett, és beteljesedjék rajta a mondás: Akiben pedig nincs buzgóság, „attól még azt is elveszik, ami je látszólag van.”

8. Lehetetlen, hogy mi, akik a törvényszegés mély vermébe estünk, onnan kijussunk anélkül, hogy leszállnánk e bűnbánók alázatának a mélységébe.

9. Más a bánkódók megalázkodása, más a büntudat, mely a vétkezők lelkiismeretét terheli, és újra csak más az Isten erejéből a tökéleteseknek jutó alázat áldott kincse. Ne törekedjünk a harmadikat szavakba önteni, mert hiába is igyekeznénk. A másodiknak ez az ismertetőjele: a bennünket érő gyalázatot teljes türelemmel elviselni. Ám nemegyszer még a bánkódón is felülkerekedik a bűnnel szerzett hajlam. Nem is csoda.

10. Isten ítélete és elbukásunk oka homályos kérdés, és nincs, aki felfoghatná. Vajon melyik bukás történt hanyagságunk folytán, melyik azért, mert az Úr gondviselésszerűen magunkra hagyott, és melyik Isten elfordulása következtében? Mindenesetre annyit elmagyarázott nekem valaki, hogy azokból, amelyek gondviselésszerűen történnek velünk, elég hamar megtérhetünk, hisz a bennünket kiszolgáltató Isten azért azt nem hagyja, hogy sokáig maradjunk a fogságban.

11. Ha elbuktunk, mindenekelőtt a kétségbeesés démonja ellen harcoljunk: az ugyanis megjelenik az imádság idején, emlékezetünkbe idézi előbbi bátor bizalmunkat, s ezzel akarja hatástalanítani imánkat.

12. Ne ijedj meg, ha nap nap után elbuksz! Ne szökj meg, hanem bátran áldd meg a helyedet, és őrangyalod mindenképpen tiszteletben tartja majd a türelmedet! Addig gyógyul könnyen a seb, amíg új, amíg még eleven, a régi, elhanyagolt, varas sebek nehezen gyógyulnak és sok küszködéssel járnak: kés, sőt még evilági tűz is kell a kezelésükhöz.

13. Idővel sok seb gyógyíthatatlanná válik, ám Istennek minden lehetséges. Elbukásunk előtt azt mondogatják a démonok, hogy Isten emberszerető, kegyelmes, utána pedig azt, hogy kegyetlenül szigorú.

14. Ne hallgass arra, aki elbukásod után a kis hibákra már ezt mondja: „Inkább csak azt a korábbi ne követted volna el, hiszen ezek már semmiségek.” Mert gyakran éppen a csekély ajándék csillapítja le a bíró heves haragját.

15. Aki igazán helyre akar jönni, az elveszettnek tart minden olyan napot, amelyen nem bánkódik, bármi más jót is vitt azon végbe.

16. A siránkozva vezeklők sorából senki ne számítson kimúlásakor teljes bizonyosságra, mert amiről nincs tudomásunk, az bizonytalan. Ezért is mondja valaki: „Engedd, hogy megbizonyosodva felüdüljek, mielőtt még bizonyosság nélkül távozom innen.”

17. Ahol az Úr Lelke van, ott a bilincs már föl is oldódott, ahol mérhetetlen alázat van, a kötelék ott is feloldódott, viszont akik e kettő nélkül távoznak, ne áltassák magukat, mert megvannak bilincselve.

18. A most felsorolt két bizonyosság, és főként az előbbi, csupán a világiaknak szokatlan. Ám közülük is némelyek jótéteményeik folytán olyan jól haladnak, hogy haldoklásuk idején már rájönnek, hogy mekkora jutalmat kapnak.

19. Aki magát siratja, az nem tud más siralmáról vagy bukásáról, és eszébe sem jut, hogy másoknak szemrehányást tegyen.

20. Ha a vad megharapja a kutyát, az még jobban felbőszül, és a seb okozta fájdalom miatt sokkal inkább dühöng ellene.

21. Vigyázzunk! Hátha lelkiismeretünk nem azért nem vádol már minket, mert tiszta, hanem mert egészen elmerült a rosszban.

22. A vétkeinktől való feloldozás ismertetőjele az, ha magunkat folyton adósoknak tartjuk.

23. Semmi sincs akkora – különösen pedig még nagyobb –, mint Isten irgalma. Aki tehát kétségbeesik, az a saját maga gyilkosává lett.

24. Az alapos bűnbánat jele az, ha minden minket érő látható és szellemi megpróbáltatásra méltóknak tartjuk magunkat. Sőt még többre is.

25. Mózes, miután látta Istent a csipkebokorban, visszatért Egyiptomba vagyis a sötétségbe; talán éppen a szellemi fáraónak végzett téglavetéshez; ám újra fölment a csipkebokorhoz; sőt nemcsak oda, hanem még a hegyre is. Aki ezt a példát megérti, soha nem esik kétségbe. Nyomorúságra jutott a nagy Jób, de aztán kétszer olyan gazdaggá vált, mint azelőtt volt.

26. A hanyagok meghívásuk után elkövetett vétkei igen súlyosak, elszalasztják a szenvedélyektől való mentesülésük reményét, és elhítetik velük, hogy boldogok lehetnek, ha egyáltalán kijutnak majd a kátyúból.

27. Jól vigyázz, mert nem föltétlenül azon az úton térünk meg, amelyen eltévedtünk, hanem más, rövidebb úton!

28. Megfigyeltem, hogy ketten egyformán és egyszerre igyekeztek az Úr felé. Mármost az egyikük öreg és vezeklés dolgában már kiválóbb volt, a másik pedig tanítvány, de gyorsabban futva megelőzte az öreget, és már elsőnek ért az alázat sírjához.

29. Ügyeljünk mindnyájan, főleg pedig akik elbuktunk, nehogy szívünk az (istentelen) Órigenész bajában szenvedjen, mert ez a téveszme Isten kegyes voltát ürügyül használja, és érzékies embereknél szíves fogadtatásra is talál.

Elmélkedésem, de inkább bűnbánatom során fog felgyulladni bennem az imádság tüze, amely elégeti a bűnökre alkalmat adó anyagot.

30. Szolgáljanak neked eszményül, példaképül, a megtérés mintájául az itt említett szent elítéltek, s egész életedben megleszel könyv nélkül, míg rád nem ragyog Krisztus, az Isten Fia és Isten maga, amikor feltámadsz az igazi bűnbánat útján.

A bűnbánattal feljutottál az ötödik fokra, mert megtisztítottad vele az öt érzékedet, és önként vállalt vezekléseddel elkerülted a kényszerű fenyítéket és örök büntetést.

6. FEJEZET

EMLÉKEZÉS A HALÁLRA

1. Minden szót megelőz a fogalom. A halálra és a vétkeinkre gondolás pedig a sírást és bánkódást előzi meg. Ezért került a hozzá illő helyre ebben a fejezetben.

2. A halálra gondolás mindennapi halál, a kimúlás gondolata pedig óránként ismétlődő sóhajtozás.

3. A halálfélelem engedetlenségünkből folyó természetes tulajdonság, a haláltól való rettegés azonban meg nem bánt bűnök bizonyítéka.

4. Krisztus félt, nem pedig rettegett a haláltól, mégpedig azért, hogy két természete tulajdonságait világosan kimutassa.

5. Ahogy minden tápláléknál szükségesebb a kenyér, úgy minden munkavégzésnél fontosabb a halál észben tartása.

6. A (szerzetes)-közösségben élőknél a halál gondolata igyekezetet szül, megédesíti az elmélkedést s még inkább a megaláztatások elviselését.

Azoknak pedig, akik minden háborgatástól távol élnek, meghozza a gondok elvetését, a folytonos imát, elméjük tisztán tartását. Ezek az erények a halál gondolatának a forrásai, de egyúttal a szülőttei is.

7. Jól megismerni ezüst mellett az ónt, még ha első pillantásra hasonlítanak is. Ugyanígy ha van belátásunk, kristálytisztá előttünk, melyik a természetes és melyik a természetellenes halálfélelem.

8. A halálra gondolás szívbeli meggyőződéssel való fölelevenítésének biztos ismérve ez: tudatos közöny minden teremtmény iránt, illetve teljes lemondás önakaratunkról. Bizony derék ember, aki nap mint nap várja a halált, aki azonban azt óráról órára óhajtja, az egyenesen szent.

9. Nem minden halálvágy jó. Mert vannak, akik a megszokás miatt szinte kénytelenek folyton vétkezni, és alázatból kívánják a halált; ám vannak, akik nem hajlandók bünbánatot tartani, és kétségbeesésből sürgetik azt, vannak továbbá, akik önhittségből már a szenvedélyektől függetleneknek tartják magukat, és azért nem félnek tőle, végül vannak – ha ugyan most is vannak még –, akik a Szentlélek működése folytán indítva készek a kimúlásra.

10. Akadnak vallásos emberek, akik nehezen értik meg, hogy ha a halál emléke annyira hasznos nekünk, akkor Isten ugyan miért titkolta el előlünk annak előzetes ismeretét. Nem tudják ugyanis, hogy Isten ezzel csodálatos módon üdvösségünket tette megvalósíthatóvá. Hiszen senki sem keresztelkedne meg rögtön vagy választaná a szerzetesi életmódot ha előre tudná a halála idejét. Épp ellenkezőleg, az ember minden napját törvénytelen tettek elkövetésével tölténé, és éppen csak kimúlása előtt igyekezne megkeresztelkedni, illetve folyamodna a bünbánathoz. De minthogy akkorra már szokásból is megrögződne benne a rossz, teljesen javíthatatlan maradna.

11. Vezeklés közben sohase engedd magadhoz azt a kutyát, mely azzal bíztat, hogy emberszerető az Isten. Ennek a célja ugyanis az, hogy kihajtsa belőled a bánatot és a féleleműző félelmet – kivéve ha valaha tényleg azt nem látod, hogy már a kétségbeesés mélye felé sodródsz.

12. Aki a halál és az isteni ítélet gondolatát mindig eszében kívánja tartani, de világi gondokkal meg anyagi ügyletekkel vesződik, az hasonlít az olyan emberhez, aki úszás közben akar tapsolni.

13. Aki világosan szem előtt tartja a halált, az mértéket szab az evésnek; az evés alázatos mérséklésével pedig együtt mérséklődnek a szenvedélyek.

14. A szív érzéketlensége elvakítja az elmét; az ételek bősége meg kiszárítja a könnyek forrását. A szomjúság, a virrasztás szorongást okoz a szívben, az pedig aztán könnyeket fakaszt.

15. Kemény szavak ezek a falánkoknak, sőt hihetetlenek a hanyagoknak; az erényeket gyakorló ember azonban készséggel próbálkozik, és aki tapasztalatot szerzett, az már mosolyog rajtuk; aki viszont még mindig kétségkedik, az egyre búskomorabb lesz.

16. Az atyák azt állítják, hogy a tökéletes szeretet mentes a büntől, én pedig azt is kijelentem, hogy a halál teljes átérése mentes a félelemtől.

17. Az erényre törekvők elméjének sok dolga van; például Isten iránti szeretetét mérlegelni, Istent, az országot, a szent vértanúk buzgóságát, magának Istennek a jelenlétét észben tartani, mint az tette, aki így szólt: „Szemem előtt az Úr”; ezenkívül pedig gondolni a szent szellemi erőkre, a kimúlásra, a bíró előtti megjelenésre, ítéletre, büntetésre. Nagy dolgokon kezdtük, s a büntől visszatartókkal végeztük.

18. Egyszer egy egyiptomi szerzetes beszélt el nekem: „Miután a halál gondolata már megszilárdult a szívemben, alkalomadtán egy kicsit fel akartam üdíteni a sárból alkotott porhüvely-testemet, ez a gondolat mégis, mint egy ítélőbíró, megakadályozott, és a különös az volt, hogy még akarva sem bírtam elhárítani.”

19. Valaki más, aki itt lakott az úgynevezett Tholászban, gyakran önkívületbe esett ettől a gondolattól, és a testvérek, akik rátaláltak, csaknem eszméletlenül hozták el, mintha elájult volna, vagy mintha epilepsziában szenvedne.

20. Nem hallgatom el tőled a hórebi Hészükhiosz történetét sem. Ő mindig egészen hanyagul élt, és egyáltalán nem törődött a lelkével. Egyszer aztán végzetes testi betegségbe esett, úgyhogy egy órára igazán el is költözött az élők sorából, majd ismét magához tért. Ekkor megkért mindnyájunkat, hogy azonnal távozzunk tőle.

Aztán befalazta a kunyhója ajtaját, és tizenkét évig bent maradt, anélkül, hogy egyáltalán bárkivel is szót váltott volna. Kenyéren és vízen kívül mást nem evett, hanem csak ott ült, és azon elmélkedett, amit önkívületi állapotában látott. Úgy magába merült, hogy még a testtartását sem változtatta soha, mert állandó kábulatban volt, és csöndben egyre csak forró könnyeket ontott.

Mikor aztán a végét járta, kibontottuk az ajtót, bementünk, de hosszas rimánkodásunkra is csupán ezt hallottuk tőle: „Bocsássatok meg, a halál gondolatának tudatában soha sem lehet vétkezni.” Mi meg álmélkodva láttuk, hogy az, aki előbb annyira hanyag volt, olyan hirtelen ekkora üdvös változáson vagyis átalakuláson ment át. Miután eltemettük az Erőddel szomszédos temetőben, és napokkal később kerestük, nem találtuk szent maradványait, mert az Úr ezzel is alapos, dicséretre méltó bünbánatát igazolta mindazok előtt, akik – noha sokáig nagyon hanyagok voltak – meg akarnak javulni.

21. Ahogy némelyek azt állítják, hogy a tenger mélye végtelen – hiszen feneketlen mélységnek hívják –, úgy a halál megfontolása is mind a tisztaság, mind az erények gyakorlásának végtelen sok lehetőségével jár együtt. A fent említett szent is bizonyítja ezt az állítást. Az ilyenek folyton további félelemmel gyarapítják a félelmet, és nem is hagyják azt abba amíg ereje a velőig nem hat.

22. Biztosak lehetünk abban, hogy ez a gondolat is, mint minden jó Isten ajándéka, mert különben hogy is magyaráznánk azt, hogy noha sokszor a sírok láttán érzéketlenek is maradunk – vagyis nem könnyezünk –, nemegyszer ezek látványa híján mégiscsak megrendülünk.

23. Az emlékezik igazán a halálra, aki már mindennek meghalt, akiben viszont még él a ragaszkodás, az nem szűnik meg önmaga ellen áskálódni.

24. Ne akarj mindenkit szóval biztosítani iránta érzett szeretetedről inkább Istent kérd, hogy nyilvánítsa ki nekik szó nélkül! Másként nem lesz időd egyszerre kapcsolatok meg bünbánat tartására!

25. Ne ámítsd magad azzal, oktan munkás, hogy idővel pótolhatod az időt, hiszen a nap még arra sem elég, hogy a maga adósságát hiánytalanul törlessze az Urnak!

26. Nem lehetséges, teljesen képtelenség – mondja valaki –, hogy a jelen napot áhítattal töltsük el, hacsak egész életünk végső napjának nem tekintjük azt. S valóban csodálatra méltó, hogy a pogányok is hasonló hangoztattak, mert azt állítják, hogy a bölcsélet, a „filozófia” éppen a halál gyakorlása.

Hatodik lépcsőfok. Aki rálép, már soha többé nem vétkezik, amennyiben igaz a mondás: „Gondolj halálodra, akkor sohasem fogsz bünt elkövetni!”

7. FEJEZET

AZ ÖRVENDETES BÁNKÓDÁS

1. Az Istennek tetsző bánkódás a lélek szomorúsága, a fájdalommal átjárt szív állapota, ahogy egyre lázasan keresi azt, ami után szomjazik, de minthogy el nem éri, fáradhatatlanul keresi, és fájdalmasan siránkozik utána.

2. Vagy pedig így: A bánkódás a lélek aranyösztökéje, amely mentesíti minden kötődéstől, ragaszkodástól, és a szent Szomorúság jóvoltából a szív vizsgálatára összpontosítja lelkünket.

3. A töredelem folytonos lelkiismeretfurdalással jár, mely szellemi bűnvallomással enyhít a szív lázán.

4. A bűnbevallás természetünk feledése, amennyiben emiatt valaki tényleg elfejtette megenni kenyerét.

5. A bűnbánat minden testi vigasz örömteli nélkülözése.

6. Az áldott bánkódásban még kezdők sajátsága az önuralom és a néma ajak, a már előrehaladottaké az indulatok és minden neheztelés megszűnése, a tökéleteseké pedig az alázat, illetve az, hogy megvetésre szomjaznak, önként éheznek a kényszerű kínokra, a vétkezőket el nem ítélik, és emberfölötti módon együtt éreznek mindenkivel. Már az elsők is elfogadhatók, az utánuk következők dicséretre méltók, de boldogok, akik a szorongatásra éheznek és szomjaznak a lebecsülésre, mert majd betelnek abból az ételből, amelytől sohasem lehet megcsömörölni.

7. Ha elérted a bánkódást, tartsd azt teljes erővel hatalmadban, mert mielőtt még gyökeret verne, még elég könnyen elúszhat, és a sok háborgástól, az anyagi gondoktól, a kényelemtől, leginkább pedig a szócsépléstől és viccelődéstől, mint viasz a tűztől, könnyen szertefoszlik.

8. Vakmerő ugyan a kijelentés, de [szerintem] a keresztség után még a keresztségnél is fontosabb a könnyhullatás, mert az csak a korábbi, ez viszont az azóta előforduló rossz tettektől tisztít meg.

Továbbá azt mint csecsemők vesszük föl, és mindnyájan beszennyezzük, míg ezzel megtisztítjuk még azt is. Ha ezt Isten nem adományozta volna kegyelmesen az embereknek, valóban alig-alig akadnának, akik üdvözülnek.

9. A sóhajtozás és szomorúság felkiáltanak az Úrhoz, a félelemből fakadó könnyek közbenjárnak, a legszentebb szeretetből folyók pedig már azt mutatják, hogy esedezésünk meghallgatásra talált.

10. Ha semmi sem illik úgy az alázathoz, mint a bűnbánattartás, bizonyosan semmi nem ellenkezik vele úgy, mint a kacagás.

11. Minden erőddel ragaszkodj a szent töredelem egyszerre bús és boldog öröméhez, és ne hagyj fel annak művelésével, míg az téged az e világi dolgok fölé emelve tisztán nem állít Krisztus elé!

12. Folyton idézd föl magadban és fürkészd a sötét tűz feneketlen mélyét, az irgalmatlan poroszlókat, a könyörtelen, hajthatatlan bírót, az alvilági láng véget nem érő kavargását, a félelmetes föld alatti helyekre és szakadékokba való nyomorúságos leereszkedést, meg minden ilyesminek a képét, hogy a lelkünkben levő érzékiség a nagy rémülettől megszorítva a romolhatatlan tisztasághoz csatlakozzék, és befogadja a tűznél is ragyogóbb bánkódás megjelenését.

13. Kérő imádat mondva remegj, akárcsak a bíróság elé állított elítélt, hogy külső megjelenéseddel és benső magatartásoddal egyaránt csillapítsd az igazságos bíró haragját, hiszen ő nem nézheti érzéketlenül azt, hogy a lélek – mint az özvegyasszony – fájdalommal eléálljon és fárassza a kifáraszthatatlant!

14. Aki elnyerte a lelki könnyek adományát, annak minden hely jó a bánkódásra. Aki viszont még csak külsőleg cselekszik, az egyre válogat a helyekben és módszerekben.

15. A rejtett kincs nagyobb biztonságban van, mint amit a kirakatba tettek. Ez áll a fentiekre is.

16. Ne olyan légy, mint azok a gyászolók, akik hol siránkoznak a halottak fölött, hol meglerészednek rájuk emlékezve, hanem inkább olyan, mint a bányában kényszer munkát végző rabok, akiket az örök egyre korbácsolnak!

17. Aki hol bánkódik, hol pedig mulat és nevetgél, az olyan, mint aki kenyérrel, nem kövel dobálja meg az érzékiség kutyáját: látszólag ugyan kergeti, de valójában biztatja, hogy maradjon.

18. Légy megfontolt, ne hivalkodj, magaddal foglalkozz, mert a démonok rettegnek a megfontoltságtól, mint a tolvaj a kutyáktól!

19. Nem lakodalomra szól itt nekünk, barátaim a hivatásunk, de nem ám, mert aki meghívott minket, bizony azért hívott ide, hogy bűnbánatot tartsunk.

20. Némelyek mikor könnyeznek, helytelenül arra kényszerítik magukat, hogy abban az órában egyáltalán semmire se gondoljanak. Nem veszik figyelembe, hogy az értelmetlen könny nem az okos, hanem az értelem nélküli természet sajátossága. A könny a gondolat magzata, a gondolkodás apja pedig az értelmes elme.

21. Ha lefekszel, képzeld azt, hogy a sírba fekszel: úgy majd kevesebbet alszol. Sőt még étkezésed is a síri férgek étkezésére emlékeztessen, úgy majd nem lakmározol annyit. Mikor meg egy kis vizet iszol, ne feledkezzél el a pokoli lángban érzett szomjúságról sem, s úgy biztosan erőt vesz a természeteden. Az előljárótól kapott becses becsmérlés, dorgálás és fenytetés alkalmával pedig gondoljunk a félelmetes bíró határozatára. Akkor biztos, hogy a bennünk keltett ésszerűtlen szomorúságot és keserőséget türelemmel és szelídséggel mint kétélű karddal kiöljük.

22. „Idővel kiapad a tenger” – mondja Jób. Ugyancsak idővel és türelemmel az elmondottak is apránként megvalósulnak, beteljesülnek bennünk.

23. Az örök tűz gondolata feküdjön le veled esténként és keljen föl veled együtt. Úgy majd soha sem vesz erőt rajtad a hanyagság zsolozsmázás idején.

24. Legalább öltözeted vegyen rá a bánkódásra! Hiszen aki csak halottat gyászol, feketébe öltözik. Ha nem bánkódsz, hát azért bánkódj; ha meg bánkódsz, akkor siránkozz még inkább, mert bűneiddel a jó sorból a sanyarúba juttattad magadat!

25. A mi jóságos és mégis igazságos Bíránk a könnyekkel kapcsolatban ugyanúgy, mint bármi más esetben is okvetlenül figyelembe veszi a természetes adottságot. Mert láttam én néhány nagy erőfeszítéssel, szinte vércseppként kisajtott könnyet, láttam ugyanakkor könnyen áradó buzgó könnyeket is. Én tehát inkább nem a könnyek, hanem az erőfeszítés alapján ítélem meg az üdvösségükért munkálkodókat. De azt hiszem, Isten is.

26. Bánkódókhoz nem illik a hittudomány, mert esetleg el szokta oszlatni bánkódásukat. Az egyik ugyanis olyan, mint aki tanítóként feszít a katedrán, a másik viszont mint aki hamuban és szőrzsákban ül. És noha Dávid bölcs tanító volt, úgy vélem, így válaszolt azoknak, akik megkérdezték, mikor bánkódott: „Hogyan énekeljünk éneket az Úrról az idegenek földjén?” vagyis a szenvedélyek rabságában.

27. Mind a teremtményi világban, mind a töredelem esetében van olyan, ami magától indul meg, és van, amelyiket más indít meg. Mikor lelkünk, noha nem igyekszünk, nem törekszünk rá, könnyes, elérzékenyült, gyengéd lesz, nosza rajta, az Úr jött el hívatlanul is, és az áhítatos bánat szivacsát adta nekünk, meg a jámbor könnyek üdítő vizét adóslevelünkben álló vétkeink eltörlésére. Vigyázz az ilyen töredelemre, mint szemed fényére, míg el nem múlik, mert sokkal nagyobb az ereje, mint annak, amihez a magunk igyekezetéből és tehetségéből jutunk!

28. Nem az érte el a bánkódás csúcspontját, aki akkor bánkódik, amikor akar, hanem aki azon bánkódik, amin akar, sőt nem is amin ő akar, hanem ahogy Isten akarja.

29. Az Istennek tetsző bánkódással gyakran összekeveredik a hiúság kellemetlen könnye. Ezt biztosan és pontosan felismerjük, ha azt látjuk, hogy bánkódunk, ám rosszat is teszünk.

30. A töredelem tulajdonképpen a lélek önhiúságtól mentes fájdalma, amely magának semmi vigasztalást sem ad, hanem egyre csak a maga oszlását idézi képzeletébe, míg az Istentől, a szegény szerzetesek vigasztalójától eredő vigaszt üdítő vízként fogadja.

31. Valahányan a szívbeli bánkódást elsajátítják, még önnön életüket is megutálják, mint valami terhet, könnyek és kínok kútfejét, a testüktől pedig mint ellenségtől fordulnak el.

32. Ha a látszólag Isten tetszése szerint bánkódókban haragot vagy kevélységet látunk, tekintsük ellenséges eredetűnek könnyeiket! „Mert mi köze – mondja az Írás – a fénynek a sötétséghez?”

33. A hamis töredelem beképzeltséget szül, a helyes pedig vigasztalást hoz magával. A tiszta könny elpusztít minden érzéki és szellemi szennyet, mint a nádat a tűz.

34. Az atyák közül egyeseknél a könnyekről szóló tanítás homályos, nehezen érthető, különösen is a kezdőknek. A könnyek ugyanis sokféleképpen eredhetnek. Ezt így értem:

természetes módon, Istentől, gyötrelmes akadékoskodás elszenvetéséből vagy éppen örömből, hiúságból, bujaságból, szeretetből, a halál gondolatából és még sok másból.

35. Miután mindezek változatait istenfélő módon megvizsgáltuk, szerezzük meg magunknak az elmúlásunkból fakadó tiszta, hamisítatlan könnyeket, mert azokban már nincs beképzeltség vagy csalás, hanem inkább megtisztulás, előhaladás az Isten iránti szeretetben, a bűn lemosása és szenvedélytelenség.

36. Nincs mit csodálkozni azon, ha a bűnbánatot tartók jó könnyekkel kezdenek, de rosszakkal végeznek, az azonban, hogy a kifogásolható vagy természetes könnyekről lelkiekre váltanak át, igazán dicséretreméltó. Akik hajlamosak a hiúságra, már jól ismerik ezt a problémát.

37. Ne higgy könnyeidnek túl korán, mielőtt teljesen megtisztultak volna, hisz a borban sem lehet bízni, ha egyenesen a taposókádból palackozzák. Nem vitás, hogy minden Istennek tetsző könnyünk hasznos, azt azonban, hogy mi hasznunk származik belőlük, csak kimúlásunk idején tudjuk majd meg.

38. Aki folyton Isten tetszése szerint bánkódva él, az nap nap után egyre ünnepel, aki viszont egyre csak testileg ünnepel, azt örök bánkódás éri majd utol.

39. Nincs az elítéltnak a börtönben öröme, az igaz szerzetesnek sincs a földön [testi] ünneplése. Talán ezért is mondogatta sóhajtozva az a szép bánatú zsoldáros: „Vidd ki a tömlőcből lelkemet”, hogy végre gyönyörködhesek kimondhatatlan fényedben.

40. Trónolj uralkodó gyanánt testileg magasan az alázaton! Parancsolj a nevetésnek: „Menj!”, és megy, az édes sírásnak meg: „Jöjj!”, és jön; zsarnok szolgálóknak, a testnek pedig: „Tedd ezt, és megteszi.”

41. Aki az áldott, a kegyelmekben gazdag bánkódást menyegzős köntösként magára ölti, az megtudja, mi a lélek szellemi derűje. Van-e, aki a szerzetesi életben minden idejét olyan jámborul töltötte, hogy soha egy napra, egy órára, egy pillanatra kárt nem szenvedett, hanem azt az Úrnak szentelte, annak tudatában, hogy életünkben ugyanezt a napot kétszer meg nem láthatjuk?

42. Boldog az a szerzetes, aki lelki szemével a szellemi erőket figyelheti, s igazán hibátlan az, aki orcáját folyton a halál és vétkei emlékezetétől testi szeméből fakadó, forró könnyekkel öntözi. Könnyen elhiszem, hogy az utóbbi lelkiállapotból fakad az előbbi.

43. Láttam én koldusokat és szentelen szegényeket, akik néhány szellemes szóval még az uralkodók szívét is hirtelen szánalomra indították, ugyancsak láttam szegényeket azaz erényekben szükölködőket, akik nem szellemes, hanem inkább alázatos, komor, kavargó, a csüggedt szív mélyéről feltörő néhány szóval arcátlanul, de kitartóan kiáltoztak a mennyei Uralkodóhoz, és erőszakosságukkal erőt vettek az ő soha ki nem erőszakolható irgalmán és természetén.

44. Aki könnyei miatt lelkileg felfuvalkodik, és magában elítéli azokat, akik nem könnyeznek, az olyan, mint aki ellensége ellen fegyvert kér a királytól, de önmagát öli meg vele.

45. Istennek egyáltalán nincs erre szüksége, barátaim! Ő még csak nem is akarja, hogy az ember fájo szívvel bánkódjon, hanem inkább, hogy iránta való szeretetből a lelki derű töltse el.

46. Töröld el a bűnt, és akkor érzéki szemünknek fölösleges a könny, hiszen nem kell ott sebészkes, ahol nincs sérülés. Nem volt Ádám életében könny a bűnbeesés előtt, ahogy a feltámadás után sem lesz már, mikor megszűnik a bűn, minthogy akkor nem lesz többé fájdalom, sem bánat, sem sóhaj.

47. Némelyekben bánkódást láttam, míg másokban a bánkódás hiánya miatti bánkódást. Ez utóbbiak, jóllehet volt bennük bűnbánat, úgy érezték, mintha ez hiányzott volna belőlük, és hála üdvös tudatlanságuknak, biztonságban voltak. Ezekről mondja az Írás: „Az Úr bölcsé teszi a Vakokat!”

48. A könnyelműeket még a könnyek adománya is beképzeltékké szokta tenni. Éppen ezért némelyek nem kapják meg ezt, hogy míg hiányzik nekik és sóhajtozó, levert és bánatos lélekkel törekszenek rá, mély komorsággal és kételyek között elítéljék és méltatlannak tartásuk magukat, az ilyesmik rendszerint veszélytelenül betöltik a könnyek szerepét, jóllehet ők szerencsére semmibe sem veszik azokat.

49. Ha megfigyeljük, majd meglátjuk, hogy a démonok gyakran űznek csúfot belőlünk, mert mikor jóllakunk, töredelemre indítanak, mikor meg böjtölünk, megkeményítik szívünket, hogy a hamis könnyektől megtévesztve átadjuk magunkat a szenvedélyek anyjának, a dözsölésnek. Nem szabad nekik engedni, hanem inkább ellenkezőleg kell tenni.

50. Én magán a töredelem természetén elgondolkodva is ámulok: Hogyhogy a bánkódást, amit szomorúságnak is mondanak, belülről mint méz a lépet járja át az öröm és vidámság? Mit értünk meg ebből? Azt, hogy az ilyen töredelem tulajdonképpen az Úr ajándéka: nincs ekkor a lélekben örömtelen öröm, mivel Isten észrevétlen megvigasztalja a megtört szívűeket.

A kristálytisza bánkódással és hasznot hozó kinnal kapcsolatban halljunk egy épületes, de nagyon szomorú történetet:

Lakott itt egy bizonyos István. Magányos, azaz remete életet élt. Jó néhány évet eltöltött már a szerzetesi pályán. Főleg böjtöléssel meg könnyekkel ékeskedett, de más jó tulajdonságokkal is tündökölt. A kunyhója ezen a szent hegyen, az istenlátó Szent Illés lejtője táján volt. Nos, ez a jeles férfi egy szép napon hathatósabb és keményebb vezeklés végett átköltözött a Szidé nevű remetetelepre, és ott néhány évig szigorú és megerőltető életmódot folytatott. (A hely ugyanis kietlen, csaknem mindenki számára hozzáférhetetlen; kb. hetven mérföldnyire lehet az Erődtől.) Élete vége felé megint visszatért az öreg a szent csúcs táján lévő kunyhójába. Volt ott két nagyon jámbor palesztinai tanítványa is, akik azelőtt ügyeltek az öreg kunyhójára.

Hát miután néhány napot töltött ott az öreg, beteg lett, és ebbe bele is halt. Ám még egy nappal kimúlása előtt önkívületbe esett, és nyitott szemmel tekintgetett az ágyától jobbra-balra, majd mintha valaki elszámoltatná, minden jelenlévő füle hallatára így szólt: „Igen, való igaz. De ennyi meg ennyi évet böjtöltem érte!” Majd ismét: „Nem, ez már hazugság. Ezt nem csináltam.” Aztán: „Igen, ez így van, de megsirattam, leszolgáltam már.” Majd megint: „Csak vádaskodtok itt!” Ám volt, amikor egy-egy dologra ezt mondta: „Igen, valóban úgy van; ezekre nem tudok mit mondani. Van az Istenben irgalom.” Igazán borzasztó, ijesztő jelenet

volt: láthatatlan, könnyörtelen számadás. És a legrémesebb az, hogy még azzal is vádolták, amit el sem követett. Ó jaj! A remete, az anakhoréta azt mondta némelyik vétkére: „Ezekre nem tudok mit mondani.” Pedig ő már vagy negyven éven át volt szerzetes, és rendelkezett a könnyek adományával is.

Jaj nekem, jaj nekem! Hol volt akkor Ezekiel mondása: „Amin érlek, azért ítélek – úgymond az Úr.” Valójában semmi ilyen nem hozhatott fel mentségül. Miért? Dicsőség az egyetlen egynek, aki tudja. Pedig igaz, amit némelyek beszéltek el nekem, hogy még egy leopárdot is etetett a pusztában. Mégis ilyen számadás közben vált meg a testtől, anélkül, hogy egyáltalán kinyilvánította volna, mi az ítélet, a végzés, a döntés, a számadás vége.

51. Mint az özvegynek, aki elvesztette férjét és akinek egyetlen fia maradt, Isten után ez az egyedüli vigasza, úgy a bukott léleknek sincs más vigasza a halál óráján, mint a gyomor gyötrelmei és a könnyezés. Nem énekelnek soha az ilyenek, himnuszokat sem zengenek magukban. Az effélék ugyanis a bánkódás megrontói.

Ha ugyanis ezekkel igyekszel azt magadhoz hívni, még távolabb áll tőled. A bánkódás ugyanis a buzgó lélek megrögzött fájdalma. Sokakban a bánkódás az áldott szenvedélytelenség előfutára, mely előkészíti, felemészti, kizárja a bűnös anyagot.

52. Ennek az erénynek egy derék művelője mondta el nekem. „Minthogy gyakran el szokott fogni a hiúság, a harag és a torkosság, a bánkódás gondolata belülről csendesen így tiltakozott: »Ne légy hiú, mert különben eltávozom tőled«. Hasonlóképpen a többi szenvedéllyel is. Mire én így válaszoltam neki: »Sohasem leszek neked engedetlen, míg csak Krisztus elé nem állítasz.«”

53. A bánkódás mélyén vigaszra nyílik kilátás, a tiszta szív pedig felvilágosul. A felvilágosulás leírhatatlan lelki folyamat, mellyel gondolkodás nélkül észlelünk és látatlanul látunk. A vigasz a fájó lélek felüdülése, mintha magában nyöszörgő, ám egyben vidáman gögicsélő kiseded volna. A segítség az elbúsult lélek felújítása, mely a keserves könnyeket csodásan édesekké változtatja.

54. A kimúlásunk miatt ontott könnyek félelmet hoznak világra, de miután majd a félelem félelmetlenséget szül, feltűnik az öröm. Mikor meg a végtelen öröm véget és, kivirít a szeretet virága.

55. Hárítsd el, mint méltatlan, az alázat kezével a szívedbe telepedő örömet, nehogy mohóságodban pásztor helyett farkast fogadj be!

56. Ne fuss a szemlélődés után, ha még nincs itt az ideje a szemlélődésnek, hogy az keresse, érje utol alázatosságod szépségét, és egyesüljön veled örökre szent házasságban.

57. A kisgyerek mindjárt, mihelyt fölismeri apját, eltelik tiszta örömmel. Ha azonban apja valami oknál fogva egy időre eltávozik, majd újra megjön, a gyermek búval és örömmel telik el: örömmel, mert látja azt, akit várva várt, búval pedig, mert annyi ideig meg volt fosztva drága kincsétől.

58. Elbújik az anya gyermekétől, és örömmel látja, hogy az fájó szívvel keresi. Arra neveli ugyanis, hogy állandóan mellette maradjon, és erősen felszítja gyermeke iránta érzett szeretetét. „Akinek füle van a hallásra, hallja meg” – mondja az Úr.

59. Nem törődik az elítélt az ítélethirdetéskor látványosságok rendezésével. Annak, aki tiszta szívből kesereg, szintén nincs már köze élvezethez, dicsőséghez, haraghoz vagy indulatosságához.

60. A bánkodás a bűnbánó lélek megrögzött fájdalma, mely nap nap után kínnal gyarapítja a kínt, akárcsak a szülési fájdalmakat szenvedő asszony.

61. Igazságos és Szent az Úr. Józan töredelemre indítja azt, aki a magányban józanul él, aki meg józan alárendeltségben él, azt naponta felvidíti. Aki ezek közül bármelyik életmódot is hűtlenül követi, abból hiányzik a bűnbánattartás.

62. Kergesd el a kutyát, mely legmélyebb bánkodásod közben közelít meg és azt sugallja, hogy Isten irgalmatlan, hogy nincs benne megértés, mert ha megfigyeled, úgy találsz, hogy ugyanez [a kísértő] a bűn elkövetése előtt azt állítja, hogy kegyes, megértő, megbocsátó az Isten.

63. Az elmélkedés kitartást szül, az viszont mélyen átérzett meggyőződéssel végződik, amit pedig meggyőződéssel teszünk, attól már nehéz minket megfosztani.

64. Bármilyen kiváló életmódot folytatunk is, ha nincs szívünkben fájdalom, hamis az és romlott.

65. Mert feltétlenül szükséges, hogy akik a fürdő után ismét beszennyeződtek, mintegy a szív olthatatlan tüzevel és Isten olajával megtisztítsák kezüket a szuroktól.

66. Láttam én némelyekben a bánkodás végső határát. Megfigyeltem ugyanis, hogy szívszaggató fájdalomtól valóban hánytak, mire eszembe jutott a mondás: „Kiaszott, mint a fű, s kiszáradt a szívem.”

67. A félelemből eredő könnyek együttjárnak az éberséggel. A tökéletes szeretetet még csak megelőző szeretetből fakadók viszont még némelyektől esetleg megfoszthatók, hacsak az áldott tűz hatására egészen föl nem hevül a szív. Különös, hogy az alacsonyabb rendű a maga idején biztosabb.

68. Vannak bűnös dolgok, amelyek kiszárítják könnyeink forrását, de vannak mások, amelyek egyszerre iszapot gyűjtenek és szörnyeket szülnek benne. Az előbbieket miatt Lót a törvényt megszegve közöszlűt lányával, az ördög pedig az utóbbiak miatt bukott el.

69. Ellenségeink olyan nagyon gonoszok, hogy az erények szülőit bűnök szülőivé teszik; az alázat alkotóelemeit kevélység szerzőivé avatják.

70. Sokszor már csupán lakóhelyünk elhagyatottsága és látványa is töredelemre hangolja elménket. Győzzön meg erről Jézus, Illés meg János, akik magányosan imádkoztak.

71. Megfigyeltem, hogy a városok zűrzavarában gyakran fakadunk könnyekre, hogy, mintha a zűrzavar mit sem ártana nekünk, a világhoz közeledjünk. Mert ez a gonosz démonok célja.

72. Sokszor egyetlen mondás eloszlatja a bánkódást. Ám csoda az, ha egy mondás újra visszaidézi azt.

73. Nem vádolnak majd minket, barátaim, mikor kileheljük a lelkünket, nem vádolnak majd minket azzal, hogy nem műveltünk csodákat, hogy nem kutattuk Isten titkait, hogy nem voltunk szemlélődők, de arról okvetlenül számot adunk majd Istennek, hogy miért nem tartottunk bűnbánatot szüntelenül.

Hetedik fok: Aki méltóvá lett rá, segítsen nekem is, hiszen neki már segítettek, mert a hetedik fokot elérve lemosta e világ szennyfoltjait.

BEVEZETÉS A II. RÉSZHEZ

A szenvedélyek elleni küzdelemről és az azokkal ellentétes erények eléréséről szóló tizenhat viszonylag rövid fejezet képezi a Létra közepén a mű magvát, egyik legfőbb mondanivalóját. A fejezetek rendjét a szerzőnek a fő bűnökről, vagyis a görög szóhasználat szerint a „gonosz gondolatokról” vallott felfogása határozza meg. Ennek gyökerében egyaránt felismerhetők a IV. századi Evagriosz fejtegetései és Joannész Kasszianosz felosztása a lélek hármasságát szerinti. A lélek minden „részének” vagyis képességének megvannak a maga sajátos bajai: az indulatos részé a harag és a fásultság, a vágyódó képességé a torkosság és a bujaság, az értelmi képességé pedig az érzéketlenség és a kevélység. Így a következő hat fejezetnek a szerkezete is csaknem egyforma: honnan erednek ezek a „gonosz gondolatok”, mi a meghatározásuk, mik az okaik? Hosszan tart minden bűnnek a nemzetségtáblája, ahol aztán a magyar nyelvben szokatlan „leányok” kifejezés jelzi egy-egy „gonosz gondolat” tettlegességig fajuló leszármazottjait (mivel ezek a görög nyelvben nőneműek). Aztán a tünetek elemzése után elbeszélések következnek, végül pedig az ellenszerek felsorolása és az ünnepélyes bírói vizsgálat.

A közös életben a vezeklés legcélszerűbb formája a sérelmek eltűrése és feledése. A harag ugyanis szöges ellentétben áll a közös étellel. A szertelen indulat, a harag (8. f) neheztelésre (9. f), az pedig mások hibáztatására, megszólására, esetleg rágalomra (10. f), illetve féktelen fecsegésre (11. f), majd hazugságra vezet, s az egész folyamat vége könnyen a teljes csüggedés, fásultság lehet (13. f). A harag és az attól függő hibák elleni harc eredménye egy fokozatosan mélyülő, ellentétes, belső folyamat: az ajkak, a gondolat, a szív elnémulása, mely az istenfélelem és erőltetett türelem kényszerű állapotából az önkéntelen öröm és együttérzés állapotába juttat.

8. FEJEZET

MENTESÜLÉS A HARAGTÓL ÉS SZELÍDSÉG

1. Ha tűzhez apránként vizet adunk, egészen kialszik a láng. Az igazi bűnbánatból fakadó könny is ki szokta oltani az ingerlékenység, indulatosság és harag minden lángját. Ennek megfelelően soroltuk tehát ide.

2. A szelídség telhetetlen vágy a megaláztatásra, mint ahogy a hiú emberek elismerés utáni vágya is határtalan. A higgadtság természetünk leküzdése, mely a bántalmak iránti érzéketlenségből keserves küszködés árán fejlődik ki.

3. A szelídség az olyan lélek felboríthatatlan egyensúlya, amely mindenféle becsmélés és elismerés esetén is ugyanolyan marad.

4. A higgadtság kezdete: néma ajak, míg a szív háborog. Középső foka: elnémult gondolatok, míg a lélek egy kissé háborog, tökéletessége pedig állandósult csend, míg tisztátalan szelek fújnak.

5. A düh titkolt gyűlölet tartós voltát, vagyis a haragtartást jelenti. A düh rosszindulat megharagítónk ellen.

6. Az indulat a szív hirtelen fellobbanása. A keserűség a lélekre telepedő kellemetlen felindulás.

7. A harag jellemünk változékonysága, lelkünk szégyene.

8. Ahogy a fény feltűnével visszavonul a sötét, úgy tűnik el az alázat illatától minden harag és keserűség. Némelyek a harag miatt ingatagok lévén hanyagok annak gyógykezelésében. Nem gondolnak a nyomorultak erre a mondásra: „Pillanatnyi haragja bukását okozza.”

9. Van a malomkőnek olyan hirtelen mozdulása, amely egy pillanat alatt jobban összezúzza, tönkreteszi a lélek búzáját azaz termését, mint egy másiké egy teljes nap alatt. Éppen ezért legyünk figyelmesek!

10. Adódhat tűznek olyan hirtelen, erős szélről szított fellángolása, hogy még a tartós tűznél is jobban fölperzseli és elpusztítja a szív szántóföldjét.

11. Az se kerülje el figyelmünket, barátaim, hogy néha a gonosz démonok azért vonulnak hamar vissza, hogy mi súlyos szenvedélyeinket semmibe vegyük, s így azokat elhanyagolva már gyógyíthatatlan betegségbe essünk.

12. Amint a szögletes, durva kőnek más kövekkel összeverődve, összeütközve lecsiszolódik minden éle, minden durvasága, és gömbölyű lesz, úgy az ingerlékeny, hirtelen fellobbanó lélekkel is, ha goromba, indulatos emberek közvetlen közelében él, két dolog történhet: vagy türelemmel kikezeli saját sérülését, vagy, ha eltávozik, okvetlenül fölismeri saját gyöngeségét, mert gyáva megfutamodása tükörként mutatja azt neki.

13. A hirtelen ember önkéntes epilepsziás, akinek már önkéntelen rossz szokásból vannak rohamai és újra meg újra visszaesik.

14. Semmi sem illik oly kevéssé a bűnbánókhhoz, mint a haragos indulat. Mint ahogy a megtéréshez mély alázat kell, úgy dölyfös beképzeltségre vall a haragos indulat.

15. Ha a szelídség végső határa: a bennünket bosszantó személy jelenlétében is megőrizni szívünk nyugalmát és szeretettel viselkedni vele, akkor bizonyára a harag végletes formája: még magányban élve is szóval és hadonászással viaskodni és dühöngeni a minket sértegető ellen.

16. Ha a Szentlelket a Lélek békéjének hívják, és az is, a harag viszont a szív háborgása, ahogy mondják is róla, akkor semmi sem gátolja bennünk a Lélek jelenlétét annyira, mint éppen a harag.

17. Noha tudjuk, sok ártalmas magzata van a haragnak, azt elismerjük, hogy egyik kölyke, de csakis ez az egyetlen, fattyú létére is hasznos: Láttam embereket, akik féktelen haragra lobbánva egyszer csak kiadták régóta fölgülemlett mérgeiket, és szenvedély útján szenvedélytől szabadultak meg, mert régi sérelmükre vagy elégtételt vagy magyarázatot kaptak megbántójuktól.

Ám láttam másokat, akik látszólag szó nélkül tűrtek, de hallgatásuktól bensőleg egyre inkább forrt bennük a méreg. Hát szerintem ezek még a dühöngőktől is nyomorultabbak, mert mintegy befeketítik a galambot.

18. Nagyon óvatosan bánjunk ezzel a kígyóval, mert mint a testi szenvedély, ez is együttműködik természetünkkel. Megfigyeltem, hogy némelyek dühbe jönnek és keserűségükben elutasítják az ételt. Ezzel az értelmetlen önmegtartóztatásukkal persze csak még több mérget vesznek meglévő mérgeikhez.

Azt is megfigyeltem, hogy mások a haragot ragadják meg állítólag józan ürügyként arra, hogy falánkságra adják magukat, ám csöbörből vödörbe esnek. Viszont olyanokat is láttam, akiknek volt hozzá eszük, hogy jó orvosként összekeverjék a kettőt, és mérsékelt felüdülésükből végül is hasznot húzzanak.

19. Olykor az éneklés – amennyiben csak mérsékelt – igen szépen eloszlatja a haragot. Néha viszont – ha mértéktelen vagy nem időszerű – pusztán élvezetet jelent. Szabályozzuk hát az idejét, és úgy éljünk vele!

20. Saját fülemmel hallottam, mikor valami ügyben házon kívül tartózkodtam, hogy egyes remeték a kunyhójukban dühös indulatból ketrecbe zárt kakasok módjára viaskodtak, és úgy ripakodtak rá az őket megbántó személyre, mintha az jelen is lett volna. Én aztán hitünknek megfelelően azt tanácsoltam nekik, hogy ne éljenek magányosan, nehogy emberekből démonokká váljanak.

Láttam olyat is, hogy az érzéki emberek, ezek a gyöngédek, hízelgők, büzlő szívűek, úgymond emberbarátként tetszelegve adták a szépet. Őket viszont arra buzdítottam, hogy magányos életet folytassanak (hiszen olyan az, mint a kéjvágy bűzét lenyíró borotva), nehogy nyomorultul okos lényből oktalanná változzanak.

Mivel pedig némelyek azt mondták nekem, hogy a legszánalmasabb módon mindkét hibára ragadtatják magukat, én megtiltottam nekik, hogy valaha is a maguk akarata szerint járjanak el, előjárójuknak pedig bizalmasan azt ajánlottam, hagyják meg nekik, hogy egy ideig hol ezt, hol meg azt a szabályt kövessék, Csak az legyen a lényeg, hogy mindenképpen mesterük igájába hajtsák nyakukat.

21. Az érzékies ember többnyire önmagát, esetleg még egy bizalmasát rontja meg, az indulatos ember azonban farkas módjára az egész nyáját háborgatja, sok lelket megaláz, vagy meg is ver.

22. Súlyos dolog a szív látását haraggal zavarni, ahogy meg van írva: „Haragtól zavaros a szemem.” Még súlyosabb a lélek indulatát még a szájunkkal is kifejezésre juttatni, de azt kézzel is tettelegességre váltani – ez már teljesen ellenkezik a szerzetesi, angyali, Istennek szentelt életmóddal, és idegen is tőle.

23. Ha más szálkáját akarod orvosolni (vagyis inkább amikor úgy képzeled, hogy orvosolod), nehogy a sebészkes helyett gerendával metszd ki vagy húzd össze a sebet. A gerenda: sértő beszéd, durvaság. A megfelelő másik gyógymód az elnéző oktatás és nagylelkű fenytés. „Érvelj, ints, buzdíts” – mondta az apostol, de azt már nem mondta, hogy üsd-vágd. S hogyha arra is szükség van: ezt csak ritkán és nem saját magadtól kell kezdeményezni.

24. Figyeljük meg, és majd meglátjuk, hogy az indulatos emberek közül sokan szívesen virrasztanak, böjtölnek és élnek magányosan. A démon szándéka ugyanis az, hogy a szenvedély tápanyagát állítólagos bűnbánat és vezeklés ürügye alatt ajánlja nekik.

25. Ha egyetlen farkas, mint előbb említettük, démoni közreműködéssel felzaklathatja a nyáját, akkor egyetlen bölcs testvér is, olajjal teli mentőöveként lecsillapíthatja a hullámokat, és – angyali közreműködéssel – megszüntetheti a hajó hánykolódását. Ez a főt említett bűn súlyos voltának megfelelően nyer majd jutalmat Istentől, és mindenkinek hasznos példaképpül szolgál.

26. Az áldott tűrés kezdete: lelkünk keserű kínjával elfogadni a megaláztatást. Középső foka: nem érezni fájdalmat miatta. Tökéletessége pedig (ha ugyan van): mindezt elismerés számba venni. Örüljön az első! Előre, második! Boldog a harmadik, mert az Úrban vigadozik.

27. Szánalmas látványt figyeltem meg indulatos emberek társaságában, ami nyilván önhittségből, tudtukon kívül történhetett meg az illetőkkel: miután dühbe jöttek, még az is dühíti őket, hogy nem uralkodtak magukon. Én meg csodálkozva láttam, hogy bukásért bukása megtorlás, és sajnálattal néztem azokra, akik bünt bűnnel bosszulnak meg. Majd a démonok agyafürtségén megdöbbenve kis híján kétségbeestem saját életem miatt.

28. Aki látja, hogy az önhittségtől, indulatosságtól, rosszindulattól és színleléstől könnyen vereséget szenved, s ezért már a szelídség és türelem kétélű kardját szeretné kivonni ellenük, az, ha tényleg egészen meg akar szabadulni tőlük, menjen, lépjen be egy testvéri közösségbe, mégpedig a lehető legdurvábbba, mint valami üdvös ványolómalomba, hogy ott bántó, megalázó bánásmóddal, a bántalmazások által maguk a testvérek kifeszítsék, szellemileg dögönyözzék, vagy talán fizikailag is dörzsöljék, rugdos kimossák.

A nép nyelve győzzön meg róla, hogy a gyalázat elviselése a lélek szenvedélyeinek a kimósása! Egyes világiak ugyanis, miután valakit szemtől szembe becsmérelnek, dicsekedve mondják másoknak: „Ennek meg jól megmostam a fejét.” S ez igaz is.

29. Más a novícius bánkódásból eredő szelídsége és más a tökéletesek háboríthatatlan higgadtsága. Az előbbi még csak könnyel mint valami kantárral fékezi meg a haragot, az utóbbinak szenvedélytelensége viszont kardként, mint kígyót sújtotta halálra az indulatot. Saját szememmel láttam, hogy három szerzetest egyszerre gyaláztak, és az egyik megsértődött és felháborodott, de hallgatott, a másik örült ugyan annak, ami ebből hasznára válik, de aggódott az őt ócsárló személyért, a harmadik pedig embertársa kárát elképzelve forró könnyeket hullatott. Meglátszott, ki cselekszik félelemből, ki jutalomért, ki pedig szeretetből.

30. Ahogy a testi láz egy ugyan, kitörésének azonban több, nem csak egy magyarázata van, úgy a harag, de talán a többi szenvedélyünk kitörésének, fölgerjedésének is többféle, különböző oka van. Ezért képtelenség is egyforma gyógymódot rendelni rájuk. Az hát a véleményem, hogy jobb, ha minden egyes beteg esetében gondos igyekezettel kutatjuk a gyógyítás módját. A kezelés azzal kezdődhet, hogy megállapítjuk a fájdalmunk okát. Mert ha az ok már megvan, mi betegek Isten és a lelki orvosok gondoskodása szerint arra fogjuk szedni a gyógyszert is.

31. Például: akik velünk együtt az Úrban meg akarnak jelenni ez előtt a szellemi bíróság előtt, azok csak jöjjenek, és velünk együtt vizsgálják meg, akár csak felületesen is, a fent említett szenvedélyeket vagy inkább az okokat. Kössék hát meg a zsarnok haragot a szelídség kötelékével, majd a kitartó türelemtől ütlegelve, a szent szeretettől vonszolva, és az értelem ezen ítélőszéke elé állítva vessék kellő vizsgálat alá: „Mondd meg nekünk, te örült, te arcátlan, mi a neve a nemzödnek és szerencsétlen szülődnek, aztán áruld el a fiaid és ocsmány leányaid nevét! Mondd el azt is, kik az ellenfeleid és kik tudnak téged elpusztítani!” Mire úgy tűnt, hogy az így válaszol nekünk: „Az eredetem sokféle: az apám nem egy. szülőanyám a hiúság, kapzsiság, torkosság és néha még a paráznaság is. A nemzöm neve önhittség. Leányaim: a haragtartás, gyűlölet, ellenségeskedés, öngigazolás. Ellenfeleim, akik most fogva tartanak, ezek ellenkezői, a higgadtság és szelídség. Ádáz ellenségemet alázatnak hívják. Hogy pedig azt ki szüli? Ezt már a maga helyén majd tőle magától kérdezzétek!”

A nyolcadik fokon a szelídség a koszorú: aki azt természeténél fogva hordja, mást talán nem is hord, aki azonban erőfeszítés árán jut oda, az egyszerre fölülelemkedett a nyolcon.

9. FEJEZET

A HARAGTARTÁS

1. A Szent erények Jákob létrájához hasonlítanak, a szentségtelen hibák pedig a Péterről, az apostolfejedelemtől lehulló lánchoz. Erény ugyanis erényre vezetve, ha azt választjuk, felvisz az égbe, hiba viszont többnyire újabb hibát nemz, s ezek egyszersmind láncként összekapcsolódnak. Ezért is hallhattuk az imént az értelmetlen dühtől, hogy a haragtartás az ő magzata. Mivel tehát itt az ideje, szóljunk most erről is.

2. A haragtartás a düh eredménye, bűnök őrzője, az igazságosság gyűlölete, erények romlása, méreg a léleknek, az elmében féreg, ima miatti szégyenkezés, könnyörgés kerülése, elidegenülés a szeretettől, a lélek idült fekélye, keserűségben kéjteljes kellemetlen érzés, folytonos vétek, éber törvényszegés, állandó bűn. Ez a rút sötét szenvedély is – mármint a haragtartás – egyike azoknak, amelyek csak születnek, de nem szülnek. Ezért nem is akarunk sokat beszélni róla.

3. Aki megszünteti a haragot, az egyszersmind kiirtja a haragtartást, hisz az apa is csak élete folyamán nemz gyermekeket.

4. Ha szeretet van bennünk, eltávolodunk a nehezteléstől, ha viszont gyűlölködünk, kelleetlen küszködést halmozunk fel magunknak.

5. A szíves vendéglátás már el is oszlatja a gyűlöletet, az önzetlen ajándék pedig meglágyítja a szívet. Az óvatlan vendéglátás viszont túlzott bizalmaskodást szül, míg a szeretet ablakán beugrik a falánk.

6. Láttam gyűlöletet, amely szétépte a bujaság régi bilincset, de olyan haragtartást is, amely azontúl meglepő módon szakított azzal. Különös látvány: démont gyógyító démon! De ez talán Isten gondviselő beavatkozása volt, nem pedig a démonoké.

7. Az erős, természetes szeretettől távol áll a haragtartás, ám a bujaság könnyen közelébe férkőzik, úgyhogy egy észrevétlen pillanat, és már tetűt találni a galambban.

8. Igen, tarts örökös haragot a démonokkal, és igenis ellenségként üzenj hadat a testednek! Hálátlan, álnok barát a test. Ha gondozzák, még többet árt.

9. Írásmagyarázó a haragtartás, saját hangulata szerint magyarázza jelképesen az Írás szavait. Szégyenítse meg Jézus imája, melyet haragot tartó ember már nem mondhat együtt Övele!

10. Ha sok vívódás után sem tudsz véget vetni a kísértésnek, akkor legalább szóval kövesd meg haragosodat, hogy előtte való alakoskodásod miatt végre elszégyelld magad, és mintegy égető lelkiismeretfurdalásból ösztökélve teljes szívből szeresd!

11. Nem abból veszed észre, hogy megszabadultál ettől a fekélytől, ha imádkozol azért, aki megbántott, vagy ajándékot adsz neki viszonzásul, vagy meghívod vendégségbe, hanem abból, hogy arról értesülve, hogy lelki vagy testi csapás sújtotta, úgy aggódsz, úgy könnyezel érte, mint önmagadért.

12. A haragtartó remete lappangó áspiskígyó, mely halálos mérget hordoz magában. Jézus kínjainak az emléke meggyógyítja a haragtartó lelket, mert az ő türelmes szenvedése miatt azt égető szégyen érzése fogja el.

13. A korhadó fában férgek tenyésznek, az igen szelíd jellemhez és az álremetéhez egyaránt tapad némi indulat. Aki azt lerázza magáról, az bocsánatot nyer, aki ragaszkodik hozzá, annak nincs irgalom.

14. Némelyek nem kíméltek semmi erőfeszítést, semmi fáradságot azért, hogy bocsánatot nyerjenek. Ám a megbocsátó ember megelőzi őket, ha ugyan áll a mondás: „bocsásatok meg”, és bőségesen „megbocsátanak nektek”.

15. Az igazi bűnbánat jele az a lelkület, amely sohasem hánytorgat fel rosszat. Aki gyűlölködést táplál magában és látszólag tart bűnbánatot, az olyan, mint aki álmában azt képzei, hogy fut.

16. Láttam haragosokat, akik másoknak a megbocsátó lelkületet ajánlották, majd pedig saját szavaiktól való szégyenükben kiirtották hibájukat.

17. Ne képzelje senki, hogy ez az elvakult szenvedély jelentéktelen hiba, mert sokszor még lelki emberekre is kiterjed.

Kilencedik fok: Aki ezt elérte, már bátor bizalommal kérje bűnei bocsánatát Krisztustól, az Üdvözítőtől.

10. FEJEZET

A MEGSZÓLÁS

1. Úgy vélem, nincs értelmes ember, aki tagadná, hogy a megszólás gyűlöletből és haragtartásból születik. Ezért ide, elődei után soroltuk be. A megszólás a gyűlölet fajzata: rafinált nyavalya, ám vaskos, titkon lappangó nadály, mely kiszipolyozza, megrontja a szeretet vérét. Szeretet színlelése, a szívre nehezedő teher és szenny szerzője, a tisztaság romlása.

2. Vannak olyan fajok, akik pirulás nélkül művelik a rosszat, és vannak mások, akik titokban, szemérmeskedve az előbbieknél súlyosabbakat követnek el.

Ezt látni a gyalázatos szenvedélyek esetében is. Ilyen lányok: az alakoskodás, rosszindulat, sértődöttség, haragtartás, a szívben táplált rágalom. Látszatra sugallnak valamit, tekintetük azonban másra figyel.

3. Egyszer a fülem hallatára megszólalt valakit, és dorgáló szavaimra a büntett elkövetői mentségül azt hozták fel, hogy a megszólalt személy iránti szerető gondból tettek úgy.

Hagyjátok már az ilyen szeretetet – mondtam nekik –, hogy meg ne hazudtoljátok azt, aki így szólt: „Aki titokban megszólja embertársát, azt elűzöm.” Ha azt állítod, hogy szereted, imádkozz érte észrevétlenül, és ne gúnyold, mert a szeretetnek az iménti módja kedves az Úr előtt.

4. Még valamit ne hagyj figyelmen kívül, s akkor biztosan észhez térsz és nem ítéled meg a vétkezőt: Júdás a tanítványok közé tartozott, a lator pedig a gyilkosok közé. Megdöbbenő, hogy egyszerre hogyan cserélődött fel a helyzetük.

5. Aki a megszólás szellemét le akarja győzni, az ne a vétkezőknek, hanem az ötletet sugalmazó démonnak rója fel a hibát. Hiszen senki sem akar szántsándékkal Isten ellen véteni, bár igaz az is, hogy mindnyájan kényszer nélkül esünk bűnbe.

6. Láttam, hogy valaki nyilván vétkezett, ám titokban megbánta, úgyhogy akit mint paráznát elítéltem, az Isten előtt már tiszta volt, mert őt megtérésével igazán kiengesztelte.

7. Sose szégyelld magad az előtt, aki hozzád beszélve megszólja embertársadat, hanem inkább mondd meg neki: „Hagyd abba, testvér! Én naponta súlyosabb hibákat követek el. Hát már hogy ítélném el őt!” Így ugyanis kétszeresen nyersz: egyetlen sebtapasszal mind magadat, mind embertársadat meggyógyítod.

8. Amennyiben igaz a mondás: „Ne ítéljetek, hogy titeket se sújtsa elítélés!”, a bűnök bocsánatára vezető egyik rövid út ez is: nem ítélni. Nem fér össze a tűz a vízzel, de a bűnbánó szándék sem az ítélezéssel.

9. Még ha kimúlása pillanatában látsz is valakit vétkezni, akkor se ítéld el, mert az emberek előtt nem ismeretes az Isten döntése! Némelyek a nyilvánosság előtt nagy bűnöket követtek el, ám titkon még nagyobb jótetteket vittek végbe. Csalódtak hát a gúnyolódók, mert nap helyett csak füstöt fogtak.

10. Jól figyeljetez rám mindnyájan, mások számadásának gonosz ellenőrzői: Ha igaz – márpedig igaz – , hogy „amilyen ítélettel ítélték, olyannal ítélnék majd benneteket is”, akkor biztos, hogy amilyen hibákat kifogásolunk embertársunkban, ugyanolyanokba esünk bele magunk is, akár testi, akár lelki hibák legyenek is azok. Nem is lehet ez másként.

11. Az embertársuk hibáinak kemény, szigorú bírálói azért jutnak ebbe a bajba, mert még nem hajlandók a saját vétkeikre elmélyülten visszaemlékezni és azokat teljesen átgondolni. Mert ha saját rossztetteinket az önszeretet leplének fölfedése után pontosan láthatnánk, nem törődünk már a világon senki mással, mert számításunk szerint az önmagunkért végzett vezeklésre sem volna elég az életidőnk, még ha száz évig élnénk is, még ha magát az egész Jordán folyót is látnánk a szemünkből könnyként kicsordulni.

12. Megfigyeltem a bánkódást, és nyomát sem leltem benne megszólásnak vagy elítélésnek.

13. A démonok vagy erővel rávesznek, hogy vétkezzünk, vagy, ha nem vétkezünk, hogy megítéljük azokat, akik vétkeznek, hogy az utóbbival beszennyezzék az előbbi tulajdonságot, ezek a gyilkosok.

Tudd meg, hogy a haragtartók, az irigyek ismertetőjele ez is: a gyűlölet szellemétől nyomorultul áthatva szíves-örömezt gáncsolják és ócsárolják embertársuk tanítását, tetteit és teljesítményeit.

14. Megfigyeltem, hogy némelyek észrevétlenül, titokban, szörnyű bűnöket követnek el, de ugyanakkor állítólagos tisztaságuk ürügyén keményen támadják azokat, akik jelentéktelen kis dolgokban vétnek, de úgy, hogy az mások előtt ismertté válik.

15. Ítélni annyi, mint Isten kiváltságát pimaszul bitorolni. Más elítélni pedig annyi, mint önnön lelkünket romlásba dönteni.

16. Ahogy az önhittség minden más hiba nélkül is elveszítheti az embert, úgy az ítélezés is már egymagában is teljesen elveszíthet bennünket. Hiszen az ismert farizeus is emiatt eset ítélet alá.

17. A jó böngésző az érett szemeket eszi, nem az éretleneket szedi össze. Az értelmes, a belátó elme arra figyel fel, ami erény található másokban, és ezeket jól megjegyzi. Az oktalan viszont egyre csak a hibákat és fogyatékoságokat fürkészi. Meg is van írva róla: „a gonoszságot fürkészik, s a folytonos fürkészéssel erejüket fölemésztik.”

18. Még ha saját szemeddel látod, akkor se ítéld el! Hiszen sokszor még az is téved!

Tizedik fok: A győztes már a szeretet vagy a bűnbánat gyakorlója.

11. FEJEZET

A SZÓSZÁTYÁRSÁG ÉS A HALLGATÁS

1. Az eddigiekben már röviden megemlítettük, mennyire veszélyes (és még jeles embereknél is becsúszik) a mások megítélése, helyesebben: mennyire veszélyes magunkra ilyen ítéletet vonni a nyelvünk miatt. Most tehát az következik, hogy ennek okát fejtsük ki, amin át bejön és kimegy, s ezt röviden magyarázzuk is meg.

2. A szószátyárság a hiúság katedrája, amelyen az tetszelegni és parádézni szokott. A bőbeszédűség a tudatlanság biztos tünete, megszólás ajtaja, szellemeskedésre vezető kalauz, hamisság segédje, a töredelem összeomlása, fásultság előidézője és fölidézője, álom előfutára, a gondolat szórakozottsága, a vigyázat vége, buzgóság lehűtője, imánk elhomályosulása.

3. A tudatos hallgatás: Imádság szülője, visszahívás a fogságból, buzgóság őre, gondolatok felügyelője, ellenséget fürkésző őrszem, bánkódás fogháza, könnyek barátja, emlékeztető a halálra, kárhozat képírója, ítéletek bűvara, segítség a bajban, vakmerőség ellensége, a csöndes nyugalom élettársa, a mindenáron tanítani akarás ellenszere, ismeret elmélyülése, szemlélődés előkészítője, láthatatlan előrehaladás, észrevétlen fölemelkedés.

4. Aki fölismeri botlásait, uralkodik a nyelvén, a szószátyár viszont még nem ismeri kellőképpen önmagát. A hallgatás barátja Istenhez közeledik, s míg titkon társalog vele, felvilágosulást nyer tőle. Jézus hallgatása megszégyenítette Pilátust, a csöndes ember is legyőzi a hivalkodást.

5. Péter keserűen megsiratta szavát, mert nem jutott eszébe a zsoltár szava: „Mondám: Megőrzöm utaimat, hogy ne vétkezzem nyelvemmel”, és a másik, amely így szól: „Jobb a földön megbotlani, mint a nyelvvel véteni.”

. Nem is akarok sokat írni minderről, még ha ösztönöznek is a szenvedélyek ármányai, hogy úgy tegyek. Ám hallottam egyszer, hogy valaki, akivel a csöndes nyugalomról beszélgettünk, ezt mondta: A bőbeszédűséget feltétlenül a következő okok egyike idézi elő: vagy fegyelmetlen életmód, azaz rossz szokás (mert a nyelv is testrészünk, tehát az lesz a szokása, amire nevelik); vagy pedig, főleg bajnokok között, a hiúság; ám néha a falánkság. Így hát sokan, akik a gyomrukot megfékezik, egy kis erőfeszítéssel, azaz épp erőik visszafogásával gátat vetnek mind a nyelvnek, mind az arról folyó szóáradatnak.

7. Aki gondol kimúlásával, fukarkodik a szóval, aki pedig szívbeli bánkódásra tett szert, fél a fecsegéstől, mint a tűztől.

8. Aki szereti a magányt, az lakatot tesz a szájára. akinek viszont kedve telik a kijárásban, azt ez a szenvedély űzi ki a szobájából.

9. Aki ismeri a magasságbeli tűz illatát, menekül az emberek társaságától, mint a méh a füsttől, ezt ugyanis a füst űzi el, azzal pedig az emberek társasága ellenkezik.

10. Nagyon kevesen képesek a gáttalan vizet feltartóztatni, de még kevesebben a zabolátlan nyelvet megfékezni.

Tizenegyedik fok: A győztes egy csapással sok rosszat kiirtott.

12. FEJEZET

A HAMISSÁG ÉS HAZUGSÁG

1. A tűz a kovakő és a vas találkozásából keletkezik, a hazugság pedig a szószátyárságból és a szellemeskedésből. A hazugság a szeretet romlása, a hamis eskü meg istentagadás.

2. Egyetlen épeszű ember se gondolja azt, hogy a hazugság bűne csekélység, hiszen mindennél rettenetesebb kijelentést tett ellene a Szentlélek. Ha – miként Dávid mondja Istennek – „elveszted mind, kik hazugságot szólnak”, akkor hova gondolnak azok, akik a hazugságot esküszegéssel fércelik össze?

3. Láttam, hogy némelyek hazugsággal hivalkodnak, mert üres szellemeskedéssel tréfákat szőnek, míg hallgatóik bánkódását sajnálatos módon eloszlatják.

4. Ha a démonok látják, hogy rögtön a gyilkos szavú sarlatán bevezető szavai után menekülni próbálunk a viccek hallgatásától mint a pestistől, akkor két gondolattal kísérelnek meg bennünket lépre csalni. Vagy „Ne bánts meg a beszélőt” tanácsolják nekünk, vagy „Ne mutasd magadat a jelenlevőknel jámborabbnak!” El onnan! Ugorj! Ne késlekedj! Különbön ima közben tréfás gondolatokkal fogsz foglalkozni. Ne is csak menekülj, hanem oszlasd fel a rossz társaságot is, a halál és ítélet emlékét idézve fel közöttük, mert még az is jobb, ha ettől talán egy kis hiúság permetezik rád, de legalább így sokaknak hasznára vagy!

5. A hamisság anyja, de gyakran célja is, a színlelés. Némelyek meghatározása szerint ugyanis a színlelés nem más, mint a hamisság mesteri gyakorlása, az eskü körmönfont csűrész-szavarással. Akiben megvan az Úr félelme, az idegenkedik a hazugságtól, mert saját lelkiismerete a megvesztegethetetlen bírója.

6. Mint minden hibáról, a hazugságról is tudjuk, hogy különféle sérülést okoz, mert más megítélés alá esik az, aki hazudik, mivel fél a büntetéstől, és más dolog hazudni, ha nem fenyeget veszély. Van, aki gyöngeségből hazudik, van, aki érzékiségből, van, aki azért, hogy a jelenlevőket megnevettesse, más pedig, hogy testvére ellen áskálódjon, és annak rosszat tegyen.

7. A hatóságok kínvallatással irtják a hazugságot, a könnyek bősége viszont végleg elveszíti azt. A hamisság ajánlója rugalmasságot hoz fel ürügyül, és gyakran igazaknak számít lélekrontó tetteket. A hazug ember Ráháb utánzójának tartja magát, és azt állítja, hogy a maga romlása által mások üdvét munkálja.

8. Ha már teljesen megtisztultunk a hazugságtól, akkor, ha a helyzet úgy kívánja, már egészen óvatosan alkalmazhatjuk. Nem tudja a kisgyermek, mi a hamisság, a lélek sem, amelyben nincs gonoszság. Akit a bor felvidít, akaratlanul igazat mond mindenben. Az is képtelen hazudni, aki töredelemtől részeg.

Tizenkettedik fok: Aki felhágott rá, az elérte az erények gyökerét.

13. FEJEZET

A FÁSULTSÁG

1. Amint azt az eddigiekben már említettük, gyakran ez is egyike, és pedig elsősülte a szószátyárság sarjainak: a fásultság. Ezért tehát illő beosztást juttatunk neki a bűnök láncolatában.

A fásultság a lélek ernyedtsége, az elme erőtlensége, az önfegyelmelés elhanyagolása, hivatásundor, a világiak magasztalója, Isten megszólója, – hogy könnyörtelen, kegyetlen –, zsidbadt zsolozsmázás, gyengélkedő az imában, acélos a szegények szolgálatában, a kétkezi munkában serény, engedelmesség dolgában kiállja a próbát.

2. Az alárendelt ember azt sem tudja, mi a fásultság, mert testi teljesítmények által éri el a szellemeket.

3. A közös élet ellenkezik a fásultsággal, a magányos embernek viszont örökös élettársa. Tőle halála előtt el nem válik, nap nap után támadja, amíg csak él. Remetekunyhót látva mosolyra derül, megközelíti, mellette üt tanyát.

4. Az orvos reggel látogatja a betegeket, a fásultság meg délben az aszkétákat. Vendéglátást ajánl a fásultság, és rávesz, hogy kétkezi munkából alamizsnálkodjunk. Lelkesen buzdít a beteglátogatásra, eszünkbe juttatva azt, aki így szólt: „Beteg voltam és meglátogattatok.” Rávesz, hogy elmenjünk a csüggedőkhöz, a kishitűekhez: „Bátorítsátok a kislelkűeket!” – javasolja a kishitű. Amikor imádkozunk, halaszthatatlan teendőket juttat eszünkbe, és mindent elkövet az esztelen, hogy minket onnan, mint valami kötőfékkal, ésszerű módon elvonjon.

5. A háromórás hidegrázást és fejfájást valamint lázat és szédülést a fásultság démona okozza. A kilencedik óra elérkeztevel egy kissé erőre kap, mikor pedig megterítettek, kiugrik az ágyból. Majd ha eljön az ima ideje, újra elnehezül a test. Ima közben ismét álomba merül, és alkalmatlan ásitózás ragadja el ajkáról a verset.

6. A többi szenvedély egyenként egy bizonyos erényt tesz tönkre, a fásultság azonban a szerzetesnek általános halál.

7. A bátor lélek feltámasztja az elhalt elmét, a tunya fásultság viszont minden gazdagságot elszór.

8. Mivel ez is a nyolc főbűn egyike, és pedig mindegyiknél súlyosabb, ebben a fejezetben is a hozzájuk illő eljárást követjük. Csakhogy hozzáadjuk még ezt is: Ha nincs zsoltározás, a fásultság sem mutatkozik, vagyis a zsolozsma végeztével nyomban kinyílnak a szemek.

9. Fásultság idején látszik meg, hogy ki az erős, mert semmi sem ad annyi diadalkoszorú szerzésére alkalmat a szerzetesnek, mint a fásultság. Figyeld meg jól, és majd meglátod, hogy ha állsz, a lábad kezdi ki, ha ülsz, rábír, hogy dőlj a falnak, majd zajt és lábdobogást előidézve bíztat, hogy nézz ki a celládból. Aki viszont maga miatt bánkódik, nem is tudja, mi az a fásultság.

10. Kötözze meg ezt a zsarnokot is vétkeink emléke, ütlegelje a kétkezi munka, vonszolja a jövő javak gondolata, és mikor előállt, kérdezzék tőle a rá vonatkozó kérdéseket: „Mondd hát, te eltompult, te ellanyhult, ki a nemtelen nemződ, kik a magzataid, kik harcolnak ellened, és ki a romlásod?” Mire ez az erőszaknak engedve mintha ezt válaszolná:

„Azok között, akik igazán engedelmesek, nincs hová lehajtsam a fejem, akik között viszont van, a magányban, azokkal együtt élek. Szülőim számosak és különfélék: néha a lélek közönye, néha az égiek fedése, van, amikor a túlságos hőség. Magzataim: a helyről helyre költözés (persze velem együtt), az atyánk iránti engedetlenség, az ítélet feledése, s néha hivatásunk elhagyása. Ellenfeleim, akik most kötve tartanak: a kétkezi munkával párosult zsolozsmázás, s a halálra gondolás, ez az ellenfelem. Az erények biztos reményére támaszkodó ima végez velem egészen. Azt, hogy ki az ima nemzője, tőle kérdezzétek!”

Aki ezt a győzelmet elérte, az tényleg minden erényben megbízható.

14. FEJEZET

A HIRHEDT ÚRNŐ, A GONOSZ GYOMOR

1. Itt, amikor a hasunkról szándékozunk szólni, olyan dolgokra szánjuk el magunkat, amiben, mint mindenben, magunk ellen bölcselkedünk. Mert kötve hiszem, hogy ettől még a síron innen bárki is megszabadulhatna.

2. A falánkság a has színlelése, hiszen még ha meg is telt, szükségről szaval, s bár szakadásig tömve van, fenn hangoztatja, hogy éhes. A torkosság ösztönöz ínycsücs ételek készítésére, s élvezetek forrása.

Ha elrekesztjük az ér folyását, az máshol tör fel, és ha azt is betömjük, megint másiknak nyitunk utat. A falánkság a szemek fortélyja: noha kellő mértékkel kap, azt ajánlja, hogy fájunk föl egyszerre mindent.

3. A jóllakottság a paráznság apja, a hasunk sanyargatása pedig a tisztaság forrása. Aki oroszlánnak jár kedvében, azt gyakran lecsillapítja, aki azonban a testet kényezteti, azt egyre inkább vadítja.

4. Örül a zsidó a szombatnak és az ünnepnek; a falánk szerzetes meg a szombatnak és vasárnapnak. Idő előtt számíttatja már a húsvétot, és napokkal előtte készítgeti az ennivalókat. Aki a hasának szolgál, azt számíttatja, milyen ételekkel ünnepel, az Isten szolgálja pedig, hogy milyen kegyelmekkel gyarapszik.

Ha vendég jön, az előbbi torkosságából csupa szeretetet, de testvére felüdítését saját pihenőjének tekinti. Mikor meglátogatják, gondja van rá, hogy borra legyen fölmentés, s míg látszólag erényt rejteget, már a szenvedély szolgájává vált.

5. A hiúság sokszor ellenkezik a falánksággal, s ezek a szenvedélyek a nyomorult szerzetesen mint valami béresen civakodnak: az egyik azt erőlteti, hogy éljen fölmentéssel, a másik viszont azt sugallja, hogy az erényét fitogtassa. A bölcs szerzetes mindkettőt kerüli, és kellő időben az egyiket a másikkal veri vissza.

6. Amíg jó bőrben vagyunk, gyakoroljunk önmegtartóztatást mindig és mindenütt, ha pedig már igazán lefogytunk – ámbár kötve hiszem, hogy ez a síron innen egészen megtörténne – rejtjük el gyakorlatunkat!

7. Láttam idős papokat, akik démoni hatásra lakomák alkalmával bor és egyebek alól áldással fölmentést adtak még azoknak a fiataloknak is, akik nem is hozzájuk tartoztak. Amennyiben ők érdemes szolgái az Úrnak, akkor mérsékelten élhetünk a fölmentéssel, de ha ők maguk is hanyagok, mit se törődjünk az áldásukkal – főleg ha épp a testiség tüze ellen küzdünk!

8. Az istenadta Evagriosz mind kifejezőmódját mind elgondolásait tekintve nagyon bölcsnek tartotta magát, ám csalódott a szerencsétlen, mert többek között ezen a téren is ugyancsak ostobának mutatkozott. Azt mondja ugyanis: „Amikor különféle ételekre vágyik a lelkünk, szorítkozzunk csak szűkösen a kenyérré és vízre!” Olyasmit parancsolt, mint aki azt mondja egy gyereknek, hogy egy lépéssel mássza meg az egész létrát.

Most tehát az ő szabályát módosítva mi magunk ezt mondjuk: Amikor különféle ételekre vágyik a lelkünk, azt keresi, ami természetünk sajátja. Ezért folyamodjunk fortélyhoz a fortélyok mestere ellen, hacsak igen súlyos kísértéssel vagy bukással járó büntetéssel nincs dolgunk. Először is küszöböljük ki a hízlaló ételeket, majd az érzékeket felcsigázókat, aztán pedig az ínycségeket!

9. Ha lehet, adj a hasadnak laktató és könnyen emészthető ételt, hogy ilyen módon jóllakva kielégítsük telhetetlen hajlamát, a gyors emésztéssel pedig az izgalomtól, mint valami csapástól, megszabaduljunk. Figyeljük meg, és majd azt találjuk, hogy a legtöbb étel, amely felfúj, fel is izgat.

10. Nevezz a démonon, amely vacsora után azt ajánlja, hogy a szabályos időn túl böjtölj, mert amikor másnap eljön a kilencedik óra, már le is tagadja az előző napi megállapodást!

11. Más az ártatlanokhoz és más a bűnösökhöz illő önmegtartóztatás: azoknak ugyanis a test izgalma már jelzésül szolgál, ezek viszont mindhalálíg vigasztalanul és engesztelhetetlenül álljanak ellen a testnek. Továbbá az előbbiek mindig meg akarják őrizni szellemi józanságukat, míg az utóbbiak lelkük komorságával és epekedésével engesztelik ki Istent.

12. Az ünneplés, a felüdülés ideje semmi gondot nem okoz a tökéletesnek; a még küzdő bajnok számára a küzdelem ideje, a szenvedélyek rabja számára pedig a fényes lakomázás és ünneplés netovábbja.

13. A falánk ember ennivalókról, ételekről álmodik, a bűnbánó pedig büntetésről, ítéletről.

14. Légy úrrá hasadon, mielőtt még az lenne úrrá rajtad, mert akkor már szégyenkezve kell böjtölnöd. Akik már a kimondhatatlan verembe estek, azok tudják, miről van szó. Ám a férfiúságukat feladó férfiaknak ebben nincs tapasztalatuk.

15. Türtöztessük hasunkat a tűz gondolatával! Némelyek ugyanis hasukra hallgatva végül kimetszették testrészüket, és kettős halált haltak. Nézzünk utána, és mindenképp azt találjuk majd, hogy egyedül ez okozza hajótöréseinket!

16. A böjtölő elméje éberem imádkozik, a mértéktelené meg tisztátalan képekkel van tele. A tömött has kiaspasztja a könnyek forrását, de ha ő maga apad le, könnyeket fakaszt.

17. Aki hasát kényezteti, és le akarja győzni a paráznaság szellemét, hasonló a tüzet olajjal oltó emberhez. Ha sanyargatjuk a hasat, megalázkodik a szív, de ha kényeztetjük, gőggel fortyog az elme.

18. Vizsgáld meg magad a nap első órájában, délben és az étkezés előtti utolsó óra körül, és akkor megtudod, mi a böjtölés haszna. Reggel ugyanis ficáncol és bolyong az elme, a hatodik óra felé egy kicsit alábbhagy, napnyugta körül pedig már egészen megalázkodik.

19. Sanyargasd a hasadat, úgy biztosan lakatot teszel a szádra is, mert a sok étel felizgatja a nyelvet. Küzdj vele keményen, ügyelj rá éberem, mert ha egy kicsit iparkodsz, az Úr is nyomban megsegít.

20. A puhított tömlő többet tartalmaz, de ha elhanyagolják, már nem is fér bele annyi.
21. Aki túlterheli a gyomrát, kitágítja az emésztőrendszerét, aki viszont küzd ellene, szűkebbre fogja. Ennek összeszűkülése után már nincs is szükség sok ételre, és akkor már természetessé válik, hogy böjtölünk.
22. Szomjazás a szomjúságot sokszor megszüntette, de éhezéssel éhséget csökkenteni nehéz, sőt lehetetlen. Valahányszor legyőz, kemény munkával törd meg, de ha ez a gyengeség miatt lehetetlen, virrasztással küzdj ellene.
23. Ha szemed elnehezül, fogj kétkezi munkához, ha azonban távol áll az álom, még ne nyúlj hozzá, mert lehetetlen egyszerre Istenre és a mammonra, vagyis Istenre és erre a munkára irányítani a figyelmünket.
24. Tudd meg, hogy a démon gyakran a gyomorra telepszik, s eléri, hogy az ember nem lakik jól, még ha egész Egyiptomot megeszi és a Nílust kiissza is! Az étkezés után pedig eltávozik az istentelen, és elküldi hozzánk a paráznaság démonát, jelentve neki, mi történt: „Fogd meg – mondja –, és zaklasd! Tömve a hasa, könnyű dolgod lesz.” Az meg jön is vigyorogva, s az illető kezét-lábát megkötözi álommal, majd azt tesz vele, amit csak akar. Bemocskolja testét-lelkét szennyes képzetekkel, magömléssel. Különös látvány: a testetlen elmét a test mocskolja be és sötétíti el. Ám fordítva is: a porhüvely által tisztul meg és finomul ki a szellem.
25. Ha megígérted, hogy a szűk, a keskeny úton mégis Krisztushoz, fogd szűkre a gyomrod, mert ha az el van kényeztetve és kitágul, megszegted a fogadalmadat.
26. Figyelj, és hallgass arra, aki így szól: „Tágas, széles a has útja, mely paráznaság által vezet romlásba: sokan bemennek rajta. Milyen szűk, milyen keskeny viszont a böjt útja és kapuja, mely a tiszta életre vezet! Kevesen mennek be rajta.”
27. A démonok feje a bukott hajnalcsillag, a szenvedélyeké meg a gyomorszáj mohósága.
28. Mikor terített asztalnál ülsz, idézd fel a halál és az ítélet gondolatát, hiszen még így is alig vetsz majd gátat a szenvedélynek! Ivás közben szüntelenül emlékezz az ecetre és az epére, amit az Úr ivott, úgy biztos, hogy vagy uralkodsz magadon, vagy sóhajok között alázatosabban ítéled meg magadat.
29. Ne áltasd magad! Sem a fáraótól meg nem szabadulsz, sem a mennyei pászkát nem szemléled, hacsak folyton keserű salátát és kovásztalan kenyeret nem eszel! Keserű saláta a böjttel járó kínos erőfeszítés. Kovásztalan kenyér a föl nem fuvalkodott szellem.
30. Lélegzésedhez társuljon a zsoltáros szava: „Midőn (a démonok) gyötörtek, szőrzsákat öltöttem, böjttel aláztam meg lelkemet, és imádságom lelkem mélyéhez tapadt.”
31. A böjt természetünkkel szemben alkalmazott erőszak, ingyencségirtó, szenvedélyoltó, gonosz gondolat gyomlálója, magömléstől mentes álom, tiszta ima, a lélek világossága, elmeórság, közönyoszlató, a magunkba szállás ajtaja, alázatos sóhajtozás, vidám töredelem, a szószátyárság megszűnése, alkalom a magányra, az engedelmisség óre, könnyű álom, testi egészség, szenvedélymentesség szerzője, bűnök bocsánata, a paradicsom ajtaja és élvezete.

32. Vallassuk csak ki ezt is, sőt elsősorban éppen ezt a vezérét gonosz ellenségeinknek, aki maga a szenvedélyek ajtaja, Ádám bukása, Ézsau veszte, az izraeliták romlása, Noé szégyene, Gomorra árulója, Lót hibája, Héli pap fiainak végpusztulása, magömlések kalauza: honnan származik és kik a magzatai? Ki töri meg és ki veszíti el véglegesen?

„Mondd meg nekünk, te, minden halandó zsarnoka, ki a telhetetlenség arányán mindenkit megvásárolsz, honnan van hozzánk bejárásod, mit szülsz általában a bejöveteled után, és mi módon távozol el tőlünk?” Mire az, felbőszülten, a sértéseket alig bírva, zsarnoki módon már válaszol is: Mit szidalmaztok, mikor mindnyájan tőlem függök! Tőlem igyekeztek elválni? Hiszen engem a természet kötött össze veletek. A hozzám vezető ajtó: az ételek természete. Telhetetlenségem oka a megszokás. Az én szenvedélyem előzetes szokáson, a lélek érzéketlenségén, és a halál elfeledésén alapul. Mit tudakoljátok magzataim nevét? Felsorolom őket, de homokszemnél is számosabbak. Azért csak halljátok, hogy hívják elsőszülöttemet és kedvenceimet: Elsőszülött fiam a bujaság szolgája, utána a második a keményszívűség, a harmadik az álom. Tengernyi gonosz gondolat, beszennyezések hullámai, az erkölcstelen tettek hallatlan, kimondhatatlan fertője származik belőlem.

Leányaim: a restség, szószaporítás, bizalmaskodás, tréfálkozás, szellemeskedés, konok felelés, önfejűség, engedetlenség, közöny, szenvedélyek rabsága, kérkedés, vakmerőség, világiasság; azután következnek a szennyes ima és a csapongó gondolatok, gyakran pedig el nem képzelt, váratlan csapások, amikhez a kétségbeesés járul, s ez pedig már mindennél súlyosabb baj.

Hadakozik ellenem, ám mégsem győz le a vétkek emléke. A kimúlás gondolata örökös ellenségem, de ami engem egészen megtör, embernek még nem áll rendelkezésére. Aki megkapta a Vigasztalót, az hozzá folyamodik ellenem, és ő, ha kérlelik, nem hagyja, hogy a szenvedély erejével hassak. Akik azonban őt meg nem ízlelték, egyre csak a tőlem kapható gyönyör élvezetére törekszenek.

Derék győzelem: akinek volt ereje hozzá, az már nyilván a szenvedélyektől mentes szabadság és a teljes tisztaság felé igyekszik.

15. FEJEZET

A ROMLANDÓ EMBEREK VEREJTÉKES FÁRADSÁGÁVAL ELÉRT ROMOLHATATLAN TISZTASÁG VAGYIS ÖNMEGTARTÓZTATÁS

1. Most hallottuk a dühöngő némbertől, hogy a testi kísértés az ő magzata. Nem is csoda, hiszen ezt tanítja hajdani ősatyánk, Ádám példája is. Mert ha gyomra le nem győzte volna, akkor az élettársát, mint olyant nem ismerte volna meg. Akik tehát az első parancsot megtartják, nem szegik meg a másodikat sem. Megmaradnak ugyan Ádám fiainak, de anélkül, hogy megismernék Ádám bukás utáni állapotát, amint volt, és csak alig kisebbek az angyaloknál. Ez pedig azért van így, hogy semmiképp se maradjon halhatatlan a rossz. Így mondja az, akit Hittudósnak hívnak.

2. A tisztaság a test nélküli természet elsajátítása: a tisztaság Krisztus kedvenc lakása, a szív földi mennyországa. A tisztaság természetünk természetfölötti módon történő megtagadása, a halandó, a romlandó test csodálatos versengése test nélküli lényekkel. Tiszta az, aki szerelemmel hárítja el a szerelmet; aki a szenvedély tüzeit szellemi tűzzel oltja ki.

3. Az önmegtartóztatás minden erény általános neve. Önmegtartóztató az, aki még álmában sem érez semmi nemi izgalmat vagy változást a maga normális állapotában. Önmegtartóztató az, aki mindig teljesen érzéketlen a testek nemi különbsége iránt. A tökéletes, a legtisztább tisztaság eszménye, meghatározása a következő: Egyforma érzést táplálni élő és élettelen, értelemmel rendelkező vagy értelem nélküli lények iránt.

4. A tisztaság elsajátítói közül senki ne tulajdonítsa annak megszerzését saját magának, hiszen saját természetünket legyőzni lehetetlenség. Ahol természetünk vereséget szenved, ott kitűnik a természetfölötti jelenléte, mert egyáltalán nem vitás, hogy az alacsonyabbrendűt a magasabbrendű hatástalanítja.

A tisztaság kezdete: ha nem ért egyet az ember az eszébe jutó (bűnös) gondolattal, s hogyha időnként van is még magömlése, de fantáziaképek nélkül. Középső foka: képzetek nélkül beálló és magömléstől mentes nemi izgalom, többnyire akkor, ha sokat eszik. Tökéletessége pedig: ha a (bűnös) gondolatok elpusztítása után már a test is elsorvad.

5. Igazán boldog, aki eljut a teljes érzéketlenségig minden test és külszín és szépség iránt.

6. Nem az a tiszta, aki ezt a porhüvelyből teremtett testét szenny nélkül őrzi meg, hanem csak az tökéletes, aki annak tagjait a léleknek aláveti.

7. Nagy az, aki még érintésre is úr marad a szenvedély fölött, de még nagyobb, aki látástól nem sebesül meg, vagyis aki a mennyei valóság szépségének gondolata által fölülemelkedik a szenvedélyre tüzelő látványon.

8. Aki imával űzi el ezt a kutyát, az hasonlít az oroszlánnal küzdő emberhez. Aki ugyanezt viszonzott mondással cáfolja, az már olyan, mint aki még üldözi is ellenségét. Aki pedig annak a támadását egyáltalán semmibe sem veszi, az noha még testben él, már feltámadt a sírból.

9. Amennyiben az igazi tisztaság ismérve az, ha az álomképek hatására nem jövünk izgalomba, akkor nyilván már bujaságra vall, ha valaki a magömlést ébren, ilyen jellegű gondolatokkal foglalkozva várjuk.

10. Aki verejtékes munkával küzd ez ellen az ellenfél ellen, az olyan, mint aki ellenségét gyékénnyel köti meg. Aki viszont mértékletességgel és virrasztással, az olyan, mint aki azt megbilincseli. Aki pedig alázattal, higgadt szelídséggel és szomjúsággal, az olyan, mint aki ellenségét megöli és homokba temeti. Homokon egyébként itt az alázatot értsd: ez ugyanis, minthogy már csak por és hamu, nem ad alkalmat a szenvedélyekre.

11. Másféle ember az, aki küzdelmek, más aki megalázkodás, és újra csak más, aki isteni megnyilatkozás következtében tartja megkötve ezt a zsarnokot. Az első a hajnalcsillagra, a második a teliholdra, a harmadik pedig a ragyogó napra hasonlít; de mindhárom a mennyország állampolgára. A hajnalból fény derül föl, a fényből pedig a nap – így értsük, hiszen így is tapasztaljuk majd a mondottakat.

12. Alvást színlel a róka, a test viszont, illetve a démon, tisztaságot. Az előbbi azért, hogy a baromfit tévessze meg, ez pedig, hogy lelket tegyen tönkre.

13. Ne higgy a porhüvelynek, amíg élsz: ne bízz benne addig, míg Krisztussal nem találkozol.

14. El ne bízd magad azt képzelve, hogy ha mértékletes maradsz, akkor már nem is bukatsz el. Hiszen van, aki semmit sem evett, mégis kivetették az égből.

15. Jól határozza meg némely tudós szent a világról való lemondást ezekkel a szavakkal: ellenségeskedés a testtel és harc a has ellen.

16. A kezdők többnyire a dőzsöléstől szoktak elbukni, a halandók gőg miatt (persze ettől a kezdők is); a tökéletességhez közeledők pedig kizárólag csak attól, ha embertársukat elítélik.

7. Némelyek szerint szerencsések, akik házasságra alkalmatlannak születtek, mert szabadok a test zsarnokságától. Én azonban azt mondom, hogy azok boldogok, akik napról napra tudják feladni férfiúságukat, tehát akik szinte késként használva elhatározásukat, gondolattal csonkítgatják meg magukat.

18. Megfigyeltem, hogy némelyek akaratuk ellenére buktak el, ám azt is, hogy némelyek szántszándékkal el akartak bukni, s mégsem tudtak; hát ez utóbbiakat a nap nap után bukdácsolóktól is nyomorultabbnak ítéltém, mert tehetetlen létükre áhítoztak a mocsokra.

19. Szánalmas, aki elbukik, de még szánalmasabb, aki más bukását is okozza, mert a két bukásnak és a másik gyönyörének a terhét is ő viseli.

20. Ne akard ellenérvekkel és mentegetőzéssel megcáfolni a bujaság démonát, hisz az ő érvei ésszerűek, mert természetünkre támaszkodva harcol!

21. Aki a saját teste ellen a maga erejéből akar harcolni, vagy azt egymagában akarja legyőzni, hiába igyekszik, mert ha az Úr nem bontja le a test házát és építi a lélekét, hiába böjtöl és virraszt, aki azt le akarja bontani.

22. Tárd az Úr elé természeted gyarlóságát, ismerd be nyíltan a magad gyöngeségét, úgy majd észrevétlenül is megkapod a tisztaság kegyelmét!

23. Van a kéjencekben (amint azt nekem egyikük, aki tapasztalta, kijózanodása után elbeszélte) a nemi vágnak egy bizonyos érzése, egy szemérmetlen, kíméletlen szellem, amely nyilván a szív legmélyén lappang és rábíra az áldozatát, hogy tüzes kemencéhez hasonló testi szívfájdalmat érezzen. Istent nem féli, a pokol gondolatát semmibe sem veszi, az imától irtózik, és ha már-már magának a tettnek az elkövetésére kerül sor, még a holttestek látványát is annyiba veszi, mint az élettelen kövekét: mintegy esztelenné, tébolyodottá teszi a tőle szenvedőt; megrészesíti értelmes és értelemmel nem rendelkező lények után sóvárgó folytonos vággyal. Ha ennek a napjai meg nem rövidültek volna, nem üdvözlne egyetlen lélek sem, amely ezt a vérrel és szennyes váladékkal kevert porhüvelyt viseli. De érthető is, mivel minden teremtmény kielégíthetetlenül vágyik a vele rokon lény után: vér a vér után, féreg a féreg után, porhüvely a porhüvely után. Tehát az érzéki test is az érzéki test után, még ha mi, akik erőt veszünk természetünkön és Isten Országa után vágyódunk, igyekszünk is bizonyos fogásokkal megcsalni a csalót.

24. Boldogok, akik nem tapasztalták az imént említett bajt. Imádkozzunk mi is, hogy teljesen megmeneküljünk az ilyen tapasztalattól: akik ugyanis az említett verembe esnek, távol állnak az ismert létrán le s fel járóktól. Ahhoz meg, hogy onnan kikerüljenek, sok verítékre és igen kemény koplalásra van szükségük.

25. Fontoljuk meg, hátha szellemi ellenségeinknek is kiadták a parancsot, mint a valóságos háborúban, hogy velünk szemben álló csatarendjükben mindegyikük a maga hadicselét alkalmazza! Ez aztán ámulatra méltó dolog!

26. Körülnéztem a kísértésben bukdácsolók körében, és súlyosabbnál súlyosabb vétkeket láttam. Akinek esze van, értsen a szóból! A démonnak az a szokása, hogy sokszor (különösen is a küzdők és magányos életet élők között) minden erejét, igyekezetét, furfangját, agyafúrtságát, találékonyságát természetellenes, nem természetes dolgokra fordítja, és így éri el, hogy azok még súlyosabb kísértésekbe essenek. Ezért még az is megesik, hogy némelyek női társaságban forogva semmiféle vágy zaklatását nem érzik, és boldogoknak mondják magukat nem tudják a szerencsétlenek, hogy ahol nagy romlás sújt, ott kicsi már nem kell.

27. Úgy vélem, a „gyilkosok” a következő két okból szoktak minket nyomorultakat természetellenes dolgokkal zaklatni és tönkretenni: egyrészt mindenütt bőven akad alkalmunk a bukásra, másrészt mert ezért szigorúbb büntetést kapunk. Tudja az, miről van szó, aki először parancsolt a vadszamaraknak, végül pedig szánalomra méltó módon maguk a vadszamarak parancsoltak neki, mert kijátszották, vagy aki előbb mennyei kenyérrel táplálkozott, de végül az áldástól meg lett fosztva.

És az még különösebb, hogy az illető bűnbánata után mondta keseregve Antal, a mesterünk: „Hatalmas oszlop dőlt ki.” A bukás módját viszont elhallgatta a bölcs, mert tudta, hogy van paráznság testileg, de van más teste nélkül is.

28. Van bennünk egy bizonyos végzetes, halálos esendőség. Mindig magunkkal hordozzuk, főleg fiatal korunkban. „Amit ugyanis némelyek titokban tesznek, azt még kimondani”, leírni és meghallgatni „is szégyen”.

29. Ezt a testet, mely egyszersmind barát és ellenség, az enyém is, meg nem is, Pál „halálnak” nevezte: „Ki vált meg – mondja – e halálra szánt testtől?” Egy másik hittudós pedig a szenvedélyek, az éjszaka bábjának, rabszolgának. De miért illették ilyen nevekkel? Azt magam is szeretném megtudni.

30. Ha a test halál, ahogy előbb mondtuk, akkor biztos, hogy aki azt legyőzi, nem hal meg. De van-e olyan ember, aki már úgy él, hogy nem ismeri testének magömlés jelezte halálát? Vizsgáljuk meg, kérem, ki nagyobb: aki meghalt és feltámadt, vagy aki meg sem halt? Hát aki az utóbbit tartaná boldogabbnak, az téved, hiszen Krisztus meghalt, majd feltámadt. Aki pedig az előbbi tartaná boldogabbnak, az azon van, hogy a haldoklók, helyesebben a bukdácsolók esetében szóba se jöhessen a kétségbeesés.

31. Kegyetlen ellenségünk, a bujaság mestere azt mondogatja, hogy kegyelmes az Isten és nagyon elnéző ezzel a hibával szemben, mert hát természetes. Ám figyeljük meg a démonok hadicseleit: azt találjuk, hogy a tett elkövetése után már igazságosnak, részvétlennek nevezik őt. Előbb ugyanis azért sugallják azt, hogy rávegyenek a bűnre, most pedig már, hogy kétségbeesésbe döntsenek. Míg a levertség, a kétségbeesés tart, nem kárhozzátjuk, nem hibáztatjuk magunkat, nem is szabunk ki büntetést a vétékért. Mihelyt pedig az megszűnt, újra az emberszeretetet hangsúlyozó démon kezébe kerülünk.

32. Romolhatatlan és testetlen az Úr örömét is leli testünk tisztaságában és romlatlanságában. Némelyek azt is mondják, hogy a démonok semmi másnak sem örülnek úgy, mint a bujaság bűzének, azaz egy hibának sem ujjonganak annyira, mint a test ilyen beszennyeződésének.

33. A tisztaság Istennel való rokonság, hozzá való hasonulás amennyiben az embernek lehetséges. A jó íz szülője a talaj és a harmat, a tisztaságé viszont a csöndes nyugalom és az engedelmisség.

34. A magány segítségével csöndben elért testi higgadtság a világgal való gyakori érintkezésnek kitéve nem marad megingathatatlan. Az viszont, ami engedelmisségből ered, mindenütt megbízható, rendíthetetlen.

35. Láttam olyan kevélységet is, amely alázat szerzője lett, és eszembe jutott az, aki így szólt: „Vajon ki látta át az Úr gondolatait?”

36. A gőg verme és magzata a bűnbeesés. Sokszor ugyanis az elbukás, ha úgy akarjuk, az alázatnak szolgál alapul.

37. Aki falánksággal, azaz jóllakással akarja legyőzni a bujaság démonát, az olyan, mint aki olajjal oltja a tűzvészt.

38. Aki viszont csupán mértékletességgel próbálja megszüntetni ezt a zaklatást, az olyan, mint aki fél kézzel úszva igyekszik a tengerből kimenekülni. Párosuljon benned az önuralom alázattal is, mert ez utóbbi nélkül amaz hasztalan!

39. Ha látjuk, hogy egy bizonyos hiba elhatalmasodott rajtunk, mindenekelőtt egyedül az ellen fegyverkezzünk és főként a belső ellenség ellen, mert ha azzal nem végzünk, a többiek fölött aratott győzelemből semmi hasznunk nem lesz.

Ha viszont mi is leütjük ezt az egyiptomit, akkor biztos, hogy az alázat csipkebokrában meglátjuk majd az Istent. Én magam észleltem kísértés idején, hogy ez a farkas családul indokolatlan örömet, könnyeket és vigaszt szerez a léleknek, és gyerekesen azt véltem, hogy gyümölcsöt, nem férget fogok.

40. Ha minden bűn, amelyet az ember elkövet, a testén kívül van, „a parázna pedig a tulajdon teste ellen vét”, ez biztosan azért van így, mert a magömléssel magát a test lényegét szennyezzük be, ami más bűn esetében nem fordulhat elő. Én egyébként még ezt szeretném megtudni: Hogyhogy minden más bűnünkre csak azt szoktuk mondani, hogy megbotlanak az emberek, ha azonban valakiről azt halljuk, hogy paráználkodott, fájdalommal mondjuk: „Ez meg elbukott!”

41. Fürgén kerüli a hal a horgot, élvhajász lélek is fut a csendes nyugalomtól.

42. Mikor a sátán két személyt szemérmetlen szálakkal akar egymáshoz fűzni, mindkettőjüket kipróbálja, majd ennek alapján szítja a tüzet.

43. Úgy látszik, mintha sokszor az érzékiségre hajlamos emberek együttérzők, irgalmasok és gyöngédek lennének, azokban viszont, akik a tisztasággal törődnek, nem annyira vannak meg az ilyen tulajdonságok.

44. Egy igazán okos ember ijesztő kérdést tett föl nekem: „A gyilkosságon és istentagadáson kívül – kérdezte – melyik a legsúlyosabb bűn?” És mikor én erre azt mondtam: „Eretnekségbe esni”, ő így szólt: „Hát akkor az hogy lehet, hogy a katolikus egyház mikor befogadja az eretnekeket, eretnekségük őszinte megtagadása után a szentségek felvételére méltatja őket, mikor pedig azt fogadja be, aki meggyónja, hogy paráználkodott, még ha el is állt a büntől, azt az apostoli törvénykezés értelmében évekig eltiltja a szeplőtelen szentségektől?” Bizony ez engem úgy megdöbbenített, hogy a kérdés megoldatlan maradt.

45. Fürkésszük, latolgassuk, figyeljük meg, hogy zsoltározás közben melyik édes érzés származik bennünk a Lélek igéitől, azaz bennünk lévő kegyelméből és erejéből!

46. Ne menjen el az eszed, fiatal barátom! Láttam ugyanis egyeseket, akik lelkük mélyéből imádkoztak kedvesükért, ámbár érzékiség készítette rá őket, mégis úgy tűnt, mintha a szeretet törvényét teljesítenék.

47. Puszta érintés folytán is beszennyeződhetünk testileg, mert nincs is ennél veszélyesebb érzék.

48. Jusson eszedbe az, aki kendőt tekert a kezére, és tedd fizikailag érzéketlenné a kezedet mind a saját magad, mind a mások testrészei iránt!

49. Szerintem egyáltalán senki sem mondható igazán szentnek, amíg csak előbb ezt a földből való testet szentté nem változtatja, ha ugyan meg lehet változtatni.

50. Akkor ügyeljünk, amikor lefekszünk, mert olyankor az elme a test nélkül birkózik a démonokkal, és ha kéjsóvár, könnyen árulóvá válik.

51. A halál gondolata aludjon el és ébredjen veled, és az egymondatos Jézus-ima, mert meglátod, semmi más nem segít majd álmodban úgy, mint ezek.

52. Némelyek határozottan állítják, hogy a nemi inger és a magömlés kizárólag ételek hatására fordul elő. Én azonban megfigyeltem, hogy a legsúlyosabb betegek és a legszigorúbban böjtölők is erősen beszennyeződtek tőlük.

53. Megkérdeztem egyszer az egyik ugyancsak kipróbált, belátó szerzetest ezekről a dolgokról, és az áldott férfi nagyon világosan kifejtette: „A magömlés alvás közben – mondta ez a kiváló férfi – a sok ételtől vagy a nagy kényelemtől van, máskor a kevélységtől, mikor a magömléstől való mentesség egy hosszabb időszaka után felfuvalkodunk, másrészt embertársunk elítélése miatt. Az első kettő – mondta – megtörténhet betegekkel is. Vagy talán mind a három. Ha viszont valaki azt látja, hogy minden fent említett hibától mentes, boldog, aki a szenvedélytelenség ilyen fokán áll, mert csupán a démonok irigysége miatt történt vele az, ami történt. Isten ugyanis megengedi, hogy ez egy idő múltán megtörténjen vele, azért, hogy büntelen baleset által elérje a legmélyebb alázatot.

54. Ne akarja senki nappal felidézni magában álmképeit, hiszen a démonoknak is éppen az a célja, hogy minket álmaink alapján ébren is megfertőzzenek.

55. Halljuk csak ellenségeinknek egy másik fortélyát is: Ahogy a testre ártalmas ételek rendszerint egy bizonyos idő, akár egy nap múltán okoznak bennünk betegséget, így van az sokszor a lelket megfertőző hibákkal is.

56. Láttam olyan dőzsölőket, akik szórakozás közben nem estek rögtön kísértésbe. Olyanokat is, akik nőkkel együtt étkeztek, és velük időztek, de akkor nem támadt egyetlen rossz gondolatuk se. Csakhogy a csalárság ezen áldozatai igen elbízták magukat, hanyagokká váltak, és amikor úgy vélték, hogy békében és biztonságban vannak, hirtelen a kunyhójukban érte őket utol a romlás. Mi ez a romlás? Az, ami egyes egyedül csak minket ér testileg és lelkileg! Aki tapasztalta, az tudja, aki meg nem tapasztalta, annak nem szükséges tudnia.

Olyankor nagy segítségünkre van a szőrzsák, a hamu, vagy az egész éjszakán át tartó virrasztás, a kenyérré éhezés, aztán a szomjúságtól égő, de csak mértékletesen nedvesített nyelv, illetve a sírokban lakás, de mindenekelőtt a szívbeli alázat, és ha lehet, egy atya vagy egy buzgó, érett gondolkodású testvér, aki támogat. Mert kétlem, hogy bárki egymaga hajót menthet a tengerből.

57. Sokszor ugyanaz a hiba a mód, hely, haladásunk és sok minden szempont alapján százszorosan súlyosabb ítélet alá esik, mint amikor azt valaki más követi el.

58. Valaki a tisztaság rendkívüli, legkitűnőbb példáját beszélte el nekem: „Egy szépség láttán valaki – úgymond – hangosan dicsőítette érte a Teremtőt, és maga a látvány Isten szeretetére és könnyhullatásra indította.” Meglepő volt látni, hogy ami az egyik ember számára verem, az a másik számára természetfölötti koszorúk szerzője lett. Ha az ilyen embernek ilyen körülmények között mindig ilyen az érzülete és magatartása, akkor már feltámadt romlatlanul az általános feltámadás előtt.

59. Alkalmazzuk ugyanezt a szabályt a dalokra és énekekre is. Az istenfélő ember derűre, istenszeretetre, könnyhullatásra szokott hangolódni mind a világi, mind a vallásos énekek hatására, az érzékies viszont épp ellenkezőleg.

60. Némelyek, mint már előbb említettük, csöndes magányukban rendszerint a többiekénél is súlyosabb zaklatásnak vannak kitéve. Nem is csoda, hiszen a démonok igen szívesen tanyáznak ott, mivel az Úr, a mi üdvünkre, a pusztaságokba meg a mélységbe száműzte őket.

61. Kemény harcot folytatnak a bujaság démonai a magányos remete ellen, hogy azt, mintha a puszta mit sem használna neki, a világba csalják. Mikor aztán a világban időzünk, visszavonulnak tőlünk, hogy – mintha már támadásuktól is mentesek volnánk – a világiakkal együtt maradjunk.

62. Ahol támadnak minket, ott harcoljunk mindenképpen keményen az ellenséggel szemben, mert ha mi nem támadjuk, az is barátunknak bizonyul.

63. Ha valami szükség miatt a világban tartózkodunk, az Úr keze oltalmaz minket, talán lelkiatyánk imája következtében, hogy ne káromolják az Urat miattunk. De néha az véd meg, hogy eltompultak vagyunk, vagyis már előzőleg bőséges tapasztalatunk, sőt csömörünk is van a látottak, mondottak és elkövetett tettektől. De az is meglehet, hogy a démonok önként visszavonulnak, és otthagyják nekünk az önteltség démonát, aki mindnyájukat helyettesíti.

64. Valahányan szabad elhatározásból gyakoroljátok a tisztaságot, halljátok ennek a csalónak egy másik fogását, és vigyázzatok magatokra! Valaki, aki már kiismerte az ő csalárdságát, az mondta el nekem, hogy a testiség démona igen gyakran a végsőkig meghúzza magát, mélységes áhítatra indítja a szerzetest, alkalomadtán talán még könnyekre is, mikor az női társaságban van vagy velük beszélget, és azt ajánlja neki, hogy épp a halál gondolatára, az ítéletre, az önmegtartóztatásra figyelmeztesse az asszonyokat, hogy a beszéd és a hamis jámborság hatására a farkashoz fussanak a szerencsétlenek, mintha az pásztor volna; majd pedig ha már kialakult a szokás és a bizalmas viszony, akkor bukik el a nyomorúságos,

65. Mindenáron kerüljük azt, hogy lássuk a gyümölcsöt, illetve hogy halljunk róla, melyet ígéretünk értelmében többé már nem ízlelünk. Csodálom, hogy Dávid prófétánál erősebbnek tartjuk magunkat; ami képtelenség. A tisztaság olyan magasztos, olyan fennkölt és dicséretre méltó, hogy az atyák közül némelyek már egyenesen szenvedélymentességnek merték nevezni.

66. Egyesek azt mondják, hogy a bűn megízlelése után már szó sem lehet tisztaságról. Én azonban őket megcáfolva kijelentem: igenis lehet. Sőt ha akarjuk, könnyű is vad olajfát nemes olajfába oltani. Ha testileg szűz emberre bízták volna a mennyország kulcsait, a fönt említett egyének talán helyesen vélekednének, mivel azonban ez nem így volt, pirítson rájuk maga az, akinek anyósa is volt, majd pedig tiszta lett és magához vehette az Ország kulcsait.

67. Sokféle lakot ölt a testiség kígyója; azoknak, akik nem próbálták, azt suttogja: csak próbáld ki, majd aztán abbahagyod; azokat pedig, akik már megpróbálták, emlékezéssel ingerli a nyomorult, hogy megismételjék ezt a tapasztalatot. Az előbbieket közül sokan, mivel tudomásuk sincs a rosszról, háborítatlanul élnek, míg az utóbbiak, mivel már tapasztalták ezt a fertőzést, zaklatásnak és háborúságnak vannak kitéve. De sokszor ennek ellenkezője is megesik.

68. Mikor álmunkból kelve jól érezzük magunkat, tudtukon kívül a szent angyalok vigasztalnak; főleg ha éppen sok ima és böjt után aludtunk el. Néha azonban álmunkból kelve nem érezzük jól magunkat, mert gonosz álmoképtől és látomásoktól szenvedünk.

69. „Láttam a bűnöst: büszkén fennhéjázott”, háborgott és dühöngött bennem, mint a Libanon cédrusa, fenn hordta a fejét, „ám újra arra jártam” mértékletesség útján, „és lám”, nem dühöngött úgy, mint azelőtt, megalázva elmémet „kerestem” őt, de sehol még csak nyomát sem találtam magamban.

70. Aki legyőzi testét, az a természetét győzi le; ám aki legyőzi a természetét, az okvetlenül természetfölöttivé válik; aki pedig azzá lesz, az csak kevéssel – vagy hogy úgy mondja, semmivel sem – lesz kisebb az angyaloknál.

71. Az nem csoda, hogy szellem szellemi lényel harcol. Az már viszont igenis csoda, hogy anyagi lénye ezzel az ellenséges, becsapó anyaggal együtt harcolva szellemi ellenfeleket futamít meg.

72. Jóságos Urunk különös gondot fordítva ránk ebben a dologban, a szeméremmel mint valami zabolával megfékezte a szégyentelen asszony arcátlanságát. Ha ugyanis az szabadon kikezdené a férfival, egyetlen egy sem üdvözüne.

73. A belátóbb atyák meghatározása szerint lelkünkre nézve más és más a démoni támadás, az érintkezés, a beleegyezés és a rabság, ugyancsak más a tusa és az úgynevezett szenvedély. Azt állítják ugyanis a boldogok, hogy a támadás még csak egyszerű gondolat vagy bárminek a képe, ami éppen felöltik a szívben. Az érintkezés annyi mint szenvedéllyel vagy éppen szenvedélytelenül szóba állni azzal, ami fölmerült. A beleegyezés a lélek élvezettel való hozzájárulása ahhoz, ami megjelent. A rabság már a szív erőszakkal, akaratunk ellenére történő elhurcolása vagy tartós együttléte a felöltött dologgal, ami véget vet legnemesebb állapotunknak. A tusakodást így határozzák meg: a küzdőféllel egyenlő erejű képesség önkéntes győzelme vagy veresége. A szenvedély pedig, azt mondják, lényegében az, ami hosszú időn át kórosan a lélekben lappang, és azt magához szoktatva már mintegy magatartássá fejleszti, hogy az önként szabad akarattal csakugyan átpártoljon hozzá.

Mindezek közül az első még nem bűnös, a második nem mindenképpen, a harmadik az lehet, a küzdő ember állapotának mértékében. A tusa még vagy jutalom vagy pedig büntetés szerzője, a rabság pedig más és más megítélés alá esik imádság idején vagy máskor, és közömbös vagy gonosz gondolatok esetében. Végül a szenvedélyért már mindenki egyértelműen vagy megfelelő vezeklést vagy a jövődő büntetést érdemel. Akinek tehát kezdetben szenvedélytelen a gondolata, az az összes többit egyszerre elvágta.

Az igaz ismerettel rendelkező szent atyáknál van még egy más, a fentieknél is finomabb fogalom. Némelyek szerint az elme kicsapongásának hívják, egy pillanatba, egy szóba, egy képbe se kerül. Egész hirtelen szokta jelezni a szenvedélyt az áldozatnak.

Nincs ennél sebesebb vagy tűnékenyebb szellemi folyamat: egy pusztá, nem érintkező, időtlen, kifejezetlen, sőt némelyeknél még föl sem fogott emlékekkel nyilvánítja ki jelenlétét a léleknek. Hát aki bűnbánata során képes felfogni ennek ezt a finom voltát, az megtaníthatja nekünk, hogy lehet léleknek csupán szemmel, pusztá tekintettel, a kéz tapintásával és dallam hallatára is minden fogalom és gondolat hiányában is szenvedélyesen paráználkodnia.

74. Némelyek azt állítják, hogy a buja gondolatoktól jutunk el a testi szenvedélyekig, mások viszont fordítva, hogy a test érzéki benyomásából születnek a gonosz gondolatok. És az előbbieket azt állítják, hogy ha elménk nem siet előre, testünk nem követi; az utóbbiak meg a testi szenvedély álnokságára hivatkoznak. „Sokszor egy gyönyörű lény láttán, vagy a kéz

érintésére, egy finom illat érzésére vagy édes hang hallatára tolakodnak be a szívbe a gonosz gondolatok.” Aki tud, az hadd tanítson csak ezekre az Úrban, mert az ilyesmi nagyon szükséges és hasznos azoknak, akik szakértelemmel folytatják a jó cselekvés gyakorlatát; de az egyszerű szívvel munkálkodóknak ezek mit sem számítanak, mert nincs mindenkiben ilyen tudás, ahogy az áldott egyszerűség, a gonosz csselfogásai elleni védő páncél sincs meg mindenkinek.

75. Némely szenvedélyek bensőnkől terjednek ki a testre, mások viszont fordítva. A világiaknál az utóbbi gyakoribb, a szerzetesi élet követőinél pedig – érzéki ingerek hiányában – az előbbi történik meg. Én mindenesetre azt mondom erről: Kutass, és mégsem lelsz értelmet a gonoszoknál!

76. Mikor a porhüvelyünkkel együtt járó démon ellen folytatott sok küzdelem után azt a bőjtölés kövével és az alázat kardjával kínozza szívünkben kiűztük, akkor ez a nyomorult mint valami féreg a testünkben rejtőzve leleskedik és azon erőlködik, hogy bennünket oktalan és becstelen indulatokra ingerelve beszennyezzen. Ez leginkább azokkal szokott megtörténni, akik hallgatnak a gőg démonára. Minthogy szívükben már nem foglalkoznak folyton buja gondolatokkal, ehhez a szenvedélyhez közelednek.

Akik látni akarják, hogy így van, vizsgálják meg magukat figyelmesen, mikor egy kis lelki nyugalomra tettek szert, bizonyára lelnék majd szívük mélyén egy gondolatot, mint valami trágyában rejtőző csúszómászót, mely azt sziszegi, hogy csekély szívbeli tisztaságuk erényét a maguk buzgó igyekezetével érték el. Nem is gondolnak a nyomorultak erre a mondásra: „Mid van, amit nem ingyen kaptál?” – vagy közvetlenül Istentől, vagy mások segítségével és imája közvetítésével.

Ügyeljenek tehát, és az említett kígyót mély alázatossággal mielőbb megölve távolítsák el szívükből, hogy attól megszabadulva egyszer majd talán ők is levethessék a bőrruhát, és zenghessék az Úrnak, mint egykor a tiszta ifjak, a tisztaság győzelmi himnuszát, mert ha ezt már levetették, nem nélkülözik majd azok ártatlanságát és természetes alázatát.

Ez a démon is csakúgy lesi az alkalmat, sőt még jobban, mint a többi, és főleg akkor próbál velünk megküzdeni az istentelen, amikor nem tudunk ellene testileg is imádkozni.

Azoknak, akik még nem sajátították el az igazi belső imát, hasznukra van a test bekapcsolása az imába: a kar kitérését értem ezen, a mellverést, az égre irányuló, őszinte tekintetet, a sóhajok hangját, a folytonos térdhajtást. Minthogy mindezt sokszor a jelenlévők miatt nem tehetjük, leginkább olyankor harcolnak ellenünk a démonok, és mivel még nem tudunk a szellem erejével és az ima láthatatlan hatalmával ellenállni ellenségeinknek, meglehet, hogy kénytelenek vagyunk egy kissé engedni is nekik.

El onnan rögtön, ha lehet: rejtőzz el egy kicsit észrevétlenül! Tekints föl lelki szemeddel, ha tudsz! Ha meg nem, legalább a testivel! Tartsd kezedet kereszt alakban, mozdulatlanul, hogy ezzel a jelképpel megszegyenítsd és le is győzd Amaleket! Kiálts ahhoz, akinek hatalma van megmenteni, de ne keresett szavakkal, hanem alázatos hangon előrebocsátva mindenekelőtt: „Könyörülj rajtam, mert gyönge vagyok!” Akkor tapasztalni fogod a Magasságbeli hatalmát, mert a Láthatatlan segítségével láthatatlanul elűzöd majd a láthatatlanokat.

Aki megszokta, hogy így harcoljon, az hamarosan csupán lelkével is el tudja majd űzni ellenségeit. Az utóbbi ugyanis istenadta jutalom a törekvőknek az előbbiért.

77. Egyszer egy gyülekezetben észrevettem, hogy egy buzgó testvért gonosz gondolatok zaklattak, és mivel nem volt imádságra alkalmas hely, félrevonult, mintha nagyon kellett volna neki a szükségét végeznie, és ott heves imával fordult ezek ellen a támadói ellen. Majd mikor én a hely illetlen volta miatt szemrehányást tettem neki, így szólt: „Mivel tisztátalan gondolatok üldöztek, hát tisztátalan helyen is imádkoztam, hogy megtisztuljak a szennytől.”

78. Minden démon igyekszik elhomályosítani az értelmet, s azután áll csak elő kedvenc sugallataival – hiszen ha az ész nem huny szemet, nem rabolják el a kincset –, ám a bujaságé még a többinél is sokkal inkább. Ez sokszor elsötétíti a személyiségünket vezérlő elmét, majd olyan tettek elkövetésére készítet az emberek előtt, amelyeket csak az eszelősök tesznek. Némi idő elmúltával már józan elmével, nemcsak azok előtt szégyenkezünk, akik láttak, hanem szégyelljük magunkat szemérmetlen tetteink, beszédünk vagy viselkedésünk miatt, és álmélgodunk korábbi elvakultságunkon. Nemegyszer aztán némelyek ezt belátva felhagytak a rosszal.

79. Utasítsd el az ellenséget, mely a tett elkövetése után visszatart az imától, istentisztelettől, virrasztástól! Emlékezz arra, aki ezt mondta: Mivel terhemre van a bűnnel szerzett hajlamok zsarnoksága alatt sínylődő lélek, igazságot szolgáltatok neki ellenségeivel szemben.

80. Ki győzi le a testet? Az, aki megtöri a szívet. Ki teszi töredelmessé a szívét? Az, aki megtagadja magát. Már hogyan törne meg az, akiben az akarat halott?

81. Akad súlyosabbnál súlyosabb rabságot szenvedő rabja a szenvedélynek, aki még tisztátalan tettei megvallását is élvezettel, kéjesen végzi.

82. A szívben támadó tisztátalan, ocsmány gondolatok többnyire a szív ámitójától, a bujaság démonától származnak. Orvosságuk a mértékletesség, illetve az, ha egyáltalán semmibe sem vesszük őket.

83. Én nem is tudom, milyen úton-módon kössem meg ezt a barátomat és ítélkezzem fölötte a többiekre alkalmazott eljárás mód szerint. Mielőtt ugyanis megkötném, elszabadul, mielőtt ítéletet mondanék, már ki is engesztelődöm, mielőtt megfenyíteném, engedek neki. Hogy igázzam le, amit természetemnél fogva szeretek? Hogy szabaduljak meg attól, amivel örökre össze vagyok kötve? Hogy semmisítsem meg azt, ami velem támad fel? Hogy tegyem romlatlanná azt, ami romlandó természetet kapott? Milyen ésszerű érvet hozzak fel annak ami természettől fogva rendelkezik az ésszerű érvekkel?

Ha böjttel kötöm meg, embertársamat elítélve újra kezébe kerülök. Ha az elítéléssel felhagyva győzöm le, szívemben felfuvalkodva esem hatalmába. Munkatárs is, ellenség is; segítség is, ellenfél is; oltalmazó, s egyszersmind cselszövő. Ha gondozzák, ellenségeskedik. Ha sorvasztják, elerőtlenedik. Ha pihent, rendetlenkedik. Ha viszont elcsigázzák, nem bírja ki. Ha bántom, bajba kerülök. Ha lesújtom, nincs mivel megszerezni az erényeket. Ragaszkodom is hozzá, el is utasítom.

Miféle tehát ez az engem környező titok? Mi is az összetételelem értelme? Hogy lettem barátja s ellensége önmagamnak?

Mondd meg nekem, te mondd meg, élettársam, emberi természetem, mert rólad nem szükséges mástól tudnom, hogyan maradhatnék tőled sértetlen? Hogy kerülhetem el a természetes veszélyt? Hiszen már megfogadtam Krisztusnak, hogy ellenséged leszek. Hogy döntsem meg zsarnokságodat? Mert szabadon elhatároztam, hogy erőt veszek rajtad.

Mire ő, a testi természet, mintegy önmagának válaszolva ezt mondta: „Nem mondok neked semmi olyat, amit ne tudnál magad is, hanem csak olyat, aminek mindketten tudatában vagyunk: Én büszkén mondom, hogy szülőanyám az önszeretet. A testi szenvedély fellobbanását bennem a test dédelgetése és általában véve a kényelem okozza. A belső tűz és a gondolatok gerjesztésére pedig a korábbi hanyagság és a múltban elkövetett tettek szülik az alkalmat. Miután fogantam, elbukásokat szülök; azok pedig születésük után kétségbeeséssel halált nemzenek. – Ha azonban világosan belátod nagy gyöngeségedet – ami az enyém is –, megkötötted a kezemet; ha visszafogod étkeztetésemet, ezzel megkötötted a lábamat, hogy tovább ne menjek; ha engedelmisség igáját viseled, az enyémtől megszabadultál; ha megszerzed az alázatot, akkor pedig fejemet vetted.”

Tizenötödik díj: Aki testben lévén ezt elnyerte, az meghalt ugyan, de fel is támadt, és már itt a földön ízelítőt kapott a jövő romolhatatlanságából.

16. FEJEZET

A KAPZSISÁG, ILLETVE A SZEGÉNYSÉG

1. A tudós tanítók közül sokan az előbb tárgyalt zsarnok után szokták beiktatni a kapzsiságnak ezt az ezerfejű démonát. Hogy tehát mi, tudatlanok, a tudósok rendszerét meg ne változtassuk, ugyanezt a határozott szabályt követtük. Ezért, ha úgy tetszik, tárgyaljunk először egy kicsit a betegségről, aztán pedig röviden az egészséges állapotról.

2. A kapzsiság bálványimádás. A hitetlenség leánya. Betegségeket hoz fel ürügyül, idő előtt öregkort emleget, aszályt jósol, éhínség híresztelője.

3. A kapzsi az evangéliumok kigúnyolója, tudatos törvénytörő. Hiszen aki a szeretetre eljutott, az már szét is osztotta vagyonát. Aki meg azt állítja, hogy egyszerre pénze is van, meg szeretete is, csak áltatja magát.

4. Aki magán bánkódik, még a testét is megtagadja, hiszen ha a helyzet úgy kívánja, még ezt sem kíméli.

5. Ne mondd, hogy a szegények számára gyűjtesz, hisz az Isten országát két filléren vették meg.

6. A vendégszerető és a kapzsi találkoztak, s az utóbbi azt állapította meg az előbbiről, hogy nincs józan ítélőképessége.

7. Aki ezt a szenvedélyt legyőzi, az gátat vet az aggodásnak. Aki viszont hozzá kötötte magát, soha tisztán nem fog imádkozni.

8. A kapzsiságra olykor az alamizsnálkodás adja az első ürügyet, de ennek vége a szegények iránti gyűlölet szokott lenni. Amíg gyűjtöget, úgy-ahogy irgalmas, de ha már megvan a pénz, összeszorítja a markát.

9. Láttam anyagilag szegényeket, akik a lelki szegények közösségében meggazdagodtak, és elfelejtették korábbi inségüket.

10. A pénzsóvár szerzetes távol áll a fásultságtól, hiszen folyton az apostol mondásán jár az esze: „aki nem dolgozik, ne is egyék”, és ismét „Kezem munkájával láttam el magamat és társaimat.”

11. A szegénység a gondok félretételét, aggodás nélküli életet jelent. Olyan, mint a szabad utas: bútól mentes, s ez biztosítja a parancsok megtartására.

12. A szegény szerzetes a világ ura: gondját Istenre bízva, hitével pedig mindenkit szolgálatába állít. Embernek nem szól szükségéről, és amit juttatnak neki, mintegy az Úr kezéből fogadja. A szegény munkás a benső függetlenség gyermeke: amije van, úgy veszi, mintha nem volna, a világtól visszavonulva mindent szemének tekint. Ha tehát bármi miatt búsul, még nem szegény. A szegény ember imája tiszta, a kapzsi viszont anyagiasság elképzeléseihez igazodva imádkozik.

13. Akik szerzetesi alárendeltségben élnek, távol állnak a kapzsiságtól, hiszen ha már testüket is odaadták, mi más még az övék? Az ilyenek egy hibába szoktak esni: könnyen költözködnek, legalábbis hajlamosak rá.

14. Láttam olyan dús anyagi körülményeket, amelyek a helybenmaradásra készítették a szerzetest. Szerintem az ilyennél már az Úr kedvéért kóbor vándorok is boldogabbak.

15. Aki már megízlelte, ami odafent van, az könnyen megveti, ami idelent beszerezhető. Aki viszont a föntit még nem ízlelte meg, annak a vagyonában telik öröme.

16. Az oktalan szegény kétszer károsodik: a jelenvaló dolgoktól tartózkodik, s odaát elesik az eljövendőtől. Ne bizonyuljunk hát mi, szerzetesek a madaraknál hitelenebbeknek, hisz azok nem aggodalmaskodnak, s nem is gyűjtenek!

17. Nagy ember az, aki Istennek tetsző módon lemond a vagyonáról, ám aki önakaratáról mond le, az egyenesen szent. Az előbbi százszor annyit nyer vagy anyagiakban, vagy kegyelmi ajándékokban, az utóbbi pedig az örök életet fogja örökölni.

18. Nincsen tenger hullám nélkül, kapzsi sincs harag és elkeseredés nélkül.

19. Aki megveti az anyagiakat, megszabadul a peres ügyektől, a kapzsi viszont egyetlen tűért mindhalálig pereskedik.

20. A szilárd hit gátat vet a gondnak, a halál gondolata pedig még a testet is megtagadja.

21. Nyoma sem volt Jóbban kapzsiságnak. Ezért, noha kifosztották, zavartalan maradt.

22. Azt mondják, és úgy is van, hogy a kapzsiság mindenféle rossznak a gyökere. Mert ez az, ami gyűlöletet, lopást, irigységet, válásokat, ellenségeskedést, zavargásokat, haragtartást, kegyetlenséget, sőt gyilkosságokat okoz.

23. Egy kis tűzzel némelyek nagy erdőt égetnek le. Egyetlen erénnyel minden jelen és már említett szenvedélyt elkerülhetünk: benső függetlenségnek hívják. Isten tapasztalása, ízeleése szüli ezt, valamint a kimúlásunkat követő számadás gondolata.

24. A figyelmes olvasó jól ismeri a minden rossz anyjáról szóló fejezetet. Ez a gonosz anya átkozott ivadékainak szüléséről szólva azt mondja, hogy az érzéketlenség köve, az ő második magzata. Ám a bálványimádás sokfejű kígyója megakadályozott abban, hogy azt a neki járó helyre osszam be. Ő ugyanis, nem tudom hogy s mint, a belátó atyáknál a nyolc bűn láncában a harmadik helyet kapta meg. Miután tehát az előbbin kellő módon túljutottunk, a továbbiakban az érzéketlenségről akarunk szólni, mivel ez a harmadik, jóllehet származás szerint a második. Azután pedig röviden tárgyalunk mind az alvásról, mind a virrasztásról, ugyancsak a gyerekes, pipogya gyávaságról: ezek ugyanis a kezdők bajai.

Aki ezt a díjat elnyeri, az anyagiaktól szabadon halad a menny felé.

Tizenhatodik viadal: aki megnyeri, vagy gátat vetett az aggodalomnak, vagy szeretetre tett szert.

17. FEJEZET

AZ ÉRZÉKETLENSÉG, VAGYIS A LÉLEK TOMPULTSÁGA, A SZELLEM HALÁLA A TEST HALÁLA ELŐTT

1. Az érzéketlenség a felfogóképesség elhalása testi és szellemi értelemben egyaránt. Ez az eltompulás idült betegségének tudható be, és a hanyagság folytán vezet el az érzéketlenség megrögződéséig.

2. A szenvtelen érzéketlenség már megrögzött hanyagság, zsibbadt gondolkodás, elmúlt bűnök maradékanak magzata, a lelkesedés kelepccéje, bátorság csapdája, a töredelem teljes hiánya, a kétségbeesés kapuja, feledés anyja és szülés után önnön leányának lánya, az istenfélelem eltérítője.

3. Az érzéketlen ember oktalan bölcselő, önmagát kárhóztató írásmagyarázó, önmagának ellentmondó tudós, vak létére látni tanít, seb gyógyításáról értekeznek, de azt egyre csak vakarja. A testi szenvedély ellen szaval, de állandóan ártalmas ételeket eszik, imádkozik ellene, de tüstént megy, hogy elkövesse, elkövetésekor dühös magára, ám saját szavait nem szégyelli a nyomorult.

„Rosszat cselekszem” – kiáltja, de mohó a tetre. Szájával imádkozik a szenvedély ellen, de teste csak úgy töri magát érte. A halálról bölcselkedik, de magatartása olyan, mintha sose halna meg. Kimúlásunk miatt sóhajtoznak, de úgy szundikál, mintha örökké élne. Az önmérsékletéről értekeznek, de a torkossággal viaskodik. Méltatja az engedelmisséget, de ő az első, aki azt megszegi. A közömbösséget dicséri, ám nem áll egy rongyért neheztelni vagy civakodni. Mikor dühbe gurul, elkeseredik, majd elkeseredésében újra csak dühbe gurul, és észre sem veszi, hogy vereséggel tetőzte a vereséget. Az ítéletről olvas, de mosolyra derül, aztán a hiúságról, ám magával az olvasással hivalkodik. A virrasztásról szónokol, de ő maga hamar álomba merül. Az imádság dicséretét zengi, de azt, mint a tüzet kerüli. Jóllakik, megbánja, majd egy idő múltán újra csak torkoskodik. A csöndet méltatja, de szófecsérlés ajkán annak dicsérete. Szelídségre tanít, de tanítás közben gyakran dühbe gurul, észre tér, felsóhajt, a fejét rázza, majd újra elfogja a szenvedély.

Rosszalja a nevetést, de a bánkódásra mosolyogva tanít. Mások jelenlétében azzal vádolja magát, hogy hiú, de a váddal csak dicsőséget igyekszik biztosítani magának. Szenvedélyes szemmel néz az ember arcába, és a tisztaságról értekeznek. A remetét a világban élve dicséri, és nem veszi észre, hogy ezzel csak magára hoz szégyent. Az irgalmasokat dicsőíti, ám a szegényeket gyalázza. Mindig vádat von magára, mégsem akar – vagy hogy ne mondjam –, nem is tud észhez térni.

4. Megfigyeltem, hogy sok ilyen a halálról és a félelmetes ítéletről hallva könnyeznek, de mégis könnyes szemmel az ebédlőbe igyekszik. El is csodálkoztam ezen: hogyhogy ez az undok úrnő, ha nagy érzéketlenség keríti hatalmába, még a bánkódást is meg tudja futamítani!

5. Szerény kis képzettségemmel tölem telhetően fölfedtem ennek a kőkemény, durva, ostoba néembernek a csselfogásait és a tőle kapott sebeket. De hát sokáig nem bírok érvelni ellene. Aki azonban tud, ne restelljen az Úr segítségével tapasztalatból gyógyszereket rendelni a sérülésekre! Magam ugyan nem állok ezzel szemben tehetetlenséget felhozni mentségül, mivel erősen a hatalmában tart. A csselfogásait sem tudtam volna kiszedni belőle, ha valahol meg nem fogtam, erőszakkal vissza nem tartottam és kínzással rá nem vettem volna, s az

istenfélelem és folytonos ima korbácsával nem ostromoztam volna, hogy az előbb említett dolgait bevallja.

Ezért aztán a gonosz zsarnok, mintha így szólt volna: „az én cinkosaim nevetnek, ha halottakat látnak, ima közben kőkemények, fafejűek és világtalanok: a szent oltárt látva is érzéketlenek, és úgy veszik magukhoz a szent Adományt, mintha csak közönséges kenyeret ízlelnének. Én a töredelem láttán gúnyolódom. Nemző apámtól megtanultam kiölni minden bátorságból és nagylelkűségből születő jót. Én vagyok a nevetség anyja, én az álom dajkája, a tele has barátja, én összefonódom az álszentséggel, nekem a feddés nem fáj.”

Mire jómagam e dühöngő néember szavain megdöbbenve nemzője nevét tudakoltam. Ő meg így szólt: „Az én származásom nem fajtisza, némileg korcs, és a fogamzásom is bizonytalan. A tele has erősít, az idő növel, a rossz szokás megszilárdít, akinek ez utóbbi megvan, az tőlem soha meg nem szabadul.

Csak elmélkedj, sokat virrasztva, az örök ítéleten, és akkor talán kissé engedek neked! Figyeld meg, mi okoz, honnan származom benned, és küzdj szülőanyám ellen, mert ő nem egy és ugyanaz mindenki. Imádkozz gyakran a sírok között, s azokról eltörölhetetlen képet fess magadnak a szívedben, mert ha azt a böjtölés ecsetével meg nem fested, engem soha le nem győzol.”

18. FEJEZET

AZ ALVÁS, AZ IMA ÉS A KÖZÖS ZSOLOZSMA

1. Az alvás bizonyos mértékben természetünk támasza, a halál képmása, az érzékek pihenője. Az alvás ugyan egy, de annak is, mint a vágynak, sok előzménye és oka van: pl. természetünk, némely ételek, démonok, vagy talán a túlzott és tartós böjt is, amelytől a testünk elgyöngül, és alvással kívánja magát felüdíteni.

2. Ahogy az iszákosság megszokás dolga, úgy a túl sok alvás is. Küzdjünk hát ellene főleg a világról való lemondásunk kezdetén, mert az erősen berögződött szokást már nehéz orvosolni!

3. Figyeljük meg, és meglátjuk, hogy a szellemi kürtjelre látható módon a testvérek gyülekeznek, láthatatlanul pedig ellenségeink gyűlnek egybe, úgyhogy némelyek fölébredésünk után ágyunk mellé állva unszolnak, hogy feküdjünk vissza. „Maradj még – mondják – a szokásos kezdet énekeinek befejezéséig, majd csak aztán menj a templomba!”

Egyesek álomba ringatják az imádkozókat, mások szokatlanul heves gyomorgörcsöt okoznak, ismét mások arra biztatnak, hogy az Úr házában beszélgessünk. Mások ocsmány gondolatokra csábítgatják az elmét, megint mások arra vesznek rá, hogy mintegy kimerültségtől a falnak támaszkodjunk. Néha aztán sűrű ásítózással ostromolnak.

Némelyek közülük ima közben is olykor-olykor megnevettetnek, hogy ezáltal ingereljék haragra ellenünk Istent. Mások arra biztatnak, hogy a zsoltározáskor hanyagságból siessünk. S vannak, amelyek arra biztatnak, hogy pusztá élvezetből kényelmesebben zsolozsmázzunk, néha még a szánkra is rátelepednek, és azt csukva tartják, vagy éppen megnehezítik a kinyitását.

4. Aki szíve mélyéből meg van győződve arról, hogy Isten színe előtt áll, mikor imádkozik, az megingathatatlan oszlopnak bizonyul majd, s az ilyen embert az előbb említett démonok közül egyik sem játssza ki. Aki valóban engedelmes, azt mihelyt feláll imádkozni, világosság és öröm árasztja el, mert kötelességének őszinte teljesítésével már fölkészült és bemelegített a bajnok.

5. Mindenki tud nagyobb közösséggel imádkozni, sok kereszténynek mégis az egyetlen, vele azonos felfogású társal együtt végzett ima való. Nagyon kevesen képesek a magányos imára. Mikor közösséggel énekelsz, olyankor nem tudsz szellemi módon imádkozni. Foglalkozzon hát elméd az elmondott szavak megfontolásával, vagy pedig, mikor társad zsoltárversére vársz, valamelyik meghatározott imádsággal!

6. Nem való, hogy ima közben bárki is mellékesen mással, mint például a rá váró kötelességeivel foglalkozzon: ezt ugyanis világosan tanítja az angyal, aki annak idején megjelent a nagy Antalnak.

7. Az aranyat a kemence próbálja meg, a szerzetes buzgóságát és Isten iránti szeretetét pedig az imádsághoz való hozzáállása.

Szép feladat. Aki teljesíti, Istenhez is közelebb kerül, a démonokat is elűzi.

19. FEJEZET

A VIRRASZTÁS (A TESTI VIRRASZTÁS, ÉS HOGYAN VÉGEZZÜK)

1. A földi uralkodók színe előtt némelyek fegyvertelenül, díszruha nélkül jelennek meg, míg egyesek pálcát, pajzsot vagy kardot tartva. Nagy a különbség az előbbieket és az utóbbiak között, óriási. Amazok ugyanis tulajdonképpen az uralkodó vérrokonai és hozzátartozói. Ez tehát így van.

Rajta, lássuk mi is, hogyan jelenünk meg Isten, az Uralkodónk előtt az esti, az éjjeli és a nappali szertartások alkalmával! Némelyek az esti virrasztás alatt átszellemülten, minden gondtól szabadon imára tárják ki kezüket. Mások ugyanakkor zsoltároznak, mások inkább olvasásra fordítják az időt, míg némelyek gyöngeségük folytán kétkezi munkával küzdenek keményen az álom ellen, ismét mások pedig a halál gondolatával foglalkoznak, mert azzal akarják elmélyíteni töredelmüket.

Mindezekből az első és utolsó csoport Isten előtt kedves virrasztásnak szenteli magát, a második szerzetesi zsolozsmát végez, míg a harmadik már távolabbi úton halad. Mindenesetre Isten szándékunknak és képességünknek megfelelően fogadja el és számítja be följánlásainkat.

2. Az éber szem megtisztítja az elmét, a sok alvás viszont eltompítja a lelket. Az éber szerzetesnek ellensége, az aluszékonynak pedig élettársa a bujaság.

3. A virrasztás az érzéki vágy tüzének lelohasztása, szabadulás az álomképektől, nedves szem, gyöngéd szív, őrség a gondolatok fölött, ételellenőr, szenvedélyszelídítő, nyelvfegyelmező, ábrándúzó.

4. Az éber szerzetes a gondolatok halásza: az éj csöndjében könnyen meg tudja figyelni és el tudja fogni a gondolatokat. Mikor imára szól a kürt, az istenszerető szerzetes azt mondja: „Hála Istennek!”, a hanyag viszont: „Jaj, de kár!”

5. Terített asztal teszi próbára a torkosokat, az imádság végzése pedig az istenszeretőket. Az előbbi annak láttán alig bír a jókedvével, az utóbbi viszont elkomorodik.

6. A túl sok alvás feledékenység forrása, a virrasztás viszont megtisztítja az emlékezetet.

7. Szerűn, présben vagyon gyűlik a gazdának, vagyon, azaz tudás gyűlik a szerzetesnek is az esti, illetve az éjjeli szertartások és szellemi elfoglaltságok idején.

8. A sok alvás hamis házastárs: elrabolja a hanyag ember életének felét, vagy még többet is.

9. A kipróbálatlan szerzetes éber, míg fecseghet, ha azonban eljön az imádság ideje, majd leragad a szeme. A lanyha szerzetes buzgón szaporítja a szót, de ha olvasásra kerül a sor, olyan álmos, hogy képtelen a szemét nyitva tartani. A végső harsona hangjára a halottak támadnak fel, az üres fecsegés beálltával pedig a szunyókálók ocsúdnak fel. Hamis barát az álom zsarnoka. Ha jóllakunk, sokszor visszavonul, ha pedig éhesek meg szomjasok vagyunk, erősen ostromol. Azt javasolja, hogy imádság közben folytassuk a kétkezi munkát, mert másképp nem tudja tönkretenni a virrasztók imáját.

10. A nyúlak ősi ellensége a kutya, az alvásnak pedig a hiúság démona.

11. A kereskedő a nap elteltével ül le és számítja ki nyereségét, a jó munkás pedig a zsolozsma után fog neki a számvetésnek.

12. Ima után várj éberem, s akkor majd meglátod, hogy démonok egész raja (mert hát megtámadtuk őket) próbál az ima után ocsmány képzelődéssel behálózni bennünket. Ül nyugton, figyelj, és majd meglátod, kik szokták elragadni a lélek zsengeit.

13. Meglehet, hogy elalvás után is még tovább elmélkedünk a zsoltárok szövegén, ám megesik, hogy a démonok ösztökélnek rá, azért, hogy kevélységre vegyenek rá. A harmadik lehetőséget pedig nem is akartam említeni, de valaki erőnek erejével rávett. Az a lélek, amely folyton az Úr igéjén elmélkedik, többnyire még alvás közben is annál szeret időzni. Az utóbbi ugyanis jutalom az előbbi szokásáért, mégpedig a vétkeket elhárítása végett.

Tizenkilencedik fok: aki elérte, fényt fogadott a szívébe.

20. FEJEZET

A GYEREKES GYÁVASÁG

1. Azt, aki monostorban vagy közösségben járja az erény útját, nemigen szokta gyötörni a gyávaság. Aki azonban csendes magányban él, küzdjön, hogy úrrá ne legyen rajta a gyávaság, a hiúság kölyke, a hitetlenség leánya!

2. A gyávaság gyerekes magatartás megvénült, hiú lélekben. A gyávaság a hit hiánya, ami a váratlan elővételezésére vonatkozik.

3. A félelem előre elképzelt veszély. Vagy pedig: a félelem a szív rettegő érzése, amint az szorong és gyöttrődik talán még nem is nyilvánvaló csapások miatt. A félelem a teljes bizonyosság hiánya. A kevély lélek a gyávaság rabszolgája. Önmagában bízik, tehát fél a teremtmények zajától és árnyékától.

4. A bűnbánatot tartókban és szenttelenekben nincs gyávaság. A gyávák nemegyszer meg is zavarodnak, és méltán. Igazságos ugyanis az Úr, aki elhagyja a kevélyeket, hogy mi, a többiek is okuljunk belőle, és föl ne fuvalkodjunk.

5. Aki gyáva, az mind hiú. Ellenben aki nem gyáva, még nem mind alázatos, hisz a gonosztevők vagy a sírrablók se egykönnyen ijednek meg.

6. Haladéktalanul merj akár az éj közepén is azokra a helyekre menni, ahol meg szoktál rémülni, mert ha egy kicsit engedsz, veled öregszik meg ez a gyerekes, nevetséges szenvedély. Út közben imával fegyverkezz föl, odaérve pedig tárd ki a karodat, és Jézus nevével korbácsolj az ellenséget, mert nincs annál hatalmasabb fegyver a mennyben és a földön. Miután megszabadultál nyavalyádtól, zengd szabadítód dicséretét, mert ha hálás vagy, örökké megoltalmaz.

7. A gyomrod soha egyszerre meg nem töltheted. A gyávaságot sem győzheted le rögtön egy csapásra. Minél inkább bűnbánatot tartunk, annál hamarabb enged, amennyiben viszont azt elmulasztjuk, gyávák maradunk.

8. „Felborzadt minden hajszál a testemen” – mondta Elifáz, mikor ennek a démonnak a gonoszágáról szólt. Mert hol a lélek, hol a test lesz előbb gyáva, és adja át a másíknak ezt a szenvedélyt. Mikor a test gyávasága ellenére sem szállja meg indokolatlan félelem a lelket, közel a szabadulás ettől a nyavalyától. Ha pedig minden váratlan dolgot szívbeli töredelemből készséggel fogadunk, már meg is szabadultunk a gyávaságtól.

9. Nem a helyek sötétsége és elhagyatottsága erősíti meg ellenünk a démonokat, hanem az, hogy meddő a lelkünk. Ám néha maga a Gondviselés intézi úgy, hogy megfenyítsen vele.

10. Aki Isten szolgája lett, az csupán a saját Urát féli. Aki viszont őt még nem féli, az gyakran a saját árnyékától is megijed.

11. Gonosz szellem láthatatlan közeledtére testi félelem lesz rajtunk úrrá, angyal közeledtére viszont alázatos örömet érez a lélek. Ezért ha hatásából fölismertük az utóbbi jelenlétét, fogjunk azonnal imába, hiszen jóságos őrzőnk jött meg, hogy velünk együtt imádkozzék.

Aki legyőzi a gyávaságot, az nyíltan Istennek ajánlja lelkét is, életét is.

21. FEJEZET

A SOKARCÚ HIÚSÁG

1. Némelyek a hiúságot a kevélységtől külön fejezetbe sorolják be, s ezért azt állítják, hogy nyolc elsődleges, vagyis fő gonosz gondolat van. Gergely, a Hittudós viszont és mások azt vallották, hogy hét van. Én meg vagyok győződve arról, hogy nekik van igazuk. Hiszen kiben van a hiúság legyőzése után kevélység?

Csak annyi köztük a különbség, amennyi természetétől fogva különbség a fiú és a férfi, a búza és a kenyér között: az előbbi a kezdet, az utóbbi a vég. Szóljunk tehát röviden, mert itt az ideje, a szentségtelen beképzeltségről, a szenvedélyek elejéről és teljességéről. Aki ugyanis erről hosszadalmasan próbál bölcselkedni, az olyan, mint aki kíváncsiságból a szelek tanyájáról végez hiábavaló kutatást.

2. A hiúság – faja szerint a természetes rend felforgatása, erkölcsünk eltorzítása, gáncsoskodás. Minőségét tekintve pedig erőpazarlás, kárbavesztett verejték, kincsünk család elárulása, a hitelenség sarja, a gőg előfutára, hajótörés a kikötőben, hangya a szérűn, hiszen parányi, és mégis minden erőfeszítésünk összes termése ellen ármánykodik.

3. A hangya arra vár, hogy érjen a búza. A hiúság pedig arra, hogy gyűljenek az értékek. Az annak örül, ha dézsmálhat, ez meg, hogyha pazarolhat. A kétségbeesés szelleme örül a gonoszság felhalmozódása láttán, a hiúságé pedig az erény gyarapodásakor. Az előbbi bejárata ugyanis a sok sérülés, az utóbbié a sok fáradozás.

4. Figyelj és meglátod, hogy a síríg virul a szentségtelen: öltöztető, illatos olajtól, körmenettől, parfümtől és egyebektől.

5. Mindent bőségesen beragyog a nap, minden gyakorlatnak örül a hiúság. Például: ha böjtölök, ezért hivalkodom, ha felmentéssel élek, azért, hogy nem keltettem feltűnést. Aztán megint mintegy okosságommal hivalkodom. Ha jól kiöltöztem, legyőz a hiúság, ám hitvány ruhába átöltözve megint csak hivalkodom. Ha beszélgetek, vereséget szenvedek tőle, ha meg hallgatok, megint legyőz. Bárhogy is dobjuk el ezt a sulykot egyenesen áll a hegye.

6. A hiú ember hű bálványimádó: látszatra Istent tiszteli, ám embernek, nem Istennek kíván tetszeni. Aki magát fitogtatja, az mind hiú. A hiú ember böjtjének nincs jutalma, az imája korcs, mert mindkettőt emberi elismerésért végzi. A hiú aszkéta kettős kárt szenved: testét elsorvasztja, jutalmat viszont nem kap.

7. Ki ne nevetne a hiúság béresén, akit az zsolozsmázás közben hol derűtségre, hol meg mindenki szeme láttára sírásra késztet?

8. Isten sokszor elrejt szemünk előtt még meglévő erényeinket is. Az viszont, aki szépeket mond, helyesebben szédít, dicséretével megnyitja szemünket, és ha az megnyílt, vagyunk már el is párolgott.

9. A hízelgő démonoknak dolgozik: kézen fogva vezeti a kevélységet, szétzúzza a töredelmet, tönkreteszi erényeinket, tévútra vezet. „Kik boldognak mondanak, megtévesztenek” – mondja az írás.

10. Kitűnő ember kell a gyalázat derekas, készséges eltűréséhez, de dicséreten sértetlenül túljutni szentekhez illő feladat.

11. Láttam vezeklőket, akik haragra lobbantak, ha dicsérték őket, és mintha vásárban lettek volna, szenvedélyért szenvedélyt kaptak cserébe.

12. Senki sem ismeri az ember benső dolgait, csak egyedül a benne lakó emberi lélek. Szégyelljék hát magukat, és némuljanak el, akik szemtől szemben merészelik kifejezni elismerésüket!

13. Ha azt hallod, hogy embertársad vagy barátod távol vagy jelenlétedben ócsárol, akkor azzal mutasd meg szeretetedet, hogy őt dicséred!

14. Nagy dolog emberi dicséretet lerázni a lélekről, ám a démonit elhárítani még nagyobb.

15. Nem az mutatja meg, mi az alázat, aki önmagát becsmérli (már hogy is ne lenne elnéző önmagával szemben), hanem az, akinek a szeretete, jóllehet ócsárolják, nem csökken.

16. Megfigyeltem, hogy a hiúság démona gondolatokat sugallt egy testvérnek, egy másiknak pedig fölfedte azokat. Majd az előbbit rávette, hogy mondja el, ami a szívében fekszik, az utóbbinak pedig elismerését fejezte ki, mintha előretudása volna. De néha magukat a testrészeket érinti a szentségtelen, és heves szívdobogást idéz elő. Ne hagyj, hogy püspöki, előljárói vagy tanítói tisztet ajánljon neked! Hisz nem könnyű a kutyát a mészárszéktől elkergetni. Ha ez olyanokat lát, akik egy kis lelki békét élveznek, tüstént arra buzdítja őket, hogy a pusztából a világba menjenek. „Indulj – mondja – a veszendő lelkek megmentésére!”

17. Más a szerencsének külseje és más a bábuké. A közösségben élők hiúsága is másképp mutatkozik meg, mint a remetéké.

18. A hiúság megelőzi a világiak látogatását, arra biztatva a könnyelmű szerzeteseket, hogy menjenek az érkezők elé. Rábírja őket, hogy a lábukhoz boruljanak, s az ilyen szerzetes, noha csupa gög, alázatoskodik: szerényre fogja a hangját, a viselkedését, míg a látogatók kezét lesi, vajon kap-e valamit. Uraknak, pártfogóknak hívja őket és Isten után az élet ajándékozóinak. Az asztalnál ülőket önmegtartóztatásra ösztönzi, az alárendeltek azonban kíméletlenül fenyíti. Zsolozsmázás közben a tunyákat igyekvőkké teszi, a fahangúakat jó hangúakká, az aluszékonyokat éberekké. Hízeleg a karmesternek és kéri, hogy a kezdő verseket neki engedje át. Atyának és mesternek hívja a vendéget, egészen távozásáig. Azokat, akik különös tiszteletben állnak, gögösökké teszi, a lenézetteket pedig neheztelésre hangolja.

19. A hiúság sokszor megbecsülés helyett lebecsülés szerzője. Tanítványaira ugyanis, mihelyt dühbe gurulnak, nagy szégyent hoz. A hiúság az indulatos embert mások előtt szelíddé teszi. Kapva kap a természetes adottságokon, és sokszor azokkal teríti le a nyomorultakat.

20. Láttam demont, mely önnön testvérét zaklatta, üldözte. Egyszer ugyanis, ahogy egy testvér mérgelődött, világiak érkeztek, mire a nyomorult a haragéból a hiúság tulajdonába váltott át, mert egyszerre mindkettőjüknek nem szolgálhatott.

21. Aki eladta magát a hiúságnak, az kettős életet él: külsőleg ugyan szerzetesek között tartózkodik, de gondolatban, azaz bensőleg a világban.

22. Ha az égiek tetszésére pályázunk, igyekezzünk megízlelni az égi dicsőséget, mert ha abba belekóstoltunk, utána már minden földi dicsőséget megvetünk. Nem is tudom, vajon az utóbbit képes-e semmibe venni az, aki az előbbit nem ízlelte.

23. Gyakran, mikor a hiúság kifoszt bennünket, mi magunk egy ügyesebb fordulattal azt fosztjuk ki. Láttam, hogy némelyek hiúságból fogtak egy lelki programhoz, és jóllehet hibás alapot vetettek, az eredmény dicséretre méltó volt, mert megváltoztatták szándékukat.

24. Aki természetes adottságaira büszke (például éles eszére, tanulékonyságára, olvasottságára, kiejtésére, szép termetére vagy bármi olyanra, ami erőfeszítés nélkül a sajátja), az sohasem kap természetfölötti javakat. Hiszen aki a kicsiben hűtlen, az a nagyban is hűtlen, azaz hiú.

25. Sokan a teljes szenvedélytelenségért, a kegyelmi ajándékok bőségéért, a csodatevés, előretudás képességéért meggondolatlanul elcsigázzák testüket. Szegények nem veszik figyelembe, hogy az ilyeneknek nem a testi fáradozás, hanem az alázat a szülője. Aki testi fáradozásáért kíván ajándékot, az rozoga alapot vetett. Aki viszont adósnak tekinti magát, az majd egyszerre váratlan vagyonhoz jut hozzá.

26. Ne higgy a hiúságotat legyezgetőnek, mikor arra készlet, hogy hallgatóid úgynevezett lelki hasznára erényeidet fitogtasd! „Mert mit használ az embernek, ha az egész világot is megszerzi, (vagyis az egész világnak hasznára van), de lelke kárát vallja!” Semmin sem épülnek úgy, akik azt látják, mint a szerény, őszinte viselkedésen és a keresetlen beszéden. Mert ez másokat arra segít, hogy sohase fuvalkodjanak fel. Mi számítana ennél nagyobb haszonnak?

27. Egy éles látású szerzetes megfigyelte, és mint szemtanú beszélt el: Gyűlésen voltam – mondta – amikor odajött a hiúság meg a kevélység démona, és két oldalról mellém ültek. Az egyik oldalba bökött hiú ujjával, és arra bízott, hogy beszéljek valami látomásról vagy gyakorlati cselekvésről, amit a pusztában végeztem. Ahogy ezt a következő szavakkal leráztam: „Hátráljanak meg, valljanak szégyent, akik bajt kívánnak nekem!” a bal oldalon levő rögtön ezt mondta a fülembe: „Jól van, jól tetted. Nagy voltál, legyőzted arcátlan anyámat.” Ennek persze a zoltárvers következő szavával válaszolva tüstént így szóltam: „Hátráljanak azonnal megszegyenülve, akik azt mondják nekem: Úgy van, jól tetted!”

Mikor aztán ugyanattól megkérdeztem: „Hogyan lehet a hiúság anyja a kevélységnek?”, ő így válaszolt: „A dicséret fennhézóvá, felfuvalkodottá tesz. Ha már a lélek fennhézó, akkor a kevélység fogja, az égis emeli, majd pedig a mélybe buktatja.

28. Van dicsőség, amely az Úrtól jön: „Aki megdicsőít engem – mondja az Írás –, azt én is megdicsőítem”, de van ám olyan is, amely ördögi áskálódásból ered, hiszen írva van: „Jaj nektek, ha az emberek hízelegnek nektek!”

29. Világosan felismered az előbbit, ha azt kárnak számítva mindenképpen elhárítod, és bárhová mész, elrejtéd életmódodat. Az utóbbit pedig: ha még a közönséges tetteket is azért végzel, hogy feltűnj az emberek előtt. Azt ajánlja az aljas, hogy olyan erényt színleljünk, amely nincs meg bennünk, hisz egyébként írva van: „Úgy világítson világosságok az

emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket!” Az Úr a hiúkat gyakran véletlen gyalázat által vezeti el a szerénységre.

30. A szerénység kezdete: lakatot tenni a szánkra, és szeretni a lebecsülést. Középső foka: tartózkodás minden hiúságból fakadó szellemi tevékenységtől. A végső határa pedig (ha ugyan van a mélységnek határa) gyalázatunkat gyarapító gyakorlatokat sokak előtt mit sem érezve végezni.

31. Ami szégyenedre van, azt ne titkold egyszerűen azzal az elgondolással, hogy botrányt ne okozz! Persze a hiba természetétől függően olykor azért különböző gyógyszert kell használni.

32. Mikor mi magunk keressük a dicsőséget, vagy amikor kéretlenül mások közvetítésével lesz az osztályrészünk, vagy ha hiúságból vállalkozunk bizonyos gyakorlatok végzésére, jusson eszünkbe bánkódásunk és a magunkban imádkozva érzett áhítat.

Akkor; ha valóban törődünk az igazi imával, okvetlenül megszegyenítjük a szemtelen hiúságot. Ha meg nem, akkor azonnal idézzük föl kimúlásunk gondolatát! Egyébként legalább a jó hírrel járó szegénytől tartsunk, „mert aki magát felmagasztalja, megaláztatik”, nemcsak odaát, hanem bizonyára itt is.

33. Valahányszor hízelgők (helyesebben áltatva hitegetők) kezdenek minket dicsérni, törvénytelen tetteink sokasága jusson tüstént eszünkbe. Úgy majd méltatlannak találjuk magunkat arra, amit mondanak vagy tesznek.

34. Biztosan vannak hiú emberek is, akiknek egyes kérelmét Isten kénytelen meghallgatni. Az Úr ezek kívánságait és kéréseit rendszerint megelőzi, nehogy imával nyerve el azokat még önhittségüket is fokozzák.

35. Ez a méreg az egyszerű lelkeket nem igen szokta megmételyezni. A hiúság ugyanis az egyszerűség elvetése, hamis életmód.

36. Sokszor a lárva, ha kifejlődik és szárnya nő, a magasba emelkedik. A hiúság is, ha fejlett, kevélységet szül, amely minden rossz eleje és kiteljesedése.

Huszonegyedik fok: Akit ez nem fog el, az nem lesz az istenellenes, oktalan kevélység áldozata.

22. FEJEZET

AZ OKTALAN KEVÉLYSÉG

1. A kevélység istentagadás, démonok találmánya, az emberek semmibe vétele, vakmerő ítélet szülője, hízelgés magzata, meddőség jele, Isten segítségének elutasítása, örület hírnöke, bukások szerzője, idegbetegség melegágya, haragforrás, képmutatás kapuja, démonok támasza, bűnök őre, szívtelenség szerzője, az együttérzés teljes hiánya, kíméletlen ellenőr, embertelen bíró, Isten ellensége, a káromlás gyökere.

2. A kevélység kezdete: a hiúság teljessége. Középső foka: embertársunk semmibe vétele, saját fáradozásunk arcátlan fitogtatása, önelégültség, irtózás a feddéstől. Teljessége pedig: Isten segítségének visszautasítása és saját igyekvésünk fölmagasztalása, démoni magatartás.

3. Figyeljünk oda, valahányan ezt a vermet el akarjuk kerülni. Ez a szenvedély sokszor hálaadásból szeret táplálkozni. (Hisz kezdetben nagy szemtelenül nem azt ajánlja, hogy tagadjuk meg Istent.)

4. Láttam olyat, aki szájjal hálát adott Istennek, és gondolatban fuvalkodott fel. Ezt mutatja világosan a farizeus is, aki színleg így szólt: „Isten, hálát adok neked.”

5. Ahol bukás áll be, ott előbb gőg lakott. Az utóbbi ugyanis az előbbi hírnöke.

6. „Tegyük fel, hogy tizenkét gyalázatos szenvedély van” – hallottam egy közismert embertől – „Ha ezek közül egyhez (amin az önhittséget értem) akarattal ragaszkodsz, az betölti a többi tizenegy helyét.”

7. A gőgös szerzetes hevesen szembeszegül, az alázatos meg szembe nézni sem tud. Nem hajlik meg a ciprus, hogy a földön fusson. A dölyfös szerzetes sem, hogy szót fogadjon.

8. „Az Úr kevélyeknek ellenáll.” Ki könyörülhet meg hát rajtuk? „Tisztátalan az Úr előtt minden gőgös ember.” Ki tisztíthatja meg hát az ilyet?

9. A kevély fenýtéke a bukás, tövise démon, elharapózása az örület. Mármost az előbbieket sokszor ember is kikezeli az embert, az utóbbit azonban ember meg nem gyógyítja.

10. Aki visszautasítja a feddést, az ennek a szenvedélynek adja jelét. Aki viszont készséggel fogadja, arról lehullt a bilincs.

11. Ha egyvalaki más szenvedély nélkül, csupán csak emiatt bukott le az égből, vegyük fontolóra, vajon nem lehet-e mintegy erény nélkül csupán az alázat útján feljutni a mennybe!

12. A kevélység verítékkal szerzett vagyonunk veszte. „Kiáltottak, de nem volt szabadító”, biztosan azért, mert kevélyen tették, „kiáltottak az Úrhoz, és nem hallgatta meg őket” – biztosan mert a hibákat, amelyek miatt imádkoztak, nem irtották ki.

13. Egy igen szentéletű öreg lelkileg helyreutasított egy kevélykedő testvért, mire az elvakultan így csattant fel: „Már bocsáss meg, atyám, én nem vagyok kevély!” A bölcs öreg

így szólt hozzá: „Hát adhatsz-e nekünk, gyermekem, ennél világosabb bizonyosságot szenvedélyedről, mint amit mondasz: nem vagyok kevély?”

Az ilyeneken sokat segít az alárendeltség, a hitványabb, kevésbé becsült életmód és az atyák természetfölötti tetteiről szóló olvasmány. Így talán e betegeknek is lesz majd valamicske reményük az üdvösségre.

14. Szégyen idegen tollakkal ékeskedni, Isten ajándékaival nagyra lenni meg egyenesen esztelenség. Csak azokkal a teljesítményekkel kérkedj, amiket születésed előtt értél el, mert a születésed utániakat Isten ajándékozta, mint ahogy magát a születésedet is.

15. Csak annyi erény a tied, ahányat elméd használata nélkül szereztél meg: elmédet ugyanis Isten ajándékozta. Csak annyi jótettet birtokolsz a magad igyekezetéből, ahányat tested használata nélkül mutatsz fel. Tested ugyanis nem a te alkotásod, hanem Istené.

16. El ne bízd magad, mielőtt megkaptad a döntést! Hiszen látod azt, akinek a menyegzős teremben való letelepedése után is megkötözték kezét-lábát, és akit kidobtak a külső sötétségre.

17. Földi lény vagy, ne kérkedj, mert sokan lebuhtak az égből, noha szent és szellemi lények voltak.

18. Ha a démon teret nyer híveiben, akkor szent angyal vagy valami vértanú alakjában jelenik meg nekik, álomban vagy ébren is, és titkokat nyilvánít ki, vagy lelki adományokat ajándékoz nekik, hogy a nyomorultak elámulva egészen eszüket veszítsék.

19. Ha ezernyi halált halnánk is Krisztusért, adósságunkat mégsem fizetnénk ki, mert más az Isten és más a szolgálk vére (értékét, nem természetét tekintve).

20. Fontolgassuk szüntelenül és fürkésszük egyre az előttünk élt atyák példáját, és akkor majd meglátjuk, hogy a szigorú életmódnak még csak nyomában sem járunk, sőt fogadalmunkat sem őrizzuk meg szentül, hanem még világi állapotban élünk.

21. Az igazi szerzetest tulajdonképpen gögtől mentes lelki szem teszi, amelyet szétszórtság vagy testi érzék már nem zavar. Szerzetes az, aki ellenfeleit vadállatok gyanánt magára böszíti, majd pedig őket, mikor tőle menekülnek, üldözőbe veszi. Szerzetesnek lenni folytonos elragadtatást jelent és életre szóló fájdalmat. Szerzetes az, akit úgy áthatnak az erények, mint másokat az élvezetek. A szerzetes végtelen világosságot jelent a szív szemében. A szerzetest az alázat mélysége teszi, melybe minden gonosz szellemet letaszít és belefojt.

22. A gög elfeledteti velünk a vétkeket, az alázat viszont emlékeztet rájuk.

23. A kevélység a lélek világos végső ínsége, mely azt képzei, hogy gazdag, s a sötétben azt hiszi, világos van. Nemcsak haladni nem hagy ez az ocsmány, hanem a magasból is levet.

24. A kevély ember belül rothadt, ám kívül még hamvasan fénylő gránátalma. A kevély szerzetesnek nem kell démon, hisz ő már önmagának démona és ellensége.

25. Semmi köze a sötétnek a fényhez – a kevélynek sincs egyetlen erényhez sem. A kevély szívében káromló szavak teremnek, az alázatosában viszont mennyei látomások. A tolvaj utálja a napot, a kevély is lenézi a szelídeket.

26. A legtöbb kevély ember nem veszi észre, hogy az, s noha úgy véli, hogy szenvedélytelen, halála óráján meglátja nyomorát. Akit ez ejt fogságba, az az Úr segítségére szorul, annak emberi segítség már mit sem ér.

27. Elfogtam egyszer ezt az oktan ámítót, amikor szívemben volt, és anyja vállán vitette magát. Az engedelmség kötelével hurokra kerítettem, és az igénytelen életmód ostorával ostorozva faggattam őket, mondják meg, hogy jönnek belém. Mire az ostorcsapások alatt így szóltak:

„Nekünk nincs eredetünk, születésünk sincs, hisz tőlünk ered, tőlünk születik minden szenvedély. A szív engedelmségben született töredelme nem kis mértékben zaklat minket. De azt nem tűrjük, hogy rajtunk bárki is uralkodjék. Ezért noha az égben fejedelmek voltunk, megszöktünk onnan.

Röviden szólva: mi vagyunk a szülői mindennek, ami az alázattal ellenkezik, mert minden, ami annak kedvez, ellenünk van. De hát ha az égben éreztettük hatalmunkat, akkor hova menekülsz majd előlünk?

Mi gyakran a megaláztatást, engedelmséget, higgadtságot, elnézést, alamizsnálkodást szoktuk nyomon követni. Magzataink: lelki emberek fogyatkozásai, a düh, megszólás, keserűség, harag, hangoskodás, káromlás, tettetés, gyűlölet, irigység, ellentmondás, különtség, engedtlenség.

Egyetlen dolog van, amivel nincs erőnk elbánni, és ezt, mivel most ostorozol, megmondjuk neked:

Ha egyre őszintén hibáztatod magad Isten színe előtt, annyiba veszel majd minket, mint a pókhálót. Mert amint látod, a kevélység lova a hiúság, erre ültem fel.

A szent alázat viszont és magunk hibáztatása kinevetik »a lovat és lovast«, míg szépen zengő győzelmi éneket énekelnek: »Magasztaljuk az Urat, mert dicsőséggel megdicsőült, a lovat és lovast a tengerbe vetette«, vagyis az alázat mélységébe.»

Huszonkettedik fok: Aki felhágott rá, győzött, ha csakugyan föl tudott mászni rá.

23. FEJEZET

A KIMONDHATATLAN, KÁROMLÓ GONDOLATOK

1. Az előzőkben hallottuk, hogy az elvetemült gyökernek, vagyis anyának, ugyancsak elvetemült szülőtte van: a mocskos kevélységet értem az „anyán”, a magzaton pedig, amelyről jobb nem is beszélni, a káromlást.

Azért kell előhozakodni vele, mert nem akármilyen ellenfél, hanem minden másnál sokkal ádázabb ellenség. És a legrosszabb az, hogy nem lehet egykönnyen kimondani, megvallani vagyis kipellengérezni a lelki orvos előtt. Éppen ezért sokakban sokszor kétségbeesést, reménytelenséget okozott, azaz mint a féreg a fában, minden reményüket felőrölte a szentségtelen.

2. Tehát ez, ez a legeslegocsmányabb sokszor előszeretettel magán a szent liturgián, és pedig az átváltoztatás félelmetes pillanatában gyalázza az Urat és az oltáriszentséget. Ám épp ebből tudjuk meg legvilágosabban, hogy nem a mi lelkünk ejti ki belőle azokat a szörnyű, istentelen, érthetetlen szavakat, hanem az istengyűlölő démon, aki szökve távozott a mennyből, mert úgy látszik, ott is káromlást szórt az Úrra. Hiszen ha az enyéme az ocsmány, rút szavak, hogyhogy imádom a szentséget, mikor magamhoz veszem? Hogy is gyalázkodhatom és áldhatok egyszerre?

3. Sokan vannak, akiket ez a lélekrontó, ez a szélhámos nem egyszer már örületbe kergetett. Mert nincs még egy gondolat, melyet olyan nehéz volna megvallani, mint ezt. Ezért sok esetben az emberrel együtt öregszik meg: hisz semmi sem erősíti meg úgy a démonokat és a gondolatokat ellenünk, mint az, ha elhallgatva szívünkben dajkáljuk és rejtegetjük őket.

4. Senki se tartsa magát felelősnek ezekért a káromló gondolatokért, hiszen belelát az Úr a szívünkbe, és tudja, hogy valójában nem a mieink ezek a szavak és gondolatok, hanem ellenségeinké.

5. A részegség botlást okoz, a kevélység meg ocsmány gondolatokat. Mármost a botlásért nem hibás, aki megbotlik, de a részegségért okvetlenül bűnhődni fog.

6. Épp akkor támadnak ezek a tisztátalan, kimondhatatlan gondolatok, amikor imádkozunk, az ima végeztével meg tüstént visszavonulnak. Azokkal ugyanis, akik nem harcolnak velünk, ők sem szoktak harcolni.

7. Nemcsak az istenséget káromolja az istentelen, s minden istenit, hanem szellemileg bizonyos igen ocsmány, szégyenletes szavakat hangoztat bennünk, vagy azért, hogy abbahagyjuk az imádságot, vagy hogy kétségbe essünk. Sokakat visszatartott az imádságtól, sokakat elidegenített a szentségektől.

Némelyek testét búval sorvasztotta el, másokat böjttel tört meg ez a gonosz, ez az embertelen zsarnok, mert sohasem hagyott nekik nyugtot. Nemcsak világiakkal tesz így, hanem szerzetesekkel is: az sugallja, hogy nekik már nincs üdvösség, sőt azt állítja, hogy minden hitetlennél, még maguknál a pogányoknál is nyomorultabbak.

8. Az, akit a káromlás szelleme zaklat és meg akar tőle szabadulni, vegye tudomásul, hogy nem az ő lelke felelős az ilyen gondolatokért, hanem a tisztátalan démon, aki egykor így szólt az Úrhoz: „Ezt mind neked adom, ha leborulva imádsz engem.”

Ezért vegyük mi is semmibe, és szavaira még csak ügyet sem vetve mondjuk: „Távozz tőlem, sátán, én Uramat, Istenemet imádom és csak neki szolgálok! Neked meg hulljon vissza fejedre a baj és a felelősség, a te fejedre szálljon káromlásod a jelen világban és a jövőben!”

9. Aki a fenti módszertől eltérően akar a káromlás démonával megbirkózni, az olyan, mint aki villámot próbál kézzel megfogni. Hogyan is foghatná meg, vagy hogyan mondjon ellene, vagy birkózzon meg azzal, aki hirtelen, szél gyanánt közeledik, egy pillanatnál hamarabb szól, és tüstént eltűnik?

10. Hisz minden ellenfél megáll, verekszik, marad egy darabig, és időt ad annak, aki meg akar küzdeni vele. Ez azonban nem, hanem mihelyt feltűnik, máris távozik. Mihelyt megszólít, továbbmegy.

11. Ez a démon sokszor és szívesen tanyázik az egyszerűbbek, ártatlanabbak elméjében, akik hajlamosabbak az aggodásra és nyugtalanzkodásra, mint mások. Ezekkel, szerintünk, mindez tulajdonképpen nem önhittség, hanem a démon irigysége miatt történik.

12. Hagyjunk fel embertársunk bírálásával, akkor nem félünk majd a káromló gondolatoktól sem, mert az előbbi az utóbbi gyökere, azaz eredete!

13. Mint aki be van zárkózva egy házba, és hallja az odakint elhaladó szavait, noha ő maga nem mondja ki velük azokat, úgy magába visszavonultan élő lélek is megdöbben a démon káromlásait hallva, melyeket ez rajta áthaladva mond.

14. Aki ezt semmibe veszi, megszabadul a bajtól. Aki azonban okoskodva másként viselkedik vele, az a végén alulmarad. Aki ugyanis érvekkel akar szellemeket féken tartani, hasonló a szeleket korlátok közé szorító emberhez. Egy buzgó szerzetes, akit ez a démon zaklatott, már huszadik éve sanyargatta testét böjttel és virrasztással, de mivel semmi hasznát sem látta, elment, és baját egy darab papirosra leírva odaadta egy bizonyos szentéletű férfinak, arca borulva, mert föl sem bírt nézni rá.

Mikor azt az öreg elolvasta, elmosolyodott, felállította a testvérét, és így szólt hozzá: „Tedd a kezed a vállamra, gyermekem!” És miután a testvér úgy tett, a nagy ember így szólt hozzá: „Én elvállalom ezt a bünt, testvér, akárhány évig volt vagy lesz is veled!” Még ki sem jött az öreg a kunyhójából – bizonygatta a testvér – máris eltűnt a baj. Ezt – Krisztusnak hálálkodva – az mondta el nekem, aki tapasztalta.

Aki ezen a szenvedélyen győzelmet aratott, az kiüzte a kevélységet.

24. FEJEZET

A TUDATOSAN VÁLLALT – TEHÁT NEM PUSZTÁN TERMÉSZETES – SZELÍDSÉG, EGYSZERŰSÉG ÉS ÁRTATLANSÁG, ILLETVE A GONOSZSÁG

1. A napot hajnalfény előzi meg, az alázat minden fájának a szelídség az előhírnöke. Figyeljünk tehát a Világosságra, aki így határozza meg a sorrendjüket: „Tanuljatok tőlem – mondja – mert szelíd vagyok és alázatos szívű.” Ezért még mielőtt a napba néznénk, e hajnalfénynek kell minket előbb fölvilágosítania, s akkor majd tüzetesen szemügyre vehetjük a napot. Hisz anélkül, hogy ismernénk ez előbbi, egyszerűen lehetetlen meglátnunk az utóbbit, mint az idézett szavak igazi rendje is mutatja.

2. A szelídség szellemi lelkünk rendületlen egyensúlya, melyet mind a megtiszteltetés, mind a megvetés hidegen hagy. Szelídségre vall az, ha az embertársunk okozta zaklatás közben érte észrevétlenül, őszintén imádkozunk. A szelídség az indulat tengere fölött magasló szikla, mely minden neki verődő hullámot megtör, és semmiképpen meg nem rendül.

A szelídség a türelem támasza, a szeretet ajtaja, vagy inkább szülője, a tisztánlátás alapja – mert írva van: „A szelídeket az Úr megtanítja ösvényeire.” Bocsánatot szerez, valamint bizalmas szólásjogot az imában. A Szentlélek lakóhelye, mert ugyan „kin pihenjen a tekintetem, ha nem a szelíd, nyugodt emberen?”

A szelídség az engedelmesség segítőtársa, testvéri közösség kalauza, dühöngők féke, haragvók lecsillapítója, öröm szerzője, Krisztus követése, angyali sajátság, démonok béklyója, pajzs a keserűség ellen.

3. A szelídek szívében megpihen az Úr, a háborgó lélek viszont az ördög székhelye. A szelídek öröklík, helyesebben birtokba veszik majd a földet, míg az erőszakos embereket elűzik földjükről.

4. A szelíd lélek az egyszerűség trónja, a haragos elme pedig a gonoszság szerzője. A gyöngéd lélek bölcs gondolatokat fogan, mert az Úr vezeti a szelídeket a megfontolásban, s még inkább a belátásban. Az egyenes lélek az alázattal társul, a gonosz viszont a kevélység lánya. A szelídek lelke tudással telik majd meg, ám a haragos elme homály és tudatlanság házastársa.

5. A haragvó meg az alakoskodó ember találkozott, de beszélgetésükben egyetlen egyenes szó sem volt. Az előbbi lelkét fölfedve ugyanis csak dühöngésre lelsz, az utóbbit kutatva pedig gonoszságot látsz.

6. Az egyszerűség a rosszindulatra soha nem hajló lélek mesterkéletlen, kerestetlen magatartása. Az ártatlanság a minden hátsó gondolattól mentes lélek derűs állapota.

7. A gyermekkor fő kiváltsága a kerestetlen egyszerűség. Amíg ez Ádám apánknak megvolt, nem kellett lelke meztelenségét, sem pedig teste szégyenét látnia.

8. Jó a némelyekben természetszerűleg meglévő egyszerűség is, áldott, de nem annyira, mint az, amit verejtékes küszködés árán a hamisság helyébe oltunk be. Hiszen igaz, hogy már az előbbi is sok bonyodalomtól és szenvedélytől őriz és oltalmaz, az utóbbi azonban a

legmagasabb rendű alázat és szelídség szerzője. Továbbá annak nem túl nagy, ennek meg a határtalant is meghaladja a jutalma.

9. Valahányan azt akarjuk, hogy az Úr velünk legyen, járuljunk hozzá egyszerűen, keresetlenül, alakoskodás nélkül, ártatlanul, mint óra közben a tanítóhoz, mesterkéletlenül. Hiszen ő egyszerű – vagyis nem összetett – és azt akarja, hogy a hozzá járuló lelkek is egyszerűek és ártatlanok legyenek.

Egyszerűsége pedig alázat nélkül nem lehet szert tenni. A gonosz ember hamis látnok: azt képzei, hogy a szóból már érti a mögöttük rejlő hátsó gondolatokat, és hogy a testtartás, valamint a cselekvések által leleplezheti a szív titkait.

10. Láttam egyenes lelkeket, akik a gonoszoktól megtanultak gonoszul cselekedni, és elképedtem, hogy még természetes sajátságukat, jó tulajdonságukat is olyan hamar el tudták veszteni.

11. Márpedig amilyen könnyen elromlanak az egyenes lelkek, olyan nehezen tudnak megjavulni az ellenkező jelleműek. Igazán idegenként élni, magunkat másoknak alárendelni és a nyelvünkre vigyázni nem egy esetben mégis sokat ér, és meglepő módon helyrehozza az egyébként már gyógyíthatatlant.

12. Ha a tudás a legtöbb embert felfuvalkodottá teszi, gondold csak meg, hogy a műveltség hiánya és a tanulatlanság nem szokott-e hasonló mértékben alázatossá tenni! Persze, olykor akadnak ám olyanok is, akik tudatlanságukkal kérkednek.

13. Az áldott egyszerűség kitűnő példáját és mintaképét nyújtja nekünk a háromszorosan is boldog egyszerű Pál, hisz senki sehol rövid idő alatt olyan haladást nem látott, nem is hallott, de nem is láthat soha, mint az övé volt.

14. Az egyszerű szerzetes okos számár: engedelmes, és az egész terhet vezetőjére rakja. A hátasállat nem mond ellen annak, aki megkötí, az egyenes lélek sem előljárójának: követi azt, aki kénye-kedve szerint húzza, és még ha megölik, sem tud ellentmondani.

15. Az ártatlanság az eredeti állapotát megtartó lélek tiszta természete, amely mindenkivel érintkezve is megmarad olyannak, ahogyan a teremtéskor létrejött.

16. Az egyenes lelkület mesterkéletlen gondolkozás, hamisítatlan jellem, őszinte, keresetlen beszéd.

Ahogy Istent szeretetnek nevezik, úgy lehet egyenesnek is mondani. Azért mondja a bölcs az Énekek énekében a tiszta szívnek: „az egyenesség beléd szeretett”.

És így beszél atyja is: „Jóságos az Úr, és egyenes”, és azt mondja, hogy azok, akikre ugyanaz a szó illik, üdvözülnek. Így szól ugyanis: „Ő menti meg az egyenes szívűeket”, majd ismét: „A lelkek egyenes voltát nézi” azaz veszi figyelembe „az Úr.”

17. A gonoszság az egyenes lelkület fordítottja: téves gondolkodás, hazug gondoskodás, fenntartással teli eskü, csűrés-csavarás, bonyolult érzelmvilág, feneketlen csalárdság, megrögzött hamisság, már természetessé állandósult önhietség, az alázat ellentéte, bűnbánat színlelése, iszonyodás a bánkódástól, a gyónás gyűlölete, önfejű magatartás, bukások

előidézője, a magunkba szállás ellentéte, dorgálás megmosolygása, bárgyú levertség, hamis áhítat, démoni élet.

18. A gonosz ember a Sátán társa. Még a nevük is azonos, azért tanított bennünket az Úr arra, hogy így nevezzük az ördögöt is: „Szabadíts meg minket a gonosztól!”

19. A gonoszság démoni tudomány, vagy inkább szörnyűség, amit a legtöbb, igazságot nélkülöző ember nem vesz észre.

20. A képmutatás testünk és lelkünk ellentétes, mindenféle cselszövészel behálózott állapota.

21. Meneküljünk a képmutatás szakadékától és az alattomoság vermétől! Hallgassunk arra, aki így szól: „A gonoszok elpusztulnak, mint a fű, hamar elszáradnak, és mint a zöldellő növény, hamar elfonnyadnak.” Az ilyenekkel ugyanis a démonok esznek együtt.

22. „Nehezen jutnak a gazdagok az Isten Országába”, az oktalan okosok pedig az egyszerűség állapotába.

23. Nemegyszer bukás téríti észre az agyafúrtakat, és akaratlan ártatlanságot, azaz üdvösséget szerez nekik.

24. Törekedj megtéveszteni bölcselkedésedet, s ha úgy teszel, üdvösséget, azaz egyenes lelkületet lelsz Urunkban, Jézus Krisztusban. Ámen.

Aki erre föl bírt hágni, bízzon, mert Krisztust, a Mestert utánozva megdicsőül.

25. FEJEZET

A SZENVEDÉLYEK VESZTE, A SZELLEMI ÉRZÉKBEN TÁPLÁLT LEGMAGASZTOSABB ALÁZAT

1. Aki az Úr iránti szeretet érzését és működését világosan, a szent alázatát megfelelő módon, az áldott tisztaságát igazán, az isteni felvilágosítását tisztán, az istenfélelemét őszintén, a szív teljes bizonyosságát feledés nélkül akarja szóval érzékeltetni, és azt véli, hogy az ilyen dolgokról szóló magyarázatokkal felvilágosítja azokat, akik azt nem ízlelték, az olyannak tette hasonlít ahhoz, mint aki szóval és példákkal akarja megérteni, milyen a méz édessége, azzal, aki azt még sohasem ízlette. Az utóbbi bizony hiába értekezik, mondanám inkább: hiába hebeg. Az előbbi pedig vagy nem is tapasztalta, amiről beszél, vagy a hiúság már csakugyan kijátszotta őt.

2. Ez a fejezet olyan kincset kínál kutatásunk tárgyául, amely cserépedényben vagyis a testben van biztonságba helyezve, és amelynek a mivolta minden magyarázat ellenére ismeretlen marad. Csak felül van rajta egy felfoghatatlan felirat, mely végtelen, fáradságos kutatást követel azoktól, akik ésszerűen vizsgálják. Ez a felirat szövege: a szent alázat.

3. Mindenki, akit Isten Lelke vezet, jöjjön el velünk együtt ebbe a bölcs szellemi tanácsba, és szellemileg hozzon kezében istenírta tudománnyal megszerkesztett táblákat. Össze is jöttünk, közösen meg is vitattuk, vizsgálat tárgyává is tettük a becses felirat értelmét. És egyikünk ezt mondta róla: „Teljesítményeink folytonos feledése.” Egy másik: „Mindenkinnél alábbvalónak és bűnösebbnek tartani magunkat.” Más valaki: „Mikor sértegetnek, megelőzni embertársunkat, és elsőként oszlatni el az indulatot.” Megint más: „Az isteni kegyelem és könyörület ismerete.” Ismét más: „A megtört lélek élménye, és önakaratunk megtagadása.”

Én mindezt meghallgattam és magamban megfontoltam, józanul átvizsgáltam, de képtelen voltam az alázat áldott élményét hallásból tapasztalni. Ezért aztán legutolsóként, kutya gyanánt azoknak a tudós szent atyáknak az asztaláról lehulló morzsákból válogatva erre vonatkozólag a következő megállapításra jutottam:

Az alázat a lélek kimondhatatlan kegyelme, melynek csak az a megmondhatója, aki már tapasztalta, kifejezhetetlen kincs, Istentől való név vagyis adomány. Hiszen: „Tanuljatok” mondja, – nem angyaltól, nem embertől, nem könyvből, hanem „tőlem” vagyis abból, hogy én bennetek lakom és világítok és működöm, „mert szelíd vagyok és alázatos szívű” azaz gondolkodású, lelkületű, s „megtaláljátok lelketek nyugalmát” mármint a zaklatásoktól, és a megkönnyebbülést a bűnre hajló gondolatoktól.

4. Ez a szent szőlőtő más színben tűnik fel még a szenvedélyek telén, másban a termés tavaszán és másban az erények nyarán, noha minden megjelenése egyetlen vidám szürethez segít, úgyhogy termésének mintegy sajátos ismertetőjelei vannak.

5. Mert mihelyt kivirít bennünk ennek a szent erénynek a fürtje, ügyel-bajjal megutálunk minden emberi dicsőséget és dicséretet, s száműzzük magunkból a dühöt és haragot. Majd mikor az erényeknek ez a királynője szellemileg felnőtt a lelkünkben, semminek vagyis inkább utálat tárgyának tekintjük minden tettünket. Ekkor kezdjük fölfogni, hogy minden egyes napon a javaink esztelen szétszórásával csak gyarapítjuk terhünket és sejteni, hogy a kegyelem bősége, mellyel Isten elhalmoz bennünket, még büntetésünk további

gyarapodását jelentheti, amennyiben méltatlanok vagyunk ahhoz. Ezen az úton elménk már sértetlen marad, mert biztonságba helyezte magát az alázat reteszével. Csupán a zsványok dörömbölését és incselkedéseit hallja: de egyikük sem árthat neki, mert az alázat bevehetetlen kincstár.

6. Ennyiben mertünk tehát néhány gyatra szóval értekezni e fonnyadhatatlan gyümölcs virágzásáról és rövid fejlődéséről. Azt azonban, hogy mi a szent alázat teljes jutalma, kérdezzétek magától az Úrtól, hiszen az Úrhoz tartoztok! Mert ennek a szent erénynek a mértékéről beszélni képtelenség, a mivoltáról pedig még kevésbé lehet szólni. Próbáljunk hát meg ismét elgondolásunk szerint a jellegéről tárgyalni!

7. Az alapos bűnbánat, a minden szennytől megtisztult bánkódás és másrészt a kezdők szentséges alázata úgy különböztethető meg egymástól, mint a liszt és a kovász a kenyértől. A lélek ugyanis megtörik és kifinomul a tiszta bűnbánattól, majd egyesül, vagyis hogy úgy mondjam, összeáll Istennel az őszinte bánkódás könnyei által, amiből aztán az Úr tüzén sülvé kenyérré lesz, azaz megszilárdul az adott alázat, melyben nincs kovász, nincs felfuvalkodás.

S ezért egyetlen hathatós erővé egyesülve ennek a szent, háromszoros láncnak, vagy inkább szivárványnak valahogy megvannak a saját tulajdonságai is. Úgyhogy ha bármiről állítjuk is, hogy jele az egyiknek, azt találjuk, hogy az a másik ismertetőjele is. Meg is kíséreltem a mondottakat röviden bizonyítékkal igazolni.

8. Ennek a gyönyörű, csodálatos háromságnak az első, jeles tulajdonsága a megvetés legkészségesebb elfogadása – a lélek tárt karokkal várva magához öleli, mivel az lecsillapítja és felégeti a lelki nyavalyákat, a nagy bűnöket. A második tulajdonsága a harag teljes kiirtása és annak lecsillapultával a szerénység. A harmadik, a legkiválóbb pedig a magunk erényei iránt érzett megbízható bizalmatlanság és az állandó tanulásvágy.

9. A törvény és a próféták „beteljesülése Krisztus minden hívő megigazulására”. A tisztátalan szenvedélyek beteljesülése pedig, ha nem vigyázunk, a hiúság és a gőg. Ezek lerombolója éppen ez a szellemi szarvasüsző, mely sértetlenül meg is őrzi élettársát minden halálos méregtől. Hiszen hol látszik benne a képmutatás mérgese, hol a rágalmozás? Hol lappang a kígyó? Hát a szív földjéből napvilágra kerülve nemde inkább megölik, elpusztítják? Az ezzel való viszonyban már nyoma sincs a gyűlöletnek, nincs benne semmiféle ellentmondás, árnyéka sincs az engedetlenségnek, hacsaknem a hitről van szó.

10. Aki ezzel jegyeseként egyesül, az gyöngéd, nyájas, érzékeny lelkiismeretű, mindenkinél megértőbb, nyugodt, vidám, készséges, derűs, éber, serény, és – mit szaporítsuk a szót? – szenvedélyektől mentes lesz, hiszen „megemlékezett rólunk megaláztatásunkban az Úr, és megszabadított minket ellenségeinktől”, mármint szennyes szenvedélyeinktől.

11. Az alázatos szerzetes nem fürkészi kíváncsian a titkokat, a kevély viszont fürkésze veszegeti Isten ítéleteit.

12. Az egyik legtudatosabb testvérnek szemmel láthatólag megjelentek a démonok, és magasztalták. A bölcs férfi azonban így szólt hozzájuk: „Ha nem dicsérték tovább belsőleg gondolatokkal, távozásotokból megértem, hogy derék ember vagyok, de ha tovább dicsérték, dicséreteitekből sejtem tisztátalanságomat, hiszen »minden gőgös ember utálat az Úr előtt«. Vagy távozzatok tehát, és máris derék ember vált belőlem, vagy dicsérjete, és általatok

nagyobb alázatosságra teszek majd szert! Mire azok a fogas kérdésen hirtelen megdöbbenve eltűntek.

13. Ne legyen lelked ennek az éltető folyadéknak ciszternája, mely hol buzog, hol meg kiapad a dicsőség vagyis a gőg hevétől, hanem legyen inkább a szenvedélytelenség forrása, mely egyre ontja magából a szegénység folyamát! Tudd meg, kedves barátom, hogy a völgyek bővelkednek gabonával, azaz lelki gyümölcssel! A völgy az alázatos lélek, hegyek, azaz lelki erények között, mindig felfuvalkodás és indulatok nélkül.

14. Nem böjtöltem, nem virrasztottam, nem földön aludtam, hanem „megalázkodtam”, és rögtön „megmentett az Úr”. A bűnbánat talpra állít, a vezeklés kopogtat az égen, a szent alázat azonban be is nyit oda. Ám én háromságot értek és imádok egységben, és egységet háromságban.

15. A nap világít meg minden látható dolgot, ugyanígy minden ésszerű tettet alázat vezérel. Fény híján minden homályos, alázat híján mindenünk hitvány.

16. Az egész teremtett világon belül van egy olyan hely csak egyetlen egyszer látott napot. Sokszor egyetlen gondolat szül alázatot. Egyetlen egy nap van, melyen az egész világ ujjong: ez az egyetlen erény, mely a démonoknak utánozhatatlan.

17. Más fennhéjázni, megint más nem fennhéjázni, és más megalázkodni. Az első ugyanis minden nap ítél, a második nem ítél, de még magát sem ítéli el, a harmadik viszont, noha ítéleten felül áll, egyre elítéli magát.

18. Más alázatosnak lenni, más alázatosságra törekedni, és más az alázatosakat dicsérni. Az első ugyanis a tökéletesek sajátsága, a második az igazán engedelmeseké, a harmadik pedig minden hívőé.

19. Aki belsőleg alázatos, azt nem árulja el az ajka, mert ami nincs a kincseskamrában, az nem is jön ki az ajtón.

20. A magányos ló gyakran jó futónak tűnik, ám ha ménesbe kerül, mégis rájön, milyen lomha.

21. Ha az elme már nem tetszeleg természetes adottságokban, az az egészség kezdetének a jele. Amíg azonban az előbb említett dolog bűzét szagolja, a kenet illatát még nem érzi meg.

22. Az én hívem – mondta a szent alázat – nem dorgál, nem ítél, nem parancsol, nem okoskodik, amíg csak velem nem egyesül. Miután pedig velem egyesült, nincs már számára vagy ellene törvény.

23. A démonok egyszer dicséretet csempésztek be az egyik jó bajnok szívébe, aki másokhoz hasonlóan erre az erényes életre törekedett, mire az isteni sugallatra cselhez folyamodott, hogy jámbor furfanggal győzzön a szellemek gonoszságán. Fogta, és kunyhója falára sorban felírta a legjobb erények nevét: a tökéletes szeretet, az anygali alázat, a tiszta ima, a romolhatatlan tisztaság és más efféle erény nevét. Mikor aztán jöttek a gondolatok, hogy dicsérvék, így szólt hozzájuk: „Gyerünk vizsgázni!” Majd pedig ment, felolvasta a neveket, és magára kiáltott: „amikor ezek megvannak neked, akkor majd megtudod, hogy még távol állsz Istentől.”

24. Mi nem tudjuk megmondani, mi ennek a napnak a lényeges tulajdonsága. Sajátos hatásaiból viszont felfoghatjuk, ami lényeges benne.

25. Az alázat isteni ellenző, hogy ne lássuk saját teljesítményeinket. Az alázat gyarlóságunk tudatának minden tolvaj számára hozzáférhetetlen mélye, az alázat erős bástya az ellenség ellen. „Ellenség őt rá nem szedi, gonosz ember vagy inkább gonosz gondolat nem árt neki, szétzúzza színe előtt ellenségeit, és megfutamítja azokat, akik gyűlölik.”

26. Az alázat kincsére már szert tett embernek az imént ismertetett sajátos jegyein kívül még vannak mások. Azok ugyanis, amiket az előbb említettünk, egyet leszámítva a látható jelei ennek a kincsnek.

27. Tévedés veszélye nélkül csak arról tudod majd meg, hogy megvan benned ez a szent kincs, ha titokzatos fény áraszt el, és kimondhatatlan vágyat érzel az imára. Ezek észlelése előtt pedig arról, ha a szíved nem botránkozik mások vétkeire. Az itt elmondottak előfutára: irtózni minden hiúságtól.

28. Aki magát lelke mélyéig ismeri, a földbe vettetett: hiszen képtelenség, hogy abban, aki nem így vet, kiviruljon az alázat virága. Aki megismeri magát, eljut oda is, hogy elméjében az Úr félelme lakozzék, és azon az úton haladva elér majd a szeretet kapujáig.

29. Az alázat az Isten országának kapuja: beviszi oda a közeledőket. Azt hiszem, erről mondta az Úr, hogy aki akar, félelem nélkül, „bejön és kimegy” az életből, és „leget talál”, azaz zsenge füvet a Paradicsomban. Valahányan más kapun át jönnek a szerzetesi életbe, a saját életüknek tolvaja és rablója.

30. Ha ezt el akarjuk érni, ne hagyjunk fel az önvizsgálattal, és ha szívbeli meggyőződéssel azt gondoljuk, hogy embertársunk minket mindenben felülmúl, akkor közel az irgalom.

31. Képtelenség, hogy hóból láng törjön elő, de még inkább az, hogy a tévhitűben alázat legyen. Ez az erény az igazhitű híveké, sőt azoké is csak akkor, ha már megtisztultak.

32. Legtöbbször bűnösnek mondjuk és talán azoknak is tartjuk magunkat, ám a szív próbaköve a megvetés.

33. Aki e felé a csöndes rév felé igyekszik, az egyre élet és beszédmódokat, elgondolásokat és ötleteket, keresést és kutatást, gyakorlatokat és fogásokat, kérést és könyörgést végez, gondol ki és tervez, míg Isten segítségével és leginkább lealázó, lelebecsültebb gyakorlatokkal ki nem menti lelke sajkáját az önhittség szüntelen csak viharzó tengeréből. Aki ugyanis ettől megszabadult, az minden bűnére mentséget tudó vámosná válik.

34. Némelyek mindvégig korábban elkövetett rossz tetteikre alapozzák alázatukat, még azok megbocsátása után is, s azokkal pofozzák az ostoba önhittséget. Mások Krisztus szenvedésére gondolva magukat örökre adósoknak számítják. Mások nap mint nap megmutató fogyatékságaik miatt becsülik kevésre magukat. Ismét mások esetleges kísértésekkel, betegségekkel, bukásokkal buktatják meg a fennhéjázást. Újra csak mások pedig a kegyelmi adományok hiányával teszik sajátjukká a kegyelmi adományok anyját.

Vannak azonban – persze, hogy még most is vannak-e, azt már nem tudom megmondani – akik magukkal az isteni ajándékokkal egyenes arányban alázkodnak meg, mert méltatlanoknak tartják magukat ekkora gazdagságra, és úgy érzik, mintha naponta csak növelnék adósságukat. Ez az alázat! Ez a boldogság! Ez a tökéletes pályabér!

35. Amikor azt hallod, hogy valaki néhány év alatt érte el a szenvedélymentesség legfelsőbb fokát, hidd el, hogy nem más, hanem ezen az áldott, rövid csapáson haladt!

36. Szent pár a szeretet és az alázat: az egyik fölemel, a másik pedig a fölemelteket megtartva soha sem hagyja őket elbukni.

37. Más a töredelem, más az önismeret és más az alázat. A töredelem elbukás szülötte: aki ugyanis elbukik, az megtörik és biztos szólásjogától megfosztva ugyan, de dicséretre méltó vakmerőséggel fog neki az imádkozásnak. Mivel már összetört, a remény botjára támaszkodik, és azzal űzi el a kétségbeesés kutyáját.

Az önismeret saját teljesítményeink pontos felmérése és közönséges hibáink állandó tudata. Az alázat Krisztus szellemi tanítása, melyet az arra méltók a lélek rejtekében szellemileg tesznek magukévá, s melyet emberi szavakkal nem is lehet érzékeltetni.

38. Általában aki azt állítja, hogy érzi ennek a kenetnek az illatát, de mikor dicsérik, szíve – akár rövid időre is – mégis indulatba jön, vagy már fontolgatja a dicsérő szavak értelmét, ne ámítsa magát, elámították.

39. Hallottam, hogy valaki lelki meggyőződéssel így szólt: „Ne nekünk Uram, ne nekünk, hanem nevednek adj dicsőséget!”, mert tudta, hogy amilyen a természetünk, nem maradna sérületlen, ha dicséret érné. „Nálad a dicséretem a nagy közösségben” azaz az eljövendőben. Előbb ugyanis nem tudnám azt veszélytelenül fogadni.

40. Ha a kevélység szélsőséges formájának ez a meghatározása, leírása, jellege: megtiszteltetés végett olyan erényeket színlelni, melyek nincsenek meg bennünk; nemde a legmélyebb alázat ismertetőjele csak a következő lehet: mások szeme láttára – lebecsülésük elérése végett – hibákat tettetni, melyekért nem vagyunk felelősek.

Így tett az, aki kenyeret és sajtot vett a kezébe, meg az is aki levetette ruháját, és mivel tényleg tiszta volt, szenvedélytelenül ment át a városon. Nem aggódnak az ilyenek emberi botrány miatt, mert már megkapták a hatalmat, hogy ima révén észrevétlenül mindenkit megnyugtassanak.

41. Akit az előbbi aggaszt, az az utóbbi hiányát árulja el. Mert ha Isten kész minket meghallgatni, mindent megtehetünk. Azon légy, hogy inkább embereket bánts meg, mint Istent, mert ő örül, ha látja, hogy szívesen vállaljuk a gyalázatot a hiú önteltség szorongatása végett.

42. Az ilyen tettekre az idegen életmódja ad alkalmat: a rokonok gúnyolódásának elviseléséhez ugyanis valóban kiváló emberekre van szükség. Ne ütközz meg a mondottakon, hisz a létrára egyszerre senki soha fel nem mászhat!

43. Nem arról tudja meg majd mindenki, hogy Isten tanítványai vagyunk, hogy a démonok engedelmeskednek nekünk, hanem hogy nevünk föl van írva az alázat mennyországában.

44. A terméketlenség természetesen magasba szokta emelni az úgynevezett citromfák ágait, ám lehajolva hamar termővé válnak, akinek józan esze van, ért a szóból.

45. Ennek a szent erénynek foka Isten előtt harminc, hatvan vagy százra emelkedhet. A legutolsóra a szenvedélyektől teljesen mentesek, a középsőre a bajnokok juthatnak fel, az elsőre pedig mindenki. Aki ismeri magát, sohasem fog – lépre csalva – erejét meghaladó vállalkozásokba, hanem már biztos léptekkel halad ennek a szent erénynek az ösvényén.

46. Retteg a tyúk a héja látványától, ennek a gyakorlói meg az ellentmondás hangjától.

47. Jövendölés, illumináció, csodajel nélkül sokan elérték az üdvösséget, az alázat nélkül viszont soha senki be nem jut a menyegzős terembe. Az előbbiek öre ugyanis éppen az utóbbi, míg ennek az előbbiek sokszor vesztére voltak, mégpedig a könnyelmű emberek esetében.

48. Azért, hogy akaratunk ellenére is megalázkodjunk, az Úr ezt rendelte: Senki sem láthatja saját sérüléseit úgy, mint embertársa. Ezért szükséges, hogy egészségünk érdekében ne magunkra, hanem rá és Istenre hagyatkozzunk.

49. Az alázatos lelkületű ember mindig iszonyodik az önakaratától, hisz csalárd az. Az Úrhoz intézett kéréseiben szilárd bizalommal figyel és engedelmeskedik, nem mesterei életmódjával törődik, hanem Istenre bízva gondját, aki a szükséges utasításokat számár révén is megadta Bálámnak.

50. Az ilyen munkás még ha mindent Isten akarata szerint tesz, gondol és szól, akkor sem tulajdonítja azokat saját magának. Az alázatosnak kín és teher a maga feje után menni, mint ahogy a kevélynek más szavát követni.

51. A bűnök kelepcéjét kikerülni véleményem szerint angyali teljesítmény: hisz hallottam, hogy a földi angyal így szólt: „Nem érzem magam semmiben sem bűnösnek, de ez még nem jelent megigazolást. Az Úr mond fölöttem ítéletet.” Ezért kell magunkat folyton elítélni, azaz hibáztatni, hogy önkéntes rosszallásunkkal önkéntelen bűneinket elkerüljük, mert különben kimúlásunk idején elkerülhetetlenül szigorú felelősségre vonnak minket értük.

52. Aki kevesebbet kér Istentől, mint amit megérdemel, az biztosan annál többet fog kapni. Ezt tanúsítja a vámos is: Noha csak bocsánatot kért, megigazolást nyert. A fölfeszített lator is csupán annyit kért, hogy az Úr emlékezzen meg róla az ő országában, és lám, az egész Paradicsomot örökölte.

53. A teremtésben nem látni természeténél fogva nagy vagy kis tüzet. Az igazi alázatban sem maradhat semmi, de semmi bűnös elem. Amíg szándékosan hibázunk, nincs bennünk alázat. Ez hát az alázat jelenlétének a jele.

54. Tudja az Úr, hogy a lélek erénye hozzáidomul a külsőleg szerény viselkedéshez. Kendőt fogott hát, és megmutatta nekünk az alázatosság gyakorlásának módját. A lélek ugyanis tevékenységéhez hasonul, aszerint alakul, s ahhoz is idomul, amit cselekszik.

55. A hatalom az egyik angyal számára – noha nem erre kapta – gögre vezető alkalom lett.

56. Más a magatartása annak, aki trónon és más annak, aki szemétdombon ül, talán ezért ült az a nagy szent a szemétdombon a városon kívül. Mert akkor a tökéletes alázat birtokában, szívbeli meggyőződéssel mondta: „Elismertem hitvány voltomat és sorvadás jött rám. Látom, hogy por és hamu vagyok.”

57. Úgy látom, hogy az emberek közül a hírhedt Manassze vétkeihez senki máséi nem foghatók: az Isten templomát megfertőzte bálványokkal, az egész világ böjtje sem adhatott volna megfelelő elégtételt érte. Am az alázat még a gyógyíthatatlan bajokat is képes volt benne meggyógyítani.

58. „Mert ha kedvelnéd, bizonyára áldozatot adtam volna” – mondja Dávid Istennek –, böjttől meggyötört testben azonban nem telik öröme, „áldozat Istennek...” – érti mindenki, ami következik. „Vétkeztem az ég ellen!” – kiáltott egyszer Istenhez ez az áldott alázat házasságtörés és gyilkosság miatt, és rögtön hallotta: „Az Úr megbocsátotta bűnödöt.”

59. Az örök emléké atyák azt állították, hogy az erre vezető út és alkalom a test fáradságos gyötrése. Én meg azt mondom, hogy az engedelmesség és az egyenes szív, hiszen ezek már természetüknél fogva is ellenkeznek az önhittséggel.

60. Ha ez az utóbbi némelyeket angyalokból démonokká tett, akkor amaz bizonyly démonokból is csinálhat angyalokat. Bízának hát azok, akik elestek.

61. Igyekezzünk, küzdjünk teljes erőből, hogy ennek a csúcsára feljussunk, vagy legalább a vállán vitessük magunkat, de ha még lankadunk akkor legalább a karjaiból ki ne essünk! Mert aki onnan leesik, nem tudom, vajon hozzájut-e bármi örök ajándékhoz.

62. Ennek az erénynek az idegszájai, vezetői – de nem tünetei! A szegénység, az idegen élet vállalása, tudásunk észrevétlen eltitkolása, mesterkéletlen beszédmód, koldulás, nemes származásunk elhallgatása, bizalmaskodás száműzése, bőbeszédűség eltávolítása. Mert semmi soha úgy meg nem alázhatja a lelket, mint a szegény sor, a koldusok életmódja. Mert akkor látszik meg, hogy törekszünk a tökéletességre s hogy szeretjük Istent, ha előmenetelre volna ugyan lehetőségünk, de azt határozottan elkerüljük.

63. Ha valaha fegyvert ragadsz bármi szenvedély ellen, ezt nyerd meg szövetségeseül! Mert „áspison és viperán fogsz jární, s az oroslánt és sárkányt lábbal tapodod” – s én erről azt mondom, hogy a bűnt, a kétségbeesést, az ördögöt és a test sárkánykígyóját.

Az alázat mennyei mágnes, mely a bűnök mélységéből fölránthatja lelkünket egészen az égbe. Egyszer valaki saját szívében szemlélte ennek a szépségét, és ámulatba esve tudakolta a nemzője nevét, mire az derűs, nyugodt mosollyal így szólt hozzá: „Hogyhogy a nemzőm nevét igyekszel megtudni? Hisz névtelen! Nem is mondom meg neked, míg el nem jutsz Istenhez. Övé a dicsőség örökkön örökké. Ámen.”

A forrás anyja a mélység, a belátás forrása pedig az alázat.

26. FEJEZET

Első rész:

A GONDOLATOKAT, SZENVEDÉLYEKET ÉS ERÉNYEKET MEGKÜLÖNBÖZTETŐ BELÁTÁS

1. A megkülönböztető belátás a kezdőkben: önmaguk igaz ismerete, a haladóknál: szellemi érzék, mely hibátlanul megkülönbözteti az igazán jót a pusztán természetes jótól és ennek ellenkezőjétől. A tökéletesekben pedig: isteni felvilágosítás folytán bennük lévő tudás, mely fényével azt is meg tudja világítani, ami másokban homályosan van meg.

Vagy általános értelemben talán inkább így határozható meg a megkülönböztető belátás, és ennek meg is felel: Isten akaratának biztos felismerése minden időben, helyen és dologban. Ez csak azokban szokott meglenni, akiknek tiszta a szíve, a teste, az ajka. A belátás szeplőtelen lelkiismeret és tiszta felfogás.

2. Aki a három szenvedélyt már kellően leküzdötte, az egyúttal leküzdötte az ötöt is. Aki viszont azokat elhanyagolja, egyiket sem győzi majd le.

3. Nehogy tudatlanságból hitetlenkedjünk vagy megrendüljön a hitünk, mikor a szerzetesi életben bizonyos természetfölötti dolgokat látunk vagy hallunk. Hiszen ahol a természetfölötti Isten lakik, ott természetfölötti dolgok is megtörténnek.

4. Általában a következő három okból alakulhat ki bennünk minden démoni támadás: vagy hanyagságból, vagy kevélységből, vagy a démonok irigységéből. Szerencsétlen az első, ugyancsak nyomorult a második, a harmadik viszont kifejezetten áldás.

5. Isten után mindenben a lelkiismeretünket használjuk irányjelző gyanánt és ez legyen mércénk, hogy tudjuk, honnan fúj a szél és arra állítsuk majd a vitorlákat is.

6. Minden Istennek tetsző tevékenységünkben három vermet ásnak nekünk a démonok: Először arra törekednek, hogy a jó megvalósulását megakadályozzák, másodsor, első vereségük után, hogy az ne Isten akarata szerint valósuljon meg; ha pedig ettől a céljuktól is elestek a gazok, akkor szép csöndben lopakodnak lelkünkhöz, és boldognak neveznek bennünket azért, mert mindenben Istennek tetsző életmódot folytatunk. Az elsőnek az ellenszere a buzgóság és a halál gondolata, a másodiké az alárendeltség és a megvetett állapot, a harmadiké pedig, hogy mindig magunkat hibáztatjuk.

7. Ez marad a feladatunk mindaddig, míg szentélyünkbe nem hatol Isten tüze. Akkor ugyanis már nem marad bennünk bűnnel szerzett hajlamokból folyó kényszer; mert „a mi Istenünk tűz”, mely mindenestül megemészt a szenvedélyt, az indulatot, a szerzett bűnös hajlamot, az érzéketlenséget, a belső és külső, érzelmi és szellemi vakságot. A démonok viszont épp a mondottak ellenkezőjét szokták tenni. Mert amikor a lelken úrrá lesznek és elménk világát is megzavarják, nincs már bennünk nyomorultakban józanság, nincs belátás, nincs önismeret, nincs szégyenérzet, hanem csak közöny, érzéketlenség és elvakultság.

8. Azok tudják csak jól, miről van itt szó, akik bujaságukból kijózanodtak, gátat vetettek vakmerő viselkedésüknek, szemérmertlenségükből magukhoz tértek. Mennyire szégyellik ezek magukat, mintegy gondolatban, elméjük kijózanodása, illetve szertelen, s még inkább

szemtelen gerjedelmük lelohadása után amiatt, amit előbb, míg vakon éltek, mondtak és tettek!

9. Amíg be nem esteledik, azaz ha előbb sötétbe nem borul a lélek napja, a betörők sem lopnak, ölnek, pusztítanak. Itt a lopás sajátos vagyonszűkülést jelent. A lopás: jóként megtenni azt, ami nem az. A lopás: a lélek öntudatlan fogsága. A lélek megölése: a gondolkodó elme halála, miután az rossz tettekbe bonyolódott. A pusztulás pedig: a gonoszságot nyomon követő kétségbeesés.

10. Azt senki se hozza fel mentségül, hogy gyöngye az evangélium parancsainak teljesítésére, mert vannak lelkek, akik a parancson is túlmentek. Győzzön meg legalább az, aki embertársát magánál jobban szerette és feláldozta érte életét, noha nem is kapott rá külön parancsot az Úrtól.

11. Bízsanak a szenvedélyek lealázott rabjai, mert még ha minden hurokban fennakadtak, ha minden betegségben szenvedtek is, azért egészségük helyreálltával mindenki számára orvosok, fényes világítók, kormányosok lesznek, s amikor az egyes betegségek lefolyását tanítják, saját tapasztalataikra támaszkodva, megmentik a bukás szélén állókat.

12. Ha még némelyeken korábbi bűnös hajlamaik zsarnokoskodnak, ám tudnak tanítani, még ha csak pusztán szóval is, tanítsanak, csak ne legyenek előljárók! Talán egyszer majd legalább saját szavaik miatt elszégyellik magukat, és hozzáfognak a gyakorlati cselekvéshez. Akkor legalább velük is az történik majd, amit némely sárban fetregő esetben láttam: Fertőbe merülve odasüllyedésük módját tudtukra adták az előljáróknak, s azért tették, hogy üdvükre szolgáljon, nehogy azok is ugyanazon az úton essenek el. Aztán pedig mások üdvössége miatt a Mindenható őket magukat is kimentette a fertőből. Ha meg a szenvedélyek rabjai önként belevetnek magukat az élvezetekbe, ezzel szó nélkül igazolják ezt a tanítást: ezért is kezdett el Jézus először tenni, és azután tanítani.

13. Vészes, valóban vészes tengeren kelünk át, mi szegény szerzetesek, amely csak úgy háborog a sok szélről, tele van sziklazátonnyal, örvénnyel, gázlóval, szörnyeteggel, kalózzal, víztölcsérral és hullámmal. Sziklazátonyon itt a lélekre vonatkozóan a hirtelen, dühödtt haragot értem, örvényen meg az elmét környékező reménytelenséget, amely azt a kétségbeesés mélyébe igyekszik sodorni.

Sekélyes gázlón a tudatlanságot, mely a rosszat jónak tartja. Szörnyetegen ezt a nehézkes, szilaj testet. Kalózzokon a hiúság álnok szolgálait, akik elragadják tőlünk rakományunkat, az erények kemény munkával szerzett gyümölcsét. Hullámokon az egyre dagadva feszülő bendőt, mely ösztönösen a szörnyeteghez irányít, víztölcséren pedig az égből kivetett keveléséget, amely előbb fölemel, majd pedig a feneketlen mélységbe ránt.

14. Akik a nevelésben jártasak, jól tudják, milyen feladatok valók a betűvetést kezdőknek, milyenek a haladóknak, és milyenek a tanítóknak. Legyen eszünk, nehogy a tanulást túl hosszan elnyújtva egyre csak hivatásunk gyakorlásának elemi feladatainál időzzünk! Nagy szegény az, ha mindenki szeme láttára vén fejjel még mindig iskolába kell járni. Itt egy kitűnő ábécé mindenki számára: engedelmesség, böjt, szörzsák, hamu, könnyek, gyónás, hallgatás, alázat, virrasztás, bátorság, dermesztő hideg, fárasztó munka, kimerültség, megvetettség, töredelem, megbocsátó lelkület, testvériesség, szelídség, egyszerű és kíváncsiságtól mentes hit, a világgal nem törődni, a szülőktől gyűlölet nélkül elszakadni, semmihez nem ragaszkodni, ártatlansággal társult egyszerűség és önkéntes szűkölködés.

A következő pedig jó szabály és számvetés a haladók számára: szerénység, higgadság, jó reménység, csöndes nyugalom, helyesen megkülönböztető belátás, az ítélet állandó emléke, részvét, vendégszeretet, nyugodt figyelmeztetés, szenvedélyektől mentes ima, anyagiak iránti közömbösség.

Legvégül pedig a földi életben buzgón tökéletességre jutott szellem és test meghatározása, leírása, illetve mintája: rabul nem ejthető szív, tökéletes szeretet, alázatforrás, az elme függetlenedése, Krisztus bennünk lakása, az ima világának biztonsága, isteni felvilágosítás bősége, halálvágy, életundor, menekvés a testtől. Így lesz a világ szószólója, Isten ostromlója, angyalok szolgatársa, mérhetetlen mély tudású, titkok szentélye, kimondhatatlan dolgok őre, emberek megmentője, Isten a démonok fölött, úr a szenvedélyek fölött, s egyben a test ura, a természet sáfára, s a bűntől menekülve a szenvedélymentesség hajléka, végül pedig az Úr segítségével az Úr követője.

15. Testi betegség idején ugyancsak szükségünk van önuralomra, mert ha a démonok látják, hogy ágynak estünk, és egy ideig gyöngeségből képtelenek vagyunk önmegtagadást gyakorolni ellenük, akkor igyekeznek súlyos kísértésekkel ostromolni. A világban élők között a harag démona szegődik társul a betegekhez, néha pedig még a káromlás is. A világtól távol élők között azonban a betegekre, ha jól el vannak látva a szükséges dolgokkal, a torkosság és a bujaság vár, ha viszont kietlen, küzdelmes helyeken tartózkodnak, a fásultság és a hálátlanság zsarnoka áll lesben.

16. Megfigyeltem, hogy a bujaság farkasa növeli a beteg kínjait és éppen a kínjai közepette izgalmat és magömlést okoz benne. Bizony megdöbbenő volt azt látni, ami az ilyenekkel történt: látni a heves fájdalmak között felgerjedő, tomboló testet. Majd megfigyeltem és láttam ágyban fekvő betegeket, akiket épp a betegágyukon töltött el az Isten ereje, vagy a töredelem vigasza, és a vigasztalással el is háritották a fájdalmakat, s eljutottak oda, hogy nem is kívántak többé a betegségtől szabadulni. Máskor pedig láttam olyanokat, akik rosszul voltak, de a betegség mint valami fenyíték hatására lelki bajuktól megszabadultak, és dicsőítettem azt, aki porhüvely által tisztítja meg a porhüvelyt.

17. Minthogy az elme szellemi, nyilván meg van áldva szellemi érzéssel is. Akár megvan ez bennünk, akár nincs, szüntelenül iparkodjunk megszerezni, mert amikor megjelenik, külső érzékeink sem fognak már a maguk eredeti módján működni. Ennek tudatában jelentette ki az egyik bölcs: „És majd isteni érzékre lelsz.”

18. A szerzetesi életet szívbeli meggyőződéssel kell folytatni: tettel, szóval, gondolattal és érzéssel, hisz különben nem szerzetesi, hogy ne mondjam: nem „angyali” élet.

19. Más az Isten gondviselése, más az oltalma, más a védelme, újra csak más dolog az ő irgalma és megint más az ő megerősítő vigasztalása. Az első az egész teremtésben megnyilvánul, a második csak a hívőkben, a harmadik az igazán hűséges hívőkben, a negyedik a neki szolgálókban, az utolsó pedig az őt szeretőikben.

20. Néha ami az egyik embernek orvosság, a másiknak méreg; néha pedig még ugyanannak a személynek is valami alkalmas időben rendelve orvosság, míg alkalmatlan időben egyenesen méreggé válhat.

21. Láttam esztelen orvost, aki egy megtört beteget gyalázattal illetett és nem ért el vele mást, mint hogy kétségbeesésbe kergette. Ám láttam rátermett jó (lelki) orvost, aki megszegyenítést alkalmazva végzett műtétet a felfuvalkodott szíven, és így annak minden büzlő gennyét eltávolította. Láttam, hogy ugyanaz a beteg egyszer az engedelmesség italát itta fertőtlenítés végett és felélénkült, lábra állt és nem merült álomba; majd pedig mikor lelki szeme fájt, magányban élt és hallgatott. „Akinék füle van a hallásra, hallja meg!”

22. Vannak, de nem is tudom, hogy (hiszen nem szoktam Isten adományait önteltségből kíváncsian fürkészn), akik úgyszólván természetüknél fogva hajlamosak az önuralomra, a magányos életre, a tisztaságra, a tartózkodásra, a szelídségre, a töredelmes bűnbánatra. Míg vannak mások, akik elé mintegy önnön természetük gördít ezekkel szemben akadályt, mégis tőlük telhetően erőt vesznek magukon. Ezek ugyan időnként csúful járnak, de mivel a természet legyűrői, nekem jobban tetszenek, mint az előbbieik. Ember, ne kérkedj könnyen szerzett kincssel! Aki ugyanis sok károdát, nyavalyádat, veszteségedet előre tudva ezt ajándékba adta, úgyahogy megmentett téged a tőle ingyen kapott előnyökkel. Egyébként még gyermekkori nevelésünk, életmódunk és elfoglaltságaink is segítenek vagy hátráltatnak minket felnőtt korunkban az erény, a szerzetesi élet gyakorlásában.

A szerzetesek világossága az angyalok, a szerzetesség pedig minden ember világossága. Igyekezzenek tehát mindenkinek mindenben az erény mintaképeül szolgálni! Senkinek semmiféle botrányt ne okozzanak azzal, amit tesznek vagy mondanak! Mert ha a világosság sötétséggé válik, akkor milyen sűrű lesz majd a sötétség, vagyis mekkora homályban élnek majd a világiak?

23. Hallgassatok tehát rám! Jobb, ha nem köntörfalazunk, ha nem vesztegetjük el nyomorult életünket ezernyi és miriád ellenség ellen harcolva, hiszen úgyis képtelenek leszünk minden fortélyukat jól megfigyelni, vagy egyáltalán fölfedezni. A Szentháromság segítségével a hárommal fegyverkezzünk föl a három ellen, mert egyébként sok bajt hozunk magunkra.

24. Viszont ha bennünk is jelen van, aki „a tengert szárazföldre változtatta”, akkor biztosan átkel majd azon zavartalanul a mi Izraelünk is, tudniillik az Istent szemlélő elménk, és meglátja, hogy az egyiptomiak a könnyeik árába fulladnak. De ha ő nem lakik bennünk, ki bírja ki hullámainak, vagyis ennek a testnek a zúgását? Ha viszont gyakorlati cselekvésünk során fölkel bennünk az Isten, szétszóródnak ellenségei, és ha szemlélődés útján közelítünk hozzá, elfutnak színe elől és előlünk is, akik Őt is és minket is gyűlölnék.

25. Igyekezzünk ne pusztá szóval, hanem inkább verejtékes fáradsággal, ismeretet szerezni Isten dolgairól! Kimúlásunk idején ugyanis nem szavakat, hanem tetteket kell majd fölmutatnunk.

26. Akik azt hallják, hogy egy helyen kincs van, kutatnak utána és a kutatással járó sok fáradság miatt gondosan őrzik is, amit találtak. A könnyen jött vagyon viszont könnyen is megy.

27. Bajos dolog bűnnel szerzett hajlamokon fölülkerekedni, akik pedig még egyre csak gyarapítják azokat, már vagy kétségbeestek, vagy semmi hasznuk nem volt a világ elhagyásából. Persze tudom, hogy Isten mindent megtehet, neki semmi sem lehetetlen.

28. Fogas kérdést tettek föl nekem némelyek, amely túl magas egy magamfajta embernek, s mellyel a kezembe került könyvek egyike sem foglalkozik. Ezt mondták ugyanis: „A nyolc főbűn alapgondolatai közül melyek számítanak egy másik magzatának? Vagy a három fő közül melyik nemzője az öt melyikének?” Hát én a rejtvényre dicséretes tudatlanságot hozva föl mentségül, ezt tanultam a szent férfiaktól: „A bujaság anyja a torkosság, a fásultságé a hiúság. A sértődöttség a három közös szülöttje, akárcsak a harag is, s a kevélység anyja szintén csak a hiúság. Én viszont válaszul így szóltam azokhoz az örök emlékű férfiakhoz: nagyon szeretném már megismerni a nyolc szülötteit is: tudniillik hogy melyiknek melyik a magzata?”

Meg is tanítottak rá nagyon kedvesen ezek a szenvedélyeiken úrrá lett férfiak, hogy nincs rend vagy értelem az értelmetlenekben, hanem csak ellenkezés meg forrongás. Majd meggyőző példákkal meggyőztek a boldogok, és sok meggyőző érvet hoztak föl, melyekből néhányat beledolgoztunk a jelen fejezetbe, hogy majd azok segítségével a többiekről megvilágosuljunk.

Példának okáért: A szertelen nevetés hol bujaságból, hol hiúságból származik – amikor valaki magában visszatetsző módon tetszeleg –, hol épp élvezet vagy épp böjtölés következménye – ha a böjtölők fennhéjáznak –, hol meg fásultságból vagy éppen természetes okokból is származhat. A szószaporítás hol falánkságból, hol meg hiúságból. A fásultság hol elpuhulásból, hol pedig istenfélelem hiányából. A káromlás voltaképpen a kevélység kölyke, de sokszor attól van, hogy magunkban elítéljük embertársunkat, van azonban, hogy a démonok idétlen irigykedése okozza. A keményszívűség néha a túlságos jóléttől, sokszor meg a közönytől vagy rendetlen ragaszkodástól van. A ragaszkodás maga viszont a bujaságtól vagy a kapzsiságtól és a sok más egyébtől. A gonoszság megint a beképzeltségtől és a haragtól. A színlelő képmutatás az a kielégültségből és a különködésből alakulhat ki. Ezek ellentétei nemcsak ellentéteitől születnek. De hogy ne sokat beszéljek (hiszen kifogyok közben az időből, ha egyenként akarom őket vizsgálni): lényegében minden fönt említett szenvedély romlása az alázat. Akiben ez megvan, az mindent legyőzött.

29. Minden bűnös szokás szülője az élvezetvágy és a rosszindulat. Aki ezeket megtartja, nem látja meg az Urat. És semmit sem használ nekünk, hacsak az előbbitől tartózkodunk, az utóbbitól pedig nem.

30. Az Úr félelmére az uralkodókkal és a vadállatokkal kapcsolatos félelmünkről vegyünk példát, az Isten iránti szeretetre pedig a testi szerelem szolgáljon számunkra mintául, mert semmi akadályja annak, hogy az erényekre azok ellentéteiről vegyünk példát.

31. Ugyancsak elkorcsosult a mai nemzedék, és telis tele van képmutatással és beképzeltséggel. Testi fáradozást talán mutat ugyan fel, mint hajdani atyáink, de nem méltó azok kegyelmi adományaira. Márpedig az emberi nem szerintem még sohasem szorult rá úgy kegyelmi adományokra, mint épp most. És méltán bűnhődünk, hiszen nem fáradozásaink béreként, hanem csak alázatos egyszerűség jutalmaként jelenti ki magát Isten. Ha pedig az Úr hatalma az erőtlenségben teljesedik ki, az Úr mégsem taszítja el az alázatos munkást.

32. Ha Krisztus atlétái közül bárkit fizikailag romlott állapotban látunk, ne igyekezzünk ravaszul megtudni, milyen ítélet okozta nyavalyáját, hanem inkább fogadjuk egyszerű, ártatlan szeretettel, ápoljuk mint tulajdon tagunkat, mint hadirokkant bajtársunkat!

33. Van betegség a vétkek megtisztítására, s van a büszkeség megalázására. Ha jó, egyedül jó Mesterünk és Urunk némelyeket gyakran renyhének lát az önfegyelmében, akkor enyhébb fegyelmzés gyanánt betegséggel alázza meg testüket, és néha a lelküket is megtisztítja a gonosz gondolatoktól és a szenvedélyektől.

34. Mindazt, ami velünk történik, akár látható, akár láthatatlan, vagy jól, vagy szenvedéllyel vagy közömbösen fogadhatjuk. Láttam egyszer, hogy három testvér büntetést kapott. Az egyik bosszankodott, a másik nem bánta, a harmadik pedig egyenesen örült neki.

35. Megfigyeltem, hogy a földművesek egyforma magot vetnek el, de mindegyiknek megvan a maga szándéka: ez, hogy kifizesse az adósságát az, hogy vagyont gyűjtsön magának, amaz, hogy Uralkodóját ajándékkal tisztelje meg, más pedig, hogy az élet útján járóktól jótettéért elismerést hajhásszon. Ez, hogy vetélytársát gyötörje, az pedig, nehogy az emberek ócsárolják tétlensége miatt. Ezek a földművesek vetésének a nevei: böjt, virrasztás, alamizsna, kötelességteljesítés és hasonlók. Vizsgálják hát meg buzgón a testvérek szándékaikat az Úrban!

36. Mint ahogy a kútból vizet húzva azzal néha véletlenül a közmondásos békát is felhúzzuk, úgy az erények gyakorlásakor gyakran az azokkal összefonódó hibákat is vakon elkövetjük. Például: a vendéglátással a torkosság fonódik össze, a szeretettel a bujaság, a megkülönböztetésre képes tisztánlátással a ravaszkodás, az okossággal a hamisság, a szelidséggel az alattomoság, a restség, a késlekedés, a feleselés, különöcség, engedetlenség; a hallgatással a tanítás terhe, az örömmel az önhittség, a reménnyel a lustaság, a szeretettel megintcsak az ítélkezés, a csöndes, magányos életmóddal a fásultság és a tétlenség, a tisztasággal a keserűség, az alázattal a bizalmaskodás, végül mint csodaszernek tekintett kenőcs vagyis inkább kábítószer, mindezekkel együtt jár a hivalkodás.

37. Ne keseredjünk el, ha valamit hosszú időn át kértünk Úrtól, és ő nem hallgat meg: hiszen az Úr ugyan szeretné, hogy minden ember egy szempillantás alatt megszabaduljon a szenvedélyektől, de tudja, hiszen előre tud mindent, hogy ez nem válna javukra. Ha Isten nem teljesíti kérésünket, az biztosan a következő dolgok egyike miatt történik velünk: vagy mivel még idő előtt kérjük, vagy méltatlanul és hiú módon, vagy hogyha teljesítené kérésünket, felfuvalkodnánk, vagy pedig mert kérésünk teljesítése után már hanyagul élnénk.

38. A szenvedélyek egy kivételével visszavonulnak némelyektől – nemcsak a hívőktől, hanem még hitetlenektől is – és csak azt az egyet hagyják hátra, hogy mindegyikük helyét betöltse, amely a gonoszság alapja, mert olyan ártalmas, hogy még a mennyből is levet.

39. Gondolom, senki sem kételkedik abban, hogy a démonok és a szenvedélyek egy időre vagy egyszer s mindenkorra visszavonulnak a lélektől. Azt azonban, hogy hányféleképpen történik tőlünk való visszavonulásuk, kevesen tudják. A bűnös anyag az isteni tűztől fölemésztve elsorvad, ha pedig az ki van irtva és a lélek megtisztul, akkor már azzal együtt fogynak a szenvedélyek is, hacsak anyagi életmódunkkal, hanyagságunkkal újra magunkhoz nem vonzzuk őket. Önként visszavonulnak a démonok, és bennünket gondatlanokká tesznek, majd pedig hirtelen elragadják nyomorult lelkünket.

40. A rossz vagy a szenvedély nem természetesen van meg természetünkben, hiszen a szenvedélyeknek nem teremtője Isten. Viszont sok természetes erény van meg bennünk, amely tőle származik. Nyilván ezek közé tartoznak az alábbiak is: irgalom, mert hát a pogányok is éreznek részvétet; szeretet, hisz sokszor az oktalan állatok is könnyeznek egymás

elvesztése miatt; hit, mivel azt mindnyájan magunkban hozzuk létre; remény, mert mikor kölcsönzünk, vetünk, hajózzunk, azt a nagyobb haszon reményében tesszük.

Ha mármost a szeretet, amint kimutattuk, természetes erény bennünk, s ugyanakkor a törvény köteléke, tökéletes teljesítése akkor az erények sem állnak távol természetünktől. Szégyelljék hát magukat azok, akik azzal mentegetőznek, hogy képtelenek az erényeket gyakorolni!

41. Természetfölötti erények a tisztaság, higgadtság, alázat, imádság, virrasztás, böjt, szüntelen töredelem. Ezek közül némelyeknek ember, némelyeknek angyal, némelyeknek pedig maga az Isten-Ige a tanítója, illetve az adományozója.

42. Két rossz közül a kisebbet kell választani. Például: Gyakran miközben imádkozunk, testvérek jönnek hozzánk. Ilyenkor két dolog közül választhatunk: vagy kénytelenek vagyunk az imát abbahagyni, vagy – ha válasz nélkül küldjük el – a testvért megbántani. A szeretet fontosabb az imánál: ez ugyanis részleges, az viszont elismerten mindent magában foglal.

Még egy másik példa: Valamikor régen, még fiatal koromban, amikor egy városban vagy faluban voltam, étkezés közben ragadott meg a torkosság és hiúság gondolata, és mivel tartottam a falánkság ivadékától, inkább a hiúságnak adtam be a derekam. Persze tudom én, hogy a torkosság démona a fiatalokban gyakran legyőzi a hiúságét, ami természetes is.

43. A világiak között minden baj gyökere a kapzsiság, a szerzetesek között pedig a torkosság. Lelki emberekben akadnak nemegyszer bizonyos jelentéktelen hibák, amelyeket Isten gondviselés folytán hagy meg, hogy azok néhány jelentéktelen, büntelen dologért erősen hibáztatva magukat az alázat biztos birtokába jussanak.

44. Nem tehet szert alázatra az olyan kezdő, aki engedelmességtől függetlenül, teljesen önállóan él, hisz aki magától tanul mesterséget, az mind beképzelt.

45. Az atyák két elemi erénnyel határozzák meg a gyakorlati cselekvést, s ez ésszerű is, mert az egyik gátat vet az élvezeteknek, míg a másik ezt a gátat alázattal erősíti meg. Ezért kettős a bünbánat is, hiszen gátat vet a bűnnek, és alázatot hoz létre.

46. A jó emberre jellemző, hogy ad mindenkinek, aki csak kér tőle; a kivételesen jámborra pedig, hogy még annak is ad, aki nem kér. Az viszont, hogy valaki – főleg ha módjában áll – ne is kérjen vissza semmit attól, aki elvesz valamit, ez már csakis a szenvedélyektől mentes ember sajátossága.

47. Folyton figyeljük magunkat: Hol állunk minden szenvedély, minden egyes erény dolgában, a kezdeti, a középső, vagy a legfelső fokán? A démonok minden ellenünk irányzott támadásának háromféle lehet az eredete: az érzékiség, a kevélység vagy az ő irigységük. Boldogok az utolsók, a középsők nyomorultak, az elsők pedig mindvégig haszontalanok maradnak.

48. Van egy érzület, de inkább magatartás, amit úgy neveznek: helytállás. Akit ez megszáll, az többé már nem fél, nem futamodik meg soha semmi kintől. Ennek a dicső magatartásnak a hatalmába kerülve a vértanú lelke könnyen semmibe vette a kínzásokat is.

49. Más pusztán a gondolatoktól őrizkedni, és más az elmére vigyázni. Amennyire távol van napkelet napnyugattól, annyira felsőbbrendű, de fáradtságosabb is az utóbbi az előbbinél.

50. Más a gondolatok elhárításáért imádkozni, más ellentmondani nekik és más semmibe venni őket és följük emelkedni. Az első módszerről tanúskodik, aki így szólt: „Isten, siess segítségemre!” és ehhez hasonló. A másodikról, aki ezt mondta: „Hadd feleljek egy szót szidalmazómnak”, majd ismét. „Szomszédjaink ellenségévé tettél minket”, a harmadikról pedig az, aki így énekelt: „Elhallgattam, nem nyitom ki számat, és csukva tartom, míg előttem az istentelen”, illetve „A kevélyek igen gonosz tetteket művelnek, de én a te szemlélésedtől nem térek el.”

Ezek közül aki a középső módszert választotta – főként ha készületlenül találja őt a kísértés – gyakran alkalmazza az első módszert is; az első azonban még nem bírja a második módon visszaverni az ellenséget, a harmadik pedig már semmibe nem nézi a démonokat.

51. A test természetesen képtelen a testnélküli ellenségnek határt szabni; csakhogy annak, aki Istennel van, minden lehetséges.

52. Ha jó a szaglásunk, megtudhatjuk, ki tartogat titokban illatszert. A tiszta lélek fel is szokta ismerni másokban azok tudta nélkül a jó illatot, melyet ő maga is elnyert az Istentől, és a bűzt, amelytől már megszabadult.

53. Lehet, hogy nem mindenki lesz úrrá a szenvedélyeken, de igenis mindenki üdvözülhet, azaz kiengesztelheti Istent.

54. Ne hajtson uralma alá az az idegen fajzat, mely az Isten üdvözítő tervének titkait vagy az emberek között előforduló jelenségeit kívánja kíváncsian kutatni, míg észrevétlen arra céloz, hogy az Úr személyválogató. Önhittség kölykei ugyanis azok, ez közismert dolog.

55. A kapzsiság démona gyakran alázatosságot színlel, a hiúság démona pedig alamizsnaosztásra buzdít, mint az érzékiségé is. Ha tehát mindkettőtől megtisztultunk, mindig, mindenütt gyakoroljunk irgalmasságot.

56. Némelyek azt állítják, hogy egyik démon a másiknak ellenére tesz. Ám én arra a megállapításra jutottam, hogy mindegyik a mi romlásunkra tör.

57. Minden lelki tevékenységünket, fizikait és szellemit egyaránt megelőz egy sajátos szándék és nemes vágy, melyek Isten segítségével valósulnak meg. Ha tehát nem vetjük meg az előbbiekkal az alapot nem fog bekövetkezni az utóbbi sem.

58. Ha – mint a Prédikátor mondja – minden dolognak az ég alatt megvan a maga ideje – és ebben a mindenben a mi szent életmódunk feladatai is benne vannak, akkor vigyázzunk, kérem, és minden időben arra törekedjünk, aminek ideje van! Okvetlenül megvan a maga ideje a bajnok esetében a szenvedélyek lenyesésének, de megvan az ideje – az újonc küzdők esetében – a szenvedélyek jelenlétének is. Megvan az ideje a könnyeknek és a keményszívűségnek, az engedelmességnek és a parancsolásnak, megvan az ideje a börtnek és az evésnek, a test, vagyis az ellenfél elleni harcnak és a lángoló testi szenvedély kihunyásának. Megvan az ideje a lélek viharának és a szellem szélcsendjének, a szívfájdalomnak és a lelki örömmnek, megvan az ideje a tanításnak és a figyelmes hallgatásnak, megvan az ideje a szennyes magömlésnek – talán éppen önteltségünk miatt – és a

megtisztulásnak, alázat útján, megvan az ideje a küzdelemnek és a tisztas kikapcsolódásnak. Megvan az ideje a csendes nyugalomnak és a figyelmünket el nem foglaló elfoglaltságnak, a folytonos imádságnak és a tettetés nélküli szolgálatnak. Ne keressük hát idő előtt, kevély lelkesedéstől megtévesztve, azt, aminek megvan a maga ideje: télen azt, ami nyáron időszerű, vetéskor azt, ami az aratással jár együtt, hiszen megvan az ideje annak, hogy fáradozást vessünk és annak is, hogy kimondhatatlan kegyelmi adományokat arassunk. Egyébként a kellő időben azt sem fogjuk majd betakarítani, aminek akkor már eljön az ideje.

59. Kimondhatatlan gondviselés következtében némelyek fáradozásuk előtt, némelyek fáradozásuk közben, némelyek fáradozásuk után, némelyek pedig haláluk óráján nyerik el Istentől fáradságuk szent jutalmát. Most az a kérdés, ezek közül ki alázatosabb a többinél.

60. Van bűneink sokaságából, azaz lelkiismeretünk súlyos, elviselhetetlen fájdalomából eredő kétségbeesés: tudniillik sok sérülése miatt túl mélyre merül a lélek, és azok súlyától belesüllyed a kétségbeesés mélyébe. És van olyan kétségbeesés is, amely kevélység és önhittség miatt jön ránk, mert azt gondoljuk, hogy méltatlanul ért bennünket a bukás.

Figyeljük meg, és meglátjuk, hogy ez a jellemző tulajdonságuk: az egyik azontúl már átadja magát a közönynek, míg a másik kétségbe esve kitart az önsanyargatás mellett, aminek persze nincs semmi értelme. Az előbbiből tehát rendszerint kigyógyít az önuralom és a jó reménység, és a többiből pedig a megalázkodás és az, hogy nem ítélünk meg senkit.

61. Ne ütközzünk meg, ne csodálkozzunk, ha azt látjuk, hogy némelyek szép szavakat hangoztatva gonosz tetteket visznek végbe, hiszen talán a paradicsomi kígyót is magasztos szóval döntötte romlásba az önhittség.

62. Minden vállalkozásodban és cselekvésedben, akár független vagy, akár fegyelem alatt (közösségben) élsz, fizikailag avagy szellemileg dolgozol ez szolgáljon számodra mintául és mértékül: Vajon igazán Isten akarata szerint való-e az, amit teszel?

Például, ha mint kezdők bármi áhítatgyakorlatot folytatunk is, de annak végzése során nem gyarapszik lelkünkben az alázatosság, akkor úgy vélem, nem Isten akarata szerint végezzük, akár jelentős az, akár jelentéktelen.

63. Bennünk, kiskorúakban tehát ez előbbi az Úr akaratát jelző bizonyosság; a haladóknál talán a zaklatások megszűnte; a tökéletesekben pedig az isteni megvilágosítás bőséges beáradása.

A csekélységek nagy emberek kezében talán nem is olyan csekélyek; a jelentős dolgok viszont kicsinyes emberek kezében még nem okvetlenül tökéletesek.

64. A felhőktől megtisztult légkör ragyogónak mutatja a napot. A bűnnel szerzett hajlamoktól megszabadult és bocsánatra méltatott lélek is bizonyára látta már az isteni fényt.

65. Más a bűn, más a mulasztás, más a hanyagság, más a szenvedély és más a bukás. Aki az Úr kegyelméből ért a mérlegeléshez, végezzen itt alapos vizsgálatot!

66. Némelyek a lelki adományok közül a csodatevést, a szemmel látható csodát mindennél értékesebbnek mondják, mert nem tudják, hogy van annál sok becsesebb, csak hogy rejtett és éppen ezért biztonságos adomány.

67. Aki teljesen megtisztult, az látja, ha nem is magát embertársa lelkét, de legalábbis annak állapotát, aki pedig még csak halad, az a test által alkot ítéletet róla.

68. Egy kis tűz sokszor egész erdőt elpusztít, mint ahogy egy kis hiba minden fáradozásunkat tönkreteszi.

69. Néha az ellenség pihentetése serkentőleg hat szellemi képességünkre anélkül, hogy a szenvedély tüzét gerjesztené, néha meg a sok önsanyargatás talán még nemi izgalomba is hoz, azért, hogy ne magunkban bízunk, hanem abban, aki tudunk kívül kiöli élnék érzékiségünket.

70. Ha azt látjuk, hogy némelyek Isten akarata szerint szeretnek minket, főleg velük szemben óvakodjunk a bizalmaskodástól, mert semmisem vet véget a szeretetnek és okoz gyűlöletet úgy, mint a bizalmaskodás.

71. A lélek szeme szellemi és igen gyönyörű, a testetlen lényeket kivéve minden létformát felülmúl. Ezért sokszor a szenvedélyek rabjai is beeláthatnak mások gondolataiba az irántuk érzett nagy szeretet miatt, főleg ha a porhüvely még nem húzta le őket a maga szennyével.

72. Ha a szellemivel természetyszerűleg semmi úgy nem ellenkezik, mint az anyagi, akkor ... aki olvassa, értsen belőle.

73. A vakmerő vizsgálódás a világiaknál ellenkezik Isten gondviselésével, nálunk (szerzeteseknél) pedig a lelki tudománnyal. A lelki betegek testi bajaikból és viszontagságaikból, azaz külső megrázkódtatásokból tudják meg, hogy az Úr látogatja őket, míg a tökéletesek a Lélek jelenlétéből és a kegyelmi adományok gyarapodásából.

74. Van egy démon, amely akkor jön hozzánk, mikor lefekszünk aludni, és szennyes gondolatokat lövöldöz ránk, hogy ha lustaságból nem kelünk föl imádkozni és nem fegyverkezünk föl ellene, miután mocskos gondolatokkal aludtunk el, szennyesek legyenek az álmok is, amiket látunk.

75. Az egyik gonosz lelket előfutárnak hívják. Csak arra vár, hogy kinyissuk szemünket, és beszennyezi első gondolatunkat. Add napod zsengejét az Úrnak, mert napod azé lesz, aki előbb jön! Figyelemreméltó kijelentést tett nekem egy kiváló munkás: „Magából a reggelemből meg tudom mondani az egész napom lefolyását.”

76. Számos útja van mind az életszentségnek, mind a kárhozatnak. Ezért gyakran ami az egyik embernek ellenére van, a másiknak igazán megfelel, és mindkettőjük szándéka tetszik az Úrnak.

77. A démonok megpróbáltatásaink során arra törekednek rávenni, hogy valami helytelent mondjunk vagy tegyünk, és ha már nem bírnak csöndesen odaállnak és azt tanácsolják, hogy kevélyen adjunk hálát Istennek.

78. Akiknek arra van gondjuk, ami odafönt van, azok a test világától eltávolodva, apránként feljutnak oda. Akiknek pedig arra, ami idelent van, azok leszállnak alulra, mert a testtől elvált lelkek számára nincs már közbeeső állomás.

79. A teremtmények közül egyetlen egy van, ami másban nem pedig önmagában kapta meg a létet, és csoda, hogy természetesen fönnáll attól függetlenül is, amiből a létet kapta.

80. A jó lányokat az anyák hozzák világra, az anyákat pedig az Úr: nem bolondság az ellenkezőjükre is a fönti szabályt alkalmazni.

81. Aki gyáva, ne menjen csatába, parancsolta Mózes (vagyis helyesebben maga Isten), nehogy a lélek végső tévedése rosszabb legyen a test első bukásánál, ami ésszerű is.

Testünk minden tagjának az érzéki szem a világa, a szent erények szellemi világa pedig az ítélőképesség.

Második rész:

AZ ÉLESEN MEGKÜLÖNBÖZTETŐ BELÁTÁS

1. Ahogy a szarvas epedve vágyik a folyóvízre, úgy vágyódnak a szerzetesek az isteni akarat, a jó megértésére, sőt azzal vegyes és még az azzal ellenkező felismerésre is. Ezekről igen sok mondanivalónk volna, de nehéz megmagyarázni.

Például: Melyik dolgunkat kell intézni haladéktalanul, minden várakozás és késlekedés nélkül, mint amire az is figyelmeztet, aki így szól: „Jaj neked, aki napról napra”, azaz alkalomról alkalomra „késlekedsz”, és melyiket illő körültekintéssel, mint ahogy az bíztat, aki ezt mondta: „irányítás kell a hadviseléshez”, majd pedig „Minden illő módon és rendben menjen végbe.”

Mert ilyen fogas kérdésekben bizony nem akárki tud biztos helyzetfelismeréssel dönteni. Hiszen az Istentől ihletett Dávid is, aki által a Szentlélek beszél, sokszor úgy látszik, ezért imádkozik. Hol így szól: „Taníts meg engem, hogy a te akaratodat cselekedjem, mert te vagy az én Istenem!”, hol meg: „Vezess igazságod szerint...”, aztán pedig ismét: „Mutasd meg, melyik úton járjak...”, mert az élet minden gondjától, szenvedélyétől „hozzád emelem föl lelkemet”.

2. Mindazoknak, akik szeretnék megismerni az Úr akaratát, előbb ki kell irtaniuk a magukét, majd pedig ha hittel és ártatlan egyszerűséggel imádkoztak, és alázatos szívvel és kétségtől mentes elmével kérdezték meg az atyákat akár a testvéreket is, úgy fogadják azok tanácsait, mintha Isten szájából származna, még ha történetesen a maguk szándékával ellenkezik is, amit mondanak, s még ha a megkérdezettek nem is olyan szentek.

Mert nem igazságtalan az Isten, hogy megtévesztené a lelkeket, akik ártatlan hittel, alázatosan elfogadják embertársuk tanácsát és döntését. Még ha a kérdezettek értelmetlenek is lennének, az aki szól, szellemi láthatatlan.

Aki a fenti szabályt habozás nélkül követi, azt mélységes alázat vezeti. Hiszen ha volt, aki hárfadallal oldotta meg problémáját, nem gondoljátok, hogy óriási különbség van az értelmes elme és a szellemi lélek meg az élettelen zengés között? Sokan, akik önmaguktól még nem érték el ezt a tökéletes, és egyébként könnyű erényt, hogy magukban és maguktól próbálják megérteni, mi igazán kedves az Úr előtt, sokféle és igen bonyolult magyarázatot adtak nekünk erről.

3. Azok közül, akik ezt [az Istennek tetsző megoldást] kutatták, némelyek visszavonták elméjüket a lélek mindkét irányú minden törekvésétől, attól is, hogy bármire is vállalkozni akarjanak, de az ezzel ellenkező szándéktól is. Majd pedig saját akaratukról teljesen lemondva, meghatározott számú napon át elméjüket buzgó imával az Úrhoz emelték. Így lehet eljutni az Ő akarata ismeretére: vagy úgy, hogy már a szellemi Értelem beszél értelmünkkel szellemileg, vagy úgy, hogy a két lehetőség közül az egyik elgondolás teljesen eltűnik a lelkünkben.

Mások a vállalkozásukkal járó gyötrelmekből és az ellene szegülő erőkből értik meg, hogy mi az, ami az Istentől való, hasonlóan ahhoz, aki így szól: Többször is „el akartunk hozzátok menni, ... de a sátán megakadályozott benne. Mások viszont épp ellenkezőleg, az

ügyük váratlan megsegítéséből értették meg, hogy azt Isten szívesen veszi; ezt a mondást idézve: „Segít az Isten mindenkinek, aki a jót választja.”

4. Aki megvilágosodás folytán elérte azt, hogy Isten lakjon benne, az mind a sürgős, mind a halasztást igénylő ügyeiben az imént említett módon szokott teljes bizonyosságra jutni, különösebb idővesztés nélkül.

5. Az, ha valaki döntéseiben bizonytalankodik és sokáig kétségek között tipródik, felvilágosulatlan és nagyravágyó lélekre vall. Nem igazságtalan az Isten, hogy elzárkózzék azoktól, akik alázattal zörgetnek. Mindenben, akár sürgős, akár halasztást igényel az ügyünk, az Úrra kell összpontosítanunk minden szándékunkat: mindazt, ami tiszta a ragaszkodástól, mentes minden szennytől, és valóban az Úrért, nem pedig másért történik, még ha nem is egészen jó, a javunkra fogják írni. Ha viszont olyasmit erőltetünk, ami képességeinket meghaladja, az már veszélyes kimenetelű vállalkozás.

6. Az Úr ránk vonatkozó döntéseit képtelenség szavakba öntenünk. Sokszor ugyanis a javunkat akarva szándékosan elrejtjük előlünk akarátát, mert tudja, hogy ha fölismernénk, akkor sem követnénk, s akkor már engedelmesséért járó súlyosabb büntetést kapnánk.

7. Az egyenes szív már megszabadult a bonyodalmas ügyektől, és veszélytelenül hajózik az ártatlanság hajójában.

8. Vannak derék lelkek, akik Isten iránti szeretetből, szívbeli alázattal fognak erejüket meghaladó feladatok végzésébe, és vannak, akik kevély szívvel teszik ugyanezt. Mert ellenségeink szándéka gyakran az, hogy erőnket meghaladó dolgokat tanácsoljanak nekünk, hogy miattuk elkeseredve attól is elessünk, amire képesek vagyunk, és teljesen nevetségessé tegyünk magunkat ellenségeink szemében.

9. Láttam lelkileg és testileg betegeket, akik vétkeik sokasága miatt erejüket meghaladó küzdelmekbe fogtak, és nem is bírták azokat. Megmondtam nekik, hogy Isten a bűnbánatot az alázat, nem pedig az erőlködés nagysága szerint ítéli meg.

10. Néha neveltetésünk a lehető legsúlyosabb hibák oka, néha viszont a társaság is, amelyben forgunk, ám nemegyszer a romlott lélek maga képes önnön vesztét okozni. Aki szakít az első kettővel, az talán a harmadiktól is megszabadul. De aki a harmadik bajba jutott, annak már sehol sincs menedéke, hiszen az égnél biztosabb hely nincs is.

11. Ha olyanokkal vitatkozunk, akik – hitetlenségük vagy téves hitük miatt – rossz szándékkal támadnak bennünket, egy-két figyelmeztetés után hagyjuk abba a beszélgetést, azokkal viszont, akik meg akarják tudni az igazságot, fáradhatatlanul tegyünk mindig jót! Bánjunk azonban mindnyájukkal úgy, hogy ez lelkük és saját szívünk megerősödését szolgálja!

12. Ugyancsak oktalan, aki a szentek természetfölötti érényeiről hallva kétségbe esik, hiszen azok szépen rávezetnek e két tanulság egyikére: egy buzgóságra gerjesztenek szent bátorságukkal, vagy mély önismeretre és a bennünk rejlő gyöngeség elismerésére vezetnek legszentebb alázatukkal.

13. Vannak gonosznál gonoszabb tisztátalan démonok, akik azt sugallják, hogy a bűnt ne magunkban kövessük el, hanem azon vannak, hogy mások is csatlakozzanak hozzánk a

rosszban, mégpedig azért, hogy büntetésünket súlyosbítsák. Megfigyeltem, hogy valaki egy rossz szokást mástól tanult meg, csak hogy aki tanította, észre tért, báni kezdte bűnét, majd fel is hagyott a rosszal, ám tanítványa tettei miatt hatástalan volt a bűnbánata.

14. Valóban nagy, mégpedig felfoghatatlanul nagy a szellemek gonoszsága, kevesen látják meg, sőt úgy vélem, azok sem teljes mértékben. Hogy hogy kényelemben és jóllakottan éberen virrasztunk, böjt és sanyarúság közepette pedig nyomorultul álomba merülünk? Vagy például magányban élve megátalkodunk, de másokkal együtt élve magunkba szállunk. Éhen kísértéseink vannak álmunkban, tele hassal viszont kísértéstől mentesek maradunk. Szükségben komorak és töredelmetlenek vagyunk, borozgatás közben meg egyszerre vidámak és szint csupa töredelem. Aki ért hozzá, az az Úr segítségével világosítsa föl ezekről a dolgokról a felvilágosításra szorulókat, mert az ilyen dolgokban mi magunk is felvilágosításra szorulunk. Annyit azért elmondunk, hogy az ilyen visszasság nem mindig a démonoktól való, hanem néha ettől a nekünk adott vegyes alkattól is, mely nem is tudom hogy s mint mocsos, mohó testiségbe burkol.

Ami a főt említett dolgoknak ezt a nehezen belátható fonákságát illeti, esedezzünk őszintén, alázatosan az Úrhoz, és ha könnyörgésünk után és az alatt azt tapasztaljuk, hogy ugyanúgy előfordul a dolog, vegyük tudomásul, hogy nem a démonoktól, hanem a természetünktől van. Sokszor azonban az isteni gondviselés ellentétes úton akar jót tenni velünk, és mindezzel önhittségünket csökkenti. Súlyos dolog Isten szándékainak a mélységét kíváncsian kutatni, mert a kíváncsi az önhittség hajójában utazik, de bizonyos dolgokat mégis meg kell említeni a többség gyöngesége miatt.

15. Valaki megkérdezte az egyik tisztán látó férfitől: „Ugyan miért tüntet ki Isten kegyelmi ajándékokkal és csodajelekkel némelyeket, mikor előre tudja, hogy elbuknak?” Ő így felelt: „Hogy a többi lelki embert is óva intse; hogy az akarat szabadságát megmutassa; hogy a bukottak minden mentségét elvágja az ítéleten.”

16. A törvény, minthogy tökéletlen, azt mondja: „Vigyázz magadra”, ám az Úr, minthogy ő több mint tökéletes, testvérünk javítását is megparancsolta, mikor így szólt: „Ha vétkezik ellened a testvéred...” Ha tiszta és alázatos a feddésed, helyesebben intésed, ne vond ki magad az Úr parancsának teljesítése alól, főleg azok között, akik elfogadják, de ha még nem jutottál el odáig, akkor legalább a törvény előírása szerint teljesíts szolgálatot!

17. Ne ütközz meg azon, hogy barátaid is ellened fordulnak! A könnyelműek ugyanis a démonok eszközei, főleg azok ellenségei körében.

18. Egyvalami bennünk ugyancsak elgondolkoztat. Noha az erények dolgában a mindenható Isten, az angyalok és a szentek vannak segítségünkre, az ellenkezőjünkben pedig csupán a gonosz démonok, hogy hogy könnyebben, mohóbban hajlunk a szenvedélyekre? Erről én nem akarok, nem is tudnék részletes kifejtést adni.

19. Ha a teremtmények megtartják eredeti természetüket, akkor hogy lehetek Isten képe s egyszersmind agyag keveréke (ahogy a nagy Gergely mondja?) Ha pedig a teremtett lények valamelyike valahogy másképp van, mint ahogy létrejött, okvetlenül egyre csak sóvárog eredeti állapota után.

20. Minden ügyességünket arra kell fordítanunk, hogy a porhüvelyt (testünket) mintegy Isten trónjáig emelve trónra ültessük. Ne hozzon hát fel senki kifogásokat előrehaladása ellen, mert nyitva a kapu és az út.

21. A szent atyák teljesítményeiről szóló szó hallgatása buzgóságra serkent lelket, elmét; a buzgókat pedig az oktató szó hallgatása szokta azok utánzására vezetni.

22. A józan belátás lámpa a sötétben, a tévelygők visszavezető útja, fény a vakoskodóknak. Aki tisztánlátó, egészségre tesz szert és sokféle betegséget űz el.

23. Mindazok, akiket csekélységek csodálóinak mondanak, kétféleképpen esnek ebbe a hibába: vagy teljes tudatlanságból, vagy alázatosságból embertársaik dolgait nagyítva, magasztalva.

24. Igyekezzünk ne csak birkózni a démonokkal, hanem hadakozni is ellenük. Az előbbi ugyanis hol leterít, hol elterül maga is, az utóbbiak viszont egyre csak üldözik az ellenséget.

25. Aki szenvedélyt győz le, az démont sebesít meg. Aki szenvedélyt színlel és azzal becsapja ellenségeit, az legyőzhetetlen marad velük szemben. Egyszer az egyik testvért gyalázzal illették, mire ő minden belső felindulás nélkül gondolatban imádkozott, majd elszomorodást színelve kezdett keseregni a megaláztatásokon, hamis szenvedéllyel rejtve el szenvedélytelenségét. Egy másik testvér jóllehet egyáltalán semmi része nem kívánta az előljárói tisztet, azt, színlelte, hogy törli magát utána.

Hogy is foglaljam szavakba annak a tisztaságát, aki látszatra bűn elkövetése végett beugrott a bordélyházba, és a kéjnért rávette az erényes élet követésére? Az egyik remetének meg valaki jókor reggel hozott egy fűrt szőlőt. Erre ő – az illető eltávozása után – színleg mohón, étvágytalanul felfalta, a démonok előtt torkosnak mutatva magát. Másvalaki pedig miután elvesztett néhány pálmalevelet, egész nap úgy tett, mintha keseregne. Az ilyeneknek viszont nagyon vigyázniuk kell, nehogy noha az ellenfelet akarják becsapni, ők maguk menjenek lépre vagy essenek saját csapdájukba. Ezekre illik igazán a mondás: „Mint csalók, és mégis igazak.”

26. Aki szent testet akar felajánlani Krisztusnak és tiszta szívet akar bemutatni neki, az ügyeljen a higgadságra és az önmegtartóztatásra, mert ezek nélkül minden fáradságunk hasztalan.

27. Ahogy szemünk fénye változó, úgy sokféle a szellemi napnak lélekben keletkező árnyalata, mert más és más a testi vagy lelki könnyek útján, a testi vagy szellemi szemek által, az ige hallgatásából vagy a lélekben sajátos módon gerjedő öröm, megint más a magányos életből, más az engedelmességből fakadó, ezen túl pedig sajátos módon más az ami elragadtatás útján, kimondhatatlan módon, szellemi fényben állítja az elmét Krisztus elé.

28. Vannak erények és vannak anyaerények. Ha van eszünk, az anya megszerzésére törekszünk. Ezekre az anyákra saját működésével maga Isten tanít, a lányaikra viszont sokan.

29. Vigyázzunk, nehogy böjtöléskor az étel hiányát túl sok alvással pótoljuk! Az oktalanok tesznek így, mint ahogy ellenkezőleg is. Láttam „munkásokat”, akik csak bizonyos körülmények között engedtek egy kicsit a gyomornak; a derék férfiak pedig egész éjjel állva

gyorsan meggyötörték a nyomorultakat, és megtanították rá, hogy azontúl kész örömmel kerülje a jóllakottságot.

30. A kapzsiság démona keményen küzd a szegényekkel, és ha nem bír velük, akkor már a nélkülözést hozva fel ürügyül rábírja az anyagiak iránt közömbösöket, hogy anyagiasakká legyenek.

31. Mikor leverték vagyunk, egyre forgassuk fejünkben az Úr Péternek adott parancsát: hetvenhét-szer megbocsátani a vétkezőnek. Amit ugyanis másnak parancsolt, azt ő maga még sokkal inkább meg fogja tenni.

Ha viszont egészen felfuvalkodunk, jusson megint eszünkbe aki így szól: Aki megtartja az egész lelki törvényt, ám egyetlen szenvedéllyel vétkezik, t. i. a kevélységgel, az mindegyikért felelős.

32. Vannak az irigy gonosz lelkeknek bizonyos rendjei, melyek önként visszavonulnak a szentektől, nehogy vesztes csaták esetén győzelmi koszorúk szerzésére adjanak alkalmat azoknak, akiket zaklatnak.

33. „Boldogok a békességszerzők” – ezt senki sem vitatja; de én láttam már boldog viszálykeltőket is. Két testvér parázna viszonyt tartott fenn egymással, mire aztán az egyik bölcs belátású szerzetes – igen tekintélyes férfi – kölcsönös gyűlöletet szerzett nekik: az egyiket megrágalmazta a másik előtt, mintha az őt becsmérelte volna, az előtt pedig emezt hasonlóképpen. És mivel igen bölcs férfi volt, képes volt így emberi fufanggal elhárítani a démonok gonoszságát, azaz viszályt kelteni, ami aztán feloldotta a paráznaság kötelékét.

34. Van, aki parancs miatt hág át parancsot: Láttam ifjakat, aki Isten akarata szerint közel álltak egymáshoz, és mégis, hogy most lelkiismeretének ne ártsanak, kölcsönösen megállapodtak abba, hogy egy időre elváljanak egymástól.

35. A lakodalom nem fér össze a temetéssel, a kevélység is összeegyeztethetetlen a kétségbeeséssel. Ám a démonok állhatatlansága miatt mégis lehet olykor egyszerre látni mindkettőt.

36. Némely tisztátalan démonok kezdetben a Szentírás értelmezésére biztatnak bennünket. Ezt főleg a hiú emberek szívében szeretik megtenni, és leginkább azokéban, akik már jártasak a világi tudományokban, hogy apránként megtévesztve istenkáromló eretnokségbe vezessék őket.

A magyarázat alatt lelkünkben érzett zavarból és ömlengő, alantas örömből ismerjük majd föl a démonok teológiáját vagy helyesebben halandzsáját.

37. A teremtett dolgoknak megvan a Teremtő adta rendjük, a kezdetük, némelyiküknek még a végük is, ám az erény határa határtalan. Mert ahogy a zsoldáros mondja. „Minden tökéletes dolognak láttam a végét, de a te parancsod igen tágas” azaz határtalan.

38. Ha némely derék munkás a gyakorlati tevékenység erejéből eljut oda, hogy szemlélődésre lesz ereje, és ha „a szeretet nem szűnik meg soha” és ha „az Úr őrzi félelmed bejáratát és szereteted kijáratát”, akkor ennek a határa valóban határtalan, és folyton haladunk benne mind a jelen, mind a jövő világban, és az ismeret világát világossággal gyarapítjuk.

Noha sokak szemében talán furcsának tűnik állításunk, mégis kijelentjük. A fenti elv értelmében, tisztelt barátom, én azt mondanám, hogy még a szellemi lények sincsenek haladás nélkül. Állítom, hogy dicsőségre dicsőséget és tudásra tudást halmoznak.

39. Ne csodálkozz, ha a démonok gyakran jó gondolatokat sugallnak nekünk, majd azoknak észjárásunknak megfelelően ellentmondanak. Ellenségeink szándéka ugyanis az, hogy ezzel elhitessék velünk, hogy ismerik benső gondolatainkat is.

40. Ne légy szigorú bírása azoknak, akik szóval nagyszerűen tanítanak, ha látod, hogy lomhák a gyakorlatra, mert a tett hiányát sokszor kárpótolja az épületes szó. Nincs meg okvetlenül mindenkinek egyaránt minden. Némelyekben ugyanis a szó múlja felül a tettet, másokban viszont az utóbbi múlja felül az előbbit.

41. Rosszat az Isten sem nem okozott, sem nem teremtett. Tévedtek hát azok, akik azt mondták, hogy lelkük bizonyos szenvedélyei természetesek. Nem értették meg, hogy mi változtattuk át természetünk elemi tulajdonságait szenvedélyekké. Például: természettől fogva van bennünk mag gyermekek nemzésére, mi azonban paráználkodásra fordítjuk. Természettől fogva van bennünk indulat a kígyó ellen, mi meg embertársunk ellen használjuk. Természettől fogva van bennünk igyekezet, hogy az erényekre törekedjünk, ám mi a rosszra törekszünk vele. Természetes hogy a lélek dicsőségre vágyik, ám csak a mennyekre! Természetes az önérzet, de csak a démonokkal szemben. Ugyancsak természetes dolog örülni, mégpedig az Úrnak és embertársunk sikerének. Kaptunk némi haragtartást is, de lelkünk ellenségei ellen. Kaptunk étvágyat, de nem kéjvágyat.

42. Az elszánt lélek felingerli maga ellen a démonokat, s ahogyan szaporítja az összecsapásokat, szaporodnak a diadalkoszorúk is. Akit az ellenség nem sebesít meg, az még nem okvetlenül nyer ilyen koszorút, aki viszont nem csügged el az esetleges bukások miatt, azt az angyalok mint bajnokot dicsőítik.

43. Három éjszakát töltött egyvalaki a földben, majd egyszer s mindenkorra életre kelt. Aki pedig a három karon úrrá lett, az már nem hal meg.

44. Ha gondviselő fenyítésként bennünk való fölkelte után a nap elhatározza első lenyugvását, biztosan a sötétséget tette rejtékhelyévé és éjjel lett, és ekkor majd ránk támadnak a korábban visszahúzódtott vad oroszlánkölykök, vagyis a szenvedélyek szúrós bozótjának minden vadja. Ordítanak, hogy elragadják a bennünk élő reményt, és követelik Istentől maguk számára a szenvedélyek táplálékát, akár tettel, akár gondolattal.

Homályt elviselő alázat útján aztán ismét fölkel a napunk. A vadak erre összegyűlnek és tanyájukba, azaz gyönyörhajhászó szívekbe térnek nyugodni és már nem bennünk. Akkor azt mondják majd a démonok egymás között: „Az Úr irgalmában megint nagy dolgot művelt velük” mi meg nekik: „Nagy dolgot művelt az Úr velünk: minket öröm töltött el, titeket pedig kiűztek.” „Lám, az Úr könnyű felhőre száll”, bizonyára minden vágyon felülemelkedett lélekre, és „Egyiptomba érkezik”, amint az imént még elsötétült lélekre, „és megrendülnek az ember alkotta bálványok”, vagyis az elme okoskodása.

45. Ha Krisztus mindenható létére testileg menekül Heródestől, tanulják meg a vakmerők, hogy ne vessék magukat kísértésekbe. Hiszen így szól az Írás: „Ne ingadozzék a lábad, és nem szunnyadozik, ki téged őriz.”

46. Összefonódik a gőg a bátorsággal, mint a közmondásos kúszónövény a ciprusfával. Egyre azon legyünk, hogy még csak eszünkbe se jusson bármi erényt magunknak tulajdonítani, hanem kikutatva mindegyiknek sajátos jellegét, vegyük fontolóra, vajon valóban megvan-e bennünk, és akkor biztosan belátjuk fogyatékos voltunkat.

Szüntelen vizsgálj a szenvedélyek ismertetőjeleit is; akkor megtudod, hogy sok van benned belőlük, amiket betegek lévén vagy gyarlóságból vagy bűneinkből eredő mélységes előítéletből képtelenek vagyunk felismerni.

47. Isten a szándékot nézi, a tőlünk telhető dolgokban pedig kegyesen megköveteli a véghezvitelt is. Nagy ember, aki nem mulaszt el semmi tőle telhetőt, ám nagyobb, aki alázattal arra vállalkozik, ami meghaladja erejét. Sokszor a démonok megakadályoznak a könnyű, de hasznos dolgok végzésében, és inkább arra ösztönöznek, hogy fáradtságosabbakkal próbálkozzunk.

48. Úgy vélem, József azzal nyert elismerést, hogy elfordult a bűntől, nem pedig azzal, hogy szenvedélymentességről tett tanúságot. Vizsgáljuk meg, hány és milyen bűn elkerülésével jár jutalom! Jó az árnyékot kerülni, de az igazság napjához járulni még fenségesebb.

49. A homály botlásra vezet, a botlás bukásra, a bukás meg halálba. A vízgőz gyakran víztől tisztul, a szenvedélyek köde meg könnyektől.

50. Más a zavaros látás, más a hályog és megint más a vakság. Az elsőt az önmérséklet gyógyítja meg, a másodikat a magány, a harmadikat pedig az engedelmesség és az értünk engedelmeskedő Isten.

51. Mi az evilági tisztítók két példájából kiindulva feltételezzük, hogy a túlvilágot szem előtt tartók megtisztulásának is két módja van: Az Úr akarata szerint élő közösséget például ványoló malomnak mondjuk, amely ledörzsöli a lélek szennyyét, durvaságát, otrombaságát.

Az elvonultság pedig kelmefestő műhely volna azoknak, akik már kivetkőztek a bujaság, a haragtartás, az indulatosság szenvedélyéből, és azon túljutva már a nyugalom állapotára törekszenek.

52. Némelyek azt állítják, hogy azért esünk vissza ugyanazokba a bűnökbe, mert hiányzik belőlünk a kellő bűnbánat, mely korábbi vétkeinkért megfelelő elégtételt ad. Vizsgáljuk azonban meg, vajon kellő módon tartott-e bűnbánatot mindenki, aki nem esik vissza ugyanabba a hibába.

53. Némelyek vagy azért estek vissza ugyanazokba a hibákba, mert előbbi hibáik mély feledésbe merültek, vagy mert Istent érzékiségből tekintik kegyesnek, vagy mivel lemondtak, üdvösségükről. És ha nem volna aki hibáztatna érte, azt állítanám, hogy már képtelenek ezt az ellenséget megkötni, mert az a megszokás hatalmával zsarnokoskodik rajtuk.

54. Megfontolandó: Hogyhogy a lélek, noha testetlen, nem látja a hozzá érkező, vele azonos jellegű jövevényeket, hogy kifélék? Vajon talán testhez való kötöttsége miatt, amit csak az ismer, aki összekötötte?

55. Megkérdezett egyszer az egyik bölcs tudású ember: Mondd meg nekem, mondd meg, mert tudni akarom: melyik szellem szokta a bűn nyomán megalázni és melyik fennhéjázóvá tenni az elmét? S minthogy zavarba jöttem a kérdéstől, és esküvel állítottam, hogy nem tudom, az érdeklődő így szólt: Néhány szóval neked adom a belátás kovászát, aztán hagylak, hogy fáradozz a továbbiak kutatásán:

A test, a harag, a has imádása, a fásult csüggedtség és az álom démona nemigen szokta pöffeszkedővé tenni az elmét, de a pénzsóvárság, uralomvágy, bőbeszédűség és sok másé rosszat rosszal szokott tetézni. Ezért áll ezekhez egészen közel a megítélés szelleme is.

56. Ha valaki világiakat látogat meg vagy fogad, és egy óra, vagy egy nap múltán azok távozásakor fájdalmat, nem pedig olyan örömet érez mint az, aki akadálytól vagy csapdától szabadult meg, az vagy a hiúság vagy az érzékiség játékszere.

57. Mindenekelőtt azt fürkésszük, honnan fúj a szél, nehogy ellenszélben találjuk kifeszíteni a vitorlákat!

58. Szerezz szeretetből vigasztalást a gyakorlott öregeknek, akik sanyargatással elcsigázták testüket, biztosíts nekik egy kis pihenőt! Tanítsd önmegtágadásra az ifjakat, akik bűnökkel elcsigázták lelküket: juttasd eszükbe az örök büntetést!

59. Képtelenség, mint már föntebb is említettük, mindjárt kezdettől a torkosságtól és a hiúságtól teljesen megtisztulnunk. De azért ne kezdjünk lakmározással harcolni a hiúság ellen, a torkosság legyőzése ugyanis hiúságot szül – kezdőkről beszélek –, tehát inkább szűkös étellel mutassuk vele szemben fölényünket! Mert eljön majd az óra, sőt azok számára, akik akarják, már itt is van, hogy az Úr ezt is lábunk alá vesse.

60. Szerzetes életet kezdve a fiatalok és az idős emberek nem ugyanazok ellen a szenvedélyek ellen harcolnak, mert sokszor éppen ellenkező jellegű betegséggel jöttek. Ezért áldott az áldott alázat, mert a bűnbánat fiataloknak és időseknek egyaránt biztonságos és lehetséges is.

61. Ne zavarodj meg amiatt, amit most mondok: Eléggé ritkák ugyan, de azért vannak egyenes, ártatlan lelkek, gonoszságtól, tettétéstől, rosszakarattól mentesek, akiknek mindenképp ellenére van az emberekkel való érintkezés, és akik képesek vezetőjükkel a magányból, mint valami révből, fölmenni a mennybe anélkül, hogy a közös étellel járó bajokra szükségük volna vagy botrányokról akár csak tudomást is szereznének.

62. A bujákat meg tudják gyógyítani az emberek is, a gonoszokat pedig az angyalok, ám a kevélyeket csakis Isten.

63. A szeretet nemegyszer ilyen formát is ölthet: Hagyjuk, hogy hozzánk látogató embertársunk tegyen csak mindent tetszése szerint, mi magunk pedig zavartalan jókedvet mutassunk.

64. Gondolkodjunk el azon, hogyan, milyen mértékben, mikor és vajon egyáltalán van-e törlő hatása a jótettek megbánásának, mint ahogy van a rossztettek utáni bánatnak!

65. Vezessen minket mély belátás abban, hogy mikor tartozunk helytállni, a szenvedélyeket szító elemekkel szemben milyen esetekben és meddig kell megbirkózni és

mikor kell kitérni előlük. Meglehet ugyanis, hogy gyöngeségünk miatt jobb menekülni, hogy meg ne haljunk.

66. Figyeljük meg, és vigyázzunk, milyen alkalommal és hogyan önthetjük ki keserőségünkben haragunkat, a démonok közül melyek magasztalnak fel, melyek aláznak meg, melyek tesznek keménnyé, melyek vigasztalnak, melyek borítanak homályba, melyek színlelik – ellenkezőleg – azt, hogy felvilágosítanak, melyek tesznek minket restekké, melyek rosszindulatúakká, melyek komorakká, melyek vidámakká!

67. Ne lepődjünk meg, ha a küzdőtéren azt látjuk, hogy még mélyebben süllyedünk a szenvedélyek rabságába, mint amikor a világban éltünk! A betegség okait kell mindenképp megvizsgálni, úgy áll majd helyre egészségünk. Hiszen addig lappangtak a bestiák, nem látszottak.

68. Ha a tökéletességhez közeledők valami csekély dologban véletlenül a démonoktól vereséget szenvednek, azonnal mindent el kell követniük, hogy annak százszorosát ragadják vissza tőlük.

69. Ahogyan néha a szél, mivel a tenger csöndes, annak felszínét, néha meg, mivel haragos, a mélyét szokta felkavarni, úgy képzel el a gonoszság sörtét szeleit is: a szenvedélyek rabjaiban magát a szív érzékenységét szokták felzaklatni, az előhaladottakban pedig az elme felszínét zavarják. Ezért az utóbbiak hamar vissza is nyerik nyugalmukat, mivel szívük szenny nélkül maradt.

70. A tökéletesekre jellemző, hogy lélekben mindig felismerik, melyik gondolat jön a saját elméjükből, melyik az Istentől, melyik a démonoktól. Kezdetben ugyanis nem kizárólag rosszat sugallnak a démonok. Ezért valóban homályos kérdés ez, s nehéz megoldást találni rá.

Két szemünk mint érzékszerv a testünk világa, lelki szemünk fénye pedig az érzéki és szellemi dolgokban való tisztánlátás.

Harmadik rész:

AZ EDDIGIEK RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA

1. Az erős hit a lemondás szülője. Az ellenkezője nyilvánvaló. A szilárd remény a közömbösség kapuja. Az ellenkezője nyilvánvaló. Ha Istent szeretjük van értelme idegenként élni. Az ellenkezője nyilvánvaló.

2. Az önkritika és egészségvágy engedelmességet szül. Az önuralom szülőanyja a halál gondolat, valamint az Urunknak adott ecet és epe állandó emléke. Az önmegtartóztatás alapja és támasza a csendes nyugalom. A szenvedély tüzeit a böjt oltja el. Az ocsmány gondolatok ellenszere a töredelmes lelkület.

3. A hit és az önként vállalt száműzetés a kapzsiság halálát jelenti. A szerető együttérzés képes lemondani a testről. A kitartó ima a fásult csüggedtség ellenszere. Az ítélet gondolata az igyekvés mozgatórugója. A harag orvossága az, ha valaki az őt érő megaláztatásokat kedveli, ezen kívül pedig még a zsolozsmázás és az együttérzés.

4. A szegénység vállalása űzi el a gondokat. Ha nem ragaszkodunk az érzékiekhez, már a szellemi valóságot szemléljük. A hallgatás és a magány a hiúság ellenségei. Ha pedig emberek között vagy, kerül a megtiszteltetést!

5. A szemmel látható kevélységet meggyógyítják a keserves körülmények, a láthatatlant viszont csak az, aki öröktől fogva láthatatlan. A szarvas kiírt minden kézzel fogható kígyót, az alázat pedig minden szellemit. A természet jelenségeiből minden szellemi dolgot világosan megtanulhatunk.

6. A kígyó, ha egy keskeny nyílásba nem bújuk, képtelen régi bőrét levedleni. Mi sem vetjük le a régi, bűnnel szerzett hajlamainkat, azaz lelkünk régi mivoltát, a régi ember köntösét, hacsak megaláztatások és a böjtölés keskeny és szoros útját nem járjuk.

7. A testes madarak nem szállhatnak az égbe, de az az ember se, aki testét hizlalja, dédelgeti.

8. Ahogy a sár, miután kiszárad, már nem kellemes hely a disznók számára, úgy a test is, ha elsorvadt, már nem nyújt nyughelyet a démonoknak.

9. Túl sok forgács többnyire csak jó nagy füstöt keltve oltja el a tüzet. A túlzott szomorúság is többnyire csak ködössé, sötétté teszi lelkünket és kiszárítja könnyeinket.

10. Amint a vak íjász megbízhatatlan, úgy a feleselő tanítvány is az.

11. Amint az edzett acél megélesíti az edzetlent, úgy nemegyszer a buzgó testvér is megmentette a tunyát.

12. A kebelben melengedett tojások kikelnek. A gonosz gondolatok tettekké válnak, ha nem tárjuk fel őket.

13. A vágató lovak vetélkednek egymással. A jó közösség is buzgóságra serkenti magát.

14. Amint a felhők elrejtik a napot, úgy a gonosz gondolatok is elsötétítik az elmét.
15. Akit már elítéltek, és az ítélet-végrehajtás felé tart, az nem beszél színházi előadásokról. Ugyanígy aki igazán vezekel, az sohasem dédelgeti a gyomrát.
16. A szegények királyi kincsek láttán még inkább tudatában vannak szegénységüknek. Az atyák nagyszerű erényeiről olvasva lelkünk is okvetlenül szerényebben gondolkodik magáról.
17. Amint a vas kénytelen-kelletlen, szinte titokzatos természeti vonzerőnek engedve, magától a mágneshez tapad, úgy szenvednek a bűnnel szerzett hajlamok megrögzött rabjai is azok zsarnokságától.
18. Az olaj lecsillapítja a tengert annak jóváhagyása nélkül is. A böjt meg kioltja a test érzéki vágyait, még azok ellenére is.
19. A víz nyomás hatására felfut a magasba. Sokszor a lélek is a kutyaszorítóban, bűnbánat nyomán feljut Istenhez, és üdvözülni.
20. Azt, aki illatszerhez nyúl, ha nem akarja is, elárulja az illat. Azt is már szavairól és alázatáról megismerni, akiben az Úr lelke van.
21. A nap csillogóvá teszi az aranyat. Az erény is világosan mutatja kiben van meg.
22. Ahogy a szelek fölkavarják a mélységet, a harag is mindennél inkább megzavarja az értelmet.
23. Amit a szem nem lát, azt, még ha hallunk is róla, sem igen óhajtjuk megízlelni. Akik testben tiszták, nagy könnyebbségük van belőle.
24. A tolvajok, ha látják, hogy egy helyen császári őrség áll, ott nem hatolnak be csak úgy vaktában. A szellemi rablók sem rabolják ki csak úgy könnyedén azt, aki már szívvel egybeforrasztotta az imádságot.
25. Ahogy a tűz nem hoz havat, aki az e világi tiszteletet keresi, nem érezi majd a túlvilágot.
26. Egyetlen szikra sokszor nagy erdőt éget le. Meglehet, hogy egyetlen jótett sok súlyos vétket töröl el.
27. Fegyver nélkül nem lehet vadat ölni. Alázat nélkül sem lehet mentesülni a haragtól.
28. Amennyire természetes az, hogy nem élhetünk evés nélkül, ugyanúgy ha üdvözülni akarunk, egészen halálunkig egy pillanatra sem lehetünk hanyagok.
29. Amikor a napsugár egy nyíláson át a házba jut, mindent megvilágít annyira, hogy még a legapróbb porszemet is látni, amint az szálldogál. Ugyanígy az Úr félelme is, ha a szívünkbe fogadtuk, annak minden bűnét megmutatja.

30. A közmondásos rák könnyű préda, mert egyszer előre, egyszer meg hátrafelé megy. A lélek, amely hol nevet, hol bánkódik, hol meg szórakozik, semmi haszonra nem tehet szert.

31. Aki alszik, könnyű kirabolni. Azt is, aki a világhoz közel gyakorolja az erényt.

32. Ha oroszlánnal küzdve máshová téved tekintetünk, tüstént elveszünk – akárcsak a testünkkel küszködve, ha annak pihenőt engedünk.

33. Aki korhadt létrára mászik, veszélyben forog. Ugyanígy minden tisztelet, dicsőség és hatalom mint az alázat ellentétei tönkre teszik azok haszonélvezőit.

34. Lehetetlen, hogy az éhes ember esze ne kenyéren járjon. Az is képtelenség, hogy az üdvösségre törekvők esze ne a kimúlásra és az ítéletre gondoljon.

35. A víz a betűk, a könnyhullatás a vétkek eltörlésére alkalmas.

36. Némelyek víz hiányában más módszerrel törlik a betűket. Vannak lelkek, akik könnyek hiányában bánkódással, sóhajtozással és mély komorsággal kaparják ki és simítják el bűneiket.

37. Sok trágyában sok féreg tenyészik. A sok étel is sok bukást, gonosz gondolatot és rossz álmot idéz elő.

38. A vak azért nem tud rendesen járni, mert nem lát. A lusta sem képes a jót meglátni és megtenni.

39. Akinek bilincsben van a lába, nem járhat könnyűszerrel. Azok sem bírnak a mennybe fölmenni, akik kincstárba gyűjtik a pénzt.

40. A friss seb könnyen gyógyítható. A lélek maradandó sérülése viszont ennek megfelelően, még ha meggyógyulnak is, csak nehezen forrnak be.

41. Képtelenség, hogy a halott járjon. Az is lehetetlen, hogy a végképp kétségbe esik, üdvözüljön.

42. Aki az igaz hitet vallja, de bűnös életet él, olyan, mint egy arc szemek nélkül.

43. Aki nem hisz, de néha talán jót tesz, olyan, mint aki vizet húz, de lyukas edénybe önti.

44. A hajó, melynek jó kormányosa van, Isten segítségével veszélytelenül befut a kikötőbe. A lélek is, melynek jó pásztora van, könnyen feljut a mennybe, még ha korábban igen sok rosszat tett is.

45. Akinek nincs útikalauza, könnyen eltéved útközben, még akkor is, ha igen okos. Aki saját kénye-kedve szerint követi a magányos szerzetes eszményt, könnyen elvész, még ha történetesen a világ minden tudományában jártas is.

46. Ha valaki testileg gyöngye, és súlyos vétkeket követett el, járja az alázat és az arra jellemző erények útját, mert nem talál majd más menekvést.

47. Az nem lehet, hogy aki sokáig betegeskedett, egy pillanat alatt visszanyerje egészségét. A szenvedélyeken vagy egy szenvedélyen sem lehet egyszerre úrrá lenni.

Jegyez meg minden szenvedélye, minden erényed gyakoriságát és fokát, akkor majd megtudod, mennyit haladtál!

48. Akik aranyért anyagot cserélnek, kárt szenvednek. Azok is úgy járnak, akik anyagi előnyökért tárnak fel hangosan lelki értékeket.

49. Sokan nyertek azonnal bocsánatot, szenvedélymentességet azonban senki. Ehhez ugyanis sok időre, sóvárgásra és magára Istenre van szükség.

50. Fürkésszük ki, milyen vadak és madarak leselkednek ránk a vetés, milyenek a szárba szökés, és milyenek az aratás idején, hogy megfelelő csapdákat állítsunk!

51. Nem követhetünk el öngyilkosságot azért, mert épp lázasak vagyunk. Ugyanígy utolsó lehetünk sem szabad soha kétségbe esnünk.

52. Tiszteletlenség, ha valaki miután apját elhantolta, a temetésről hazatérve lakodalomba megy. Az is helytelen, hogy aki vétkei miatt bánkódik, ugyanakkor megbecsülést, kényelmet vagy dicsőséget kívánná meg a jelen világban az emberektől.

53. A polgárok és az elítéltek lakhelyei különbözők. A hibákért bánkódók állapotának is nyilván egész másnak kell lennie, mint a hibátlanokénak.

54. A háborúban arcára sebet kapó katonát a király nem vetteti ki szolgálatából, hanem inkább előlépteti. A mennyei király is megkoszorúzza a szerzetest, aki a démonok részéről sok veszélyt állt ki.

55. A lélek sajátsága a lelki érzék, a bűn viszont pofon a lelki érzék számára. A tudatosság a rossz megszűnését vagy csökkenését szüli, maga pedig a lelkiismeret szülte. A lelkiismeret a megkeresztelkedésünktől fogva mellénk rendelt őrangyalunk számonkérő szava. Ezért azt tapasztaljuk, hogy akik nincsenek megkeresztelve, nem annyira, hanem sokkal homályosabban érznek lelkiismeret furdalást rossz tetteik miatt. A rossz csökkenése a rossztól való tartózkodást szüli. A bűnbánat alapja: a rossztól tartózkodni. Bűnbánatunk szerzője üdvösségünk szerzője. Üdvösségünk kezdete viszont a jó szándék. A jó szándék a fáradozás szülője, a fáradozás alapja az erények, az erények alapja a virágzás, az erény virágzása cselekvés alapja, a cselekvés az erény szülte, annak a szülte aztán a kitartás. A kitartó gyakorlat gyümölcse, magzata az elsajátított erény, ennek szülte pedig a jellem. A jó jellem a félelem szülője. A félelem a parancsok megtartását okozza (a mennyeieket értem ezalatt, valamint a földieket), a parancsok megőrzése a szeretet tanújele, a szeretet kezdete pedig az alázat bősége. Az alázat bősége a szenvedélytelenség leánya, ennek birtoka pedig a szeretet teljessége, vagyis az Isten teljes bennelakozása azokban, akiknek szenvedélytelenségből tiszta a szívük, mert azok látják meg az Istent. Ővé a dicsőség örökre. Ámen.

BEVEZETÉS AZ V. RÉSZHEZ

A létra utolsó fejezetei leírják Istennel való személyes egyesülésünket a vele való egyesülésünk folyamatának végső szakaszát és Vele való beteljesülésünket. A leírás kifejezéseit kis híján kölcsönösen is használhatnánk: nyugalom-imádság, szenvedélymentesség/tisztaság, szeretet/fogadott fiúság. Már nem kell különbséget tenni létezés meg életmód között. A hészükhia görög szóval kifejezett csendes nyugalom a remete életmódja, ugyanakkor szükségképpen, félelmetes következmények elkerülése végett, egyfajta benső magatartás: örökös istentisztelet, imádás Isten jelenlétében, készség, tudomány, amely egyúttal egy bizonyos állapot. Nem szóval, hanem csak tettel sajátítjuk el. A tökéletes tisztaság az istentudomány feltétele. Szent János a remete életről nem látogatóként, nem is megfigyelőként, hanem egész élete során szerzett személyes tapasztalatból ír. Világosan látja a közös és a magányos élet közötti különbségeket. Jól ismeri az utóbbinak nyilvánvaló veszélyeit. Jól tudja, milyen nagy szükség van a remete testi-lelki adottságainak, állapotának és hivatásának előzetes, szigorú megvizsgálására. Nem elfogult egyik irányba sem, bár ő maga a remetei magányt szerette jobban. Jelképesen nyolc olyan indokot sorol fel, amelyek a magányos élet választására indítanak, az Isten iránti szeretetet hagyva utoljára, hogy ezzel is hangsúlyozza: a magányban ennek a világnak a hét napja után jutunk a túlvilági nyugalom állapotába, mert az voltaképpen angyali élet, feltámadás előtti feltámadás. Ott nincs helye haragnak, hiúságnak, önhittségnek. A test elleni harcot jó vezető segítségével folytathatjuk. A fásultság veszélye állandóan jelen van. A remete feladata, hogy szüntelenül, szívbeli meggyőződéssel kitartson Isten jelenlétének tudatában a hitben, az ítélettől való félelemben, türelemben, s egérre leső macska gyanánt a démoni kísértések belátó megítélésében. Idővel egyre kevesebb szó kell majd neki az imához. A szív tisztaságán örökdő védekező magatartás nem szűnik ugyan meg, de megengedi az isteni fény, az isteni tűz, a szeretet beömlését. Így újulhat meg a lélek az előrehaladás közben.

27. FEJEZET

A CSÖNDES NYUGALOM

Első rész:

A TEST ÉS A LÉLEK SZENT NYUGALMA

1. Mi magunk, a szentségtelen szenvedélyeknek mintegy bérmunkás, szerződött szolgálói lévén valamennyire ismerjük a nyomorult, lelkünkön zsarnokoskodó szellemek szokásos cseleit és minden hájjal megkent önkényeskedését. Ám vannak mások, akik a Szentlélek hatása alatt és ezektől a szellemektől való megszabadulásuk következtében értik meg világosan azok mesterkedéseit. Mert más a betegség okozta fájdalom alapján sejteni az egészséggel járó nyugalmat, és más az egészségből folyó jóllétből felfogni és megítélni a betegség okozta rosszulétet.

Mivel tehát ilyen nyavalyások vagyunk, félünk ebben a fejezetben a csöndes nyugalomnak erről a révéről tárgyalni. Mert tudjuk, hogy a derék közösség asztalánál mindig van valamilyen kutya, amely attól kenyeret, vagyis lelket próbál elragadni, majd azzal a szájában elfut és a magányban megeszi. Ezért, hogy szavainkkal helyet ne adjunk ennek a kutyának és alkalmat azoknak, akik arra lesnek, úgy véltük, nem helyes Királyunk harcban álló bajnokainak most békéről beszélnünk. Csupán azt mondjuk: a béke és nyugalom koszorúit azoknak fonják, akik keményen harcolnak. Szóljunk tehát kicsit, ha úgy tetszik, a nyugalomról is a tisztánlátás (előző létrafoka) mintájára, hogy meg ne szomorítsunk némelyeket azzal, hogy ezt a témát a többi között még nem is érintettük.

2. A testi nyugalom viselkedésünk és érzéseink alapos ismerete és kiegyensúlyozott volta. A lelki nyugalom a gondolatok alapos ismerete és az elme kifoszthatatlansága. A nyugalom barátja egy bizonyos bátor, szigorú felfogás, mely lankadatlanul helytáll a szív ajtajában, és a közlő gondolatokat vagy megsemmisíti vagy visszaveri. Aki szívbeli meggyőződésből él nyugalomban, az tudja, miről van szó. Aki viszont még gyermek, az nem ízlelte, nem ismeri. A tudatos remete nem szorul rá szavakra, mert a szóra tettekből derít világosságot.

3. A nyugalom kezdete: elhárítani minden zajt, mert az démoni hatásra felkavarja a szív mélyét. Tökéletessége pedig: nem félni a zaklatástól, hanem érzéketlennek lenni iránta.

4. Aki csakis úgy megy ki otthonából, hogy a csöndjét magával viszi, az kint járva szeretetre méltó, maga a szeretet tárháza, ugyanakkor szűkszavú, semmi sem hozza indulatba. Ennek az ellenkezője nyilvánvaló.

5. Nyugodt csöndben élő remete az, aki a test nélkül igyekszik teste hajlékával körülzárni. Ez bizony a leginkább rendkívüli dolog!

6. Lesi az egeret örökös üldözője – ugyanígy a szellemi egeret a remete gondolatvilága. Ne tartsd elvetendőnek ezt a példát! Ha ugyan annak tartod, ez azt jelenti, még nem ismerted meg a csöndes nyugalmat.

7. A magányos szerzetes helyzete más, mint a szerzetesekkel együtt élő szerzetesé. A magányos szerzetesnek ugyanis nagy éberségre, lankadatlan figyelemre van szüksége.

Amannak, aki nincs teljesen magára hagyatva, sokszor segít a másik, az előbbinek viszont arra van szüksége, hogy angyal gyámolítsa.

8. A szellemi erők együtt szolgálnak és szívesen maradnak az olyan remetével, aki lelke mélyéig csöndben él. Ennek az ellenkezőjét elhallgatom előled.

9. Mélységes a hittudomány mélye, nem veszélytelen, ha a remete elméje ebbe ugrál bele. Nem biztonságos dolog ruhástól úszni – szenvedélyek rabjának sem veszélytelen a „teológiával” foglalkozni.

10. A remetekunyhó korlátozza a testet, ám belül a tudás hajléka.

11. Aki a lelki szenvedély betege, és mégis megpróbál magányos életet élni, az olyan, mint aki a hajóból a tengerbe ugrik, és azt hiszi, hogy egy szál deszkán veszélytelenül szárazföldre jut.

12. Mindazoknak, akik a porhüvely ellen harcolnak, a kellő időben jól jön a magány, ha ugyanakkor vezetőjük is van, mert aki teljesen egyedül él, annak angyali erőre van szüksége. Az igazán, testileg és lelkileg magányosakat értem ez alatt.

13. Az ellanyhult remete hazudozni kezd: célozgatásaival arra biztatja az embereket, hogy hagyassák abba vele a remete életet. Miután otthagya kunyhóját, démonokat hibáztat érte, és nem veszi észre, hogy saját magának lett démona.

14. Láttam remetéket, akik Isten utáni égő vágyukat a nyugalom útján kielégíthetetlenül kielégítve tűzzel tüzet, szeretettel szeretetet és sóvárgással sóvárgást szereztek.

15. A remete az angyal földi mása, aki a szeretet papírával és a cselekvés betűivel szabadságlevélként írta meg a lustaságtól s henyéléstől megszabadító imáját.

16. A remete az, aki tisztán kiáltja: „Kész az én szíven, Istenem!” Remete az, aki így szól: „Alszom ugyan, de szívem ébren van.”

17. Zárd rá testedre cellád ajtaját; csukd be nyelved ajtaját a szóra, a belső kaput pedig zárd be a gonosz lelkek előtt!

18. A szélcsend és a delelő nap próbára teszi a tengerész türelmét, a szükséges dolgok hiánya viszont a remete kitartását mutatja meg. Aki elernyed, úszik egy kicsit a vízben, aki fásult, a nagy társaságot keresi.

19. Ne félj a zajos incselkedésektől, hisz a bánkódás nem ismer gyávaságot, se nem rémüldözik!

20. Ha elménk megtanult igazán imádkozni, szemtől szembe beszélni az Úrral, mintegy a király füle hallatára. Ha a szánk imádkozik, olyanok vagyunk, mint akik az egész főtanács jelenlétében borulnak le előtte. Akik a világban élnek, az egész nép zajongása közepette könyörögnek a királyhoz. Aki tudatosan sajátította el az imádkozás tudományát, nagyon jól tudja, miről van szó.

21. Magasan ülve figyeld önmagadat, ha ugyan érted a módját, s akkor majd meglátod, hogyan, mikor, honnan, hányan és milyen tolvajok jönnek, hogy behatoljanak és ellopják a szőlőt. Ha az ilyen csősz elfárad, feláll imádkozni, majd megint leül, és bátran folytatja előbbi munkáját.

22. Valaki szeretett volna ezekről a dolgokról tapasztalatból részletesen és behatóan beszélni, de félt, hogy a nyugalom ápolóit is könnyelművé teszi, és szavak hangoztatásával azokat is elriasztja, akik arra elszánták magukat.

Aki részletesen és hozzáértéssel szól a csöndes nyugalomról, az felingerli maga ellen a démonokat, mert senki más nem tudja kipellengérezni ocsmányságaikat.

23. Aki eléri a csöndes nyugalmat, titkok mélyére hatol, ám nem jutott el odáig, hacsak előbb nem látta és hallotta a hullámok és szelek zúgását, vagy esetleg meg nem ázott a permetező víztől. A nagy apostol, Pál igazolja, amit mondok: mert ha a paradicsomba, mint a nyugalomba el nem ragadtatott volna, nem hallhatott volna titokzatos szavakat.

24. A csöndben élő ember rendkívüli dolgokat hall meg Istentől nyugalomban. Azért mondta Jób könyvében is a bölcs: „Nem hallatott-e rendkívüli dolgokat velem?”

25. Hészükhaszta az, aki gyűlölet nélkül annyira kerül mindenkit, amennyire más könnyelműen fut utánuk, mert egy pillanatra sem akar az isteni kegyelem élvezetétől elszakadni.

26. Menj, oszd szét azonnal vagyond, hisz eladni időbe kerül, és adj szegény szerzeteseknek, hogy imával segítsenek a nyugalomhoz! Vagy „vedd föl keresztedet” és hordozd engedelmesség által, vagyis viseld akaratom feladásának terhét erős türelemmel, aztán gyere, „kövess” a boldogságos nyugalommal való egyesülés felé, és majd megtanít a szellemi erők látható tevékenységére és viselkedésére.

Ezek egy örökkévalóságon át be nem telnek Alkotójuk dicséretével – a nyugalom mennyországába érkezett remete sem Teremtőjének dicsőítésével. Az anyagtalan lényeknek nincs gondjuk anyagra – az anyagvilágban élő, de anyagtól már független férfiaknak sincs gondjuk élelemre. Nem tudják meg az előbbieket, mi az étel; az utóbbiaknak sem kell ígélet. Nem törődnek azok pénzzel és birtoklással, ezek sem a gonosz lelkek okozta bajokkal.

A mennyei angyalokban nincs vágy a látható teremtés után, a földi angyalokban sincs sóvárgás érzéki látvány után. Azok egyre haladnak a szeretetben, ezek pedig naponta vetélkednek velük. Jól ismerik azok a haladás értékét, ezek is a fölfelé haladás vágyát. Nem állnak meg, amíg a szeráfokig el nem érnek, nem lankadnak, amíg angyalokká nem válnak.

Boldog, aki remél, sokkal boldogabb, aki határozottan halad, s aki célba ért, az már angyal.

Második rész:

A NYUGALOM KÜLÖNFÉLE FAJAI ÉS AZOK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE

1. Mint köztudomású, minden tudományon belül akadnak eltérő vélemények és elgondolások. Senki sem tökéletes mindenben, tehetség vagy szorgalom hiánya miatt. Tehát némelyek nyelvük baja miatt futnak ebbe a révbe helyesebben szállnak tengerre, vagy talán a mélyre, és testük bűnnel szerzett hajlama miatt. Mások mivel indulatosak, és képtelenek a nyomorultak többek társaságában indulatukon uralkodni.

Mások önhittségből azt gondolják, hogy jobb önállóan, mint vezető segítségével hajózni. Mások mivel nem képesek az anyagi világban anyagi dolgoktól tartózkodni. Némelyek, hogy az egyedüllétből buzgókká legyenek. Mások, hogy hibáikért észrevétlenül sanyargassák magukat. Egyesek azért, hogy azzal dicsőséget szerezzenek maguknak.

Vannak azonban – ha ugyan az Emberfia eljövetelekor talál majd ilyeneket a földön –, akik az Isten szeretetére szomjazva, az ő édessége után áhítozva kötik le magukat e mellett a szent életmód mellett, és ezt addig le nem teszik, míg válólevelet nem adnak a fásultság minden fajtájának, mert ezzel egyesülni annyi, az előbbi szemében, mint paráználkodni.

2. A nekem jutott közönséges tudomány szerint, mint nem valami túl bölcs építőmester, ácsoltam egy fölfelé vezető létrát. Nézze meg hát mindenki, melyik fokon áll: önfejűség indított? Emberi dicsőség vágya vezetett? Nyelvünk gyarlósága? Féktelen indulat?

Az hogy sok mindenhez ragaszkodjunk, hogy így lerójuk tartozásunkat, hogy buzgóbbak legyünk, hogy tüzet fogjunk? „Az utolsóból első, az elsőből meg utolsó lesznek.” Az első hét a mostani világrenddel járó tevékenység – némelyikük elfogadható, némelyikük elfogadhatatlan. A nyolcadik nap viszont nyilván a jövő életet jelenti.

3. Figyeld meg magányos szerzetes, a vadak járásának az idejét – különben nem állíthatasz megfelelő kelepécét. Ha végleg eltávozott az, aki megkapta a válólevelet, ez már fölösleges. De ha még tolakodik, nem tudom, hogy élsz majd nyugalomban. Vajon miért nem volt annyi ragyogó egyéniség a tabennészi szentek, mint a szkétiszi remeték között? Akinek esze van, értsen belőle! Én ugyanis nem tudom vagy inkább nem akarom megmondani. Ilyen mély nyugalomban élve némelyek szenvedélyeiket gyöngítik, némelyek zsoldároznak vagy többször kitarotán imádkoznak, némelyek szemlélődéssel foglalkoznak. A kérdést létrának kell tekinteni. Aki fel tudja fogni, az Úr segítségével fogja fel!

4. Vannak lanyha lelkek, akik közös életet élve és ellanyhulásukra bőséges alkalmat találva végső romlásba jutnak. Vannak viszont, akik másokkal együtt élve kivetkőznek lanyhaságukból. Ugyanez gyakran megesik nemcsak a hanyagokkal, hanem az igyekvőkkel is. A magányos életre is ugyanazt a mércét alkalmazzuk: sokakat alkalmas emberként fogadott be, majd pedig mint alkalmatlanokat elvetett önfejűségük miatt és rájuk bizonyította, hogy érzékiek. Másokat viszont elfogadott, és felelősségük viselésének aggódó gondjával igyekvőkké és buzgókká tett.

5. Senki még csak gondolni se merjen soha a magányra, ha indulat, önhittség, tettetés vagy haragtartás háborgatja, nehogy aztán ez örületbe kergesse. Aki azonban ezektől mentes, az majd meglátja, mi válik hasznára. Sőt úgy vélem, inkább még ő sem.

6. Ezek a nyugalmat értelmeseen művelők ismertetőjegyei, állomásai és bizonyítékai: háborítatlan elme, tisztult gondolat, elragadtatás az Úrhoz, büntetések eltávolítása, a halál sürgetése, soha meg nem elégelt imádság, töretlen éberség, érzékiség sorvadása, ragaszkodás távolléte, meghalni a világnak, kedve szegett torkosság, istenismeret alapja, belátás forrása, kétségtelen könnyek, szószaporítás elhagyása és effélék, amelyek a legtöbb embernek ugyancsak nehezebbre esnek. Akik pedig a nyugalmat értelmetlenül művelik, azokra csak ez jellemző: a düh felgyülemelése, haragtartás, szeretet csökkenése, gőg gyarapodása, azt meg ami következik, el is hallgatom.

7. S ha már így hozta a beszéd sora, itt az engedelmesség alatt élőkről is említést kell tenni, hisz ez a munka főleg nekik szól. Azoknak, akik ezzel a tiszteletre méltó, szép erénnyel törvényes, hű és szenny nélküli frigyre lépnek, ezek az ismertetőjegyei, s így határozzák meg őket az isteni ihletésű szentatyák is, csak hogy a maguk idején tökéletesednek, pedig hát mindennapi törekvéssel gyarapodnak, fejlődnek.

Az elemi alázat elmélyülése, harag lelohadása (s ugyan hogyan lohadna, mikor az epe kiürül), lelki homály eloszlása, szeretet gyarapodása, szakítás a szenvedélyekkel, szabadulás a gyűlöletből, korholás következtében csökkenő bujaság, fásultságról nem is tudni, buzgalomban gyarapodni, együttérző szeretet, a kevélység száműzése – teljesítmény, – amelyet mindenki kíván, de kevesen érnek el. Nem kút az, amelyben nincs víz. Akinek esze van, érti, mi következik.

8. Ha egy fiatalasszony nem őrzi meg házastársi hűségét, testét mocskolja be, ha egy lélek nem őrzi meg fogadalmát, szellemet mocskol be. Az előbbit ócsárlás, utálat, ütlegek és (ami mindennél nyomorúságosabb) válás követi; az utóbbit pedig tisztátalan magömlések, a halál feledése, has telhetetlensége, szabados szemek, hivalkodás, aluszékonyság, keményszívűség, közöny, gonosz gondolatok ápolása, egyre több beleegyezés (a bűnbe), a szív fogsága, nyughatatlanság, engedetlenség, feleselés, bizalmatlanság, belső meggyőződés hiánya, szószátyárság, rendetlen ragaszkodás, (ami mindennél súlyosabb) vakmerő bizalom, (ami pedig mindennél nyomorúságosabb) töredelemre képtelen szív, melyet ha nem ügyelünk, érzéketlenség követ, a bukott szellemek anyja.

9. A nyolcból öt remetékkel küzd, három pedig szerzetesekkel: Amelyik remete fásultság ellen harcol, sokszor saját kárát vallja; az imádság és a szemlélődés idejét ugyanis ellene irányuló fogásokra és küzdelmekre pazarolja!

10. Egyszer, mikor kunyhómban tartózkodva ellanyhultam, és már-már odáig jutottam, hogy azt elhagyom, látogatóim jöttek, és ugyancsak elismerően szóltak remete voltomról. Hát a lanyhaság hajlama a hiúságtól űzve hamar visszavonult; én meg elcsodálkoztam: hogy ellenkezik minden gonosz szellemmel ez a súlyos démon!

11. Óráról órára figyeld élettársad, a test nyüzsgését-mozgását, térülését, fordulását, hogy és merre hajlik. Aki a Szentlélek segítségével eljutott a nyugalomra, jól ismeri elgondolásomat.

12. A nyugalom diktálta első feladat a gondtalanság minden dologban legyen az indokolt vagy indokolatlan, mert aki az első kísértésnek enged, a másodikba is okvetlenül belebonyolódik; második feladat az állhatatos imádság; harmadik a töretlen lelki tevékenység.

Természetes, hogy nem tanulhat könyvből, aki írástudatlan; még kevésbé végezheti értelmesen e két utóbbit, aki az előbbit nem érte el.

13. A középsőt végezve közlények közé jutottam, és mivel szomjaztam rá, felvilágosított. Majd íme újra azok között voltam. Az Uralkodó mivoltát, mielőtt az látható alakot öltött, nem mutathatta meg; nem volt ugyanis neki megengedve.

„Hát most hogy léteznek?” – faggattam esedezve. „A saját tulajdonságaival” – mondta – „Mindenesetre nem ezekkel.” Mire én: „Mit jelent az Atya jobbán állni és ülni?” „Lehetetlen” – mondta – „hallás útján bárkit beavatni ezekbe a titkokba.” – „Vezess hát ahhoz” – mondtam akkor – „ami felé a vágyam vonz!” „Még nem érkezett el az ideje” szolt „mert hiányzik a romolhatatlanság tüze.” Vajon mindezek a porhüvellyel együtt történtek, vagy azon kívül, teljesen képtelen vagyok megmondani.

14. Nehéz a déli álmat lerázni, főleg nyáridőben; tehát akkor, talán csak akkor, nem elvetendő a kétkezi munka.

15. Azt tapasztaltam, hogy a fásultság démona előkészíti, egyengeti a bujaságnak az útját, hogy miután testüket alaposan elernyesztette és álomba merítette, magömléssel fertőzze meg a remetét, mintha ébren volnának. Ha keményen ellenállsz nekik, teljes erővel támadnak, hogy abbahagyassák veled a küzdelmet, mintha az mit sem használna. De semmi sem bizonyítja úgy a démonok vereségét, mint épp az ellenünk folytatott heves harcuk.

16. Kinn jártodban őrizd meg, amit gyűjtöttél, mert ha kinyílik az ajtó, elszállnak a kalitkában tartott madarak, és akkor már semmi haszna a nyugalomnak.

17. Egy kis hajszál is zavart okoz a szemünkben; egy kis gond is eltünteti a nyugalmat. A nyugalom ugyanis a fogalmak félretétele és ésszerű gondjaink elvetése.

18. Aki már tényleg elérte a nyugalmat, az még önnön testére sem gondol; hisz igaz aki az ígéretet adta.

19. Aki tiszta elmével akar Isten elé állni, míg gondok emésztik, az olyan, mint aki jó erősen megköti a saját lábát, s úgy próbál sebesen járni.

20. Kevesen vannak, akik a világi bölcséletbe teljesen beavatást nyertek. Én meg azt mondom, hogy ritkábbak, akik Isten akarata szerint értenek az igazi nyugalom bölcsületéhez. Aki még nem ismerte meg az Istent, az alkalmatlan a magányos életre; hiszen az sok veszélynek van kitéve. A csöndes magány a tapasztalatlanokat megfojtja; mivel ugyanis meg nem ízlelték, milyen édes az Isten, idejüket raboskodásra, vagy a démonok által kifosztva fásultságra és elszórakozásra vesztegetik.

21. Ha felfogtuk az imádság szépségét, akkor kerüljük a sokaságot, mint a vadszamar; hisz mi más hagyja szabadon a vadszamarat mindenféle emberi kapcsolattól, ha nem ez?

22. Aki tele van rakva szenvedélyekkel, még ha a pusztában él is, azokkal foglalkozik, ahogy azt nekem egy szentéletű öreg hangoztatta, tanította. Az arszelaumi Györgyre gondolok, akit tisztelendőséged is igen jól ismert. Ő egyszer egy hitvány lelket a nyugalom felé irányítva és vezetve mondta: Megfigyeltem, hogy reggel általában a hiúság és a testi

vágy, délben a fásultság, búsulás és düh, este pedig a nyomorult gyomor ganéjkevelő, zsarnok démonai állítanak be.

23. Különb egy szegény, engedelmes szerzetes, mint a szórakozott remete.

24. Aki joggal él csöndes nyugalomban, s mégsem látja annak naponként hasznát, az vagy oktanul él a nyugalommal, vagy önhittség áldozata.

25. A nyugalom Isten folytonos, odaadó imádása.

26. Jézusra emlékezz, valahányszor csak lélegzel, és akkor majd megtudod mi a nyugalom haszna!

27. Szerzetesnek bukás az önakarat, remetének pedig az, ha imádsága szünetel.

28. Ha örülsz a kunyhódban tett látogatásoknak, tudd meg, hogy csak a fásultságnak, nem az Istennek szenteled magad.

29. Imádság dolgában legyen mintaképed az az özvegy, akivel igazságtalanul bánt ellenfele; a nyugalom mintája pedig a nagy, az angyali remete Arszeniosz. Jusson eszedbe magányodban ennek a nagy remetének az életmódja. Nézd, nemegyszer elküldött látogatókat is, hogy azt, ami fontosabb, el ne veszítse.

30. Tapasztalatból tudom, hogy a démonok ráveszik a kóbor szerzetesek közül az oktanokat, hogy sűrűn látogassák az okosan remetéskedőket, hogy legalább általuk hátráltathassák egy kicsit a munkásokat. Jegyezd meg magadnak, barátom, az ilyeneket és ne átalld kellő módon megbántani a hanyagokat; hisz meglehet, hogy bánatukban felhagynak a kóborlással! Vigyázz, nehogy a fent említett célból véletlenül megbánts olyan lelket, amely szomjúságtól hajtva jön tőled vizet meríteni. Mindenben világosságra van szükséged.

31. A remeték vagyis inkább a szerzetesek életét lelkiismeret és meggyőződés irányítsa. Aki értelmesen futja pályáját, az minden dolgát, kijelentését, gondolatát, lépését és mozdulatát az Úr akarata szerint végezve lelki meggyőződéssel az Úr színe előtt teszi. De ha rászedik, még nem él erényes életet.

32. „Hárfával tisztázom talányomat” mondja valaki, azaz szándékomat, mert belátásom még mindig fogyatékos. Hát én ima útján ajánlom fel akaratomat, és onnan várom a bizonyágomat.

33. Az ima szárnya a hit, a nélkül az „ismét visszatér keblembé”. A hit a lélek minden kételkedést kizáró állapota, mely semmi viszontagságtól meg nem rendül. Nem az a hívő, aki úgy véli, hogy Isten mindent megtehet, hanem aki hiszi, hogy mindent megkap.

34. A hit reményen felüli áldások szerzője ezt bizonyítja a gonosztevő. A hit szülője a fáradság és egyenes szív; ez ugyanis kizár minden kétséget, az pedig alkot. A hit a remete szülőanyja; mert ha nem hisz, hogy remetéskedjen?

35. A börtönben bilincsbe vert rab a büntetőbírótól fél, aki pedig kunyhójában nyugszik, azt éri el, hogy az Úr félelmében él. Az első nem fél annyira a törvényszéktől mint az utóbbi

az ítélőbíró ítéletétől. Mély félelemre van szükséged a nyugalomban, kedves barátom, mert semmi ügy el nem űzi a fásultságot, mint az.

36. Az elítélt folyton csak azt nézi, mikor jön a börtönbe a bíró; az igazán igyekvő remete pedig azt, hogy mikor jön már, aki egyre sürget. Az előbbihez a kín terhe kapcsolódik, az utóbbihoz könnyhullatás.

37. Ha tied a türelem botja, hamar felhagynak a kutyák a szemtelenkedéssel. A türelem a lélek töretlen törődése, melyet sem okkal sem ok nélkül sújtó csapás semmiképp meg nem rendít. A türelem eltökéltség, mely naponta várja a bajt. A türelmes ember hibátlan munkás, aki hiba útján arat győzelmet. A türelem kifogásaink kiküszöbölése, önvigázat.

38. A munkás szerzetesnek táplálékra nincs olyan szüksége, mint türelemre, mert az előbbi hiányával koszorút, ám az utóbbiával romlást szerez.

39. Aki türelmes, az temetése előtt sírba száll, mert eltemetkezik a kunyhójába. Tudnia kell, melyik ellenséget üldözze távolról, melyiket hagyja, hogy megbirkózzon vele; néha a küzdés koszorút szerez néha meg a kikerülése hitvánnyá tesz. Nem célszerű az ilyesmit könyvből tanulni; hiszen nem mindnyájunkra hatnak ugyanazok a dolgok, sőt még hasonlók sem.

40. Krisztus bajnokának tudnia kell, melyik ellenséget üldözze távolról, melyiket hagyja, hogy megbirkózzon vele. Néha a küzdelem koszorút eredményez, néha meg a kerülése hitvánnyá tesz. Nem célszerű az ilyesmit könyvből tanulni, hiszen nem mindnyájunkra hatnak ugyanazok a dolgok, sőt még hasonlók sem.

41. A szellemek közül egyet figyelj éber szemmel, mivel az is szüntelenül hadakozik ellened: ha állsz, ha jársz, ha ülsz, ha megmozdulsz, ha fekszel, imádkozol vagy alszol.

42. A magányos élet pályáján megállapodva némelyek mindig ezzel foglalkoznak magukban: „Mindig szemem előtt lebeg az Úr.” Mivel azonban a mennyei búzából készült lelki tápláléknak nem minden kenyere egyforma, mások ezzel foglalkoznak: „Ha kitarítottok, megmentitek lelketeket.”; mások: „Virrasszatok és imádkozzatok”; mások: „Rendezd ügyeidet kimúlásod előtt”; mások: „Megaláztatásomban megszabadított engem.” Egyesek: „Ennek az életnek szenvedései... nem mérhetők az eljövendő dicsőséghez.” Mások viszont mindig erre gondolnak: „...hogyszerre csak menthetetlenül el ne ragadjon titeket!” „Mind futnak ugyan, de a díjat csak egyikük nyeri el” küszködés nélkül.

43. Az előrehaladottak nemcsak ébren, de alvás közben is tevékenyek. Ezért némelyek még álmukban is becsmérlik a közeledő démonokat, és tisztaságra intik az arcátlan nőket.

44. Ne várj látogatókat, és ne tégy előkészületeket, ha jönnek; a nyugalom állapota ugyanis egészen egyszerű és kötetlen.

45. Senki sem fog torony, azaz remetekunyhó építésébe, mielőtt leülne és kiszámítaná, azaz imádság útján kipuhatólna, vajon megvannak-e benne a véghezvitelhez szükséges tulajdonságok; nehogy az alap lerakása után ellenségei szemében nevétség tárgyává, a többi munkás számára pedig akadályá legyen.

46. Vizsgáld meg a lelket megszálló édes érzést, nem keserű, vagy inkább álnok orvosok csalárd kotyvaléka-e!

47. Éjjel időd nagyobb részét imának szenteld, kisebb részét pedig zsoltározásnak; nappal viszont oszd be az idődet lehetőséged szerint. Az alvás többnyire nem kis mértékben összpontosítja és felvilágosítja az elmét, hisz a Szentlélek szavai; ha követjük őket, biztosítják lelki egyensúlyunkat. A tett embere vagy: olvasmányaid legyenek gyakorlatiasak, azok megvalósítása ugyanis feleslegessé teszi a továbbiak olvasását.

48. Könyvek helyett inkább fáradozással igyekezz fényt deríteni a helyes tanításra! Különös tanokkal ne foglalkozz, mielőtt lelki tehetséged nincs hozzá, mert, homályos megállapítások lévén a gyengéket homályba borítják.

49. Egyetlen kortyból érezni a bor zamatját; a remete egyetlen mondása is mutatja, a hozzáértőknek annak egész benső életét és állapotát.

50. Szegezd lelki szemedet az önhittségekre, mert nincs annál ártalmasabb ámítás!

51. Tartsd féken a nyelved, ha kunyhódból kimész, mert jól érti hogy kell sok keserves keresetet kis idő alatt elszórni.

52. Kerüld a kíváncsiságot, mert nincs, ami a nyugalmat úgy megfertőzné, mint a kíváncsiság.

53. Látogatóidat vendéged meg azzal, amire szükségük van, testileg értem és szellemileg. Ha bölcsőbbek, hallgatással mutassuk bölcs életmódunkat; ha meg lelki állapotukat tekintve testvérek, módjával nyissunk ajtót; de hát jobb azt gondolni, hogy minket mindenki felülmúl.

54. Egészen megtiltanám az újoncoknak a szertartások alatt végzett testi gyakorlatot, de megakadályozott benne az, aki egész éjjel homokot hordott köpenyében.

55. Ahogy a szent, teremtetlen, imádandó Háromság tanának a megfogalmazásával ellenkező kifejezéseket tartalmaz az ugyanazon minden dicséretre méltó Háromság egyikének a megtestesüléséről szóló tanítás (ami ugyanis ott többes, az ebben egyes számban van, ami pedig ott egyes, az itt többes számú), úgy mások a nyugalomban és mások az engedelmesség alatt élőkhöz illő gyakorlatok.

56. A szent apostol kérdezte: „Vajon ki látta az Úr gondolatait?” Én meg ezt kérdem: Vajon ki látta a testestül-lelkestül nyugalomban élő ember gondolatait?

Királynak hatalom a bőség, nagy lakosság. A remete hatalma a bőséges imádság.

28. FEJEZET

AZ ERÉNYEK SZENT ANYJA, AZ ÁLDOTT IMÁDSÁG: A KÜLSŐ ÉS BELSŐ IMA VÉGZÉSÉRŐL

1. Az ima mivoltát tekintve az ember beszélgetése és egyesülése Istennel, hatását tekintve pedig: a világ támasza, Isten kiengesztelése, könnyek anyja, majd pedig leánya, kiengesztelés bűneinkért, híd a kísértések fölött, gát a bajok ellen, támadások megtörése, angyalok feladata, minden test nélküli lény tápláléka, a jövő öröme, végtelen tevékenység, erényforrás, kegyelemkút, észrevétlen haladás, lelki táplálék, az elme megvilágosodása, kétségbeesést kivágó fejsze, a remény bizonyítéka, búcsillapító, szerzetesek vagyona, remeték kincse, harag lohadása, haladás tükre, erénymérce, lelkiállapot mutató, a jövő feltárása, dicsőség jele. Az ima, ha igazán imádkozunk, törvényszék számunkra, bíróság, az Úr ítélőszéke a jövő ítélet előtt.

2. Gyerünk, hallgassuk meg az erényeknek ezt a szent királynőjét, aki hangosan kiáltja nekünk: „Gyertek hozzám mindnyájan, aki elfáradtatok s akik terhet hordoztok, én megkönnyítlek titeket! Vegyétek magatokra igámat... s megtaláljátok lelketek nyugalmát” és sebeitek gyógyulását, „az én igám ugyanis édes” és nagy vétkek gyógyszere.

3. Valahányan elindulunk, hogy az Uralkodó, az Isten elé álljunk és vele beszéljünk, jól felkészülve tegyük meg az utat, nehogy ő messziről meglátva, hogy nincs királyi kihallgatáshoz illő fegyverünk és ruhánk, megparancsolja kíséretében lévő szolgálóknak, hogy minket megköntözve színe előtt messzire száműzzenek, és kéréseinket darabokra tépve vágják a képünkbe.

4. Mikor elindulsz, hogy az Úr színe elé állj, lelki köntösöd legyen szintiszta szálból, helyesebben a megbocsátás szelleméből szöve, egyébként semmi hasznát sem látod majd imádnak. A könnyörgésed egész szövege legyen egyszerű, hisz a vámos, a tékozló fiú egyetlen mondással engesztelte ki Istent.

5. Az imádkozók alapvető hozzáállása egy ugyan, de sokféle változata van. Némelyek úgy járulnak még az Uralkodóhoz is, mint barátjukhoz. S vannak, akik másokért, nem pedig önmagukért ajánlják fel esdeklő éneküket. Mások nagyobb gazdagságot, dicsőséget és kiváltságot kívánnak. Ismét mások azt kérik, hogy ellenfelüktől egészen megszabaduljanak, némelyek meg azért könyörögnek, hogy megkapjanak egy bizonyos méltóságot. Egyesek azért, hogy minden adósságukat elengedjék, mások, hogy tömlöcükből kiszabaduljanak, ismét mások pedig, hogy fölmentség őket a vádak alól.

6. A kérelmünket tartalmazó íven mindenekelőtt őszinte hálánkat fejezzük ki. Másodsorban tegyünk szívből fakadó, töredelmes vallomást bűneinkről, és úgy adjuk elő a mindennek Királyának kérésünket.

Ez az imádság legjobb módja – ahogy az Úr angyala az egyik testvérnek kinyilvánította.

7. Ha valaha már álltál vádlott gyanánt földi bíró előtt, nincs szükséged más példára imádság végzése közben. Ha pedig te magad még nem jelentél meg előtte, és azt sem láttad, hogy másokat vallatnak, akkor legalább a betegek orvoshoz intézett könnyörgéseiből tanuld meg, milyen az az érzés, mikor az őket vágni vagy égetni készül.

8. Ne légy túl okos az imád megfogalmazásában, hisz sokszor gyermekek egyszerű, együgyű dadogása lágyítja meg Atyjukat, aki a mennyekben van.

9. Ne igyekezz mondatot mondatra halmozni, nehogy a mondatok keresésével elszórakozzon az elméd! A vámos egyetlen mondata kiengesztelte Istent és egyetlen bizakodó mondás megmentette a gonosztevőt. A sokmondatos ima sokszor megtéveszti és elernyeszti, az egymondatos ima viszont többnyire összpontosítja az elmét.

10. Ha öröm vagy töredelem tölt el az imád szavától, állj meg annál, mert akkor velünk imádkozik az őrangyalunk!

11. Még ha tiszta vagy, akkor se légy elbizakodott, hanem inkább közeledj mély alázattal, és nőni fog bátor bizalmad!

12. Imádkozz bűnbocsánatért, még ha az erények egész létráját megmásztad is; hiszen hallod, hogy Pál a bűnösökről szólva így kiált fel: „Én vagyok közöttük az első.”

13. Olaj és só adja meg az étel ízét. Az imának tisztaság és könnyhullatás ad szárnyakat.

14. Ha tetőtől talpig szelídségbe és higgadtságba öltözöl, nem sokat kell küszködnöd ahhoz, hogy elmédet fölszabadítsd rabságából.

15. Amíg az imánk nem tiszta, olyanok vagyunk, mint aki gyermeket kezd jártatni.

16. Törekedj fölemelni, s még inkább bezárni gondolatodat az ima szavaiba, és ha az gyermek módjára lankadatlan földre huppan, vezesd be újra, hisz elménk sajátsága az állhatatlanság, az Istené viszont, hogy mindent állhatatossá tehet!

17. Ha maradéktalanul megvívta küzdelmedet, akkor már benned is ott lakik az, aki az elme tengerének határt szabott, úgyhogy míg imádkozol, e tengerre te magad is ráripakodhatsz: „Eddig jöhetsz, de tovább nem!”

18. Szellemet megkötni nem lehet, ám ahol a szellem Teremtője van jelen, ott minden engedelmeskedik.

19. Ha már egyszer kellő módon szemlélte a napot, akkor tudsz vele illően beszélni is. Különben hogyan könyöröghetnél ahhoz, akit nem láttál?

20. Az imádkozás kezdete: a támadásokat csírájukban, egymondatosan elhárítani. Középső foka: figyelmünket egyre csak a mondottakra és azok jelentésére összpontosítani. Tökéletessége pedig: elragadtatás az Úrhoz.

21. Másféle öröm tölti el ima közben azokat, akik közösségben élnek, és más öröm fogja el a magányban imádkozókat. Az előbbit ugyanis nem kizárt, hogy egy kis beképzelttség környékezi, az utóbbi viszont eltelik alázattal.

22. Ha folyton edzed a gondolatodat, hogy el ne kalandozzon, a terített asztalnál is közelebb lesz. De ha akadálytalanul bolyong, soha nem lesz képes nálad maradni.

23. A nagyszerű, tökéletes ima nagy művelője mondja: „Inkább szólok öt szót az értelmekkel” és a többi. A kezdőktől távol áll az ilyesmi. Ezért nekünk, tökéletleneknek a minőséggel együtt nagy mennyiségre is szükségünk van: az utóbbi ugyanis az előbbi szerzője.

„Mert tiszta imát adtál – úgymond – annak, aki eltökélten lakozik szennyes szívvel, de fáradságot nem kímélve.”

24. Az imádságban más a szenny, más az elsikkadás, más a becsapódás és más a hiba. Szenny: az Isten elé állni, de ronda képzetekkel foglalkozni. Az elsikkadás: hiábavaló gondok fogságába esni. Becsapódás: gondolatban véletlenül elszórakozni. Hiba: bármi támadás, amely minket akkor ér.

25. Ha nem vagyunk magunkban, amikor imádkozunk, belsőleg vegyünk föl könyörgő magatartást; ha azonban nincsenek jelen a hízelgés bérencei, külső viselkedésünket is változtassuk könyörgőre, mert a tökéletlenek elméje sokszor testükhöz idomul.

26. Mindenkinek mélységesnél mélységesebb töredelemre van szüksége, de főleg azoknak, akik adósságuk elengedése végett járulnak az Uralkodóhoz.

27. Ha még fogságban vagyunk, hallgassunk arra, aki így szól Péterhez: Kösd derekadra az engedelmesség kendőjét, vedd le kívánságaidat, és azoktól szabadon járulj imádkozva az Úrhoz! Csak az ő akaratát idézd föl, akkor majd eléred, hogy Isten tartsa lelked kormányát és vezéreljen veszélytelenül!

28. Kelj föl a világ és a gyönyörök élvezetének asztalától, vedd el a gondokat, vedd le az elgondolásokat, tagadd meg a testet, hisz az imádság semmi más, mint a látható és láthatatlan világtól való elidegenedés. „Mert mim van nekem kívüled az égben?” Semmim. „S rajtad kívül mi kellene nekem a földön?” – Semmi más, mint hogy imádsággal zavartalanul, folyton folyvást rajtad csüggyek. Némelyek vagyona vágynak, mások dicsőségre, mások meg birtokra; nekem viszont jó Istenen csüggenem, és belé vetni a szenvedélyek feletti uralmam reményét.

29. A hit szárnyat ad az imának: anélkül bizony az a mennybe föl nem szállhat.

30. Kérjük kitartóan az Urat, mi, a szenvedélyek rabjai, hiszen valahányan urai a szenvedélyeknek, azok rabságából jutottak el a szenvedélymentességre.

31. Noha Isten lévén nem is féli a bírót Istent, de mivel terhére van a bűn, a bukás miatt tőle özvegyen hagyott lélek, igazságot szolgáltat neki ellenfeleivel, a testtel és ellenségeivel, a szellemekkel szemben.

32. A hálás lelkeket a mi jó Pártfogónk kérelmük azonnali teljesítésével vonja szeretetéhez. A hálátlan kutyákhoz hasonló lelkeket viszont éppen a kérelmük keltette éhséggel és szomjúsággal készíti, hogy imádságban melléüljenek. A hálátlan eb ugyanis mihelyt megkapja a kenyeret, otthagyja azt, aki adta.

33. Ha sokáig könyörögsz, ne mondd, hogy semmi eredményt sem értél el, hiszen máris ott az eredmény; mert mi is volna fenségesebb jó, mint Istenen csüggeni és vele megszakítás nélkül kitartóan egyesülni?

34. Nincs az az elítélt, aki úgy tartana saját büntető ítéletétől, mint az imádsággal törődő lélek annak végzésétől. Aki tehát okos és ügyes, az erre gondolva elkerül minden sértő szót, haragot, aggodalmat, vesződést, szorongást, jóllakottságot, gonosz gondolatokat és kísértést.

35. Készülj fel folytonos lelki imával könyörgésed végzésére, úgy nagy léptekkel haladsz majd előre.

36. Megfigyeltem, hogy némelyek, akik engedelmisséggel tündököltek, és nem felejtettek el tőlük telhetően Istenre gondolni, mihelyt hozzáfogtak imádkozni, elméjükön is rögtön úrrá tudtak lenni, bőséges könnyeket is ontottak. A szent engedelmisség ugyanis előkészítette őket.

37. A közös zsolozsmával fennakadás és elszórakozás jár együtt. Azzal, amit magunkban végzünk, nem így áll a dolog. Csakhogy ez utóbbi ellen a fásultság harcol, amannak viszont a buzgóság segítségére van.

38. A katona királya iránti szeretetét a háború mutatja meg. A szerzetes szeretetét Isten iránt az ima ideje, azaz végzése. Imádságod nyilván mutatja neked lelkiállapotodat, s a hittudósok állítják is, hogy az a szerzetes tükre.

39. Ha bármivel foglalkozunk is, amikor eljön az ima ideje, és azt tovább végezzük, mi ki is játszottak a démonok. Mert a tolvajok célja az, hogy óráról órára kiraboljanak.

40. Ha megkérnek, ne vonakodj másokért imádkozni, még ha nélkülözöd is az imádság kegyelmét, mert az imát kérő hite nem egyszer megmenti töredelem által azt, aki imádkozik. Ne légy öntelt, ha másokért könyörögve meghallgatást nyersz, hisz az ő hitüknek volt eredménye, annak volt meg a hatása!

41. Minden tanulótlól nap mint nap maradéktalanul számon kérik azt a bölcsességet, amit tanítójától tanult. Minden elmétől méltán megkövetelik majd minden imában mindazt, amire Isten képessé tette. Vigyázzunk tehát!

42. Ha éber figyelemmel imádkozol, hamarosan haragra lesz kísértésed. Ilyen ugyanis ellenségeink taktikája. Gyakoroljunk minden erényt mély meggyőződéssel, különösen is az imádságot! A lélek akkor imádkozik meggyőződéssel, ha uralkodik a haragon.

43. Amit hosszú idő alatt sok könyörgéssel érünk el, az maradandó. Aki elérte az Urat, az többé már nem emel szót a saját érdekében, amikor imádkozik, hiszen a Lélek maga jár közben érte, belsőleg, szavakba nem önthető sóhajtozásokkal.

44. Ne fogadj el semmilyen érzéki képzetet imádság közben, nehogy önkívületbe esve megtévelyedj!

45. Minden kérésről imádság közben nyerünk világosan bizonyosságot. A bizonyosság szabadulás a kétségtől. A bizonyosság a bizonytalan biztos megnyilvánulása.

46. Légy igen irgalmas, amikor komolyan veszed az imádságot, mert ebben kapnak majd a szerzetesek százannyit, ami pedig következik, azt a következőben.

47. Szívünkben időzve a tűz imát támaszt, ennek föltámadása és mennybevétele után pedig tűz száll le lelkünk emeleti helyiségében.

48. Némelyek azt mondják, többet ér az imádság a kimúlás gondolatánál. Én mégis egy személy két természetét dicsőítem.

49. A jó ló nekimelegszik a futásnak, és rendszerint egyre gyorsabban vágat (vágatáson a zsolozsmázást értem, lovon pedig a derék elmét). Az ilyen távolról megérzi az ütközetet, s mivel már fel van készülve, teljességgel legyőzhetetlen.

50. Súlyos dolog vizet szomjas ember szájából elragadni, de még súlyosabb töredelmes imába merült léleknek magát az ima áhított végzésétől annak befejezte előtt elszakítani.

51. Ne hagyj abba imádságodat, amíg nem látod, hogy a tűz és víz isteni rendelésre lassan lecsillapodott, mert meglehet, hogy egész életedben nem kapsz ilyen alkalmat a bűnbocsánatra! Aki belekóstol az imádkozásba, majd pedig elméjét – olykor egyetlen óvatlanul kimondott szóval – bemocskolja, az imába fogva nem leli, mint szokta, amire vágyik.

52. Más dolog egyszerűen csak buzgón ügyelni a szívünkre, és más ezt az elménknek mint lelkünk uralkodó részének felügyelete alatt tartani, vagyis vele mint főpappal szellemi áldozatot mutatni be Krisztusnak. Az előbbieket, az egyik teológusnak nevezett író szavai szerint, mivel még tisztulásra szorulnak, a rájuk szálló szent, égi tűz megégeti; az utóbbiakat viszont tökéletességük arányában megvilágosítja. Mert ugyanannak a valóságnak egyszerre emésztő tűz és világító fény a neve. Ezért némelyek ima után mintha tüzes kemencéből jönnének elő, érzik, hogy valami szennytől, bűnös anyagtól könnyebbültek meg, míg mások mintegy fénytől megvilágosítva, az alázat és öröm köpenyébe vannak burkolva. Mert akik e nélkül a két hatás nélkül hagyják abba az imát, azok testileg, hogy ne mondjam, zsidó módon imádkoztak, nem pedig lelkileg. Ha testet érintve másképp viselkedik, hogyan változna meg, aki ártatlan kézzel az Úr testét érinti?

53. Megfigyelhetjük, hogy legjóságosabb Uralkodónk, akárcsak a földi uralkodók, hol személyesen, hol egy barát, hol egy szolga révén, néha pedig észrevétlenül juttatja el adományait katonáihoz. – Ám hasonlóképpen jár el alázat köntösével is, amennyiben azt viseljük.

54. A földi uralkodónak utálatos az olyan, aki elé áll, arcát azonban ugyanakkor elfordítja tőle, és ura ellenségeivel alkudozik. Az Úr is utálja azt, aki ima közben tisztátalan gondolatokkal foglalkozik.

55. Ha jön a kutya, fegyvert ragadva kergesd el, és ne engedj neki, ha szemtelenkedik!

56. Kérj bankódással, keress engedelmességgel, zörgess türelemmel! Aki ugyanis így „kér, az kap, aki keres, talál, és a zörgetőnek ajtót nyitnak.” Vigyázz! Ima közben ne könyörögi nőszemélyért csak úgy óvatlanul, nehogy aztán jobbról fosszanak ki+

57. Ne akard testi bűneidet pontos részletekkel meggyónni, nehogy így önmagad ellen fordulj!

58. Ne töltsd az ima idejét teendőid vagy lelki dolgaidd megfontolásával – különben elütnek a jobbik résztől.

59. Aki folyton fogja az ima botját, nem botlik meg, de ha még ez elő is fordulna, akkor sem bukik el véglegesen. Az ima ugyanis istenfélő, jámbor erőszakoskodás Istenen. Hasznára a szertartások idején a démonok által kialakított akadályokból következtethetünk, eredményére pedig az ellenség vereségéből.

Arról tudom, hogy kedved telik-e bennem, hogy „ellenségem nem vígad felettem a harc idején”. Teljes szívből kiáltok – mondja a zsoldáros – azaz testileg, lelkileg és szellemileg. Ahol ugyanis a két utóbbi – azaz lélek és szellem – egybeváág, ott van köztük Isten.

60. Nem egyformák mindnyájunkban testi és szellemi tulajdonságaink. Némelyeknek szapora, némelyeknek viszont kényelmesebb ütem felel meg a zsolozsmázásban. Az előbbieket azt mondják, hogy az elszórakozás, az utóbbiak pedig, hogy a tudatlanság ellen küzdenek.

61. Ha egyre az Uralkodóhoz fordulsz segítségért ellenségeid ellen, valahányszor azok rád támadnak, bátorság, könnyű dolgod lesz, mert ők maguk önszántukból hamar visszavonulnak tőled. Nem akarják ugyanis látni a szentségtelenek, hogy az ellenük folytatott harc eredményeként imával koszorút nyersz. De különben is futnak az imától, akár a tűztől.

62. Csak bátorság! Isten majd megtanít imádkozni!

63. Nem lehet a látást pusztán szavak alapján megtanulni, hiszen az természetünkkel jár. Az ima szépségét sem lehet máshonnan tanulni, hiszen annak magának Isten a tanítója, „aki ismerni tanítja az embert”, megadja az imát az imádkozónak, és megáldja az igazak éveit. Ámen.

29. FEJEZET

A FÖLDI MENNYORSZÁG, AZ ISTENT KÖVETŐ SZENVEDÉLYMENTESSÉG VAGYIS TÖKÉLETESSÉG, A LÉLEK FELTÁMADÁSA AZ ÁLTALÁNOS FELTÁMADÁS ELŐTT

1. Lám, már mi is, a tudatlanság mélységes vermébe temetve, sötét szenvedélyek között és ennek a halálra szánt testnek az árnyékában vakmerően a földi mennyországról kezdünk értekezni. Az égboltot csillagok ékesítik, a szenvedélymentességet erények díszítik. Mert az én elgondolásom szerint a szenvedélymentesség nem más, mint az elme belső mennyországa, mely a démonok gatteteit már gyerekes csínyeknek tekinti.

2. Tulajdonképpen az mentes tehát a szenvedélyektől, és erről ismerni meg az ilyet, aki romlatlanná tette testét, elméjét pedig a teremtmények fölé emelte, minden érzékét annak alávetette, és az az Úr színe elé állítva erejét meghaladó szolgálattal mindig csak feléje halad. Némelyek viszont így határozzák meg a szenvedélymentességet: A lélek föltámadása a testé előtt. Mások pedig: Isten tökéletes ismerete, melynél csak az angyaloké különb.

3. A tökéletesnek ez az egyre tökéletesíthető teljes tökéletesség (ahogy azt nekem valaki tapasztalatból elmagyarázta) már úgy megszenteli az elmét és úgy elragadja a bűnös anyagtól, hogy e mennyei rév elérése után a testi élet java részén át mintegy mennyei önkívületben tartja, és a szemlélődés magasságába emeli.

Jól mondja valahol erről egy olyan ember, aki tapasztalta: „az Isten nagyjai a földön igen fölemelkedtek”. Ilyennek ismerjük az egyiptomit is, aki nem hagyta kezét ima közben sokáig kitarva, ha másokkal imádkozott.

4. Van, aki szenvedélytelen, de van, aki még a szenvedélytelennél is szabadabb minden szenvedélynél: az előbbi még erősen utálja a rosszat, az utóbbi viszont már egyre gazdagszik az erényekben. A tisztaságot is mondják szenvedélytelenségnek; és méltán, hiszen ízelítő az általános feltámadásból, vagyis a romlandók romolhatatlanságából.

5. Szendélymentességet árult el az, aki így szólt: „Az Úr elgondolása van bennem.” Szendélymentességet árult el az egyiptomi, aki azt mondta, hogy nem féli az Urat; szenvedélymentességet árult el, aki azért imádkozott, hogy visszatérjenek a szenvedélyei.

Ki volt olyan méltó az eljövendő dicsőség előtt a szenvedélymentességre, mint a nevezetes szíriai? Mert Dávid, a híres próféta így szól az Úrhoz: „Szűnjön haragod irántam, hogy enyhülést nyerjek!”; Istennek ez a [szír] bajnoka pedig: „Állítsd meg kegyelmed hullámaid!”

6. A szenvedélytelen lélek, melyet úgy áthatnak az erények, mint a szenvedélyek rabjait az élvezetek.

7. Ha a torkosság netovábbja erőltetni még azt is, amit nem kívánunk, akkor az önmegtartóztatásé bizonynyal az, hogy az éhes ember, jóllehet ártatlan, erőt vesz a természetén.

8. Ha a bujaság véglete: oktalan állatokért és élettelen dolgokért is bolondulni; akkor a tisztaság határa: érzéki szempontból mindenkivel szemben olyan magatartást tanúsítani, mint az élettelen dolgokkal szemben.

9. Ha a kapzsiság határa: soha fel nem hagyni vagy meg nem elégedni a kuporgatással, akkor a szegénységé: még önnön testünkkel sem törődni.

10. Ha a csüggedt fásultság határa: teljes kényelemben élve is türelemnek híján lenni; akkor a türelemé: sanyarúságunkat úgy tekinteni, mintha kényelemben élnénk.

11. Ha a harag tengere: dühbe jönni, noha senki sincs jelen; akkor a türelemé: egyaránt nyugodtnak lenni, akár jelen van, aki gyaláz, akár nincs.

12. Ha a hiúság legmagasabb foka: színlelt tettekkel hivalkodni, olyankor is, amikor senki sincs jelen, hogy dicsérjen, akkor a szerénység természete bizonyítva az, hogy az elme sohasem megy lépre a hízelgők látogatásakor.

13. Ha kárhozat, vagyis a gőg természete: hitvány állapotban kevélykedni, akkor az üdvözítő alázat bizonyítása: magasztos vállalkozások és teljesítmények közepette is alázatos lelkületűnek lenni.

14. Végül, ha a szenvedélyek teljes uralmának ismérve: a démonoktól eredő minden sugallatnak csaknem mohón engedni, akkor meglátásom szerint a szent szenvedélymentesség ismertetőjele az, hogy kereken kijelentjük: „nem is vettem észre, mikor visszavonult tőlem a gonosz”, sem azt, minként jött, sem azt, mi végett, sem azt, hogyan távozott; hanem az ilyesmik iránt már egészen érzéketlen vagyok, mivel teljesen egyesültem az Istennel és örökre úgy is maradok.

15. Annak, aki még a testben élve ilyen lelki állapotra bizonyult méltónak, maga a benne lakozó Isten az irányítója valamennyi szavában, tetteiben és gondolatában. Ezért már egy bizonyos hang gyanánt bensőleg fel is fogja az Úr akaratát felvilágosulás által, és minden emberi tanításon felülemelkedve mondja: „Mikor mehetek már, hogy Isten színe előtt megjelenjek?”, mert nem bírom tovább a vágyódó szeretet hatását, hanem azt a halhatatlan szépséget kutatom, amit nekem a porhüvely előtt adott. Mit is kell sokat beszélni: többé már nem ő maga él, hanem Krisztus él benne. Így mondja, aki megharcolta a jó harcot, végigfutotta a pályát, és a hitet megtartotta.

16. A királyi korona nem egyetlen drágakőből áll, a szenvedélytelenség sem teljes, ha egyetlen, akármilyen kis erényt is elhanyagolunk. Úgy gondold el a szenvedélytelenséget, mint a mennyei király palotáját az égben: a sok hajlék a városon belül lévő lakások, ennek a mennyei Jeruzsálemnek a fala pedig a vétkek bocsánata.

17. Igyekezzünk, testvérek, igyekezzünk a palota menyegzős termébe bebocsátást nyerni, de ha akár valami teher, akár korábbi bűnnel szerzett hajlam, akár késedelem miatt elmaradunk, micsoda veszteség! Akkor legalább érjünk el előbb valami hajlékot a menyegzős terem táján, ha azonban még mindig roskadozunk vagy ernyedtek vagyunk, akkor mindenképpen jussunk legalább a falon belülre. Mert aki oda a vég előtt be nem megy, helyesebben aki azon át nem hág, a démonok és szenvedélyek pusztájában fog tanyázni. Azért is imádkozott így valaki: „Istennel falakat is áthágok.” És másvalaki mintegy Isten képviselőjében mondja: „Nem a bűneitek választanak el engem és titeket egymástól?”

18. Törjük át, barátaim, a választófalat, melyet engedetlenségünkkel gonoszul építettünk! Nyerjük el ideát adósságunk elengedését, mert az alvilágban nincs ki meggyógyíthasson.

19. Maradjunk most már nyugton, testvéreim, hiszen egyébként is „nyugton levőknek” nevezek bennünket. Nem hozhatunk fel mentségül sem bukást, sem különböző körülményeket, sem nehézséget. Hiszen mindazoknak, „akik befogadták az Urat, ő – az újjászületés fürdője által – hatalmat adott, hogy Isten gyermekei legyenek”, és ezt mondja: „Maradjatok nyugton, és ismerjétek el: én vagyok az Isten”, én magam vagyok a szenvedélytelenség. Övé a dicsőség örökkön-örökké. Ámen.

Az áldott szenvedélymentesség a földről az égbe emeli a szűkölködő elmét, és felkelti szegényt a szenvedélyek szemétdombjáról; a dicsó szeretet pedig angyalok, arkangyalok társaságába ülteti, az Úr népének a fejedelmeivel.

30. FEJEZET

AZ ERÉNYHÁROMSÁG, VAGYIS A HIT, REMÉNY, SZERETET KIVÁLÓ KÖTELÉKE

1. Most tehát, mindezek tárgyalása után, hátra van még az a három, mely szorosra fogja és erősen tartja a mindent egyesítő köteléket: hit, remény, szeretet. De mindennél nagyobb a szeretet, hiszen magát Istent is annak nevezzük. Csakhogy én magam az egyiket sugárnak, a másikat fénynek, a harmadikat korongnak látom, ám mindazt egyetlen sugárzásnak, egyetlen ragyogásnak. Az első ugyanis mindent megtehet, megalkothat, a másodikat Isten irgalma övezi s teszi megszegyeníthetlenné, a harmadik pedig meg nem szűnik, fel nem hagy a futással, nem engedi, hogy az „áldott örület” résztvevője valaha megnyugodjék.

2. Aki a szeretetből szándékozik szólni, az Istenről próbál beszélni, Istenről azonban szóval tüzetesen tárgyalni kockázatos, sőt veszélyes, ha nem ügyelünk. Az angyalok jártasak a szeretet kérdésében; ám ők is csak annyira, amennyire megvilágosulhatnak. Szeretet az Isten; aki ennek az értelmét akarja meghatározni, az a mélységben vaklászva a fővenyt számlálja.

3. A szeretet tulajdonképpen hasonulás Istenhez – már amennyire ez halandók számára elérhető –, megvalósulására nézve a lélek mámora, sajátságát tekintve pedig: a hit forrása, türelem mélysége, alázat tengere.

4. A szeretet tulajdonképpen minden ellenséges gondolat elvetése, hiszen „a szeretet nem rója föl a rosszat”. A szeretet, a szenvedélymentesség, illetve az istengyermeki örökbefogadás csak név szerint különböznek. Úgy gondold el őket, mint a fény, a tűz, a láng egyesült folyamatát! Ennek fogytával nő bennünk a félelem, mert akiben nincs félelem, az vagy szeretettel van tele, vagy lelkileg már halott.

5. Nincs abban semmi tiszteletlenség, hogy emberi dolgokból: vágy, félelem, buzgalom, féltékenység, szolgálat vagy szerelem alapján hozzunk fel képes hasonlatokat Istenről. Boldog, aki olyan szerelemmel sóváros Isten után, mint a rajongó szerető szerelmese után. Boldog, aki úgy féli az Urat, mint ahogy a vádlott retteg a bírótól. Boldog, aki úgy buzgólkodik az igaz buzgóságban, mint hálás szolgák gazdájuk körül. Boldog, aki olyan féltékenyen ügyel az erényekre, mint azok, akik féltékenységből éberren vigyáznak házastársukra. Boldog, aki ima közben úgy áll az Úr előtt, mint az udvarnokok a király előtt. Boldog, aki folyton úgy igyekszik kedveskedni Istennek, mint az embereknek. Anya nem ragaszkodik úgy csecsemőjéhez, mint a szerető fiú mindenkor az Úrhoz.

6. Aki igazán szerelemes, az képzeletben folyton kedvesét látja, és őt gondolatban örömmel öleli. Az ilyen többé már álmában sem nyugodhat a vágytól, hanem abban is kedvesével enyeleg. Ez történik a testtel, s az a testiségtől szabad testtel.

7. A szeretet nyilatától megsebesülve mondta valaki magáról ezt a szerintem csodálatra méltó dolgot: „Aludtam” – mert természetünknek szüksége van rá, „de a szívem ébren volt” – mert annyira szeret.

8. Jegyezd meg, kedves barátom, hogy a szeretet tűzével mint mérgezett nyíllal eltalált lélek akkor vágyódik és sóvárog az Úr után, mikor mint szarvas már elpusztította a vadakat.

9. Az éhség hatása bizonytalan valami, nem venni észre, a szomjúságé viszont sürgető, nyilvánvaló, mindenkit benső égésre emlékeztet. Ezért mondja, aki Isten után sóvárog: „Szomjazik lelkem az erős, az élő Isten után”.

10. Ha kedves barátunk jelenléte, mindnyájunkat láthatóan megváltoztat, vidámmá, jókedvűvé, gondtalanná tesz, akkor mit nem művel majd az Uralkodó jelenléte, amikor ő láthatatlanul a tiszta lélekben tartózkodik?

11. A lelki érzékkel tapasztalt félelem többnyire eltörli, elemészi a szennyet. „Szegezd át félelmeddel testemet!” – mondja az Írás. A szent szeretet viszont némelyeket el szokott emésztetni, mint azt, aki így szólt: „Megsebezted, megsebezted szívemet.” De van, amikor némelyeket ragyogóvá, ujjongóvá tesz: „Szívem benne bízott” – mondja az Írás – „és segítséget kaptam, testem újjáéledt”, és „a vidám szív derűség teszi az arcot is”. Ha tehát az egész ember valamiképp összeforr az Isten szeretetével, akkor külsőleg is, testével mint valami tükörben mutatja lelke ragyogását. Így tündöklött Mózes is, aki látta Istent. Akik a tökéletesség ilyen angyali fokára jutottak el, sokszor megfélemlenek a testi táplálékról; gondolom, gyakran nem is kívánják; és nem is csoda, hiszen az ellenkező vágy is nemegyszer visszautasítja az ételt. Úgy vélem, ezeknek a romolhatatlan embereknek a teste már nem is szenved bármilyen betegségben, hiszen már megtisztult, és mintegy romolhatatlanná vált, mert a tisztaság lánggal kioltotta a lángot. Azt hiszem, hogy még az ételt, amit elfogyasztanak, sem eszik már egyáltalán élvezettel. Talajvíz táplálja a növény gyökerét, ezek lelkét pedig égi tűz.

12. A félelem elmélyülése a szeretet kezdete, a teljes tisztaság az istentudomány alapja. Aki érzékeit Istennel egészen egyesítette, azt ő oktatja titokzatosan szavaira, mert ha azok vele nem egyesültek, bajos Istenről beszélni.

13. Az önállóan létező Ige tökéletesíti a tisztaságot, és jelenlétével megöli a halált. Annak megölése után pedig az istentudomány kutatója felvilágosul. Az Úr Igéje, az Úristentől való, tiszta s örökre megmarad. Aki Istent nem ismeri, az csak találgat.

14. A tisztaság teológussá tette a tanítványt, aki maga sajátította el a Szentháromság titkait.

15. Aki az Urat szereti, előbb testvérét szerette. Az utóbbi ugyanis az előbbi bizonyítéka. Aki szereti embertársát, az ki nem állja a rágalmozókat, hanem inkább fut tőlük, mint a tűztől. Aki azt állítja, hogy szereti az Urat, de testvéreire haragszik, az olyan, mint aki álmában fut.

16. A szeretet ereje a reményben rejlik, mert az által várjuk a szeretet jutalmát. A remény rejtett birtok birtoka, a remény kincstárba kerülése előtt is kétségtelen kincs; a remény pihenő fáradság közben, a szeretet ajtaja, végez a kétségbeeséssel; a remény távollévő dolgok képe. A remény hiánya a szeretet romlása. A remény köt a küszködéshez, attól függ a fáradozás, azt övezi az irgalom.

17. A reménykedő szerzetes lesújtja a fásultságot, a remény kardjával futamítja meg. A reményt az Úr ajándékainak tapasztalása szüli; akinek ilyen tapasztalata nincs, az megmarad kétkedőnek. A harag véget vet a reménynek; ez ugyanis nem csal meg, az indulatos embernek viszont nincs becsülete.

18. A szeretet prófétává avat. A szeretet csodákat művel. A szeretet felvilágosulás mélysége. A szeretet tűzforrás: minél bővebben buzog, annál inkább tüzezi a szomjazót. A szeretet az angyalok állapota. A szeretet örökös haladás. Mondd meg nekünk, te erények legszebbje, hol legelteted juhaidat? Hol delelsz?

Világosíts fel, irányíts, vezess mindet, mert fel akarunk végre menni hozzád. Hiszen te uralkodsz mindenben.

Most is megidézted a lelkemet. Már nem türtőztethetem a lángodat. Ezért téged magasztalva haladok tovább. „Te uralkodsz a tenger erején, háborgó hullámait te csendesíted le” vagyis ölj ki, „te alázod meg mint sebesültet” a kevély elmét. Hatalmas karoddal szétszórtad ellenségeidet”, és győzhetetlenné teszed szeretőidet.

Hogy látott téged Jákob a létrára támaszkodni? Alig várom, hogy megtudjam. Mi hát az ilyen feljárat természete? Kérlek, mondd meg nekem! Mi a jellege, mi az összetétele a fokai rendszerének, melyeken a téged szerető lélek szívében elhatározta, hogy felmegy? Hány van? Égek a vágytól, hogy megtudjam. Vajon mennyi idő kell a pálya befutásához? Mert aki tapasztalatból tudja, mi az, veled tusakodni, és téged látomásban látni, nyíltan szólt ugyan a vezetőkről, de semmi másra nem akart vagy inkább nem tudott fényt deríteni.

Mire ő, ez a Királynő (ám úgy vélem, helyesebb volna királyt mondani), mintha az égből jelent volna meg nekem, lelki fülem hallatára így szólt: „Kedvesem, ha testiséged terhétől meg nem szabadulsz, az én szépségemet olyanoknak, amilyenek, meg nem ismerheted. A létra tanítson meg az erények lelki rendszerére, én pedig ennek a csúcsára támaszkodom, mint nagy beavatott hívem mondta: »Most megmarad a hit, a remény és a szeretet, ez a három, de közülük legnagyobb a szeretet«.

RÖVID ÖSSZEFOGLALÓ BUZDÍTÁS

MenjeteK fel, menjeteK fel, testvéreK, bátran elhatározva szívetekben, hogy felmentek. Hallgassatok arra, aki így szól: „Rajta, menjünk föl az Úr hegyére, a mi Istenünk házához!”, aki olyanná teszi lábamat, mint a szarvasét, és a magaslatokra állít, hogy őt dicsőítve győzzek.

Kérlek, fussatok együtt azzal, aki így szól: Iparkodjunk, míg mindnyájan el nem jutunk a hitben és az Isten megismerésében az egységre, és meglett emberré nem leszünk, elérve Krisztus korának a teljes mértékét, aki láthatólag harmincéves korában megkeresztelkedve elérte a harmincadik fokot a szellemi létrán, amennyiben szeretet az Isten. Övé a dicséret, a hatalom, az erő; benne van, volt és lesz minden jó oka örökkön-örökké. Ámen.

BEVEZETÉS A PÁSZTORNAK ÍRT ZÁRÓFEJEZETHEZ

A Létra végén maga a szerző fűzött egy hosszú utószót, a Pásztorinak címzett üzenetet művéhez. Aki pástorként kerül testvérei mellé, annak az isteni világosság átadása végett Jézussal, a Jó Pásztorral teljesen azonosulnia kell. Igazi pásztorrá a szeretet avat. A jó pástori életét adja övéért, s az angyalok munkatársaként tiszta lelkeket mutat be áldozatul Istennek. Az egész világ nem ér annyit, mint egy lélek. A pástori feladatának teljesítése tehát minden lelki ajándéknál, még a szemlélődésnél is többet ér. A pástornak már nincs szüksége mások segítségére, még saját könnyeire sem. A pástori belső, isteni felvilágosításra támaszkodik, nem szorul könyvekből merített tudományra. Szabadnak kell lennie a szenvedélyektől, de épp azért, hogy azokat szüksége esetén színlelhesse. Nagy ritkán a pástori tisztének gyakorlása tisztítja meg. De gyakoribb eset, hogy óvatlanságból fölemeszi a pusztában gyűjtött kincseit. A lakott helyen lévő monostor vezetése végzetes lehet a lelki nyugalmat, magányt nélkülöző pástornak. Az előjáró egyszerre pástori, orvos, tanító és kormányos. Belépésüktől fogva meg kell különböztetnie az erőseket a gyöngéktől, az ártatlanokat a vezeklőktől, a fiatalokat az idősektől, és állapotuknak megfelelően kell velük bánnia. Ne engedje, hogy bárki elhamarkodva tegyen fogadalmat. Vádaskodás nélkül, okos tapintattal bírja rá a bűnösöket a gyónásra. Személyesen magára veheti a benne bízók már elkövetett és leendő bűneit. Ha nem képes rá, az annak a jele, hogy nincs elég lelki hatalma-ereje, és hogy még nem mentes egészen a szenvedélyektől. A király barátjaként kegyelmet eszközölhet ki alárendeltjeinek, különösen az egyházi év fő ünnepein. Az igaz hitet hagyja örökül fiaira, s azt, ha teheti, habozás nélkül hirdesse is a hitetleneknek. De tanítása mindenekelőtt abban áll, hogy tanítványait bevezeti a szentek szentjébe, s megmutatja nekik annak a titokzatos, rejtett oltárán nyugvó Krisztust.

A PÁSZTORNAK

1. Ebben a földi könyvemben, szentséges atyám, legutoljára hagytalak, de meg vagyok győződve, hogy a mennyei könyvben mindnyájunknál előbb vagy, hiszen igaz aki azt mondta, hogy az utolsók a büszkeségben elsők lesznek a méltóságban.

2. Pásztor voltaképpen az, aki ártatlansága folytán saját buzgóságával és imádságával a lelki értelemben vett „elveszett juhokat” meg tudja keresni és javítani.

3. Kormányos az, aki Isten kegyelméből és a maga fáradozása folytán szellemileg megerősödve nemcsak a viharból, hanem még magából a mélységből is szárazra bírja vontatni a hajót.

4. Orvos az, akinek teste, lelke egészséges, tehát ezeket már semmilyen kezeléssel nem kell ellátnia.

5. Az az igazi tanító, aki Isten ujjával, azaz a tőle elnyert felvilágosulás hatására megírt szellemi könyvet szerez be a tökéletességről, úgy, hogy más könyvre már nincs is szüksége. Nem illik tanítómesternek mindenféle jegyzetből tanítani, festőnek sem régi képekről másolgatni.

6. Te, aki földieket oktatsz, a mennyből, a magasságból vedd tanításodat, de a másféle lelki valóságot érzékelhető formában tanítsd! Ne felejtsd azt, aki így szól: „Nem emberektől kaptam vagy tanultam.” Hiszen a földre terítetteket földhözragadtak soha meg nem gyógyítják.

7. A jó kormányos révbe viszi a hajót. A jó pásztor pedig életre kelti és meggyógyítja a beteg juhokat. A pásztor annyiban felel a gazdának a juhokért, amennyiben azok őt előrehaladva szüntelenül követik. Dobálja meg a pásztor kőkemény szavakkal a tunyaságból vagy falánkságuk miatt elmaradozó juhokat, hiszen ez is jó pásztorra vall.

8. Mikor a juhok a perzselő hőség vagy még inkább testi mivoltuk miatt lelkileg szunyókálni kezdenek, virrasszon fölöttük éberebben a pásztor égre emelt szemmel, mert az olyan hőség idején sok juhot széttépnek a farkasok. Ám ha a juhok már jól ismert szokása szerint a hőség idején is a föld felé horgasztják le lelki fejüket, ott van aki így szól: Az alázatos és töredelmes szívet Isten nem veti meg.

9. Ha a sötétség, a szenvedélyek éjjele borul a nyájra, állítsd kutyádat éjjeli őrségbe Isten elé mozdulatlanul. Nincs abban semmi képtelenség, hogy elmédet vadölő kutyának gondold.

10. Természetesen (és ezt is jóságos Urunk intézte így), hogy orvos láttán örül a beteg, noha az talán mit sem segít rajta.

11. Szerezz te is, tisztelt barátom, sebtapaszt, gyógyitalokat, sebészkéseket, szemírt, szivacsokat, érvágókat, égetőszereket, kenőcsöket, altatókat, kést, kötszereket és úgynevezett gyomorcsillapítót. Hiszen ezek híján hogy mutatjuk meg tudományunkat? Sehogy. Pedig nem szóért, hanem tettekért jár a díj.

12. A sebtapasz a látható, azaz a testi szenvedélyek orvossága. A gyógyital a belső szenvedélyek, azaz a láthatatlan szenny vízajtója. A sebészkés a szégyen, amely lelkiismeret

furdalást okoz, de kitisztítja az önhittség gennyedő sebéét. Szemír: a harag-hályogtól zavaros lelki szem tisztítása. Szemír: éles korholás, mely gyorsan gyógyít. Érvágás: a lappangó bűzös genny sürgős kiengedése. Az érvágás tulajdonképpen határozott, azonnali beavatkozás a betegek megmentésére. A szivacs az érvágás, illetve a műtét után a betegnek az orvos kedves, nyájas, gyengéd szavaival végzett gyógykezelése, magához térítése. Az égetőműszer: fenyítő vezeklés, megtérés végett egy időre kegyelmesen kiszabva. Kenőcs: égetés után a betegnek akár szóval akár csekély vigasztalással szerzett megkönnyebbülés. Az altató: a magát vezetésünkre bízó ember terhet magunkra venni és az engedelmesség által neki nyugalmat, álmatlan álmot és, hogy saját erőnyeit ne lássa, szent vakságot ajándékozni. Kötszerek: halálíg tartó türelemmel megerősíteni, kitartásukban rögzíteni, megszorítani azokat, akiket a hiúság ernyedtekké, restekké tett. Mindenek után pedig a kard vagy sebészkes: elutasító döntés egy lelkileg elhalt test, azaz fertőzött tag eltávolításáról, nehogy a maga nyavalyájával a többieket is megfertőzze.

13. Áldott az orvosban az undor hiánya, az előljáróban pedig a szenvedélytelenség. Az előbbi ugyanis, mivel nem érez undort, fáradhatatlanul hozzáfog minden ocsmány baj kezeléséhez, az utóbbi pedig minden halott lelket fel tud majd támasztani.

14. Az előljáró foglalja ezt a szándékot is imáiba: mindenkivel a maga módján kell együtt éreznie és megértőnek lennie, nehogy ő is, mint Jákob, ártson mind saját kedvencének, mind a többi társának. Ez azért történik meg velem, mert még nem gyakoroltatta be egészen lelki érzékeivel a jó, a közömbös és a rossz megkülönböztetését.

15. Nagy szégyen az előljárónak azért imádkozni, hogy a magát neki alárendelt ember olyan kegyelmi ajándékot kapjon meg, amellyel ő maga nem rendelkezik. Akik színről színre látták a királyt és megnyerték a barátságát, azok már kibékíthetik vele, ha akarják, és dicsőségében részesíthetik minden szolgáját, talán még az ismeretleneket is. Így gondolkodj hát nekem a szentekről is!

16. A barát tiszteli meghitt, igaz barátját és hallgatnak egymásra, sőt még talán némi kényszert is elfogadnak egymás részéről. Jó lelki baráttal barátkozni, hiszen senki más nem segít úgy minket az erény elérésében.

17. Egyik istenszerető megmagyarázta nekem, hogy mindig ad az Isten ajándékokat szolgálóknak, de főleg az évfordulókon és az Úr ünnepein.

18. Az orvosnak teljesen le kell vetkőznie a szenvedélyeket, hogy aztán szükség esetén némelyet, főleg pedig a haragot színlelhessen. Ha ugyanis végleg el nem taszítja, nem öltheti ismét magára őket szenvedélytelenül.

19. Láttam már csak kis híján betört lovat, mely zabolán vezetve nyugodtan lépkedett, majd mikor a zabla kicsit meglazult, hirtelen önnön gazdája ellen fordult. A jelen nehézség többnyire két démonnal kapcsolatban szokott előfordulni. Akinek kedve van hozzá vizsgálja meg tüzetesen a kérdést. Az orvos akkor ébred majd istenadta bölcsessége tudatára, mikor meg tudja gyógyítani a többség számára már gyógyíthatatlan szenvedélyeket.

20. Nem az a csodálatra méltó tanító, aki tanulékony tanulókat tesz műveltekké, hanem aki a nehézfejúeket, az oktanokat okosítja és csiszolja ki. Akkor látszik meg a kocsis ügyessége, s akkor szokták megdicsérni, amikor próbálatlan lovakkal győz, és azok is épen megmaradnak.

21. Ha felnyitották a szemed, hogy előre lásd a hullámokat, jelezd őket előre világosan a hajó legénységének, különben téged hibáztatnak a hajótörésért, mivel a kormányzást nyugodtan mindenekelőtt rád bízták.

22. Láttam orvosokat, akik nem tudatták előre betegükkel a bajuk okait, s azzal mind betegeiknek, mind maguknak sok fáradságot és törődést okoztak.

23. Az elöljáró mind a rábízottak, mind a kívülállók iránta érzett olyan nagy bizalma láttán szintén tartozik teljes figyelemmel ügyelni magára mindenben, amit tesz vagy mond, annak tudatában, hogy őt magát mindnyájan eredeti példaképpül veszik, és szavait és cselekedeteit szabálynak és törvénynek tekintik.

24. Igazi pásztorrá a szeretet tesz, hiszen a jó Pásztor is szeretetből szenvedett kereszthalált.

25. Szóval tulajdonítsd magadnak ami másokban van, úgy soha sem kell majd nagyon szégyenkezned!

26. Bántsd a beteget egy időre, nehogy átkos hallgatásod miatt idült baja legyen vagy meghaljon! Sokan a kormányos hallgatását úgy értelmezték, hogy jól hajóznak, amíg aztán zátonyra nem futottak.

27. Hallgassunk a nagy Pálra, aki így ír Timóteusnak: Ügyelj rájuk, mondja, akár alkalmas akár alkalmatlan. „Alkalmas”, úgy vélem, mikor azok, akik a feddést kapják, azt örömezt túrik, „alkalmatlan” pedig, mikor még bosszankodnak rajta. Hiszen a forrásvíz is buzog, noha sokszor senki sem szomjas.

28. Vannak elöljárók akik, hogy úgy mondjam, természetüknél fogva hajlamosak a szégyenlősségre, és elhallgatják, amit a rájuk bizottaknak sokszor meg kellene mondani. Azért ők se mondjanak le tanítói tisztjük gyakorlásáról tanítványaikkal szemben, hanem kíséreljék meg írásban jelezni nekik a szükséges utasításokat.

29. Hallgassuk meg, mit mond a Szentírás néhány helyen: „Vágd ki! Miért foglalja itt a helyet?” és „Távolítsátok el a gonoszt magatok közül!”, illetve: „Ne imádkozzál ezért a népért...”, majd pedig hasonlóan szól Saulról is. A pásztornak szükséges tudnia: kikkel, hogyan és mikor kell mindezeknek megtörténni. Istennél ugyanis senki sem igazabb.

30. Aki nem szégyelli magát, mikor négyszemközt feddik, az a közösség előtt kapott feddést is szemtelenül fogadja, mert önként megveti önnön üdvösségét.

31. Észben tartom azonban azt is, amit sok értelmes betegnél láttam: Saját gyávaságuk és gyengeségük tudatában kérték orvosukat, hogy akartuk ellenére is kötözzék le, és önként vállalt kényszerrel gyógyítsák meg őket, mivelhogy „a lélek egészséges”, a jövőbe vetett remény miatt, „a test azonban erőtlen” a korábbi bűnökkel szerzett hajlamok miatt. Én meg ennek láttán kértem az orvosokat, hogy hallgassanak rájuk.

32. A vezető nem köteles a szűk és keskeny útról beszélni mindenkinek, aki hozzá jön, de az édes ígáról és könnyű teherről sem, hanem inkább megfontoltan adja kinek-kinek a megfelelő orvosságot.

Azoknak, akiket súlyos bűnök terhelnek és a kétségbeesés kerülget, az utóbbi, azoknak viszont, akik hajlamosak a fennhéjázásra és önhittségre, az első az alkalmas orvosság.

33. Némelyek hosszú út előtt állva érdeklődtek a járást ismerőktől, s mivel azt hallották tőlük, hogy az egyenes és veszélytelen, a hallottak alapján hanyagul eredtek útnak, majd annak közepe táján vagy veszélybe jutottak vagy vissza is fordultak, mert készületlenül érték őket a bajok. Éppen így fogd föl ennek az ellenkezőjét is.

34. Ahol az isteni szerelem lángra lobbantotta a szíveket, ott szavak el nem ijeszthetnek. Ahol a gehennától való félelem jelentkezett, ott van ám türelem mindenféle fáradtság elviselésére, ahol pedig ismerős az Ország reménye, ott minden alantas dolognak megvetésben van része.

35. A jó hadvezérnek tisztában kell lennie minden egyes katonájának az állapotával és beosztásával, mert meglehet, hogy vannak vele a seregében olyan élharcosok vagy párviadalra való bajnokok, akiknek bajtársaik érdekében vele együtt magányban a helye.

36. A kormányos egyedül, a legénység együttműködése nélkül, képtelen a hajót megmenteni. Az orvos sem gyógyíthatja meg betegét, ha őt előbb nem kéri, és sérülését felfedve teljes bizalommal nem sürgeti. Akik szégyellősen félnek az orvostól, azok üszkösödést idéznek elő, sokszor sokan meg is halnak.

37. Miközben a juhok legelésznek, a pásztor folyton játsszon az ige furulyáján, főleg ha azok elaludnának, a farkas ugyanis semmitől sem fél úgy, mint a pásztor furulyájának hangjától.

38. Nem kell az előjárónak mindig. ok nélkül megalázkodnia, de nem szabad magát mindig okatlanul nagyra tartania, látván, hogy Pál mindkét utat jártja.

39. Az Úr gyakran elrejtí a kezdők szeme elől előjárójuk bizonyos fogyatékoságait, ha pedig ilyenkor maga az előjáró felfedi nekik azokat, bizalmatlanságot okoz.

40. Láttam előjárót, aki mélységes alázatosságból kért tanácsot gyermekeitől bizonyos dolgokban, és láttam mást, aki saját csiszolatlan bölcsességét akarta önhittségből nekik mutogatni, de ironikus volt velük szemben.

41. Ritkán ugyan, de azért bizonyos körülmények között láttam, hogy a szenvedélyek rabjai parancsoltak a szenvedélyek urainak, ám lassanként alárendeltjeiktől való szégyenükben leszámoltak saját szenvedélyeikkel is. Ezt azonban úgy vélem az üdvözülőkért járó jutalom idézte elő bennük. Úgy hogy szenvedélyszennyes vállalkozásuk szenvedélytelenségük alapja lett.

42. Vigyázat! Nehogy amit a kikötőnek köszönhetünk elszórjuk a nyílt tengeren. Tudják azok miről van szó, akik még nem készek rá, hogy szembenézzenek a világ zűrzavarával.

43. Valóban nagy dolog jókedvvel, bátran túrni a magány perzselő hőségét, a tükörsima tengert, a bágyadságot, és nem keresni a kunyhó hajóján kívüli vigasztaló szórakozásokat, mint hanyag matrózok szélcsend idején a vízben úszkálást, ám hasonlíthatatlanul nagyobb

nem félni a zűrzavartól, hanem annak zshivájában lelkileg meg nem rettteni, fel nem indulni: külsőleg emberekkel, belsőleg Istennel foglalkozni.

44. Szolgáljon neked, tisztelt barátom, emlékeztetőül a világiak bírói eljárása a miénkre. Van, aki bűnősként járul igazán félelmetes ítélőszékünk elé, van aki ártatlanul, Isten dolgának végzésére, az ő szolgálatára igyekezve. Egymással ellenkező módon járulnak ide, mert kinek-kinek saját hozzáállásra van szüksége.

45. A vádlottat mindenekelőtt ki kell kérdezni, mégpedig négy szemközt, hogy miféle tettekért felelős. Két okból: hogy vallomásától mindenkorra magába szállva vakmerőségtől mentes maradjon, és hogy látva, milyen sérülésekért vállalunk felelősséget, szeretetre gyűljön irántunk.

46. Az se kerülje el a figyelmedet, drága barátom (hiszen jól tudod, már hogyan tudnád), hogy számba vedd a bűnösök lakóhelyét, életmódját, és megrögzött szokásait, mert igen sok- és különfélék. Sokszor a gyarlóbbak alázatosabb lelkületűek is, ezért a lelki bírónak enyhébben kell őket büntetni; ennek az ellenkezője pedig nyilvánvaló.

47. Nem jó farkasra bízni a nyáját, kész veszély, ha az, aki még szenvedélyek rabja, parancsol szenvedélyek rabjainak.

48. Szörnyű látvány a baromfióiban a róka, de nincs szörnyűbb az indulatos pásztornál, mert az csak baromfit, ez azonban értelmes lényeket zaklat és veszít el.

49. Vigyázz, ne légy kicsinyes, szórszálhasogató, mert akkor már nem vagy Isten követője.

50. Neked Isten legyen a gondnokod, ő az előjáród minden testi és lelki ügyben, mint valami fenséges kormányos. Mert ha az ő segítségével eltávolítod önakaratodat, te is gondtalan leszel, minthogy ő már pusztá intésével is vezet.

51. Ezt is meg kell vizsgálnod, neked és mindenkinek: Hátha a kegyelem többnyire a hozzánk járulók hite és nem a mi tisztaságunk következtében érezteti általunk a hatását. Hiszen az említett módon a szenvedélyek rabjai közül is sokan műveltek csodát.

52. Ha, mint írva van „sokan mondják majd nekem azon a napon: Uram, Uram, hát nem a te nevedben jövendöltünk?...” és a többi, akkor nem hihetetlen a fenti állítás.

53. Aki Istent igazán kiengesztelte, az észrevétlenül, a lelki betegek tudtán kívül is jót tehet velük, míg két igen nagy eredményt ér el: az emberi dicsőségtől (mint a közmondásos ragyától) épen őrzi meg magát, azokat pedig, akik irgalmat nyertek arra készletti, hogy egyedül Istennek adjanak hálát.

54. Azoknak, akik pályájukon fiatalos hévvel, vagyis derekasan haladnak, jobb, nehezebb ételeket készíts; azoknak meg, akik akár magatartásuk akár viselkedésük szempontjából hátul kullognak, tejet, mint csecsemőknek, mert rájuk fér mindenféle vigasz.

55. Sokszor ugyanaz az ennivaló egyesekben kedvet, másokban viszont kedvetlenséget támaszt. Ügyeljünk hát a magvetés körülményeire az alkalmat, személyt, minőséget és mennyiséget illetően.

56. Némelyek az elvállalt felelősséggel egyáltalán nem számolva, meggondolatlanul vállalkoztak lekipásztorságra, és noha előzőleg nagy volt a gazdagságuk, üres kézzel költöztek el innen, mert azt felelőségük kapcsán másoknak osztották ki.

57. Vannak törvényes, azaz édes gyermekek, és vannak második házasságból, aztán egyesek ágyasoktól, mások meg paráználkodásból valók. Tudjuk, hogy a felelősségvállalás is nagyrészt hasonlóan alakul. Tehát van a szó szoros értelmében vett felelősségvállalás: életünket adni embertársunk életéért mindenestül, van felelősségvállalás csupán korábbi bűnökért, van csupán a későbbiekért, lehet lelki hatalom szűkében vagy szenvedélytelenség hiányában csak a saját parancsainkkal járó terhet vállalni, de még az első, a teljes felelősségvállalás esetében is az önakarat eltávolítása szerint viseljük a terhet.

58. Az édes gyermeket apja távollétében lehet megismerni. Figyelje, és jól jegyezze meg magának az előljáró azokat, akik ellentmondanak és ellenállnak neki, majd néhány tekintélyes személy jelenlétében nagyon szigorúan fenytse meg őket, félelmet keltve vele a többiekben is, még ha bántja is őket a megaláztatás, hisz az egyén sérelménél fontosabb a közösségnek adott intés.

59. Némelyek lelki szeretetből erejükön felül vállalnak felelőséget mások terhéért, mert észben tartják a mondást: „Senki sem szeret jobban mint az...” s a többi. Mások viszont, noha talán már kaptak is Istentől erőt arra, hogy másokért felelőséget vállaljanak, nem szívesen vesznek magukra terhet testvérük üdvösségéért. Hát én ezeket, mivel nincs bennük szeretet, nyomorultaknak tartom. Az előbbiekről viszont valahol ezt találtam írva: „Különválasztva az értékeset az értéktelentől mintegy szájjammá leszel”, és „Úgy teszek veled, amint te tettél.”

60. Fontold meg, kérlek, azt is, hogy gyakran a bűn, melyet az előljáró gondolatban követ el rosszabbnak számít, mint amelyet az alárendelt tettel követ el, hiszen a közkatona hibája is kisebb a hadvezér balfogásánál.

61. Figyelmeztess alárendeltjeidet, hogy érzéki, buja tetteiket ne részletesen gyónják meg, de minden vétküket éjjel-nappal részletesen eszükbe forgassák.

62. Szoktasd rá alárendeltjeidet, hogy egymással szemben egészen egyszerűek legyenek, a démonokkal szemben viszont igen okosak!

63. Ne kerülje el figyelmedet juhaid szándéka egymás közti viszonyukban, a farkasok célja ugyanis a komolyakat a könnyelműek révén megrontani.

64. Ha megkérnek, ne átalj még az egészen hanyagokért is imádkozni, ne azért, hogy irgalmat nyerjenek – hiszen az képtelenség, míg ők együtt nem működnek –, hanem hogy Isten buzgóságra gerjessze őket.

65. A gyengék eretnekekkel ne étkezzenek, ezt az egyházi törvények is előírják, ha azonban az Úr jóvoltából erősek hitetlenek jóhiszemű sürgetésére menni akarnak, menjenek csak az Úr dicsőségére.

66. Az ne mondd mentségül, hogy nem tudtad, aki ugyanis tudatlanságból olyat tesz, ami verést érdemel, azt elverik, mert nem tanult.

67. Pásztornak szégyen a haláltól félnie, minthogy az engedelmisség meghatározása ez is: még a haláltól sem fél.

68. Vizsgáld meg, tisztelt barátom, az erények közül melyik nélkül nem látja meg senki az Urat, és mindenekelőtt azt biztosítsd gyermekeid számára, mentesítsd őket egészen minden sima, minden nőies ábrázat látványától!

69. Legyen minden alárendeltünknek az Úrban testi korának megfelelő külön beosztása és lakóhelye, akkor senkit sem kell majd elküldeni a révből.

70. Ne tegyük fel kezünket senkire elhamarkodva, a világban előírt törvényes kor előtt, nehogy a juhok némelyike, ha tudatlanul lép be, majd ismeretre tesz szert, ám nem bírja a terhet meg a hőséget, visszaszökjék a világba, ami kész veszély azoknak, akik már kézfeltételben részesültek.

71. Ki hát olyan istenadta intéző, akinek már nincs szüksége saját könnyeire és küszködésére, hanem azokat bőkezűen használja Isten előtt mások megtisztítására?

72. Egyre buzgólkodj a bemocskolódott lelkek és főleg testek tisztára törlésében, hogy ne csak a rád bízott, hanem az idegen lelkekért járó koszorúkat is bátor bizalommal kérhesd az jószágos versenybírótól!

73. Láttam gyarló embert, aki nemcsak más gyarló embert tisztított meg hittel gyarlóságától, dicséretes szókimondással fordulva érte Istenhez, és saját életét adva életéért, hanem alázattal, és a másik gyógyulása folytán magát is meggyógyította. De olyat is láttam, aki önhittségből cselekedett hasonló módon, és feddésként ezt hallotta: „Orvos, gyógyítsd önmagadat!”

74. Nagyobb jó érdekében még valami kisebb jót is elhagyhatunk, mint az, aki nem gyávaságból menekül a vértanúság elől, hanem azok érdekében, akiknek az üdvén munkálkodik.

75. Meglehet, hogy valaki gyalázatnak teszi ki magát mások becsületéért, és sokan kéjencnek tartják, pedig olyan, mint aki csaló, de mégis igazmondó.

76. Ha az, akinek mások épülésére szolgáló mondanivalója van, de azt nem hajlandó közölni, nem marad büntetlen, akkor milyen veszély fenyegeti azokat, barátom, akik még buzgó tettekkel is együtt fáradhatnak a bajban lévőkkel, de nem akarnak együtt küszködni.

77. Szerezz szabadulást! Téged is megszabadított az Isten. Megmenekültél, mentsd hát a halálba hurcoltakat! Ne átalld kiváltani a gyilkos démonok áldozatait! Hiszen Istennél ez biztosítja a nagy jutalmat, amely az emberek és angyalok minden tevékenységénél és szemlélődésénél előbbvaló.

78. A testetlen, a szellemi hatalmakkal úgy tudunk együttműködni, hogyha Istentől kapott tisztaságunkkal mások szennyét letöröljük, és a korábban még hibás ajándékokból hibátlanokat ajánlunk fel Istennek. Hiszen Isten szolgáinak mindig csak ez a feladata: „Mindnyájan, kik köröskörül laknak – mondja az Írás –, „ajándékokat” azaz lelkeket „hoznak neki.”

79. Semmi nem mutatja meg annyira Alkotónk jóságos emberszeretetét irántunk, mint az, hogy elhagyja a kilencvenkilenc juhok, hogy az elveszettet keresse. Vigyázz tehát, tisztelt barátom, és minden igyekezeted, szereteted, buzgóságod, gondod és Istenhez intézett könyörgésed azokra irányuljon, akik nagyon eltévelyedtek, de mély töredelmet éreznek. Ahol ugyanis nagy a baj, a sérülés, ott kétségtelenül nagy a jutalom is.

80. Álljunk résen, figyeljünk, cselekedjünk: Az előjárónak ugyanis nem kell mindig igazságot szolgáltatnia, hanem figyelembe kell vennie azt is, hogy gyarlók vagyunk. Például én magam láttam, hogy egy igen bölcs bíró úgy tett igazságot két fél között, hogy a hibásnak adott igazat, mivel az könnyelmű volt, azt meg, akinek igaza volt, hibásként elmarasztalta, ez ugyanis buzgó, derék ember volt. Ezt pedig azért tette így, nehogy az igazságszolgáltatás még szélesebbre tágítsa a szakadást. De azért négy szemközt, külön mindegyik megkapta szóban a magáét, főleg pedig a lelki beteg.

81. Fűves síkság kell a juhoknak, de az oktatás és a kimúlás felidézése természeténél fogva még üdvösebb hatású minden értelmes lény számára, és minden nyavalyát gyógyíthat.

82. Tartsd szemmel az elszánt lelkeket, és alázd meg őket csak úgy ok nélkül a gyengék jelenlétében, hogy az egyik baját a másik gyógyszerével orvosold, és a hanyatlókat állhatatosságra tanítsd!

83. Világos, hogy Isten sehol sem hozza nyilvánosságra a neki bevallott bűnöket, nehogy a gyónókat az efféle feltárással visszatartsa, majd pedig gyógyíthatatlan bajok áldozataivá tegye.

84. Még ha már előre tudjuk, akkor se mondjuk meg mi még gyónásuk előtt hibáikat a hibázóknak, hanem inkább célzásokkal ösztönözzük őket gyónásra, hiszen nem kis mértékben nyernek bocsánatot azzal, hogy meggyónnak nekünk. A gyónás után fogadjuk őket bizalmunkba, és gondoskodjunk róluk még inkább, mint azelőtt, mert úgy nagyon haladnak majd az irántunk való szeretetben és bizalomban. A legmélyebb alázaatra is példát kell nekik adnunk, arra is neveljük őket, hogy féljenek minket. Türelmesnek kell lenned mindenben, kivéve a fent említettek engedetlenségét.

85. Vigyázz, nehogy a kellőnél nagyobb alázaatod izzó parazsat gyűjtsön gyermekeid fejére!

86. Nézz körül, hátha látsz majd a földedben fákat, melyek csak a helyet foglalják, máshol pedig talán termést hozhatnának. Az olyanokat ne mulasszuk el szeretettel kihúzni és komoly megfontolással átültetni.

87. Legyen hát megfontolt az előjáró a juhok befogadásakor, mert nem tilt az Isten minden tagadó választ, elutasítást.

88. Olykor az előjáró már veszélytelenül gyakorolhatja az erényt alkalmatlan, azaz sűrűn lakott vagy kellemes helyeken.

89. Ha az orvos lelki nyugalmat élvez, nem nagyon szorul külső nyugalomra betegei gondozásához, ha azonban az előbbi nélkülözi, akkor legalább használja az utóbbit.

90. Nincs ajándék, melyet olyan szívesen látna tőlünk az Isten, mint hogy neki a bűnbánó megtérés által értelmes lényeket ajánljunk fel. Az egész világ nem ér annyit, mint egy lélek, az ugyanis elmúlik ez pedig most is romolhatatlan, és az is marad. Ne mondd hát, barátom, hogy boldogok, akik pénzt áldoznak, hanem akik szellemi juhokat ajánlanak fel Krisztusnak.

91. Hibátlan égőáldozatot mutass be, mert különben semmi hasznod sem lesz belőle.

92. Ahogy ezt a mondást kell érteni: „Az Emberfiát el kellett ugyan árulni, de jaj annak, aki elárulja”, úgy értsd nekem ennek az ellenkezőjét is: Sok embernek kell ugyan üdvözülni, és választottaknak mindenesetre, ám a jutalmat azoknak adják, akik révén – persze az Úr kegyelméből – üdvözültek.

93. Mindenekelőtt lelki erőre van szükségünk, tisztelt barátom, hogy gyermekek gyanánt kézen fogva megszabadítsuk a gondolatok zaklatásától azokat, akiket megpróbáltunk bevezetni a szentek szentjébe, és akiknek igyekeztünk megmutatni annak a titokzatos, rejtett oltárán nyugvó Krisztust, mihelyt látjuk, hogy főleg az előcsarnok bejáratánál, az őket akadályozni akaró gondolatok zaklatásától bajban, szorult helyzetben vannak. Ha pedig némelyek még túl kicsik vagy gyengék, a vállunkra kell emelni és vinni őket, míg át nem jutunk az igazán szűk bejárat ajtaján, mert többnyire ott támad minden fullasztó érzés meg bizonytalanság. Ezért mondta valaki róla: „Ez túl fáradságosnak tűnt számomra, míg Isten szentélyébe be nem mentem.”

94. Már jóval korábban is szóltunk, legtiszteltebb atyám, arról a legtiszteltebb atyáról és tanítóról: Micsoda ember volt! Egészen égi bölcsességbe öltözött, őszinte, következetes, szigorú, józan, megértő, lelkileg derült és ami mindennél csodálatosabb: Ha olyanokat látott, akik akartak üdvözülni, azokat szigorúbban nevelte, ha viszont olyanokat, akikben önakarat vagy ragaszkodás volt, azokat úgy fosztotta meg ragaszkodásuk tárgyától, hogy azontúl mindenki vigyázott, nehogy bármi kedvére való dologban kinyilvánítsa az önakaratát.

A jeles férfi egyre hangoztatta ezt is: Jobb kizárni valakit a monostorból, mint hagyni, hogy a maga akaratát tegye, mert a kizárással a kizártat nem egyszer rábírnuk, hogy alázatosabb legyen, és elvágja önakaratát, ha viszont látszólag megértő, emberséges viselkedéssel kedvében járunk az ilyeneknek, kimúlásuk óráján nyomorultul átkot vonunk magunkra, minthogy nem hasznukra voltunk hanem inkább félrevezettük őket. Látni lehetett hát a nagy férfit, az esti zsolozsma befejezése után (külsőleg vesszőből, belsőleg azonban lelki adományokból font) trónon ülve, mint valami királyt, akit bölcs méhek gyanánt körülfogott az egybegyűlt, kiváló közösség, és úgy hallgattak a szavaira és parancsaira, mintha azok Istentől volnának. Mondjuk megparancsolta, hogy az ötven, az harminc, amaz meg száz zsolotárt mondjon el lefekvés előtt, ez végezzen ennyi meg ennyi térdhajtással járó metániát, az aludjon ülve, az egyik olvasson egy határozott ideig, a másik meg hasonlóan imádkozzon. Azonkívül két felügyelőt rendelt a testvérek fölé, akik nappal beszélgetésre és tétlenkedésre ügyeltek, azokat szüntették meg, éjjel pedig a szabálytalan virrasztásra és azokra a dolgokra, melyeket nem is szabad írásba foglalni. Sőt még táplálék dolgában is kijelölte a nagy férfi kinek-kinek a maga rendjét. Mert nem ugyanazt az étrendet követi mindenki, nem is hasonlót, hanem azt kinek-kinek az állapota szerint határozta meg. Némelyeknek soványabbat, némelyeknek táplálóbbat rendelt a jó gondnok. És az benne a csoda, hogy amit parancsolt, mintha csak Isten szájából hallották volna: zúgolódás nélkül teljesítették. Volt egy remetetelep is a jeles férfi vezetése alatt, melyben a monostorból azokat helyezte el a minden tekintetben tökéletes férfi, akik alkalmasak voltak a magányos életre.

95. Nagyon kérek, ne tanítsd ki az ártatlan, gyermeki lelkeket a gondolatok fortélyaira, hanem inkább térítsd az egyszerűség útjára, ha lehet, a kitanultakat is! Az ám a csodálatos dolog.

96. Aki végleg megtisztult, az a szenvedélyektől való teljes mentesülése folytán tárgyilagosan is ítél, mint valami isteni bíró. A szenvedélytelenség hiánya viszont szíven találja a bírót, és nem hagyja, hogy az úgy fenyítsen és töröljön tisztára, ahogy kell.

97. Mindenekelőtt szenvedélymentes hitet, azaz igaz tanítást hagyj örökségül fiaidra, hogy az igaz hit útján ne csak őket, hanem unokáidat is az Úrhoz vezesd.

98. Ne sajnáld legyengíteni, betörni a nagy természetű ifjakat, hogy kimúlásuk napján majd áldjanak.

99. Ebben is a nagy Mózes legyen példaképed, legbölcsebb barátom, mert addig alárendeltjeit, noha azok engedelmesen követték, a fáraótól meg nem szabadíthatta, míg azok a kovásztalan kenyeret keserű salátával meg nem ették. Kovásztalan kenyér: a lélek az önkarat élesztője nélkül, mert az felfuvalkodottá, fennhéjázóvá teheti, a kovásztalan kenyér viszont mindig alacsony. Keserű salátán pedig majd a paranccsal járó sajtást értjük, majd pedig a böjt keserűségéből folyó gyötrelmet.

100. Nekem pedig, legtiszteltebb atyám, úgy rémlik, hogy míg ezeket írom neked, azt hallom, aki így szól: „Ha más tanítasz, magadat miért nem tanítod?” Most tehát csupán ezekkel a szavakkal megállítom beszédem folyását.

TARTALOMJEGYZÉK HELYETT

Március harmincadikának kánonja.

Szentéletű János atyánknak, a „Létra” írójának tiszteletére

(Szerzője: Kelemen kánonköltő)

1. Első létrafok: E világ kerülése.

Helyes módon vetted semmibe a földi világot, s így elnyerted az égit, végtelenül bölcs János, és megtanítasz mindenkit arra, hogy e világ elkerülése vihet közel az Istenhez.

2. Az alázatossá tevő függetlenedés mindattól, amihez szenvedélyesen ragaszkodtunk.

Éhséged betegségét buzgón megszüntetted, így a szenvedélyek fejedelmét küzdelmeid bilincskébe verted, Krisztus Istenünktől pedig a szenvedélytelenség győzelmi koszorúját elnyerted, ó boldog!

3. Az Istenhez vezető elidegenedés e világtól.

Angyali lelkületre tettél szert, a világot megvetetted, a földi és az enyészetre való dolgoktól elszakadtál, szentéletű, azért most enyészhetetlenül a szellemi hajlékoknál tartózkodsz.

4. Krisztust követő, mindhalálig tartó engedelmesség.

Terjedelmes tanítást írtál alattvalóidnak, boldog, végtelenül bölcs János, és tanításoddal a földről a boldog életbe vezeted őket.

5. Az Istennel megbékéltető bűnbánat.

Megtisztítottad a bűnbánat verejtékével a keresztségben nyert, bűnnel beszennyezett képedet, boldogságos János, és világosan hangoztattad, hogy a bűnbánattartás ténylegesen második keresztség.

6. A halálnak bűnbánatra indító gondolata.

A halálról való elmélkedéssel megölted a bűn-halált, János, és beteltél Isten kegyelmi ajándékaival, János, azért a halhatatlanság hirdetésével mindenkit halhatatlanságra vezetsz.

7. A bűnbánat felindításának mindennapi keresztsége.

A bánat vizével, az öröm forrásával lemostad lelked szennyét, János, helyreállítottad benne Isten eredeti képmását, és mindenkit világosan arra oktattál, hogy indítson bánatot a bánatos halál megelőzésére.

8. A léleknek nehezen elérhető szelídsége.

Megszerezted magadnak kellemes tömjénillatként a haragtól mentes higgadtságot, kiűzted lelked mélyéből az indulatosságnak minden rossz szagát, isteni ihletésű. Esedezzel azért most érettünk az Üdvözítőhöz bűneink bocsánatáért!

9. A haragtartásnak bűnöktől szabadító elítélése.

Kiégetted Krisztus szeretetének tűzével mindenféle neheztelés gondolatát, felragyogtattad a hívek előtt a testvéri szeretet sugarait, megmutattad mindenkinek világosan az üdvösség legkönnyebb útját, a haragtartás elvetését.

10. Embertársainkat ne szóljuk meg!

Elnyerted az égből az önmegtagadás ismeretének a kegyelmét, megfékezted a nyelvet, és csak bölcs tanításokat hirdetsz, melyek elvezetnek minket az erények útjára. Ennek elérésére méltass minket!

11. Az ajkaknak lelket megmentő hallgatása.

Böjtöléssel megzaboláztad a nyelv féktelenkedéseit, csöndes nyugalomban folytattad életed, ó bölcs. A magasságbeli tűz jó illatát megérezted, a bőbeszédűséget, mint a bűn homályát, elkerülted, és így feddhetetlenül imádtad Istent.

12. A legcsekélyebb hazugságból is kigyógyult ember tartózkodása.

A lelket igazsággal dúsan megédesítetted, a hazugság keserű gyönyörűségét elkerülted, a démonok szolgálait Istennek tetsző önmegtagadásoddal rabságba vetetted, istenes szavú János, szerzetesek el nem tévedő vezetője.

13. A lanyha fásultság orvoslása.

Az önmegtagadás gyakorlását lankadatlanul folytatva a lanyhaság jelenlétét hajthatatlanul megszüntetted, ó bölcs. Buzgóságod lándzsájával a tunyaság erejét holtta tetted, s Istenhez esedezel, mindenki iránt engesztelve őt.

14. A nehezűnkre eső böjtölés.

Az önmegtagadás gyönyörűségével tápláltad elmédet, ajkadnak pedig nem juttattál az ízes ételekből, hanem böjtöléssel fojtogattad a szenvedélyeket és megszégyenítetted a démonokat, sőt torkodat is fékezted, hogy megöld a gyönyöröket.

15. Az enyészhetetlen és jó illatú, romolhatatlan tisztaság.

A tisztaság kedvelője, mindenféle kicsapongás gyűlölője voltál, a helyes tanítás fényénél elkerülted a szenvedélyek sötéttségét, mert aki igyekszik megtisztítani a testét és lelkületét, az biztos győzelmet arat a sötéttség rejtelsein.

16. A pénzt bálványozó kapzsiság legyőzése.

Elméddel, lelkeddel és testeddel a Szentháromságot szolgáltad, a bálványok imádását bölcsen megvetted, könyörületességgel és a szükséges dolgok nélkülözésével, szegénység kedvelője! Valóban inkább istenszeretővé, mintsem az anyagiak kedvelőjévé lettél.

17. A mennybe vezető szegénység.

Az anyag terhét buzgón elvetted magadtól, a szegénység szárnyán a szellemi világba emelkedtél, s most anyagtalanul ott állsz, atyánk, Krisztus színe előtt a szellemi lényekkel, hogy irgalmat esdj le a mi lelkünknek.

18. A konok érzéketlenségtől való megszabadulás.

A józan tisztaság erejével és az imádság küzdelmével a szenvedélyes érzéketlenséget teljesen kiűzted lelkedből, s egészen megfontolttá lettél, atyánk!

19. A szerzetesi zsoltosma.

Az éber imádkozással az álmodat kedvelő ellenséget bátran leigáztad, Krisztus nyájának éber pásztora s a tanítók fátyója voltál, Isten által kiválasztott atyánk.

20. A világosságot hozó virrasztás.

Lelked szemét buzgón megtisztítottad, szenderegés nélkül, mindenkor Krisztusnak szolgáltál, a boldog gyönyörűség isteni szépségét előre szemlélted.

21. Szabadulás a gyermeteg gyávaságtól.

A férfias bátorság kardjával megsemmisítetted a gyermeteg gyávaság ficánkolását. Valóban erősnek és félelmetesnek bizonyultál az összes tisztátalan lélekkel szemben, és ezt hangoztattad: Áldott a mi atyáinknak Istene!

22. A sokféle hiúság elkerülése.

Krisztus törvényének Istennek tetsző módon engedelmeskedtél: a hiú dicsvágyat legyőzted, csak a rejtekben látó Istenért viselted a kemény önmegtagadás fáradtságát, aki majd nyilvánvalóan adja meg érte a jutalmat.

23. Az ördögi gőg levetése.

Az ellenség láthatatlan hadoszlopai ellen hadat viseltél, s mint alázatos lelkű és szívű, győzelmet arattál, mert ezekkel halálra sebezted a fennhéjázó és kérkedő ellenséget.

24. Krisztus tanítása: ártatlanság és egyszerűség.

Tettetés nélküli viselkedéseddel teljesen leromboltad az álnokságot, s azt mint becstelent, elkerülted, a szelídek modorát kedvelted, és szelíden éltél, istenszerető János!

25. A szent, könnyű alázatosság.

Minden erény anyjaként és őrzőjeként a szent alázatosságot tártad elénk, s ezt mint bölcs építő, az Istenhez vezető út alapjává tetted.

26. A fölfelé vezető ítélőképesség világossága.

A Lélek kegyelmét elnyerted, az isteni világossággal mindenkit betöltöttél, taníts meg minket gyakorlatban a jól megfontolt ítéletre, és oktass is rá szavaiddal!

27. A csöndes nyugalom mennyei gondtalansága.

Anyagtalan értelemmel az ég felé szárnyaltál, és mélységes látomásokra jutottál el; szüntelen imádságodra megkaptad a Szentlélek kegyelmét, és még arra is méltóvá lettél, hogy előre megláthasd a jövőt.

28. Az angyali, szellemi imádság.

Az imádság tüzevel megsemmisítetted az anyagiasságot, egészen áttüzesedtél, legszentebb, végtelenül bölcs, János! Buzgón önkívületbe is estél, és látomások részesévé lettél.

29. A szent szenvedélytelenség kikötője.

Önmegtagadásoddal kiirtottad a szenvedélyeket, végezetül pedig elérted a szenvedélyektől mentes szabadságot, szentéletű atyánk. Ezért most esedezz Krisztushoz az egész világ békességéért, és kérj nekünk, a te tisztelőidnek, lelki üdvösséget!

30. Szeretet.

Erőre találtál a hitben, szárnyaltál a szeretettel, buzgón végigjártad az erények létráját, és eljutottál Krisztus szeretetére, hiszen ebben teljesül be minden vágyakozás.